

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANTRENÖRÜ EBEVEYNİ OLAN ELİT SPORCULAR ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Ayşegül Funda ALP

Kocaeli Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin
Spor Bilimleri Programı için Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

KOCAELİ

2024

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANTRENÖRÜ EBEVEYNİ OLAN ELİT SPORCULAR ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Ayşegül Funda ALP

Kocaeli Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin

Spor Bilimleri Programı için Öngördüğü

DOKTORA TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

Danışman: Prof. Dr. Elif KARAGÜN

Etik Kurul Onay No: 466641

KOCAELİ

2024

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Tez Adı: Antrenörü Ebeveyni Olan Elit Sporcular Üzerine Nitel Bir Araştırma

Tez Yazarı: Ayşegül Funda ALP

Tez Savunma Tarihi: 21.05.2024

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elif KARAGÜN

Bu çalışma, sınav kurulumuz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

SINAV KURULU ÜYELERİ		
ÜNVANI	ADI SOYADI	İMZA
BAŞKAN (ÜYE)		
DANIŞMAN		
ÜYE		
ÜYE		
ÜYE		
ÜYE		

Onay

Bu tez Kocaeli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla onaylanmıştır.

.../.../2024

Prof. Dr. Sema Aşkın KEÇELİ

KOÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Antrenörü Ebeveyni Olan Elit Sporcular Üzerine Nitel Bir Araştırma

Amaç: Bu çalışmada ebeveyni aynı zamanda antrenörü olan elit sporcuların, ebeveynleriyle kurmuş oldukları profesyonel antrenör-sporcu ilişkisinin ve bunun duygusal ebeveyn-çocuk ilişkisine yansımalarının çok yönlü ele alınması, bu durumun avantaj ve dezavantajlarının belirlenerek sporcuların hayatlarına ne gibi etkileri olduğu incelenmek istenmiştir. Bu açıdan, ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcuların algıladıkları ebeveynlik davranışlarını nasıl yorumladıklarını ve bu durumun onlara neler hissettirdiğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda her katılımcıdan deneyimlerini kendi ifadeleriyle açıklaması istenir ve katılımcıların dünyayı nasıl anlamlandırdıklarından yola çıkarak olgular, olaylar ve birbirleriyle ilişkileri ortaya konmaya çalışılır. Bu sebeple araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Taekwondo, Judo ve Karate gibi farklı Uzakdoğu branşlarında mücadele eden ve antrenörü kendi anne ya da babası olan toplamda 11 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem ve kartopu örnekleminden faydalanılmıştır. Katılımcıların antrenörlerinin aynı zamanda ebeveynlerinden biri olması ve en az bir Avrupa Şampiyonası madalyası kazanmış olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Görüşmelerde, uzmanlar tarafından incelenen 22 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler uygun olan katılımcılarla yüz yüze, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise Zoom, Skype vb. iletişim araçları aracılığıyla görüntülü görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılar önceden bilgilendirilmiş ve onayları alınarak görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerini ve kimliklerini korumak adına çalışmada takma isimler kullanılmıştır. Görüşmeler 16 Kasım 2023 – 27 Aralık 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve ortalama 43 dakika sürmüştür. Görüşmeler sonrasında elde edilen veriler öncelikle bire bir şekilde yazıya aktararak metin haline getirilmiş ve 113 sayfa ham veri elde edilmiştir. Verilerin analizinde tematik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak kod, kategori ve tema oluşturulmuştur. Araştırmanın geçerliği için ek bir kodlayıcı tarafından da veriler kodlanmış ve uzman bir akademisyenin gözetiminde uzlaşıya varılana kadar konuşularak kodlar, kategoriler ve temaya son hali verilmiştir.

Bulgular: Analizler neticesinde 124 kod, 15 kategori ve 1 tema oluşturulmuştur. Ana tema “ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcular” olarak belirlenmiştir. Ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcular teması altında oluşan 15 kategori sırasıyla şöyledir; spora başlama şekli, maç öncesi aile ortamı, ebeveyn-antrenörle maç hazırlıkları, kazanınca hissedilenler, kaybedince hissedilenleri ebeveyn-antrenörlerin sporcular üzerindeki duygusal etkileri, ebeveyn-antrenöre sahip olmanın avantajları, ebeveyn-antrenöre sahip olmanın dezavantajları, ikili rol karmaşası, karmaşayla mücadele, ebeveyn-antrenörde rol karmaşası, ebeveyn-antrenörde karmaşayla mücadele, eleştiriye karşı duygusal tepkiler, diğer sporcuların düşünce ve davranışları ve ebeveyn-antrenöre sahip olmanın genel hissiyatı.

Sonuç: Katılımcıların spora başlama şekillerinden sporu bırakma süreçlerine kadar geçen aşamalarda ebeveynlerinin aynı zamanda antrenörleri olmasından büyük ölçüde etkilendikleri görülmüştür. Bundan sadece spor kariyerlerinin değil ebeveynlerle ilişkilerinin, sosyal hayatlarının, arkadaş ortamlarının da etkilendiği bulunmuştur. Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın sportif ve sosyal alanlarda hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğu ancak genel olarak elit sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmayı “iki uçlu duygu” durumu olarak nitelendirdikleri, iyi veya kötü her halükârda hayatlarını şekillendiren bir olgu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sporcuların ve ebeveynlerinin ikili rol karmaşaları yaşayabildiği ve bunun üstesinden gelebilmek adına bazı mücadele yolları geliştirdikleri de gözlemlenmiştir. Yaşanan olumsuzlukların başarıya ulaşıldığı takdirde önemsenmediği ortaya çıkmıştır. Fakat olası başarısızlık durumlarında ciddi duygusal ve motivasyonel risklerin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, Antrenör, Ebeveyn-antrenör, Sporcu, Elit sporcular, İkili rol

ABSTRACT

A Qualitative Study on Elite Athletes: Parents as a Coaches

Objective: In this study, the multifaceted nature of the professional coach-athlete relationship established by elite athletes who have their parents as coaches is examined, aiming to identify the advantages and disadvantages of this situation and to investigate the effects on athletes' lives. Therefore, the aim of the study is to reveal how elite athletes with parent-coaches perceive parental behaviors and interpret them, as well as to understand the feelings evoked by this situation.

Method: The study employed a qualitative research method and phenomenological design. In phenomenological research, participants are asked to describe their experiences in their own words. Thus, attempting to uncover phenomena, events, and their relationships based on how participants make sense of the world. Therefore, interviews were used as the data collection tool in the study. A total of 11 individuals, who compete in different disciplines such as Taekwondo, Judo, and Karate, and whose coach is their own parent, were interviewed. Purposeful sampling methods, including criterion sampling and snowball sampling, were utilized as the sampling technique. The criteria for participants included having one of their parents as their coach and holding at least one European title. During the interviews, a semi-structured interview form consisting of 22 questions, reviewed by experts, was used. Interviews were conducted face-to-face with eligible participants, and in cases where this was not possible, video interviews were conducted via communication tools such as Zoom, Skype, etc. Participants were informed beforehand and their consent was obtained, and the interviews were recorded with their permission. To protect participants' personal information and identities, pseudonyms were used in the study. The interviews were conducted between November 16, 2023, and December 27, 2023, lasting an average of 43 minutes each. After each interview, the obtained data were transcribed verbatim and turned into text, resulting in 113 pages of raw data. Thematic and descriptive analysis methods were used to generate codes, categories, and themes from the data. For the validity of the study, the data were coded by an additional coder, and discussions were held until consensus was reached under the supervision of an expert academician to finalize the codes, categories, and theme. As a result of the analysis, 124 codes, 15 categories, and 1 theme were identified. The main theme was determined as "elite athletes with parent-coaches."

Results: The 15 categories formed under the theme of elite athletes with parent-coaches are as follows: the way of starting sports, family atmosphere before matches, match preparations with parent-coaches, feelings after winning, feelings after losing, emotional effects of parent-coaches on athletes, advantages of having parent-coaches, disadvantages of having parent-coaches, dual role conflict, coping with conflict, role conflict in parent-coaches, coping with conflict in parent-coaches, emotional reactions to criticism, thoughts and behaviors of other athletes, and overall feelings of having parent-coaches.

Conclusion: It has been observed that participants are greatly influenced by their parents being their coaches from the stages of starting sports to the process of quitting sports. It has been found that not only their sports careers but also their relationships with parents, social lives, and social circles are affected by this. It has been concluded that having parent-coaches has both positive and negative aspects in both the sporting and social domains, but elite athletes generally perceive having parent-coaches as a "double-edged emotional" situation, shaping their lives regardless of whether it is good or bad. Furthermore, it has been observed that athletes and parents may experience dual role conflicts and develop some coping strategies to overcome them. It has emerged that the negatives are not taken seriously if success is achieved. However, it has been found that serious risks arise in case of possible failure.

Keywords: Parent, Coach, Parent-coach, Athlete, Elite athletes, Dual role

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim boyunca engin bilgilerini ve kıymetli tecrübelerini benimle paylaşan, zihinsel yorgunluklarıma ışık olan danışman hocam sayın Prof. Dr. Elif KARAGÜN'e, akademisyen olmadan hemen önce tanıştığım ve bilime bakışını örnek aldığım, bu yolda bana desteğini ve güvenini her daim hissettiren sayın Prof. Dr. Serdar KOCAEKŞİ'ye, değerli katkılarını benden esirgemeyen, ilgili ve titiz bir yaklaşımla tezimi değerlendiren sayın Prof. Dr. Levent ATALI'ya, Prof. Dr. Zekiye BAŞARAN'a, Prof. Dr. Bergün MERİÇ BİNGÜL'e ve Doç. Dr. Gülşah SEKBAN'a,

Fikirleriyle çalışmama önemli dokunuşlar yapan sayın Doç. Dr. Emre Ozan TİNGAZ'a, Doç. Dr. Yavuz ÖNTÜRK'e ve Dr. Seren AKINCI ÖZDURULMUŞ'a ve doktora sürecimi, 2211-A Yurt İçi Genel Doktora Burs Programı ile destekledikleri için TÜBİTAK'a,

Maç ve iş temposundan zamanlarını ayırıp benimle görüşmeyi kabul eden, içten cevaplar vererek bu çalışmanın gerçekleşmesini mümkün kılan birbirinden güzide ve başarılı sporculara,

Tezimin analiz kısmındaki yardımlarıyla ve fikirleriyle meslektaşlığın ve mesai arkadaşlığının kadirşinaslığını yaşatan Arş. Gör. Dr. Gökhan ÇAKMAK'a, beyin fırtınalarıma eşlik etme nezaketini gösteren ve pek çok kafa karışıklığımda varlığını ve desteğini hissettiren Arş. Gör. Canan ALDIRMAZ'a ve zamansal-mekânsal ihtiyaç duyduğum bilumum şeye hemen çözüm üretmesiyle yardımını esirgemeyen Arş. Gör. Aşkın ŞENTÜRK'e,

Bana güvenlerini fazlasıyla hissettiren ve onları gururlandırmaktan hep mutluluk duyacağım sevgili annem Gülten ALP ve babam Ali Metin ALP'e, doktora tez sürecimi sağlıklı bir şekilde bitirebilme konusunda en büyük dayanaklarımdan olan mizahşör kardeşim Murathan ALP'e,

Ve küçücükken olimpiyatlarda yarışma hayali kuran, bu hayale bir nebze yaklaşan ancak talihsiz şekilde sporu bırakmak zorunda kalan, kariyerine vedaı kalemıyle atlatmaya çalışan ve heybesindeki meraklarla kendini akademide gerçekleştirmeye çalışan o kız çocuğuna,

Saygılarımla ve teşekkürlerimi sunarım.

ORİJİNALLİK BİLDİRİMİ

Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Antrenörü Ebeveyni Olan Elit Sporcular Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı tezimde başka kaynaklardan yararlanılarak kullanılan yazı, bilgi, şekil, tablo ve diğer malzemeler kaynakları gösterilerek verilmiştir. Tezimde yer alan deneysel çalışmalar/araştırmalar bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yapılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususlar bir intihal programı (Turnitin vb.) kullanılarak test edilmiş olup, doğruluğunu beyan ederim.

__/__/2024

Ayşegül Funda ALP

İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
ORİJİNALLIK BİLDİRİMİ	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
TABLOLAR.....	xiii
ŞEKİLLER.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Ebeveynlik.....	2
1.2. Ebeveynlik Stilleri.....	3
1.2.1. Ebeveynlik Stili Sınıflandırmaları	4
1.2.2. Sporda Ebeveynlik Stilleri	8
1.3. Sporda Ebeveyn Dâhiliyeti ve Sporcu Ebeveynliği	11
1.3.1. Rekabetçi ve Elit Seviye Sporda Ebeveynlik	20
1.3.2. Sporcu Ebeveynliğine Dair Yapılmış Çalışmalar	23
1.4. Spor Üçgeni.....	25
1.4.1. Antrenör Sporcu İlişkisi.....	26
1.4.2. Ebeveyn Antrenör İlişkisi	27
1.4.3. Ebeveyn Sporcu İlişkisi	28
1.4.4. Spor Üçgeni'nde Kırılım	28
1.5. Ebeveyn-Antrenörlük	29
2. AMAÇ.....	33
3. YÖNTEM	34
3.1. Araştırma Yöntemi ve Deseni	34
3.2. Araştırma Grubu.....	34
3.3. Örneklem Seçimi.....	37
3.4. Veri Toplama Araçları	37
3.5. Verilerin Toplanması	38
3.6. Verilerin Analizi.....	39
3.7. Güven Duyulabilirlik	40
3.7.1. İnandırıcılık.....	40
3.7.2. Aktarılabilirlik	42

3.7.3. Güvenilebilirlik	42
3.7.4. Onaylanabilirlik	43
3.8. Araştırmacının Rolü	43
3.9. Etik Kurul Onayı	43
3.10. Sınırlılıklar	43
4. BULGULAR	45
4.1. Spora Başlama Şekli Kategorisi	45
4.2. Maç Öncesi Aile Ortamı Kategorisi	46
4.3. Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları Kategorisi	47
4.4. Kazanınca Hissedilenler Kategorisi	48
4.5. Kaybedince Hissedilenler Kategorisi	50
4.6. Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki Duygusal Etkileri Kategorisi	51
4.7. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları Kategorisi	53
4.8. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları Kategorisi	55
4.9. İkili Rol Karmaşası Kategorisi	58
4.10. Karmaşayla Mücadele Kategorisi	60
4.11. Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası Kategorisi	61
4.12. Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele Kategorisi	62
4.13. Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler Kategorisi	63
4.14. Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları Kategorisi	65
4.15. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı Kategorisi	67
4.16. Kategorilere Dahil Olmayan Önemli Bulgular	70
5. TARTIŞMA.....	81
5.1. Başlangıç ve Hazırlık	81
5.2. Duygusal Süreçler	85
5.3. Avantaj ve Dezavantajlar	90
5.4. Rol Karmaşası	98
5.5. Çevresel Faktörler ve Genel Hissiyat	109
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	127
6.1. Ebeveyn-Antrenörlükte Kum Saati Modeli	132
7. KAYNAKLAR.....	136
8. ÖZGEÇMİŞ	147
EKLER	152
EK-1. Etik Kurul Onayı	152
EK-2. Demografik Bilgi Formu	153
EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	154

SİMGELER VE KISALTMALAR

AST: Aile Sistemleri Teorisi (Family System Theory)

DMSP: Gelişimsel Spor Katılım Modeli (Developmental Model of Sport Participation)

U12: 12 Yaş Altı (Under 12)

TABLÖLAR

Tablo 3.1. Katılımcı Bilgileri.....	36
Tablo 4.1. Spora Başlama Şekli Kategorisine Ait Kodlar	46
Tablo 4.2. Maç Öncesi Aile Ortamı Kategorisine Ait Kodlar	46
Tablo 4.3. Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları Kategorisine Ait Kodlar	47
Tablo 4.4. Kazanınca Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar.....	48
Tablo 4.5. Kaybedince Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar	50
Tablo 4.6. Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki Duygusal Etkileri Kategorisine Ait Kodlar.....	51
Tablo 4.7. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları Kategorisine Ait Kodlar.....	53
Tablo 4.8. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları Kategorisine Ait Kodlar...	55
Tablo 4.9. İkili Rol Karmaşası Kategorisine Ait Kodlar	58
Tablo 4.10. Karmaşayla Mücadele Kategorisine Ait Kodlar.....	60
Tablo 4.11. Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası Kategorisine Ait Kodlar	61
Tablo 4.12. Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele Kategorisine Ait Kodlar	62
Tablo 4.13. Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler Kategorisine Ait Kodlar.....	63
Tablo 4.14. Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları Kategorisine Ait Kodlar	65
Tablo 4.15. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı Kategorisine Ait Kodlar	67
Tablo 4.16. Simülasyon Sorularına Verilen Yanıtlar.....	71

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Dört Ebeveynlik Stili, Maccoby ve Martin (1983; Akt; Alp, 2023).	7
Şekil 1.2. Ebeveynlik, Coghurn ve Horton (2012)'dan uyarlanmıştır (Alp, 2023).	7
Şekil 1.3. Spor Üçgeni.....	25
Şekil 1.4. Spor Üçgeni Kırılımı.....	29
Şekil 3.1. Pilot Çalışma İçin İzlenen Aşamalar.....	38
Şekil 3.2. Veri Analizinde İzlenen Aşamalar	39
Şekil 6.1. Ebeveyn-Antrenörlükte Kum Saati Modeli	133

1. GİRİŞ

İnsanların spora başlama hikayeleri birbiriyle benzerlik gösterebilmektedir. Sporcuların bazıları ebeveyn veya akraba yönlendirmesiyle bazıları ise okullarındaki öğretmenlerin rehberliğinde bir spor branşına başlamaktadır. Evlerine yakın olan bir spor salonu ya da okullarında uygulanmakta olan bir proje sayesinde branşıyla tanışan sporcular olduğu da bilinmektedir. Fakat sporu üst düzey seviyede yapma noktasına gelindiğinde, spora başlayanların büyük çoğunluğu farklı sebeplerle sporu bırakmaktadırlar. Müsabakalarda başarılar elde edip çevrelerinden destek gören ve finansal yeterliliği olanlar sporu milli takım düzeyinde veya meslek boyutunda icra etme aşamasına kadar ilerleyebilmektedirler.

Spor kariyerlerini inşa etmeye başlayan ve artık elit sporcu olarak tabir edilmeye başlanan bu sporcuların spor kariyerlerini devam ettirme ve kariyerlerinde yükselme aşamalarında en ufak detaylardan ciddi zorluklara her konu hassas bir öneme sahip olmaktadır. Örneğin antrenör veya kulüp değiştirme kararları, sıklet/mevki değişiklikleri, yöneticilerle yaşanan anlaşmazlıklar vb. konular kişinin spor kariyerine yön verebilmekte, kariyerlerinin daha iyiye yahut daha kötüye gitmesine sebep olabilmektedir.

Antrenör, ebeveyn ve sporcudan oluşan spor üçgeni burada önemli bir konum elde etmektedir. Zira antrenörün ebeveynle problem yaşaması ya da ebeveynin sporcuyla problem yaşaması diğer bireyleri ve spor kariyerini etkileyebilme ihtimali taşımaktadır. Bu sebeple antrenör, ebeveyn ve sporcu üçlüsünün birbiriyle ilişkisi önemlidir. Ancak bazı sporcuların ebeveynleri aynı zamanda antrenörlük rolünü de üstlenmektedir. Bu durumda ebeveyn-antrenör sporcunun tek muhatabı haline gelmektedir. Bunun tam olarak sporculara ve spor ortamına ne gibi etkileri olduğu bilinmemektedir.

Eliasson (2018) genel olarak, "birçok ülkede ebeveyn-antrenörlerin ve antrenörlerin çocuk-sporcularının tam sayısının bilinmediğine" işaret etmektedir. Ülkemizde de benzer şekilde ebeveyn-antrenörlerin ya da ebeveyn-antrenöre sahip sporcuların sayısı hakkında

istatistiki bir bilgi bulunmamaktadır. Bu alandaki nicel veri bilgisini sağlamak adına yeni çalışmalar yürütülmektedir. Güncel çalışmalardan birinde sporda ebeveyn-antrenörlerin sıklığı ve performansla ilgisi üzerine yapılan iki çalışmaya dayanarak kabaca tüm performans odaklı üst düzey sporcuların yaklaşık beşte birinin kısa ya da uzun bir süre boyunca kendi ebeveynleri tarafından çalıştırıldığı varsayılabilir fikri öne sürülmüştür (Straub ve Plessner, 2024).

Ülkemizde ise ebeveyn-antrenörlüğe dair çalışmalara pek rastlanmazken nadir de olsa eğitim alanında araştırmalar yürütülmüştür. Örneğin Kılıç ve Altınok (2016) öğretmen olan anne-babaların kendi çocukları ve sınıf ortamındaki diğer öğrencilerle olan ilişkilerini mercek altına almıştır. Bu çalışma ile literatürdeki bu boşluğu doldurabilmek, spor ortamında sayıca az bulunan, antrenörü aynı zamanda ebeveyni olan elit sporcuların bu durum hakkındaki duygu, düşünce ve deneyimlerini ortaya çıkarabilmek amaçlanmıştır. Bu bölüm, genel çerçeve olarak ebeveynlik tanımlarından başlayarak ebeveyn-antrenörlük tanımına doğru özelleşerek devam edecektir. Literatürde yapılan çalışmalardan da bahsedilerek konu aktarılacaktır.

Yaşamın pek çok alanında ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyleri, yaşadıkları olaylar, aldıkları kararlar, çocuklarına destek olma becerileri, çocuk yetiştirme süreçlerini yönetmeleri gibi farklı konularda yer aldıkları durumlar, sergiledikleri davranışlar çocukların gelecek yaşamı için oldukça önem arz etmektedir. Neticede ebeveynlerin tutum ve davranışları, çocukların yetişkin hayatındaki kişiliklerinin, eğitim düzeylerinin, sosyal hayatlarının ve mesleki kariyerlerinin oluşumunu başlatma ve bunların gelişimlerini doğrudan şekillendirme gücüne sahip görünmektedir. Bu nedenle ebeveynlik çoğu araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmış, incelenmiş ve ebeveynlik üzerine çeşitli teoriler ve sınıflandırmalar üretilmiştir.

1.1. Ebeveynlik

Ebeveynlik terimi çocuk yetiştirme alanında en sık kullanılan kelimelerin başında gelmektedir. Hatta zaman içerisinde annelik (motherhood) anne-babalık (parenthood) ve ebeveynlik rolü (parental role) gibi kavramların yerine bile kullanılır hale gelmiştir. Ebeveyn kelimesinin kapsamı her ne kadar geniş gibi görünse de aslında nispeten dar anlam alanı için kullanılan özel bir söyledir.

Literatürde daha evvel ebeveynlik kelimesinin kullanımı “annelik” kavramına dayandırılrsa da 1990’lara gelindiğinde bile feminist çalışmaların da etkisiyle yaygın olarak kullanılan ve kabul gören bir referans çerçevesi haline gelmemiştir. Kısaca ebeveynlik üzerine yapılan çalışmaların kaynağı annelik literatürü olmamıştır. Ebeveynlik literatürünün ana kaynaklarının, başta gelişim psikolojisi, davranış psikolojisi ve son zamanlarda nöropsikoloji olmak üzere çocuk gelişimine odaklanan bir dizi psikolojik alt disiplinden kaynaklanan araştırmalar olduğu görülmektedir (Berardo, 1990; Crosnoe ve Cavanash, 2010; Demo ve Cox, 2000).

Ebeveynliğe dair kavramsal karışıklıklara mahal vermemek ve mevcut söylemde tutarlı olarak temsil edilebilmesi için Daly (2017) ebeveynliğe dair kavramları şu şekilde ayırtmıştır:

Anne-babalık (parenthood): Ebeveynliği atfedilen bir rol ve statü olarak inşa etmenin kültürel senaryoları ve kurumsallaşmış yolları (beklentiler, normlar, değerler vb.);

Ebeveynlik (parenting): ebeveyn olma deneyimi ve pratikleri.

Buradan hareketle ebeveynlik genel anlamda ebeveynlik sürecini temsil ederken, anne-babalık ebeveyn olma durumunu tanımlamaktadır. "Ebeveyn" ismi genellikle doğal veya biyolojik ebeveyni ima etse de ebeveynliğin biyolojik olmayan ebeveyn figürleri tarafından sağlanabileceği vurgulanmalıdır. Bir çocuğun bakımıyla ilgilenen herkesin ebeveynlik sürecinin bir parçası olarak görülebileceği ileri sürülmüştür (Hoghugh ve Speight, 1998).

Literatüre bakıldığında anne-babalar tarafından yürütülen ebeveynlikte, ebeveynlerin süreç içerisinde benimsedikleri ve uyguladıkları davranış stillerine ise ebeveynlik stili adı verilmektedir.

1.2. Ebeveynlik Stilleri

Ebeveynlik stili araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ve sınıflandırmalarda açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin Darling ve Steinberg (1993) ebeveynlik stilini, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirdikleri duygusal iklim olarak tanımlamaktadır. Baumrind (1991) ise ebeveynlik stillerini duyarlılık (responsiveness) ve talepkarlık (demandingness) şeklinde iki merkezi boyuta göre karakterize etmiştir. Dr. John Gottman tarafından ileri sürüldüğü şekliyle ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin çocuklarının duygularına tepki verme ve

yanıt verme biçimlerini tanımlamaktadır. Ebeveynlik stillerinin, büyük bir sevinç ya da bir çatışma anı gibi bireysel olaylarla belirlenmediği bunun yerine, bir ebeveynin örüntüsü ve çocuklarına karşı takındıkları tavır olarak tanımlandığı belirtilmiştir (Sooriya, 2017).

Ebeveynlik stili, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşime girme biçimini temsil etmekte, ebeveynin uygun ebeveyn-çocuk etkileşimleri etrafındaki değerlerini ve beklentilerini yansıtmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Dolayısıyla ebeveynlik stili, ebeveynler tarafından yaratılan genel duygusal iklim olarak kabul edilen küresel/geniş bir kavram olarak ele alınmıştır. Ebeveynlik stilleri ve çocuklar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların, çocukların ve ergenlerin akademik başarıları ve yeterliliklerinden (örn., Spera, 2006), depresif belirtilere (örn., Milevsky ve ark., 2007) kadar değişen konuları içerecek şekilde geniş kapsamlı oldukları görülmüştür.

Ebeveynler genel stiller içinde daha spesifik ebeveynlik uygulamaları da sergilemektedirler. Ebeveynlik uygulamaları tipik olarak alana veya bağlama özgü davranışlardır ve ebeveynlerin çocukları için hedeflerini yansıtmaktadırlar. Ebeveynlik stilleri ebeveynlik uygulamalarından tamamen farklı olmamakta, kısmen daha spesifik uygulamalarla ifade edilmektedir. Bu nedenle, ebeveynlik stilleri, alanlar arasında genel yaklaşımlar olarak anlaşılabilmektedir. Ebeveynlik uygulamaları - ebeveynlik stillerinin bir alt boyutu - ebeveynlerin çocuklarına yönelik hedeflerini belirli bir bağlamda yansıtan özel teknikler olarak görülmektedir. Bu ayrım göz önüne alındığında, ebeveynlik stillerinin çocukların davranışları üzerinde nispeten dolaylı bir etkiye sahip olduğu varsayılırken, ebeveynlik uygulamalarının belirli bağlamlardaki çocukların davranışları üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu varsayılmaktadır (Holt ve ark., 2009).

1.2.1. Ebeveynlik Stili Sınıflandırmaları

Araştırmaların çoğu, Baumrind'in (1971) ve Maccoby ve Martin'in (1983) ebeveynlik stilleri sınıflandırmalarına dayanmaktadır (Alp, 2023). Baumrind (1971) orijinal olarak ebeveynlik stilleri için üçlü bir tipoloji geliştirmiştir: Demokratik ebeveyn, otoriter ebeveyn ve izin verici-ihmalkâr ebeveyn.

Demokratik ebeveyn: Çocuğun faaliyetlerini rasyonel ve sorun odaklı bir şekilde yönlendirmeye çalışan ebeveyn olarak tanımlanmıştır. Sözlü etkileşimi teşvik etmekte, politikasının arkasındaki mantığı çocukla paylaşmakta ve çocuk uymayı reddettiğinde itirazlarını dinlemektedir. Hem özerk irade hem de disiplinli uyum demokratik ebeveyn

tarafından değer görmektedir. Bu nedenle, ebeveyn-çocuk ayrışması noktalarında sıkı bir kontrol uygulamakta, ancak çocuğu kısıtlamalarla kuşatmamaktadır. Bir yetişkin olarak kendi bakış açısını uygulamakta, ancak çocuğun bireysel ilgi alanlarını ve özel yöntemlerini tanımaktadır. Demokratik ebeveyn çocuğun mevcut niteliklerini onaylamakta ama aynı zamanda gelecekteki davranışları için standartlar belirlemektedir. Amaçlarına ulaşmak için akıl, güç, rejim ve pekiştirme yoluyla şekillendirme kullanmakta ve kararlarını grup uzlaşısı veya çocuğun bireysel arzularına dayandırmamaktadır (Baumrind, 1971).

Otoriter ebeveyn: Çocuğun davranış ve tutumlarını, teolojik olarak motive edilmiş ve daha yüksek bir otorite tarafından formüle edilmiş, genellikle mutlak bir standart olan belirli bir davranış kalıbına göre şekillendirmeye ve değerlendirmeye çalışan ebeveyn olarak tanımlanmıştır. İtaate bir erdem olarak değer verir ve çocuğun eylemlerinin veya inançlarının doğru davranış olduğunu düşündüğü şeyle çatıştığı noktalarda kendi iradesini engellemek için cezalandırıcı, zorlayıcı önlemleri tercih etmemektedir. İşe saygıyı aşılama için ev içi sorumluluklara inanmaktadır. Düzenin ve geleneksel yapının sürdürülmesini kendi içinde çok değerli bir amaç olarak görür. Sözlü etkileşimi teşvik etmez, çocuğun onun sözünün doğru olduğunu kabul etmesi gerektiğini düşünmektedir (Baumrind, 1971).

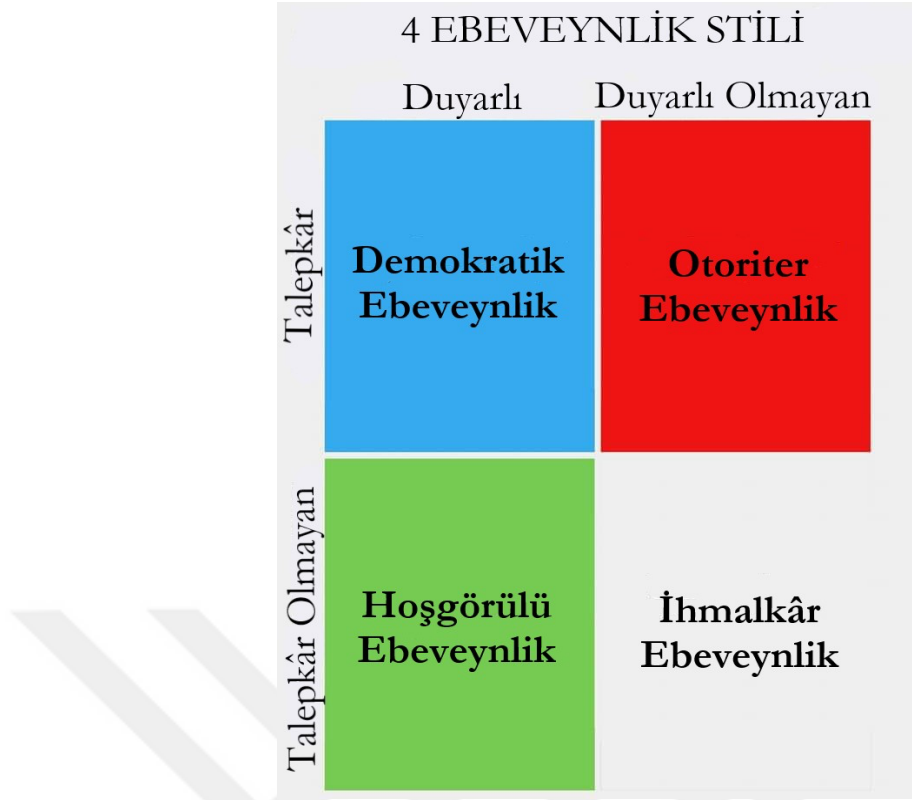
İzin verici-ihmalkâr ebeveyn: Çocuğun dürtülerine, arzularına ve eylemlerine karşı cezalandırıcı olmayan, kabul edici ve olumlu bir şekilde davranmaya çalışan bir ebeveyn olarak tanımlanmıştır. Politik kararlar konusunda çocuğa danışmakta ve aile kuralları için açıklamalar yapmaktadır. Ev sorumluluğu ve düzenli davranış için çok az talepte bulunur. Kendisini çocuğa, taklit etmesi gereken bir ideal ya da gelecekteki davranışlarını şekillendirmek veya değiştirmekten sorumlu aktif bir temsilci olarak değil istediği gibi kullanabileceği bir kaynak olarak sunmaktadır. Çocuğun kendi faaliyetlerini düzenlemesine mümkün olduğunca izin vermekte, kontrol uygulamaktan kaçınmakta ve onu dışarıdan tanımlanmış standartlara uymaya teşvik etmemektedir. Amaçlarına ulaşmak için açık güç değil, akıl ve manipülasyon kullanmaya çalışmaktadır (Baumrind, 1971).

Baumrind'in (1991) ebeveynlik stillerinin merkezinde yer alan kavramlardan biri olan duyarlılık, ebeveynlerin bireyselliği ve öz düzenlemeyi ne ölçüde desteklediğini, destekleyici olduğunu ve çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verdiğini ifade ederken talepkârlık, ebeveynlerin çocukları üzerinde aileye entegre olma iddialarını temsil eder ve kontrol, gözetim ve çocuklarla yüzleşmeye istekli olmayı içermektedir.

Demokratik ebeveynler hem talepkâr hem de duyarlı olmaktadır. Çocuklarının davranışları için net standartlar uygulamakta, iddialı, ancak müdahaleci veya kısıtlayıcı olmamakta ve cezalandırıcı disiplin tedbirleri yerine destekleyici tedbirler almaktadırlar. Otoriter ebeveynler talepkâr ancak daha az duyarlı olmaktadır. İtaat ve statüye önem verirler ve açıklama gerektirmeden emirlerin yerine getirilmesini beklemektedirler. Açık kurallarla düzenli bir ortam yaratırlar ve çocukların aktivitelerini dikkatle izlemektedirler. İzin veren veya yönlendirici olmayan ebeveynler duyarlı ancak daha az talepkâr olmaktadır. Geleneksel değildirler ve hoşgörülüdürler, çocuklarına önemli ölçüde kendi kendini düzenleme olanağı tanımakta ve yüzleşmekten kaçınmaktadırlar. Reddeden-ihmal eden veya ilgisiz ebeveynler ne talepkâr ne de duyarlı olmaktadır. Çocuklarının çevresini ne yapılandırır ne de denetler, ilgisiz ve destekleyici değildir, çocuk yetiştirme sorumluluklarını aktif olarak reddedebilmekte veya ihmal edebilmektedirler (Baumrind, 1991).

Etkili olmasına rağmen, Baumrind ebeveynlik stili tipolojisi, gelişim psikologları tarafından eleştirilmiştir. Baumrind'in ilk bulgularını yeniden yorumlayan Lewis (1981), kendi başına kontrol algılarından ziyade demokratik ebeveynler ve çocukları arasındaki çift yönlü iletişime açık olmanın çocukların bağımsızlık geliştirmelerine yardımcı olduğunu öne sürmüştür. Maccoby ve Martin (1983), demokratik ve otoriter ebeveynler tarafından sergilenen kontrol kalitesindeki farklılıkların, kısıtlayıcılık ve özerklik verme gibi özelliklerin değerlendirmelerini içermediği için Baumrind'in tipolojisi tarafından tam olarak açıklanamadığını savunmuştur.

Maccoby ve Martin (1983) daha sonra bu üçlü tipolojiyi dört ebeveynlik stiline uyarlamıştır. Bu ebeveynlik stilleri, ebeveynlik davranışlarının iki boyutuna dayalı olarak oluşturulmuştur: kabul/duyarlılık ve talepkârlık/kontrol. Bu boyutlara dayalı dört ebeveynlik stili, otoriter (yüksek talepkârlık ve düşük duyarlılık), hoşgörülü (yüksek duyarlılık ve düşük talepkârlık), ihmalkâr (düşük duyarlılık ve düşük talepkârlık) ve demokratik (hem duyarlılık hem de kontrol açısından yüksek) şeklinde açıklanmıştır (bkz. Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Dört Ebeveynlik Stili, Maccoby ve Martin (1983; Akt; Alp, 2023).

Sonrasında tipoloji yaklaşımında karşılaşılan zorluklar nedeniyle, ebeveynlik stili literatürünün çoğu boyutsallık yaklaşımını kullanmaya başlamıştır. Örneğin Cogburn ve Horton (2012), ilk olarak Manaster (1983) tarafından sunulan Adleryan ilkelerin altını çizen boyutsal bir ebeveynlik modeli geliştirmiştir (bkz. Şekil 1.2).

Ebeveynlik

Şekil 1.2. Ebeveynlik, Cogburn ve Horton (2012)'dan uyarlanmıştır (Alp, 2023).

1.2.2. Sporda Ebeveynlik Stilleri

Ebeveynlik stili kavramı, spor psikolojisi araştırmaları için nispeten yenidir. Yine de farklı branşlarda birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Alp, 2023). Örneğin, Juntumaa ve arkadaşları (2005), ebeveynlik stilinin buz hokeyi oyuncularının başarı stratejileri, normları ihlal etme (yani oyun kurallarını çiğneme) davranışları ve hokeyden memnuniyetleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma yrtmştir. Sonuçlar, demokratik ebeveynliğin yüksek düzeyde ustalığa yönelik davranış, daha düşük düzeyde norm ihlali davranışı ve hokeyden artan memnuniyet ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, otoriter ailelerden gelen sporcuların normları ihlal eden davranışlarda bulunma olasılıkları daha yüksek çıkmıştır.

Daha yakın tarihli bir kesitsel araştırmada, Sapieja ve arkadaşları (2011) ergenlik çağındaki toplam 194 erkek futbolcu ile ebeveynlik stillerinin mükemmeliyetçi yönelimler üzerindeki etkisini incelemiştir. Ebeveynlik stili ölçümünden alınan yüksek puanlar daha yüksek ebeveyn otoritesini (sporcular tarafından algılandığı şekliyle) yansıtacak şekilde hesaplanmıştır. Oyuncular sağlıklı mükemmeliyetçi, sağlıksız mükemmeliyetçi ve mükemmeliyetçi olmayan olarak sınıflandırılmıştır. Hem sağlıklı mkemmeliyetilerin hem de mükemmeliyetçi olmayanların anne-baba demokratik ebeveynlik algılarının sağlıksız mkemmeliyetilere kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, yüksek demokratik ebeveynlik stiline maruz kalmanın gençlik sporunda sağlıklı mükemmeliyetçi yönelimlerin geliştirilmesinde (veya sağlıksız mükemmeliyetçi yönelimlerin geliştirilmesi olasılığının azaltılmasında) rol oynayabileceğini göstermektedir.

Holt ve meslektaşları (2009), ebeveynlik stilleri ve uygulamalarına ilişkin nitel çalışmalarında ebeveynlik stillerinin karmaşıklılığını ve gençlik sporu bağlamlarındaki uygulamalarını göstermiştir. Genel ebeveynlik stillerini ve benimsenen uygulamaları belirlemek için araştırmacılar iki genç futbol takımının sezonlarını gözlemlemiş, oyuncular ile 56 ebeveynle yapılan görüşmelerin bir kombinasyonu kullanmışlardır. Diğer çalışmaların aksine, Holt ve meslektaşları, Grolnick'in (2003) zerklik, yeterlilik ve Hür İrade Teorisi'nde yer alan ilişkililik yapılarına dayalı ebeveynlik stillerini kullanmışlardır. Grolnick (2003), ebeveynlik stillerinin, yapı sağlamaları, özerkliği destekleyen ortamlar ve katılım düzeyleri aracılığıyla çocukların ihtiyaç tatminini etkilediğini savunmuştur. Dört alternatif boyutla ilgili olarak (Maccoby ve Martin, 1983), demokratik bir ebeveynlik tarzı, uygun yapı, özerklik-destek ve katılım ile yakından uyumlu olmuştur (Gurland ve Grolnick, 2005). Holt

ve meslektaşları (2009), ebeveynlerin özerklik destekleyici, kontrol edici (yani otoriter) veya karma ebeveynlik stilleriyle meşgul olduklarını ve daha olumlu ebeveynlik uygulamalarının kontrol edici ebeveynlik stillerinden ziyade özerkliği destekleyicilik ile ilişkilendirildiğini bildirmiştir. Özerkliği destekleyen ebeveynler, çocuklara seçim yapma, sorunları kendi başlarına çözmeye, belirli bir şekilde hareket etmeleri için minimum baskı uygulama ve çocukları karar alma süreçlerine dahil etme seçenekleri sunmaktadırlar (Grolnick ve Ryan, 1989).

Assor ve arkadaşları (2004), ebeveynlerin çocuklarının belirli özelliklerine saygılarını şartlandırmaları ile ilgili bir olguyu incelemiştir. Bir dizi çalışma ile üniversite öğrencilerine çocukluklarında ebeveynlerinin sevgi ve şefkatlerini çocuğun bazı özellikleri ya da performansına bağlı olarak gösterip göstermediklerini sormuşlardır. Araştırmacılar, özellikle, ebeveynlerin sevgi, saygı ya da ilgiyi çocuğun akademik, spor, prososyal davranış ve olumsuz duyguların kontrolü gibi alanlardaki performansına bağlı olarak gösterip göstermediklerini sormuştur. Örneğin, bir madde şöyledir: "Çocukken, sporda başarılı olursam annemin/babamın bana normalden daha fazla şefkat göstereceğini hissederdim." Araştırmacılar, sevgi koşullandırmasının çocukları kontrol etmeye yönelik zorlayıcı bir girişim olarak algılanacağını ve dolayısıyla çocuklukta kontrol edilme duygusu ve ebeveynlere yönelik öfke ile ilişkilendirileceğini varsaymışlardır. Ayrıca, çocukların bu tür koşullar altında bir faaliyete - örneğin spora - katılmaları halinde, bunu bir seçim ya da arzu duygusu hissettikleri için değil, "zorunda olduklarını" hissettikleri için ya da içsel bir zorlama nedeniyle yapacaklarını düşünmüşlerdir. Beklendiği gibi, bulgular çocukluklarında daha fazla koşullu saygı bildiren öğrencilerin kendilerini daha kontrollü hissettiklerini ve ebeveynlerine daha fazla öfke bildirdiklerini ortaya koymuştur. Analizler, çocukların ebeveyn saygısının performansa bağlı olduğu koşullar altında bir faaliyete katıldıklarında, bunu seçimden ziyade zorunluluk duygusuyla yaptıkları modelini desteklemiştir. Bu sonuçlar, koşullu sevginin açıkça kontrol edici olarak algılandığı fikrini desteklemektedir. Çoğu zaman belli belirsiz olsa da etkileri oldukça zararlı olabilmektedir. Bu açıdan ebeveynlerin yüksek beklentilere girerek kontrolcü bir yaklaşım sergilemelerinin çocuk-sporcular üzerinde olumsuz etkiler bırakabileceği bu sebeple de ebeveynlerin spor ortamında otoriter bir ebeveynlik stili yaklaşımdan uzak durmaları gerektiği söylenebilir (Alp, 2023).

Genel olarak, özellikle Batı kültürlerinde ebeveynlik stillerini ve sağlık bağlamlarını inceleyen araştırmalar, demokratik ebeveynlik tarzının bir sonucu olarak daha olumlu

sonuçlar göstermiştir (rn., Arredondo ve ark., 2006; Schmitz ve ark., 2002). Bununla birlikte, izin verici bir ebeveynlik tarzının daha aktif çocuklarla ilişkilendirilebileceğini gösteren araştırma desteği vardır (Hennessy ve ark., 2010; Jago ve ark., 2011).

Holt ve meslektaşlarının (2009) alışmasının ilginç çıkarımlarından biri, ebeveynlik stilleri arasında tutarlılığı sağlayan ebeveynlerin önemidir. Daha fazla uzmanlığa sahip ebeveynlerin bireysel olarak demokratik veya özerkliğe teşvik eden stilleri benimsemesini destekleyen artan sayıda kanıt olmasına rağmen bu tür bir uzmanlığın bütünlüğü ve etkisi (iki ebeveynli ailelerde) eř dinamiğine bağlı olabilmektedir.

Aile bireyleri arasındaki uyum da burada devreye girmektedir. Ebeveynlerin uygulayacakları ebeveynlik stilinde sistemli ve istikrarlı olması elzem görülmektedir. Örneğin, özerkliğe destekleyen ebeveynler, bazen çocuklarının davranışlarını etkilemek için kontrol uygulamalarını kullanmışlardır. Ebeveynlerin uyguladığı özel uygulamalardaki farklılıklar, belirli durumsal taleplerin bir sonucu olabilir. Yani, belirli durumlarda (rneğin, çocuklarıyla beslenme hakkında konuşmak) zerkliğe destekleyen ebeveynler, genel tarzlarına zıt olan kontrol uygulamalarını kullanabilirler. Ebeveynlik stilleri/uygulamaları arasındaki bu tür ince farklılıklar, ebeveynliğin çocukların gelişimi üzerindeki etkisini anlamak için değerlendirilmesi gereken karmaşık sosyal etkileşimleri yansıtmaktadır (Holt ve ark., 2009). Diğer yandan ebeveynlerden anne ve babanın durumlarının birbirinden farklılaştığı noktalara da dikkat etmek gerekir. Örneğin yarışmalarda annelerin babalara göre daha olumlu yorumlar yaptığı (rn., Bowker ve ark., 2009; Holt ve ark., 2008), erkeklerin kadınlara göre ebeveynlerinden özellikle babalarından daha fazla baskı algılayabildikleri vurgulanmıştır (rn., Bois ve ark., 2009; Hoyle ve Leff, 1997). Dolayısıyla kadın ve erkek sporculardan farklı beklentilerin olması, anne veya babaların sporcu üzerindeki tutumunda değişiklik yaratabilmektedir.

Ayrıca ebeveynlik stillerine ek olarak, Knight ve Harwood'un (2009) ebeveyn tarafından yaratılan antrenörlük stresine ilişkin çalışması, ebeveynlerin etkileşimleri ve davranışları yoluyla antrenörler için stresi nasıl en aza indirebileceklerine dair bilgiler sunmaktadır. Bu literatürden hareketle, çocuklarını antrenörle paylaşabilen, antrenörün otoritesini kabul eden ve özellikle sporcunun önünde onun liderliğini baltalamayan ebeveynlerin daha kabul edilir olduğu iddia edilmektedir. Bu ebeveynler, antrenörü ilgili girdilerle desteklemekte ancak antrenörün müdahale olmaksızın öğrenme ve gelişme hızını yönetmesine izin vermektedir. Bu tür ebeveynler aynı zamanda çocuklarının davranışlarının

sorumluluğunu almaktadırlar. Ayrıca antrenörü antrenman ve yarışmada uygun tutum ve davranışları güçlendirme konusunda desteklemektedirler (bkz. Gould ve ark., 2006, 2008). Antrenörden sporla ilgili bilgilerini geliştirme hevesinin yanı sıra, profesyonel ebeveynler, çocuklarının uygun ve periyodik bir antrenman, yarışma, dinlenme ve toparlanma programından yararlanabilmesi için zamanlama gibi konular hakkında antrenörü dinleyecektir (Harwood ve Knight, 2015).

Ebeveynlik stresi ve ebeveyn-çocuk etkileşimleri arasındaki ilişki gençlik sporunda çalışılmamış olmasına rağmen, gelişim psikolojisi literatürü, ebeveynlik stresinin ebeveyn-çocuk etkileşimlerini ve ebeveynlerin davranışlarını etkileyebileceğini tutarlı bir şekilde göstermektedir (Abidin, 1992; Belsky, 1984). Örneğin, daha yüksek ebeveynlik stresi seviyeleri, daha cezalandırıcı davranışlar ve ebeveynlerden daha sert cezalar ile ilişkilendirilmiştir (Deater-Deckard, 2008). Bu nedenle, ebeveynlerin bir dizi stres etkenini ne ölçüde yönetebildiği ve gençlik sporunda karşılaştıkları taleplerle ne ölçüde başa çıkabildiğinin, ebeveynlerin çocuklarına uygun desteği sunma derecesini etkileyeceği tahmin edilebilmektedir (Harwood ve Knight, 2015).

Ebeveyn-antrenör ilişkilerinin ötesinde, sporcu ebeveynliğindeki profesyonelliğin gençlik sporunda karşılaşılan diğer ebeveynlerle sağlıklı ilişkilerin geliştirilmesine kadar uzandığı iddia edilmektedir (Knight ve Holt, 2013a, 2013b). Yarışmalarda ebeveynler (ve diğer bireyler) arasında meydana gelebilecek öfkeli etkileşimlerin potansiyeli zaten belirtilmekte ayrıca hem çocuklar hem de ebeveynler için zararlı bir stres kaynağı olarak hizmet etmektedir (Omli ve LaVoi, 2009, 2012). Uygunsuz müdahale, bağırma, hile ve aşağılayıcı yorumların tümü, ebeveynler için kaçınılmaz olarak; ebeveynler arasındaki ilişkilere zarar veren, çocukların deneyimlerini ve diğer çocuklarla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilen stres kaynakları olarak belirtilmiştir (Harwood ve Knight, 2009a, 2009b).

1.3. Sporda Ebeveyn Dâhiliyeti ve Sporcu Ebeveynliği

Ebeveynler, spor ortamındaki ilk ve en kritik sosyalleşme araçları olarak tespit edilmiştir (LaVoi ve Babkes Stellino, 2008). Ebeveynler çoğu zaman, motivasyonel, maddi ve duygusal ve/veya koşulsuz desteği içerebilen (Keegan ve ark., 2010) destek ve kolaylaştırıcı rolü sağlayarak başarı ortamını ve genel motivasyonel gelişimi etkilemektedir (Harwood ve Swain, 2001).

Fredricks ve Eccles (2004), sporda ebeveyn dahiliyetinin üç ana ebeveyn rolü olarak düzenlenebileceğini teorize etmiştir. Bunlar; sağlayıcı (providers), tercüman (interpreter) ve rol model ebeveyn şeklindedir. Spor sağlayıcıları olarak, çocuklarına fiziksel aktivite fırsatları sunan ebeveynler, gençlere sporu deneme ve deneyimleme şansı sunmaktadır (Côté, 1999). Çeşitli alanlarda yetenekli gençler üzerinde yapılan çalışmalar, ebeveynlerin yatırımlarının gençlerin yeteneklerini geliştirmelerinde kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynler antrenmanlara, maçlara, kamlara ve turnuvalara ulaşım sağlamıştır. Ayrıca, yetenek geliştirmeye yönelik uzun vadeli çabaları sürdürmek için gereken mali desteği de sağlamışlardır (Bloom, 1985).

Geçmiş yıllara nazaran ebeveynler, genç sporcuların yaşamlarına giderek daha fazla dâhil olmaya başlamışlardır. Sporcular için düzenlenen özel burslar ve profesyonel sporların cazibesi (maddi gelir, statü vb.), birçok ebeveyni çocuklarını erken yaşta özel antrenman sistemlerine adamaya motive etmiştir (Amerikan Pediatri Akademisi, 2000). Ebeveynler ayrıca, çocuklarının atletik gelişimine daha fazla zaman ayırmakta ve finansman yatırmaktadırlar. Üstelik ebeveynlerin çocuklarını akademik kurumlara gönderme veya bu kurumlardan başka bir kuruma transfer etme kararları, ilgili okulların akademik itibarına değil, giderek daha fazla sportif durumlarına dayanmaktadır (Frenette, 1999; Akt: Cumming ve Ewing 2002). Örneğin sporcu bursu veren, spor müsabakalarına katılım oranı yüksek olan ya da farklı branşları bünyesinde barındıran okullar ebeveynler için tercih noktasında ön plana çıkmaktadır (Alp ve Aldırmaz, 2022).

Bir çocuğun spor katılımına yönelik ebeveynin ilgisi değişken olabilir ve ilgi-dahiliyet derecelerine bağlı olarak farklı şekilde ifade edilebilir, hatta davranışsal olarak olumsuz olarak ifade edilebilmektedir. Bu nedenle de birtakım zorluklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, genellikle sorunlu olan ve çocuğun spor deneyimine zarar verebilecek ebeveyn davranışları şunları içermektedir:

- ilgisizlik ifadesi,
- aşırı eleştirel olmak,
- kenardan “antrenörlük yapmak” ve
- çocuk-sporculara karşı aşırı korumacı olmak (Knight ve Harwood, 2009).

Bu tür eylemlerin sözde "çocuğun yüksek yararına" gerçekleştirildiği düşünülse de ebeveynlerin aşırı dâhiliyetinin çocuğun spordaki yakın ve uzun vadeli deneyimlerini olumsuz etkileyebileceği endişesi unutulmamalıdır. Öte yandan aksi belirtilmedikçe, büyüme ve gelişme için ebeveyn dâhiliyeti gereklidir (Orton, 1997), ancak başarılı etkileşimlerin gerçekleşmesi için ebeveyn kontrolü ile çocuğun hür iradesi (öz-belirlemesi) ve özerkliği arasında özenli bir dengeye ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Blom ve ark., 2013).

Yurtdışı literatüründe “parental involvement” olarak tabir edilen kavram Türkçe literatüre çeşitli çeviriler eşliğinde geçmiştir. Kimi araştırmacılar “aile dahiliyeti” (Özgör, 2019) veya “aile katılımı” (Demircan, 2018) terimlerini kullanırken kimi araştırmacılar da “ebeveyn katılımı” (Arıç, 2023) ya da “ebeveyn dahiliyeti” (Gürel, 2017) terimini tercih etmişlerdir. “Veli katılımı” (Karaali ve Üstün, 2022) çevirisi de bir diğer kullanım şeklidir. Herhangi bir kavramsal karışıklığa yol açmamak adına bu terimlerden en uygun olduğu düşünülen ebeveyn dahiliyeti bu çalışmada “parental involvement” kavramının Türkçe çevirisi olarak kullanılacaktır.

Ebeveyn dâhiliyeti araştırma alanına önemli katkılarda bulunanlardan biri Hellstedt'tir (1987, 1990, 2000 ve 2005). Hellstedt (1987) ebeveyn dâhiliyetini, az dâhiliyetten orta düzeyde dâhiliyete ve aşırı dâhiliyete kadar uzanan bir süreklilik içinde tanımlamakta ve kurmuş olduğu bu ebeveyn dâhiliyeti modelini Aile Sistemleri Teorisi (AST-Family Systems Theory)’ne dayandırmaktadır. AST, ailenin sadece akraba olan ve birlikte yaşayan bir grup bireyden ibaret olmadığı, aksine bir bireyin büyük ölçüde ancak tüm aile birimi bağlamında anlaşılabilmesi temel varsayımına dayanmaktadır. Aile Sistemleri Teorisi, bir bireyi kendi sistemi veya parçası olarak analiz etmek yerine, birden fazla parçanın bütünleşmesine odaklanmaktadır (Smith ve Hamon, 2012). Bu teori, kendi kuralları, güç yapıları, iletişim kalıpları, rolleri ve özellikleri olduğu için aileyi doğal bir sosyal sistem olarak görmektedir. Spor alanında ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamak ve çözmek için, hem aile sistemleri hem de spor psikolojisi anlayışını tek bir birim olarak birleştiren teorik bir çerçeve gerekliliğini fark eden Hellstedt, Aile Sistemleri Teorisi'ni spor ortamının çevresel etkilerini içerecek şekilde uyarlamak için bir yol geliştirmiştir. Hellstedt (1990), çocukları spora katılan birçok ailenin, aile sosyal sisteminin spor ortamına odaklandığına inanmaktadır. Örneğin, aile sistemi, ailenin zamanının, mali kaynaklarının ve duygusal enerjisinin önemli bir kısmını çocuklarının spora katılımına ayırmaktadır (Hellstedt, 1990).

Hellstedt spor ortamının karmaşık olduğuna ve bu nedenle Aile Sistemi merceğinin dikkate alınması gerektiğine inanmaktadır.

Hellstedt (1987) bu aileleri ve spor ortamını doğru bir şekilde analiz etmek için üç ebeveyn davranışı seviyesi kullanarak tanımlayıcı bir model oluşturmuştur; bunlardan ilki az dâhiliyet seviyesinde yer alan ilgisiz ebeveynlerdir. Hellstedt (1987) ilgisizliği "ebeveynlerin duygusal, finansal ya da işlevsel yatırımlarının görece eksikliği" olarak tanımlamıştır (s.153). Spor ortamında bu durum; oyunlara veya etkinliklere katılım eksikliği, ekipman için minimum finansman, ulaşım veya araba paylaşımı konusunda sınırlı yardım veya hiç yardım etmeme, çocuğun performans hedefleri ve sonuçları için destek sağlamada çok az yardım veya hiç yardım etmeme ve antrenörle iletişim veya beceri geliştirme konusunda çok az ilgi şeklinde tanımlanabilir (Hellstedt, 1987).

Hellstedt'in (1987) modelinin ikinci seviyesi orta düzeyde dahiliyet seviyesinde ilgili ebeveynler yer almaktadır. Orta düzeyde ilgili ebeveynler "genç sporcunun karar verme sürecine önemli ölçüde dahil olmasına izin verecek kadar esneklikle birlikte sıkı ebeveyn yönlendirmesi" sağlayan ebeveynler olarak tanımlanmaktadır (Hellstedt, 1987, s.153). Bu tür ebeveynler destekleyici olmakla birlikte, çocuk sporcularının katılım ve yarışmak istedikleri yarışma seviyeleri hakkında karar vermelerine de izin vermektedirler (Hellstedt, 1987). Orta derecede ilgili ebeveynler, maddi desteğin bir kısmını sağlar, çocuğun hedefler belirlemesine yardımcı olur ve zamanlarını takımı çeşitli şekillerde desteklemek (örneğin, takım arkadaşlarını arabayla götürmek veya maçlara ve etkinliklere katılmak) için gönüllü olarak ayırmaktadırlar.

Üçüncü seviye olan aşırı dahiliyette ebeveynler fazlasıyla ilgilidir. Aşırı ilgili ebeveynler "çocuklarının atletik başarısına aşırı miktarda dahil olabilirler" (Hellstedt, 1987, s.154). Aşırı ilgili ebeveynler, tüm antrenmanlara ve maçlara katılarak, bağırarak, yetkililerle sık sık anlaşmazlığa düşerek ve sürekli olarak çocuklarına 'antrenörlük' yapmaya çalışarak spor ortamında 'aşırı' olarak nitelendirilir. Bu ebeveynler genellikle kendi isteklerini, ihtiyaçlarını ve fantezilerini çocuklarının isteklerinden ayırmakta zorlanırlar ve genellikle çocuklarının spordaki başarısının gelecekte finansal veya eğitimsel başarı fırsatları sağlayacağını umarlar (Hellstedt, 1987). Aşırı ilgili ebeveynler gerçekçi olmayan beklentilere sahip olabilir ve hedeflere ulaşılmadığında onaylamayabilir ayrıca çocuk başarılı olmadığında kızgın ve olumsuz olabilmektedirler (Hellstedt, 1987).

Orta düzeyde dâhiliyet spor kariyerini kolaylaştırıyor gibi görünmektedir. Ancak hem az dahiliyetli, ilgisiz ebeveynler hem de tam tersi uçta aşırı dahil ve ilgili ebeveynler sporcunun psikolojik sağlığı ve kariyeri üzerinde yıkıcı bir rol oynayabilmektedir. İlgisiz ebeveynlere sahip sporcular, evde bir spor kariyerini sürdürmelerini sağlayacak gerekli araçsal ve duygusal destekten yoksun olabileceğinden, sporu bırakma olasılıkları daha yüksektir ve öğretmenler veya antrenörler gibi diğer sosyalleştirici unsurlardan daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Hellstedt, 1987).

Öte yandan, aşırı ilgili ebeveynlere sahip çocuklar, ebeveynlerinin ilgisizliğinden şikayet etmemekte, bunun yerine yüksek düzeyde ebeveyn baskısı algılayabilmektedir. Bazı araştırmalar sporcuların benlik saygısının düşmesi (McElroy, 1982), sıkıntı ve suçluluk duyguları (Donnelly, 1993) ve tükenmişlik (Smith, 1986, Udry ve ark., 1997) gibi baskının sonuçlarını ele almış olsa da bu soruların bazıları hala cevapsız ve araştırılmaya değer olarak görülmektedir (Wuerth ve ark., 2004).

Sporda ebeveynlikle ilgili çalışmalar antrenörlük çalışmalarından daha az kapsamlı ve tarihsel olarak daha yeni olmasına rağmen ebeveyn etkisini ve gençlik sporuna dâhiliyeti yansıtan literatür son yıllarda önemli bir aşama kaydetmiştir. Spor endüstrisinin büyümesi araştırmacıları daha evvel göz ardı edilen ya da etkisi az olduğu düşünülen faktörleri bile mercek altına almaya sevk etmiştir.

Knight ve Holt (2014) tarafından yürütülen yakın tarihli bir çalışmada, ebeveyn öz farkındalığı ile çocuğun hedeflerinin farkındalığı arasındaki etkileşimin önemi vurgulanmıştır. Knight ve Holt, yaşça küçük olan tenisçilerde optimal ebeveyn dahiliyetine ilişkin bir kuram geliştirme çalışması oluşturmuştur. Çalışmanın sonucuna göre optimal ebeveyn dahiliyetini sağlamak için kritik olan, ebeveynlerin ve çocukların paylaşılan ve iletilmiş hedefleri olmasıydı. Yani, ebeveynlerin çocuklarının sporuna dâhiliyetlerini optimize edebilmeleri için kendilerinin ve çocuklarının neyi başarmaya çalıştıklarını bilmeleri gerektiği işaret edilmiştir (Stein, Raedeke ve Glenn, 1999).

Leff ve Hoyle (1995), Hoyle ve Leff (1997), genç sporcuların algılanan ebeveyn desteği, ebeveyn baskısı ve ebeveyn dâhiliyetini inceleyen iki çalışma yürütmüşlerdir. İlk araştırmalarında, 154 genç tenisçi, ebeveynlerinin tenise dâhiliyetleri, tenisten keyif almaları ve özsaygıları hakkında bilgi vermişlerdir. Sonuçlar, anne ve babadan algılanan desteğin, keyif alma ve genel özsaygı ve tenis özsaygısı ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu

bulgular, ebeveyn desteği ile hem objektif bir performans ölçüsü hem de çocukların tenise verdikleri değer arasındaki ek pozitif korelasyonlarla, takip çalışmalarında da desteklenmiştir.

Bir başka araştırmada Knight ve arkadaşları (2010), Kanada'dan 42 ergen tenisçiyi içeren odak grupları ile genç tenisçilerin turnuvalarda ebeveyn dâhiliyeti konusundaki tercihlerini incelemiştir. Oyuncular, baskı yapmadan destek sağlama genel şemsiyesi altında, ebeveynlerinden en çok istedikleri davranışlar için temel bir plan sunmuşlardır. Buna ulaşmak için katılımcılar; ebeveynlerin teknik veya taktik tavsiye vermekten kaçınması, yorumların performans veya sonuçtan ziyade oyuncuların çaba ve tutumuna odaklanmasını sağlamaları, oyuncuların maçlara hazırlanmalarına ve maçlardan sonra toparlanmalarına yardımcı olacak pratik tavsiyeler vermeleri, tenis görgü kurallarına saygı duymaları ve sözlü olmayan davranışları destekleyici yorumlarla eşleştirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

Omli ve Wiese-Bjornstal (2011) ise, genç sporcuların ebeveynlerinde en çok sevdikleri davranış bileşenlerini daha da net bir şekilde göstermişlerdir. Sporcuların yanıtları üç farklı ebeveyn 'tipi' etrafında kategorize edilmiştir:

- Destekleyici ebeveynler,
- Talepkâr antrenörler ve
- Çılgın taraftarlar.

Destekleyici ebeveynler, etkinlikler sırasında ve sonrasında tezahürat yapma ve cesaretlendirme, diğer takımlara övgü ve empati gösterme ve çocuğu yaralanmadan korumaya çalışırken yetkililere seslenme gibi davranışlar sergilemişlerdir. Bu davranışlar, yarışmalar sırasında sürekli olarak olumlu veya aranıyor olarak tanımlanmıştır. Talepkâr antrenör olarak kategorize edilen ebeveynler, oyun sırasında talimat vermek, oyun molalarında tavsiye vermek ve kritik cesaret verme gibi genellikle çocukların sevmediği ancak tahammül ettikleri davranışlar sergilemişlerdir. Çılgın taraftar olan ebeveynler, antrenörler ve yetkililerle tartışmak, yenilgiler için yetkilileri suçlamak, rakip takımlara karşı aşağılayıcı olmak ve fanatik tezahüratlar da dâhil olmak üzere çocukların sevmediği davranışlarda bulunmuşlardır. Bu davranışlar çocuklar tarafından sevilmemiştir (Omli ve Wiese-Bjornstal, 2011).

Bir başka çalışmada ebeveynler “müdahale edenler” ve “imkân sağlayanlar” şeklinde iki grupta kategorize edilmiştir. Streat (1995) sporda ebeveyn etkisini incelediği anket çalışmasında, çocukların spor programlarına katılmasına müdahil olan veya onlara imkân sağlayan ebeveyn örneklerini sınıflandırmıştır. Çocuklarına asıl antrenörün talimatlarının aksini söyleyerek kenardan antrenörlük yapan, çocuklarını tartışmaya özendiren ve rakip takımın oyuncularına kötü söz eden ebeveynler olumsuz müdahale edenler grubunda yer alırken çocuklarının motivasyonlarını pozitif yönde etkileyen ve çocuğunu hatalı davranışlarında disipline eden ebeveynler ise imkân sağlayan ebeveynler grubuna dâhil olmuştur.

Lee (2002) ise gençlik sporlarına duygusal olarak aşırı ilgili olan iki tür ebeveyn den söz etmiştir; heyecanlı ebeveyn ve fanatik ebeveyn. Heyecanlı ebeveyn tipik olarak destekleyicidir ancak “anın sıcağına kapılma” eğilimindedir. Antrenmanlar veya müsabakalar sırasında genellikle yüksek sesle, oyunculara, antrenörlere ve/veya yetkililere teşvik edici veya talimat vererek bağırırlar. Heyecanlı ebeveyn ayrıca, çocuklarının fiziksel refahı ile aşırı derecede ilgilenme eğilimindedir. Bu, çocukları her darbe veya yara aldığı anda sahaya koşan ebeveyn türüdür. Bu tür eylemler çocuğun yüksek yararı için yapılsa da utanç verici ve dikkat dağıtıcı olabilmektedir. Heyecanlı ebeveynlerin çocukları, genellikle ebeveynlerini antrenmanlara veya yarışmalara katılmaktan caydırmaya çalışmaktadır.

Genç sporcuların uzun vadeli gelişimi için en büyük riski oluşturan ebeveynin fanatik ebeveyn olduğu belirtilmiştir (Lee, 2002). Fanatik ebeveynlerin sporcuları daha fazla ebeveyn baskısı yaşar, antrenörler ve yetkililerle daha sık tartışır, yemek yeme ve uyku sorunları yaşar, antrenman seansları sırasında daha az çaba ve zevk gösterir ve sporu bırakma olasılıkları daha yüksektir. Fanatik ebeveynler kontrolcü, çatışmacı, kazanmak ve kaybetmekle meşgul ve çocuklarının spor yapma nedenlerinin madalya ve kupalar kazanmak, sosyal statü ve tanınma kazanmak veya profesyonel bir spor yıldızı olmak olduğuna inanmaktadırlar. Bu tür ebeveynler genellikle çocuklarının yetenekleri hakkında gerçekçi olmayan beklentilere sahiptir ve çocuklarının bir sonraki Tiger Woods olma potansiyeline sahip olduğuna inanırlar. Fanatik ebeveynler tipik olarak çocuğa ulaşılamayacak beklentilerle baskı yapar (örneğin her yarışmayı kazanmak), çocuğun deneyimini geleceğe yatırım olarak görür ve çocuğun endişelerini fark edemez veya dinlemez (Cumming ve Ewing, 2002).

Fanatik ebeveynler genellikle çocukları aracılığıyla vekaleten yaşamaya çalışmaktadırlar. Washington Üniversitesi'nden bir spor psikoloğu olan Frank Smoll, bunu bir ters bağımlılık tuzağı olarak adlandırmaktadır (Smith ve Smoll, 1996). Çocuklarıyla aşırı özdeşim kuran ebeveynler, çocuklarını kendi egolarının bir uzantısı olarak görmeye başlarlar. Bu durumda ebeveyn, öz-değer duygusu için çocuğa bağımlı hale gelir. Çocuk başarılı olursa, ebeveynler kendilerini iyi hissederler. Ancak çocuk başarısız olursa, ebeveynler kendileri için kötü hissederler. Bu durumun çocuğu yüksek derecede baskı altına alması şaşırtıcı değildir.

Çocuklarının başarılı olması için baskı hisseden ebeveynler de gençlik sporlarına uygun olmayan davranışlar sergileme eğilimindedir. Baskı kaynakları arasında rekabet, sosyal beklentiler ve hatta kişisel gurur sayılabilir. Kendileri başarılı sporcular olan ebeveynler, çocuklarının da başarılı bir sporcu olmaları gerektiğine dair genellikle daha büyük beklentiler hissetmektedirler. Bununla birlikte, çocuklarının yeteneği veya daha yüksek seviyelerde başarılı olma şansı konusunda daha gerçekçi olabilirler. Eski sporcu olan birçok ebeveyn, çocuklarının ayak izlerini takip etmelerini istemektedir. Alternatif olarak, çocuklarından sporda eşit derecede başarılı olmasını bekleyen antrenörlerden ve diğerlerinden baskı hissedebilirler (Cumming ve Ewing, 2002).

Sıklıkla belirtildiği gibi, ebeveynin birincil rolü finansal ve geçici destek sağlamaktır. Çoğu ebeveyn için bu, çocuğu antrenmanlara ve yarışmalara götürmeyi, spor salonu aidatı veya seyahat ücretlerini ödemeyi ve çocuğun uygun ekipman ve kıyafete sahip olduğundan emin olmayı içermektedir. Bir ebeveynin sağlaması gereken mali ve geçici desteğin miktarı, sporun doğasına, çocuğun rekabet ettiği seviyeye ve ailenin durumuna (yani evli/boşanmış, çocuk sayısı) göre değişim gösterebilmektedir.

Jimnastik, artistik patinaj ve buz hokeyi gibi sporlar, ebeveynlerin yatırım yapması gereken zaman ve para miktarıyla ünlüdür. Bu taahhütler aile hayatını bozabilir ve aileyi ve çocuğu yüksek derecede stres altına sokabilir. Çocuklarının atletik gelişimine önemli ölçüde zaman ve para yatıran ebeveynler, kendilerini uygulamak ve spora katılmaya devam etmek için çocuklarının kendilerine borçlu olduğunu düşünürler. Bu tür ebeveynler bazen çocuklarının spora devam etmesi için motive edici bir faktör olarak suçluluğu kullanırlar. Sporcular, spora katılımlarının sonuçları konusunda (örneğin evlilik uyumsuzluğu, aile yaşamının bozulması, boş zaman kaybı, antrenman ve rekabetin maliyeti) kendilerini suçlu hissederler ve spora devam etmeleri için baskı hissederler. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde,

tükenmişlik yaşama olasılığı en yüksek olan çocuklar, ebeveynlerini kontrol edici olarak algılayan ve önemli finansal ve zaman taahhütlerinde bulunmuş yetenekli genç sporculardır (Coakley, 1992).

Gençlik spor etkinliklerinde olumsuz ebeveyn davranışı örneklerinin sayısında genel bir artış olsa da ebeveynlerin çoğunluğunun gençlik spor ortamına uygun bir şekilde davrandığını kabul etmek önemlidir. Çoğu genç sporcu, ebeveynlerinin onlara destekleyici, istikrarlı, güvenli ve teşvik edici bir ortam sağladığına inanmaktadır (Hellstedt, 1995). Ebeveynlerini olumlu rol model, destekleyici ve yetenekleri hakkında olumlu inançlara sahip olarak algılayan sporcuların spordan daha fazla keyif aldıkları, yetenekleri konusunda kendilerine daha fazla güvendikleri ve sporu bırakma olasılıklarının daha düşük olduğu ifade edilmiştir (Cumming ve Ewing, 2002).

Ebeveyn cinsiyeti açısından ele alındığında tipik olarak, babaların annelere kıyasla genç sporcuların gelişiminde daha fazla yer aldığına inanılmaktaydı. Ancak futbol, güreş ve artistik patinajda ebeveyn-çocuk etkileşimleri üzerine yapılan araştırmalar, annelerin genç sporcuların psikolojik ve davranışsal gelişiminde daha ön planda olmasa da baba ile eşit bir rol oynadığını göstermektedir. Çocuğun gençlik sporuna katılımını büyük olasılıkla babalar başlatsa da çocuğun spora katılımının devam etmesi için gereken uzun vadeli desteği sağlama olasılığı daha yüksek olan anne olarak görünmektedir. Genç sporcular, annelerini babalarından daha olumlu ve destekleyici olarak algılama eğilimindedir. Bu durum babaların ve annelerin oynadığı rollerin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Babalar, çocuğun spora katılımıyla ilgili eleştirel veya değerlendirci geri bildirim sağlamaya daha meyilli olabilir (Cumming ve Ewing, 2002).

Sporcu ebeveynliği konusunda yürütülen araştırmalar son yıllarda artış göstermektedir. Son yapılan literatür taraması bu konu üzerine yüzden fazla araştırma yapıldığını ortaya çıkarmıştır (Gould, Cowburn ve Pierce, 2013; Akt. Weinberg ve Gould, 2015). Ulaşılan başlıca sonuçlardan bazıları şöyledir:

1. Sporcu ebeveynliği çok önemlidir ve sporcunun yetenek gelişim sürecinin bütün basamaklarında sporcunun tutumları, eğilimleri, motivasyonu, duygusal tepkileri ve davranışları üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır.

2. Sporcu ebeveynliğini etkileyen unsurlar ebeveynlerin kişilik eğilimleri ve ebeveynlik tarzları, beklentileri, tutumları, davranışları ve oluşmasına olanak sağladıkları motivasyonel iklimler gibi konuları içermektedir.

3. Ebeveynlerin eylemlerinin çocuk sporcular üzerinde önemli etkileri olmasına ve sporcu ebeveynliği uygulamalarının bazılarının olumlu ve olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkilendirilmesine rağmen, sporcu ebeveynliğinin tek bir doğru yolu yoktur.

4. Gençlerin spor yaşantısından haz almalarını ve öğrenmeleri ile performanslarının gelişmesini sağlayan sporcu ebeveynliği davranışları, tutumları ve beklentileri şunları kapsamaktadır:

- maddi, lojistik ve sosyo-duygusal destek ve spor olanakları sağlama
- koşulsuz sevgi gösterme,
- sporcu için özveride bulunma,
- sıkı çalışmayı vurgulama,
- olumlu tutumu sürdürme.

1.3.1. Rekabetçi ve Elit Seviye Sporda Ebeveynlik

Elit sporcular, düzenli olarak en üst seviyede yarışan ve madalya kazanmış katılımcılar olarak tanımlanır (Swann ve ark., 2015). Sporcular elit seviyeye ulaşmak için bazı aşamalar kat etmektedir. Bloom (1985) sporcular ile sanat ve bilim alanında dünya çapında performans gösteren spor alanı dışındaki yeteneklerle yaptığı görüşmeler sonucu ortaya çıkardığı Aşamalı Gelişim Modeli'nde üç aşamadan bahsetmektedir; başlangıç yılları (early years), geliştirme yılları (middle years) ve elit yıllar (later years). Bireyler başlangıç aşamasından gelişime ve nihayetinde mükemmelliğe doğru geçiş yapmakta, ancak gerekli becerilerin, zihniyetin ve ilişkilerin kazanılmasıyla bir sonraki aşamaya geçmektedirler. Bloom tarafından yapılan araştırma, yetenek gelişiminin çeşitli aşamalardan geçtiğini ve çeşitli aşamalarda farklı faktörlerin önemli olduğunu göstermektedir. Bloom, aşamaların açıkça tanımlanmış bir başlangıç veya bitiş noktası olmadığını, ancak yetenek gelişiminin belirleyici faktörlerinin zaman içinde sürekli değişen bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Côté ve meslektaşları (2007) bunu daha yaşa bağlı bir model formüle etmek için kullanmış

ve Bloom'un aşamalarını yorumlayarak bunları sporda yetenek gelişimi için yaşa özel aşamalara dönüştürmüştür. Bunun sonucunda zirveye giden alternatif bir yol öneren Gelişimsel Spor Katılım Modeli (Developmental Model of Sport Participation-DMSP) ortaya çıkmıştır. DMSP ayrıca üç aşamayı birbirinden ayırmaktadır:

- deneme aşaması (6-12 yaş: keşif yılları),
- uzmanlaşma aşaması (13-15 yaş: geliştirme yılları),
- yatırım aşaması (16+ yaş: ustalık yılları).

Côté (1999) ayrıca eğitimin kalitesine ilişkin önerilerde de bulunmakta ve bunu bilinçli oyun (deliberate play) terimini tanıtarak yapmaktadır. Oyun, küçük çocuklarda hâkim olmalıdır ve genellikle çocukların kendileri tarafından yapılan çok sayıda eğlenceli ve oldukça rahat kurallarla karakterize edilirken aynı zamanda becerileri de öğretmektedir. Côté ve meslektaşları (2007) bilinçli oyunun ve alıştırma yapmanın eğlenceli olması ve hedef sporla aynı olmasa da onunla etkileşim içinde olan yapılandırılmış bir ortamda gerçekleşmesi gerektiğine işaret etmektedir. Yaklaşık 15 yaş civarında sporcular yatırım yıllarına geçmiştir. Yatırım yıllarında sporcu, tek bir faaliyette elit bir performans seviyesine ulaşmaya kendini adanmıştır. Sporun stratejik, rekabetçi ve beceri geliştirici özellikleri yatırım yıllarının en önemli unsurları olarak ortaya çıkmıştır.

Yetenek gelişimi ve uzun vadeli sporcu gelişimi modelleri incelendiğinde elit seviyeye ulaşılan aşamanın adölesan döneme bir diğer tabirle ergenliğe denk geldiği görülmektedir. Örneğin DMSP modelinde yer alan yatırım aşaması, ebeveynler özelinde potansiyel tehlikelerin daha ciddi olabileceği bir aşama olarak öne çıkmaktadır. Sporcunun özellikle hem kariyer seçimi aşamasında olması yani öğrenciliğinin devam ediyor olması hem de sporculuğunu devam ettirmesi halihazırda zorluk yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir. Öte yandan ergenlik döneminin vermiş olduğu duygusal ve psikolojik değişimlerin, kimlik bunalımlarının da aynı döneme rast gelmesi ebeveynlerin daha dikkatli olmasını gerektirebilir. Zira ebeveynlerle çatışmaların en yoğun yaşandığı dönem olarak bilinen ergenlik döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisi daha da hassaslaşmaktadır. Elit gençlik sporu bu anlamda üstünde durulması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır.

Elit gençlik sporu, çocuklara ve ergenlere sunulan, kapsamlı zaman talepleri, yüksek beklentiler ve psikososyal gelişimle çelişebilen ve çatışabilen performansa vurgu yapan

"profesyonelleştirilmiş" bir gençlik sporu katılım modeli olarak kabul edilmektedir (Fraser-Thomas ve Strachan, 2015). Genç sporcular rekabetçi spor katılımından olumsuz veya daha az istenen sonuçlar yaşayabildiğinden (örn., tükenmişlik; Goodger ve ark., 2007), araştırmacılar sporda ve spor dışında başarılı performansı teşvik etmek için elit genç sporcuların olumlu gelişimsel sonuçlarının nasıl daha iyi desteklenebileceğine odaklanmıştır (örn., Harwood ve Johnston, 2016; Preston ve ark., 2021). Daha da önemlisi, sporda psikososyal özelliklerin geliştirilmesi, genç sporcuların performansını veya fiziksel beceri gelişimini etkilemekten kavramsal olarak bağımsız değildir (örn., Harwood, 2008; Harwood ve ark., 2015). Araştırmacılar, optimal spor katılımı için hem fiziksel hem de psikososyal gelişimin kasıtlı ve eşit şekilde takip edilmesini önermektedir (Holt ve ark., 2017; Pierce ve ark., 2017).

Son elli yılda araştırmacılar, ebeveynleri genç sporcuların gençlik sporundaki deneyimleri ve gelişimleri üzerinde önemli bir role ve etkiye sahip olarak konumlandırmıştır (örneğin, Dorsch ve ark., 2021; Harwood ve ark., 2019). Bir sporcu ebeveyninin rolü, ister doğrudan (örn., çocuklarını spora kaydettirme, antrenörlük yapma) ister destekleyici rollerde (örn., ulaşım sağlama, teşvik etme; Evans ve ark., 2016; Knight ve ark., 2016) olsun, sosyalleşmeleri ve dahiliyetleri yoluyla tanımlanabilir. Ebeveyn dahiliyetinin türü, çocuklarının farklı bağlamlarda ve farklı zamanlarda neye ihtiyaç duyduğuna bağlı olarak değişebilmektedir (örn., Knight, Little ve ark., 2016; Knight ve Holt, 2014).

Dahası, spor bağlamının özellikleri ebeveynlerin stres deneyimine katkıda bulunabilmektedir. Sporun uzmanlaşma ve yatırım aşamalarındaki genç futbol ve tenis oyuncularının ebeveynleri (Cote, 1999) seçme politikaları, yarışma formatları ve ağır zaman ve mali talepler gibi örgütsel stres faktörleriyle karşılaştıklarını belirtmiştir (Harwood ve ark., 2010; Harwood ve Knight, 2009a). Ebeveyn ve antrenör rollerinin genellikle örtüşebildiği tabana yaygın sporların (grassroots sports) aksine (Dorsch vd., 2009; Wiersma ve Fifer, 2008), elit spor ortamlarındaki ebeveynler de antrenörlerden algılanan geri bildirim, iletişim ve saygı eksikliği nedeniyle stres yaşamaktadır (Harwood vd., 2010; Harwood ve Knight, 2009a). Bu durum, çocuklar sporda ilerledikçe ebeveynlerin antrenörlerle olan ilişkilerinin nasıl değişebileceğini göstermekte ve her sporun benzersizliği göz önüne alındığında, belirli kültürlerdeki ebeveyn deneyimlerini anlama ihtiyacını ortaya koymaktadır (Dorsch ve ark., 2009; Lauer ve ark., 2010a; Lauer ve ark., 2010b).

Konuyla ilgili yürütülen çalışmalar incelendiğinde ebeveynlerin elit spor bağlamlarında karşılaştıkları stres faktörleriyle etkili bir şekilde baş edememeleri durumunda uygunsuz ebeveyn davranışlarının sergilenmesinin artabileceği öne sürülmüştür (Harwood ve Knight, 2009b). Yani, ebeveynler kendilerini gerginlik duygularını artıran durumların içinde bulurlarsa, olumsuz veya cezalandırıcı davranışlarda bulunma olasılıkları daha yüksek olabilmektedir (Belsky, 1984).

Sporcuların sporda elit bir statüye nasıl ulaştıklarını düşünürken ebeveyn desteğinin değeri de sürekli olarak vurgulanmaktadır. Örneğin, Wolfenden ve Holt (2005), elit seviyede tenis branşında yetenek gelişimi algılarını incelemek için üç ayrı ebeveyn-sporcu-antrenör üçlüsü ile görüşmeler yapmıştır. Veri analizi, ebeveynlerin çocuklarına tüm temel sosyal destek biçimlerini sağlamalarının (Rees ve Hardy, 2000) önemini ortaya çıkarmıştır. Özellikle rekabetin yükselmeye başladığı, maddi manevi kazançların değerinin giderek arttığı elit seviyede yarışan bir sporcunun ebeveynliğini yapmak pek çok açıdan zorlayıcı görünmektedir. Baskının daha yüksek ve başarı hedefine bağlılığın şart olduğu bu aşamalarda ebeveynlerin her hareketi her davranışı sporcuyu olumlu veya olumsuz etkileyebilecek durumdadır.

Alp ve Aldırmaz (2022) sporda aile dâhiliyetini inceledikleri çalışmada ebeveynler tarafından; sporcu ve antrenörün konsantrasyonunu bozabilecek herhangi bir hareketin veya rakip takımın üyelerinden birine olumsuz davranışlar sergilemenin spor ortamını kötü etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Yazarlar bu sebeple “her ne kadar güçlü empati duygusundan çıkıyor olsa bile sporcu ebeveynlerinin yarışma esnasında yaşadıkları duyguları yönetebilmeleri” gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durumlara özellikle rekabetçi sporlarda yahut elit seviyeye yükselirken sık rastlanması da ayrıca incelenmeyi ve de derinlemesine daha fazla araştırma yapılmayı hak eden bir konu olarak görülmektedir.

1.3.2. Sporcu Ebeveynliğine Dair Yapılmış Çalışmalar

Ebeveynler, çocuklarının motivasyonu, davranışı ve psikolojik gelişimi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir (Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Ebeveyn etkisi genellikle çocuklar yaşlandıkça azalırken, ebeveynler erken ergenlik döneminde çocuklarının rekabetçi sporlara katılımını destekleyen önemli roller üstlenmektedir (Côté, 1999). Spor ortamlarında ebeveynliği inceleyen çalışmalar daha önce başlamış olsa da son 20 yılda gençlik sporunda ebeveynliği inceleyen araştırmalarda önemli bir büyüme olmuştur, ancak araştırmacılar yine

de ebeveynlerin çocuklarının spordaki psikososyal deneyimlerini nasıl etkilediklerine bilimsel olarak sürekli olarak dikkat etme ihtiyacının altını çizmiştir (örn., Fredricks ve Eccles, 2004; Horn ve Horn, 2007).

Ebeveynler sporda oldukça görünür durumdadır ve araştırmalar, onların çocukları üzerinde uyguladıkları olumlu ve olumsuz etkiler hakkında önemli bilgiler ortaya çıkarmıştır (bkz. Brustad ve Partridge, 2002; Fredricks ve Eccles, 2004; Horn ve Horn, 2007; Partridge, Brustad ve Stellino, 2008). Örneğin, çocuklar, ebeveynlerinin spora olumlu şekilde dahil olduklarını ve spora katılımlarından memnun olduklarını algıladıklarında, spordan daha fazla keyif aldıklarını bildirme eğilimindedirler (örn., McCarthy ve Jones, 2007; Scanlan ve Lewthwaite, 1986). Ayrıca çocuklar, ebeveynlerinin aşırı ilgili olduklarını, aşırı yüksek beklentilere sahip olduklarını ve beklentiyi gerçekleştirmek için çok fazla baskı uyguladıklarını algıladıklarında artan kaygı bildirmişlerdir (örn., Gould ve ark., 1991; Leff ve Hoyle, 1995).

Spor psikolojisi araştırmacıları, ebeveynlerin sporda çocukları üzerindeki etkisini daha fazla incelemek için çeşitli gelişim teorileri kullanmışlardır. Örneğin, Harter'ın (1999) yeterlilik motivasyon teorisini kullanan araştırma, çocukların ebeveynlerinden sık sık olumlu yorumlar aldıklarında ve yeterlilikleri hakkında olumlu ebeveyn inançları algıladıklarında daha yüksek düzeyde atletik yeterlilik ve içsel motivasyon bildirdiklerini göstermiştir (örn., Babkes ve Weiss, 1999). Benzer şekilde, Eccles beklenti-değer modelini kullanan çalışmalar (Eccles, Wigfield ve Schiefele, 1998), ebeveynlerin inançlarının ve davranışlarının çocuklarının spordaki psikososyal gelişimini etkilediğini göstermiştir (örn., Brustad, 1996; Eccles ve Harold, 1991; Kimiecik ve Horn, 1998). Nicholls'un (1989) başarı hedefi teorisine dayanan diğer araştırmalar, çocukların ebeveynlerinin hedef yönelimlerine ilişkin algılarının, kendi hedef yönelimleriyle önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Duda ve Hom, 1993; Ebbeck ve Becker, 1994).

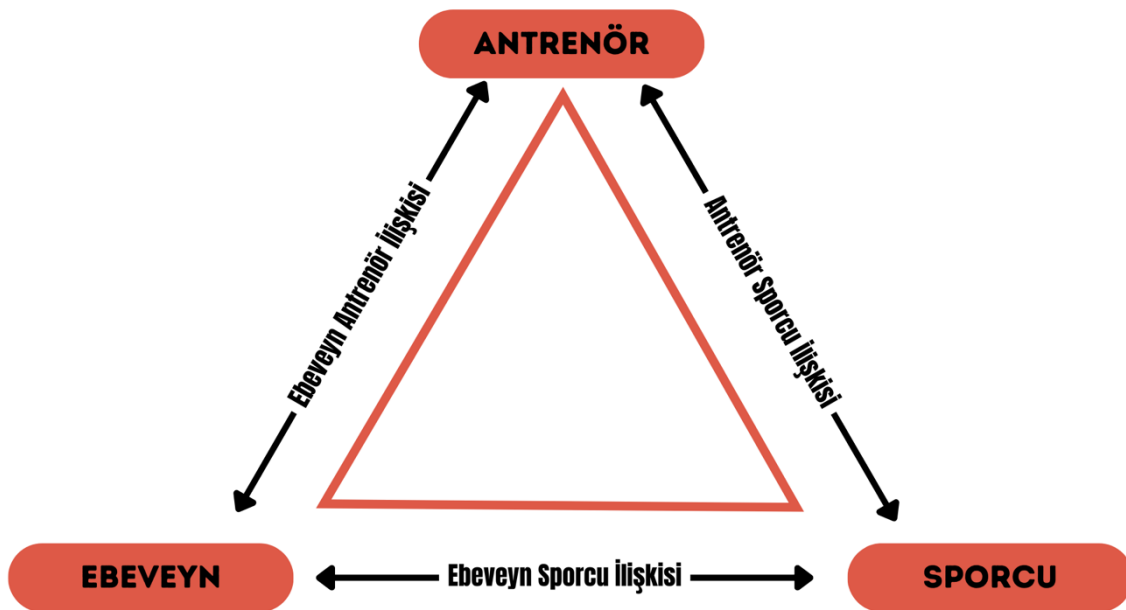
Literatürde genel olarak, çocukların ebeveynlerinin inançları, davranışları ve hedefleri hakkında bilgi çıkardığını ve bu bilgilerin onların psikososyal gelişimlerini etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, az sayıda çalışma, sporda ebeveyn-çocuk ilişkilerini karakterize eden çoklu sosyal etkileşimlerin analizini kolaylaştıran geniş bir perspektifi benimsemiştir (Holt ve ark., 2009). Horn ve Horn'un (2007) öne sürdüğü gibi, “ebeveyn etkilerinin ölçümüne ilişkin daha küresel bir perspektifi varsayan gelecekteki araştırmalar faydalı olacaktır.” (s. 702).

Sporcu ebeveynliğine dair yapılan çalışmalar her ne kadar sporcu veya antrenörler üzerine yapılan çalışmalara göre az sayıda da olsa dikkat çekici araştırmalar için temel atmış durumdadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin kaliteli ve güçlü olması diğer bir deyişle sporcu ebeveynin uzmanlaşması ya da bilinçlenmesi spor alanındaki diğer paydaşlarla ilişkileri de olumlu şekilde etkileyebilir ve spor üçgeni kavramındaki ilişkileri pekiştirebilir.

1.4. Spor Üçgeni

Spor ortamının vazgeçilmez paydaşları olan ebeveyn-sporcu-antrenör üçlüsü "spor üçgeni" (athletic triangle; Şekil 1.3) olarak adlandırılmaktadır (Smith ve ark., 1989). Bu sosyal sistemin üyeleri birbirleriyle karmaşık şekillerde etkileşim içindedir ve bu etkileşimlerin doğası çocuğun/sporcunun psikolojik gelişimi üzerinde önemli sonuçlar doğurabilmektedir (Davis ve Jowett, 2010; Weiss, 2003). Gerçekten de antrenörler, ebeveynlerin gerçek endişelerini ve iyi niyetlerini, sporcuların spor deneyimlerinin değerini artıracak şekilde yönlendirilebilecek bir konumdadır. Ebeveynler de yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık duygularıyla tanımlanan antrenör-sporcu ikili ilişkisinin kalitesini etkileyebilmektedir (Jowett ve Timson-Katchis, 2005).

Spor üçgeni, sporcuların spora katılma, sporda kalma ve spor kariyerini sürdürme kararını etkileyebilmektedir.

Şekil 1.3. Spor Üçgeni

1.4.1. Antrenör Sporcu İlişkisi

Antrenör-sporcu ilişkisi, antrenörlük sürecinin bir eklentisi veya yan ürünü olmadığı gibi sporcunun performansına, yaşına veya cinsiyetine de bağlı olmamaktadır- bunun yerine antrenörlüğün temelidir. Antrenör ve sporcu bilinçli olarak bir ilişki geliştirir ve bu ilişki birey olarak birbirlerine karşı artan bir takdir ve saygı ile karakterize edilmektedir. Genel olarak, antrenör-sporcu ilişkisi dinamik ve karmaşık antrenörlük sürecine gömülüdür ve antrenörler ile sporcuların ihtiyaçlarının ifade edildiği ve bu ihtiyaçların karşılandığı araçları sağlar (Jowett ve Cockerill, 2002). Başarının ve liderlik, kararlılık, özgüven ve kendine güven gibi kişisel niteliklerin ustalığının merkezinde yer almaktadır (Jowett, 2005).

Antrenör-sporcu ilişkisi, antrenörlerin ve sporcuların duygu, düşünce ve davranışlarının karşılıklı ve nedensel olarak birbirine bağlı olduğu durum olarak tanımlanmıştır (Jowett, 2007). Araştırmacılar uzun yıllar boyunca yaptıkları nicel ve nitel araştırmalar sonucunda antrenörlerin ve sporcuların duygu, düşünce ve davranışlarının karşılıklı bağımlılığına ilişkin tanımın ana özelliklerine karşılık gelen dört temel özellik olduğunu tespit etmişlerdir (Jowett ve Shanmugam, 2016). Bunlar:

1. Yakınlık (closeness), antrenörler ve sporcular arasında gelişen duygusal bağı yansıtır ve karşılıklı güven ve saygı, duygusal ilgi ve desteğin yanı sıra kişilerarası ilişkilerde de kendini gösterir.

2. Bağlılık (commitment), antrenörlerin ve sporcuların hem yakın hem de uzun vadeli bir bağı veya bağlantıyı sürdürme niyetlerini yansıtır. İlişkiye yönelik bu uzun vadeli yönelim, beceri geliştirmenin ve başarıya ulaşmanın zaman alması nedeniyle önemli görülmektedir.

3. Tamamlayıcılık (complementarity), antrenörlerin ve sporcuların tamamlayıcı ya da işbirlikçi davranışlarını yansıtır. Buna göre, antrenörlerin ve sporcuların sahada gösterdikleri iki grup tamamlayıcı davranış vardır. Bunlar: (a) uyumlu davranışlar, antrenör ve sporcunun antrenman ve müsabakada sergilemesi beklenen aynı davranışları ifade eder, örneğin duyarlılık ve açıklık (bkz. Jowett ve Ntoumanis, 2004); (b) karşılıklı davranışlar, antrenörün müsabakada yönlendirdiği veya talimat verdiği ve sporcunun talimatlara uyması veya talimatları uygulaması gibi farklı davranışları ifade eder (bkz. Yang ve Jowett, 2013). Bu iki davranış setinin, antrenörler ve sporcular arasındaki etkileşimlerin verimli bir şekilde yürütülmesini belirlediği düşünülmektedir.

4. Ortak yönelim (co-orientation), antrenör ve sporcuların ortak yönelimli veya birbirine bağlı duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtır ve antrenör ve sporcuların sportif ortaklıklarının doğası hakkında ne derece ortak bir zemine sahip olduklarını (yani aynı fikirde olduklarını) vurgular.

Bu 4 temel ilişkisel yapının, antrenör ile bir takım ya da ekipteki her bir oyuncu arasındaki sportif ilişkinin kalitesini tanımladığı söylenmektedir. Bu özellikler antrenör-sporcu ilişkisinin 3+1C'si olarak bilinmektedir. Bu özelliklere sahip ilişkilerin, bireysel farklılık özelliklerinin (örn., yaş, cinsiyet, kişilik) yanı sıra sosyal-kültürel (örn., ırk/etnik köken, kültür, dil, spor türü) ve ilişki (örn., tipik ve atipik ilişkiler, ilişkilerin uzunluğu) faktörleri de dahil olmak üzere bir dizi faktörü etkilediği ve bunlardan etkilendiği söylenmektedir (Jowett ve Shanmugam, 2016).

1.4.2. Ebeveyn Antrenör İlişkisi

Araştırmacılar, olumlu ebeveyn-antrenör ilişkilerinin, ebeveynlerin ve antrenörlerin birbirlerinin ebeveynlik veya antrenörlük becerilerine güvenmelerinin yanı sıra, her iki paydaş arasında dürüst, açık ve sık iletişimden kaynaklanan güvenin tesis edilmesiyle karakterize edildiğini öne sürmüştür (Preston ve ark., 2020; Wall ve ark., 2019). Horne ve meslektaşları (2022), ebeveynlerin ve antrenörlerin atletik gelişim ve performans hedefleri konusunda işbirliği yapmaları gerektiğini belirtirken, O'Donnell ve arkadaşları (2022) da ebeveynleri ve antrenörleri ilişki içindeki rollerinin sorumluluğunu nasıl üstlenecekleri konusunda net olmaya teşvik etmektedir. Bu tür yeni bulgular, antrenörlerin veya ebeveynlerin, ebeveyn veya antrenör meslektaşlarının uygulamaları ve davranışlarına ilişkin tek yönlü algılarını inceleyen daha önceki çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Ebeveyn-sporcu ve antrenör-sporcu ilişkileri literatürde güçlü bir akademik ilgi görmesine rağmen, ebeveyn ve antrenör ilişkileri hakkında daha az şey bilinmektedir. Ebeveynler ve antrenörler (akranlar ve kardeşlerin yanı sıra), genç sporcularla ikili ve karşılıklı ilişkiler kuran, oldukça entegre bir gençlik sporu 'sistemi' içinde öne çıkan 'dişlilerdir' (Dorsch ve ark. 2020). Bununla birlikte, ebeveynler ve antrenörler arasında sıklıkla çatışma yüklü ilişkiler gelişebilmektedir. Örneğin, antrenörler genellikle ebeveynleri spora özgü anlayış eksikliklerinden, antrenörlerden daha fazla zaman ve ilgi talep etmelerinden, kendi çocuklarının gelişimine cimri bir şekilde odaklanmalarından ve antrenörlerin rol ve sorumluluklarına saygı göstermemelerinden kaynaklanan önemli bir

stres kaynağı olarak algılamaktadırlar (Gould ve ark. 2016; Knight ve Harwood, 2009). Antrenörler ayrıca, kazanmaya aşırı önem verme, çocuklarını eleştirme ve gerçekçi olmayan beklentiler oluşturma gibi davranışlar sergileyen ebeveynleri de olumsuz olarak algılayabilmektedirler (Gould ve ark. 2006).

1.4.3. Ebeveyn Sporcu İlişkisi

Çocuklar ile ebeveynler arasındaki yakın ve sağlam ilişkiler, sürekli bir güven ve özgüven hissi sağlamaktadır (Carr, 2013). Karşılıklı ebeveyn-sporcu güveni, saygı, inanç, destek, işbirliği, iletişim ve anlayış, sporcu performans başarısına ve memnuniyetine katkıda bulunan en önemli ilişki bileşenleri arasında sayılmaktadır. Fakat bu ilişki kötüye giderse spor ortamında bazı olumsuzluklara yol açabilmektedir. Örneğin sporda ebeveyn baskısı, ebeveynlerin müsabakalardan sonra çocuklarını eleştirerek, cezalandırarak ve performansları beklentilerini karşılamadığında "sevgilerini geri çekerek" aşırı yüksek beklentiler göstermesiyle ortaya çıkmaktadır (Gould ve ark., 2008). Bu tür davranışlara ilişkin algılar, çocukların spor deneyimlerinin başarısızlık korkusu, rekabet öncesi kaygı, tükenmişlik ve sporu bırakma gibi olumsuz yönleriyle ilişkilendirilmiştir (Lisinskiene ve ark., 2019).

1.4.4. Spor Üçgeni'nde Kırılım

Ebeveynler bazen kendi çocuklarına antrenörlük yapmayı tercih edebilmektedir. Kimisi sonradan antrenörlük eğitimi alarak bu sürece dahil olurken kimisi halihazırda kendi salonunda kendi çocuklarına antrenörlük yaparak onların sporculuk kariyerlerini inşa etmeye yardımcı olmaktadır. Spor üçgeni sisteminde yer alan paydaş üyelerden biri olan ebeveynler, antrenörlük rolünü de üstlendiği zaman spor üçgeni formunda bir kırılım yaşanmakta ve üç üyeden oluşan çift yönlü ilişkiler, iki üyeden oluşan çift yönlü tek bir ilişkiye (Şekil 1.4) dönüşmektedir. Bu kırılımın spor ortamında ne gibi etkiler yarattığı da tam anlamıyla bilinmemektedir. Zira ebeveynlerin aynı zamanda antrenörlük yapması literatürde Ebeveyn-Antrenör (Parent-Coach) ismiyle yeni bir kavramının doğmasına yol açmıştır.

Şekil 1.4. Spor Üçgeni Kırılımı

1.5. Ebeveyn-Antrenörlük

Ebeveynin aynı zamanda antrenör rolünü üstlendiği antrenörlük ilişkisi türü, ailesel antrenörlük ilişkisi (familial coaching relationship) ya da antrenörlük ikili ilişkisi (coaching dual-relationship) olarak tanımlanmaktadır (Jowett, 2008). Bu iki rolü üstlenen bireyler ise ebeveyn-antrenör (parent-coach) olarak adlandırılmaktadır.

Sporda ebeveyn-antrenörlük ile ilgili araştırmalar, spor alanında bir çocuğa antrenörlük yapmanın ebeveyn-antrenörler için hem olumlu hem de olumsuz deneyimler yaşattığını ortaya koymuştur (McCann, 2005; Weirsmas ve Fifer, 2008; Weiss ve Fretwell, 2005). Weiss ve Fretwell (2005), rekabetçi gençlik sporlarında ebeveyn-antrenör olgusuna ilişkin mevcut bilgileri genişletmek amacıyla bir U-12 futbol takım sporcuları ve onların ebeveyn-antrenörleriyle nitel görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çalışmaya çocuklarına antrenörlük yapan babalar, antrenörlerin oğulları ve takım arkadaşları katılmıştır. Sonuçlar, kişinin babası için oynamasının, bir oyuncunun babası tarafından çalıştırıldığı bir takımda oynamasının ve kendi çocuğuna antrenörlük yapmasının olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymuştur. Oğluna antrenörlük yapmanın olumlu yönleri arasında oğlunun başarısını görmekten gurur duymak, ebeveynler ve oyuncularla sosyal paylaşımlar, beceri ve değerleri öğretme fırsatları, oğluna koçluk yapmaktan alınan keyif ve ebeveyn-antrenör pozisyonunun sağladığı oğluya geçirilen kaliteli zaman yer almaktadır. Ebeveyn-antrenörler kendi çocuklarına antrenörlük yapmanın olumsuz yönlerine de dikkat çekmiştir. Antrenörler, ebeveyn rolünü antrenör rolünden ayırmakta zorluk çekmiştir. Ebeveyn-antrenörler, oğullarının zaman zaman ebeveyn-antrenörlüğü rolüyle çelişen asi davranışlar sergilediğini düşünmektedir. Ayrıca, ebeveynlerle iletişim antrenörlüğün istenmeyen bir yönü olduğundan, saha kenarında ebeveynlerle olan etkileşimler ebeveyn koçları için başa çıkılması zor bir durum olarak belirtilmiştir. Kendi çocuğuna antrenörlük yapmanın olumlu

ve olumsuz yönlerine ek olarak, ebeveyn-antrenörler çocuklarının takım arkadaşlarına kıyasla kendilerine yapılan muamelede farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn-antrenörler, ebeveyn ve antrenör olarak ikili rolleriyle ilgili zorluklar yaşadıklarını, oğullarının zaman zaman kendilerine cevap verdiğini ya da kararlarını sorguladığını belirtmiştir. Ebeveynler ayrıca oğulları için daha yüksek beklentilere sahip olduklarını, oğulları üzerinde daha fazla baskı kurduklarını ve diğer oyunculara daha fazla takdir verdiklerini bildirmiştir.

McCann (2005), üniversite çağındaki 11 çocuk ve ebeveynleriyle yaptığı geriye dönük görüşmelerde, ebeveyn-antrenör-sporcu-çocuk ilişkisini incelemiştir. Sonuçlar, ilişki üzerinde ikili bir rol etkisi olduğunu göstermiştir; katılımcıların çoğunluğu rolde sunulan fırsatların bir bağ yarattığını bildirirken, bazı çiftler deneyimin hiçbir etkisi olmadığına inanmış veya deneyim nedeniyle gergin bir ilişki olduğunu hissetmiştir. Ebeveyn antrenörler ayrıca çocuklarına antrenörlük yapmanın olumlu sonuçları olduğunu belirtmişlerdir; bunlar arasında başarı yoluyla gelişmiş benlik algısı ve antrenörlükle ilgili gelişmiş bilgi yer almaktadır. Ebeveyn-antrenörler tarafından, özellikle çocuğun sporla ilgili üstün bilgisi ve çocuktan saygı görmemesi nedeniyle bir gence antrenörlük yapmanın zorluklarıyla ilgili hayal kırıklıkları bildirilmiştir.

Jowett, Timson-Katchis ve Adams (2007) tarafından 6 ebeveyn-antrenör ve 6 çocuk-sporcu ikilisi ile benzer bir çalışma yürütülmüştür. Ebeveyn-antrenörler ve çocuk-sporcularla görüşmeler yapılmıştır. Jowett ve meslektaşları katılımcıları iki kategoriye ayırmışlardır: yüksek düzeyde birbirine bağımlı çiftler ve orta düzeyde birbirine bağımlı çiftler. Altı çiftten ikisi yüksek derecede birbirine bağımlı, dördü ise daha az bağımlıydı. Birbirine yüksek derecede bağımlı çiftlere ilişkin sonuçlar, çocukların destek için ebeveynlerine bağımlı olduğu ve ebeveynlerin de antrenör-sporcu ilişkisinde genellikle çocuklarına bağımlı olduğu fikrini desteklemiştir. Bu çiftler ebeveyn-antrenör olarak başarılı olmuş ve çocuk-sporcular, olaylar değiştikçe rollerin ve kuralların müzakere edilmesine olanak tanıyan kurallar geliştirebilmiştir. Orta derecede bağımsız çiftler, ebeveyn-antrenör çocuk-sporcu ilişkisinde olumsuz duygular bildirmiştir. Bu çiftlerdeki ebeveyn-antrenörlerin, çocuk-sporcunun ebeveyn-antrenöre bağımlı olduğundan daha fazla çocuk-sporcuya bağımlı olduğu bildirilmiştir. Bu durum çıkarların çatışmasına yol açmış, çocuk-sporcular ilişkiyi sonlandırmak isterken ebeveyn-antrenörler ilişkiyi sürdürmeyi tercih etmiştir.

Ebeveyn-antrenör ve çocuk-sporcu ilişkisi faydalı görülebilir çünkü ebeveynler ve sporcular birbirlerini zaten iyi tanımaktadır (Weiss ve Fretwell, 2005) ve çocuklar motivasyon kaynağı olarak gördükleri ebeveynlerinden özel ilgi ve övgü almaktan hoşlanmaktadır. Ancak, ebeveynlik ve antrenörlük rolleri arasındaki sınırlar doğal olarak bulanık ve belirsizdir. Sonuç olarak, ebeveynlik veya antrenörlük bağlamında yaşanan olumsuz duyguların, geleneksel antrenör-sporcu ilişkilerine kıyasla aile ve spor bağlamlarını etkileme olasılığı daha yüksek olarak açıklanmıştır (Jowett, 2008; Weiss ve Fretwell, 2005).

Antrenörlük ve ebeveynlik ikili rol ilişkilerinin nasıl oluştuğuna dair bulgular az ama özeldir ve çocuğun olumlu gelişim ihtiyaçlarının ebeveyn-antrenörler için birincil endişe kaynağı olmadığını göstermektedir (Evans, 1985; Jowett, 2008; McCaan, 2005; Weiss ve Fretwell, 2005). Antrenörlük ikili ilişkisi üzerine yapılan ilk araştırmaların temel amacı, antrenörlük ve ebeveynlik rollerini ayrı tutmanın zorluğunu ve ikili ilişkinin hem ebeveyn-antrenörler hem de çocuk-sporcular üzerindeki etkisini keşfetmektir (Evans, 1985; Weiss ve Fretwell, 2005). Ebeveyn-antrenörlükteki ikili ilişkiler, spor ortamının çok ötesinde ebeveyn-çocuk ilişkisine zarar verme potansiyeline sahiptir. Çocukluktan erken ergenliğe kadar, çocukların ilişki ihtiyaçları arasında ebeveynlerini memnun etmek ve onlardan övgü ve olumlu geri bildirim almak yer almaktadır. Ergenliğin sonlarına doğru, gençler ebeveynlerinden daha fazla özerkliğe ihtiyaç duymakta ve bu durum ebeveynlerin aynı zamanda antrenör olduğu durumlarda karmaşık hale gelebilmektedir. Öte yandan, antrenörlük ilişkisi çocuklar tarafından ortak ilgi ve karşılıklı saygı yoluyla bağların sağlamlaştırılması için bir fırsat olarak algılanmıştır (Schmid, 2014).

Littlefield ve Larson-Casselton (2009) antrenörlük bağlamının, roller antrenörlük ve takım üyesi olarak değiştirildiğinde ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin doğasını nasıl etkilediğini incelemiştir. Yapılan bu incelemede çocuklar ve ebeveynlerinin, çocuğun takımdaki akranlarıyla ilişkisi içinde mahremiyetini korumasını sağlayacak kurallar ve takım ilişkisinin doğası hakkında ebeveynle bir dereceye kadar açıklık konusunda müzakere ettiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada, öğretim stratejileri uygulandığında çocukların kamuya açık takım bağlamında ebeveynin/antrenörün hakimiyetini kabul etmeye istekli oldukları görülmüştür. Çalışma, ebeveynler ve çocukların antrenörlük ilişkilerine katıldıklarında kamusal alanda ve normal aile ilişkileri içinde özel olarak ilişkilerini nasıl müzakere ettiklerine dair ilginç bilgiler sunmaktadır. Ancak bu çalışmaların hiçbiri, bağlam

kamusal ve özel ortamlar arasında değiştikçe ebeveynlerin ve çocukların oynadıkları rollerin ilişkilerini nasıl etkilediğini ortaya koymamıştır.

Ebeveynlik ve antrenörlük rollerini ve sorumluluklarını birbirinden ayırma muamması, ebeveynlerin kendi çocuklarına antrenörlük yapmalarının daha fazla mı yoksa daha az mı faydalı olacağına karar verme noktasında göze çarpmaktadır (Weiss ve Fretwell, 2005). Ebeveynin kendi oğluna ya da kızına antrenörlük yapmasının olumlu ve olumsuz etkilerini anlamak ve keşfetmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır (Larson-Casselton, 2012).

Bugüne kadar, ebeveyn-antrenörler ve çocuk-sporcular arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar; futbol branşında (Evans, 1985; Weiss ve Fretwell, 2005) ya da farklı katılımcıların olduğu beyzbol, basketbol, hokey, atletizm, güreş (McCan, 2005; Larsson-Casselton, 2012) gibi hem bireysel hem takım sporu branşları dahil edilerek yürütölmüştür. Sporunun gelişimi boyunca ebeveyn-antrenörlük ikili rol ilişkilerini yönetmenin hassas bir konu olması ve bireysel sporlarda henüz keşfedilmemiş olmasına binaen araştırmacılar bireysel spor branşlarında araştırma yürütmeye başlamışlardır. Örneğin tenis, bireysel branş olması sebebiyle ebeveynlik ve antrenörlük ilişkilerinin dinamiklerini incelemek için ideal bir bağlam olarak tanımlanmıştır. Ancak buna rağmen tenis branşında sadece kadın ebeveyn-antrenörlerin deneyimleri (Coble, 2010) ile genç kadın tenisçilerin ebeveyn-antrenörle çalışma deneyimlerinin (Schmid, 2014) incelendiğı görölmüştür.

Daha yakın zamanlı çalışmalarda ise ebeveyn-antrenörlerle görüşmeler yapılarak (Elliott ve Drummond, 2017; O'Donnell ve ark., 2022; Kramers ve ark., 2023) ebeveyn-antrenörlük olgusu nitel araştırmalar aracılığıyla aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ancak, bu ikili ilişkilerin başlangıçta nasıl oluştuğı, geliştiğı ve çocuk-sporcular başka bir seviyeye geçtiğinde ya da spor kariyerlerini sonlandırmak istediklerinde ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğasını nasıl etkilediğine dair anlayış büyük ölçüde keşfedilmemiştir.

2. AMAÇ

Bu çalışma ile elit sporcuların ebeveynleriyle aynı zamanda profesyonel bir antrenör ilişkisi geliştirmelerinin farklı yönlerden incelenmesi, bu durumun avantaj ve dezavantajlarının belirlenmesi ve nihayetinde ebeveyn-antrenörler için bir yol rehberi oluşturmak hedeflenmektedir. Bu sebeple çalışmanın amacı, antrenörü aynı zamanda ebeveyni olan elit sporcuların algıladıkları ebeveyn-antrenörlük davranışlarını nasıl yorumladıklarını ve bu durumun onlara neler hissettirdiğini ortaya koyabilmektir. Bu amaç doğrultusunda temel olarak aşağıdaki iki soruya yanıt aranmıştır;

a) Elit sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olma konusundaki düşünceleri ve deneyimleri nelerdir?

b) Ebeveynin aynı zamanda antrenör olması elit sporculara neler hissettirmektedir?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi ve Deseni

Bu çalışmada, bilimsel araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar “algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmacılar, “insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, dünyalarını nasıl kurduklarını, deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini” anlamaya çalışmaktadır (Merriam, 2015). Bu sebeple araştırma deseni olarak bu tür araştırmalarda sıkça kullanılan ve “etkili, duygusal ve sıklıkla yoğun insan deneyimlerini çalışmak için uygun” görülen (Merriam, 2015) olgubilim ya da diğer adıyla fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenolojik araştırmalarda her katılımcıdan kendi dünyasına odaklanması ve deneyimlerini kendi ifadeleriyle açıklaması istenir (Christensen, Johnson ve Turner, 2011). Böylelikle katılımcıların dünyayı nasıl anlamlandırdıklarından yola çıkarak olgular, olaylar ve birbirleriyle ilişkileri ortaya konmaya çalışılır. Bu çalışmada olgubilim deseni ve görüşme tekniği kullanılarak antrenörü ebeveyni olan sporcuların duygu ve düşünceleri derinlemesine incelenmek istenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmada, taekwondo, judo ve karate branşlarında elit seviyede yarışan/yarışmış ve antrenörlüğünü kendi ebeveynlerinden anne ya da babası yapmış olan 4 kadın 7 erkek toplam 11 sporcu ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan 1 sporcunun annesi, 9 sporcunun babası ve 1 sporcunun ise hem annesi hem babası profesyonel sporculuk hayatlarında antrenörlüğünü yapmış ya da yapmaktadır. Sporcuların yaşları 21 ile 37 ($\bar{x}=26.8$ $SS=5.28$) arasında; sporculuk yaşları ise 11 ile 23 yıl arasında ($\bar{x}=15.5$ $SS=4.22$) değişiklik göstermektedir. Görüşme yapılan katılımcılara ait bilgiler Tablo 3. 1.'de detaylı olarak sunulmuştur. Kişisel bilgiler ve kimliklerin korunması adına takma isimler kullanılmıştır.

Bazı araştırmacılara göre olgubilim deseninde yapılan çalışmalarda uzun ve derinlemesine görüşmeler yapıldığı için örnekleme dâhil edilecek katılımcı sayısı 10'u geçmemelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ancak bazı araştırmacılar herhangi bir sayı sınırı belirtmekten ziyade amaçlı örneklem büyüklüklerinin genellikle teorik doygunluk bir diğer deyişle veri doygunluğu temelinde belirlendiğini ifade etmiştir. Veri doygunluğu da veri toplamada yeni verilerin artık araştırma sorularına ek içgörüler getirmediği nokta olarak tanımlanmıştır (Mack ve Woodsong, 2005). Aynı şekilde Lincoln ve Guba (1985), araştırmada doygunluk ve aşırılık seviyesine gelinceye kadar örneklem seçimini devam etmesini önermiş ve örneklem seçiminin örneklem birimlerinden yeni herhangi bir bilgi elde edilemediğinde son bulması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Literatür açıklamaları doğrultusunda, herhangi bir sayı hedefine bağlı kalmadan veri doygunluğuna ulaşıldığı anda görüşmeler sonlandırılmış ve araştırma grubu kesin olarak belirli hale gelmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcı Bilgileri

Takma İsim	Yaş-Cinsiyet	Sporculuk Yılı	Ebeveyn Antrenör	Branş	Türkiye Dereceleri	Balkan-Avrupa-Open-Grand Prix Dereceleri	Dünya ve Olimpiyat Dereceleri
Ebru	21-Kadın	13	Baba	Judo	1 Şampiyonluk 3 İkincilik 2 Üçüncülük	1 Şampiyonluk - 2 Üçüncülük	- - -
Haluk	22-Erkek	13	Baba	Karate	7 Şampiyonluk - -	6 Şampiyonluk - 5 Üçüncülük	1 Şampiyonluk - 2 Üçüncülük
Sevin	26-Kadın	13	Baba	Taekwondo	10 Şampiyonluk 1 İkincilik 7 Üçüncülük	3 Şampiyonluk 2 İkincilik 1 Üçüncülük	- - -
Ozan	26-Erkek	13	Anne-Baba	Taekwondo	9 Şampiyonluk - -	3 Şampiyonluk - 2 Üçüncülük	- 1 İkincilik -
Mahir	27-Erkek	18	Baba	Taekwondo	8 Şampiyonluk - -	- 4 İkincilik 5 Üçüncülük	- - -
Fatih	37-Erkek	20	Baba	Taekwondo	2 Şampiyonluk 1 İkincilik 3 Üçüncülük	- - 1 Üçüncülük	- - -
Duygu	28-Kadın	11	Anne	Taekwondo	6 Şampiyonluk 4 İkincilik 1 Üçüncülük	2 Şampiyonluk 2 İkincilik 1 Üçüncülük	- - -
Bilge	36-Kadın	23	Baba	Karate	1 Şampiyonluk 1 İkincilik 1 Üçüncülük	- - 2 Üçüncülük	- - -
Turgut	26-Erkek	21	Baba	Karate	15 Şampiyonluk - -	13 Şampiyonluk - - Üçüncülük	1 Şampiyonluk 1 İkincilik 2 Üçüncülük
Yaman	22-Erkek	11	Baba	Judo	5 Şampiyonluk - -	1 Şampiyonluk - 2 Üçüncülük	- 1 İkincilik -
Akın	24-Erkek	15	Baba	Taekwondo	13 Şampiyonluk - -	3 Şampiyonluk - -	3 Şampiyonluk - 1 Üçüncülük

*Sporcuların kişisel bilgilerini korumak adına gerçek isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır.

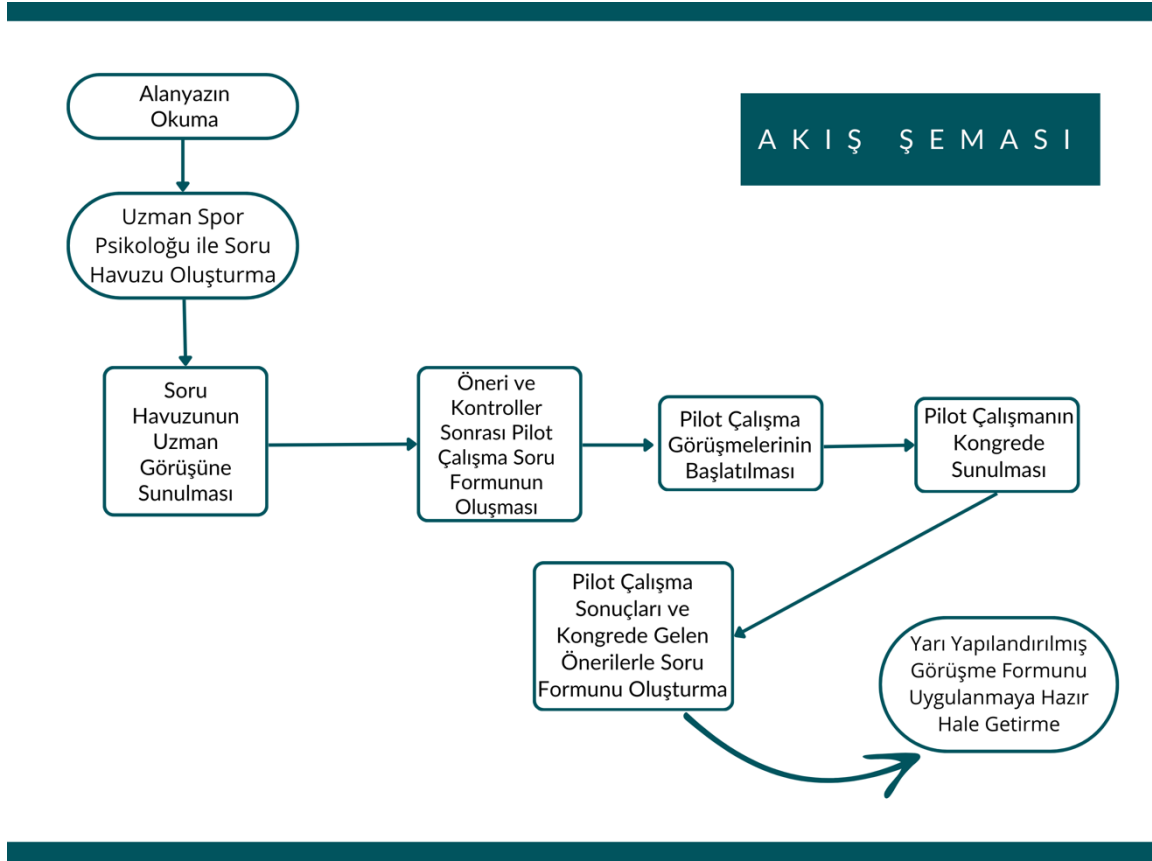
3.3. Örneklem Seçimi

Bu çalışmada örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Bu örneklem yönteminde ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda en yaygın örneklem stratejilerinden biri olan amaçlı örneklem, katılımcıları belirli bir araştırma sorusuyla ilgili önceden seçilmiş kriterlere göre gruplandırmak amacı taşır (Mack ve Woodsong, 2005). Bu doğrultuda katılımcıların bireysel branşlarda, elit düzeyde yarışan/yarışmış sporcular olması ve antrenörlüklerini ebeveynlerinden (anne-baba) birinin yapıyor/yapmış olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Örneklemin dar olması sebebiyle katılımcılara ulaşabilmek adına kartopu (zincir) örneklem yönteminden de yararlanılmıştır. Bu yöntemde, halihazırda temas kurulan katılımcılar veya bilgi verenler, sosyal ağlarını kullanarak araştırmacıyı çalışmaya potansiyel olarak katılabilecek veya katkıda bulunabilecek diğer kişilere yönlendirir. Kartopu örnekleme genellikle "gizli popülasyonları", yani diğer örneklem stratejileriyle araştırmacıların kolayca erişemediği grupları bulmak ve araştırmaya dahil etmek için kullanılmaktadır (Mack ve Woodsong, 2005).

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma tekniklerinden görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği ile bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmek mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Sampson (2004) nitel bir çalışmada pilot uygulama ile araştırma araçlarının geliştirilmesi ve düzeltilmesini, araştırmacının önyargı düzeyinin değerlendirilerek soruların çerçevesinin belirlenmesini ve böylelikle araştırma prosedürünün verimli hale getirilmesini önermektedir. Çalışmayı güçlendirici bir etken olarak düşünüldüğünden yarı yapılandırılmış görüşme formunu oluştururken taslak bir soru havuzu formu oluşturulmuş ve soru havuzunu genişletmek hedefiyle pilot bir çalışma uygulanmıştır. Soru havuzu, görüşme teknikleri ve psikoloji alanında uzman olan tez danışmanı ile birlikte oluşturulmuştur. Pilot çalışma için izlenen aşamalar Şekil 3.1.'deki akış şemasında gösterilmiştir. Pilot çalışma sonrası elde edilen veriler sayesinde eski sorulardan bazıları yenilenerek ve yeni sorular eklenerek soru havuzu değerlendirmeye uygun aşamaya getirilmiştir. Soru havuzu nitel araştırma ve spor bilimleri alanında uzman ve nitel araştırma deneyimi olan üç ayrı akademisyenin görüşlerine sunulmuştur. Sonrasında uzmanlardan

gelen geri bildirim ve önerilere göre yarı yapılandırılmış görüşme formu son halini almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile önceden kestirilemeyen ancak görüşme sırasında ortaya çıkabilecek yanıtlara daha derinlemesine cevap aramak mümkün olmuştur.

Şekil 3.1. Pilot çalışma için izlenen aşamalar

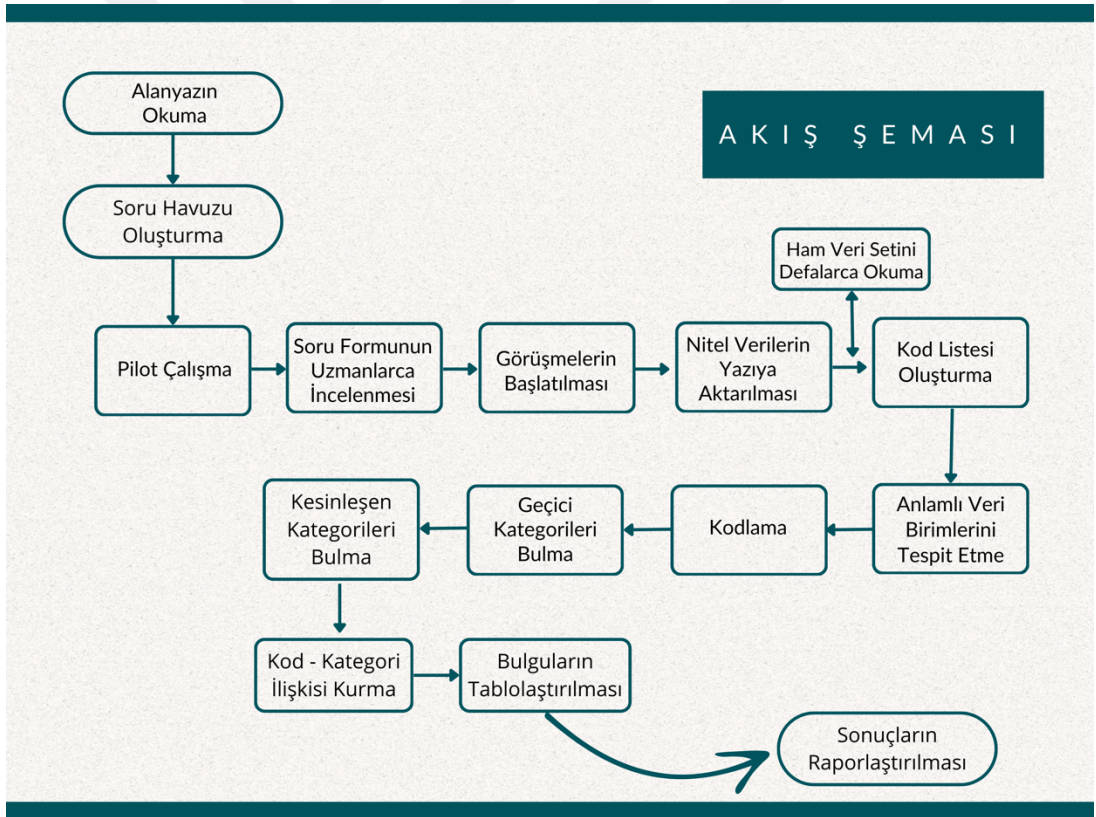
3.5. Verilerin Toplanması

Görüşmeler uygun olan katılımcılarla yüz yüze, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise Zoom, Skype vb. iletişim araçları aracılığıyla görüntülü görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılar önceden bilgilendirilmiş ve onayları alınarak görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Her bir görüşme sonrasında elde edilen veriler öncelikle bire bir şekilde yazıya aktarılarak metin haline getirilmiş daha sonra tematik ve betimsel analiz yöntemleriyle değerlendirilerek, kod, tema ve kategoriler oluşturulmuştur.

Katılımcıların kişisel bilgilerini ve gerçek kimliklerini korumak adına çalışmada takma isimler kullanılmıştır. Görüşmeler 16 Kasım 2023 – 27 Aralık 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ortalama 43 dakika sürmüştür.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmada tematik analiz yöntemi kullanılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz, verilerde yer alan örüntüleri (temaları) belirleme, analiz etme ve raporlaştırma amacıyla tercih edilen bir yöntemdir. Tematik analiz, veri setini en küçük boyutlarda düzenlemeye ve derinlemesine betimlemeye olanak tanır (Braun ve Clarke, 2019). Tematik analizde verilerdeki temalar veya örüntüler iki temel yoldan biri kullanılarak tespit edilebilir: tümevarımsal veya “özelden genele” ya da kuramsal, tümdengelimsel veya “genelden özele”. Tümevarımsal bir yaklaşım, belirlenen temaların verilerle güçlü bir şekilde bağlantılı olduğu anlamına gelir (Patton, 1990). Çalışmada tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmiş ve kodlardan kategorilere, kategorilerden ise temalara ulaşarak özelden genele ulaşan bir yol izlenmiştir. Veri analizinde izlenen aşamalar Şekil 3.1.’de gösterilmiştir. Şekildeki akış şeması araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3.2. Veri analizinde izlenen aşamalar

3.7. Güven Duyulabilirlik

Nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan geçerlik ve güvenirlik ölçütleri doğası gereği nitel yöntem araştırmalarında yer almamaktadır. Geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine güven duyulabilirlik (trustworthiness) kavramı tercih edilmektedir. Guba (1981), buradan yola çıkarak nicel araştırmada yer alan kavramlara, nitel araştırmaya uygun olabileceğini düşündüğü alternatif kavramlar oluşturmuştur. Bu çerçevede iç geçerlik yerine “inandırıcılık”, dış geçerlik (ya da genelleme) yerine “aktarılabilirlik”, iç güvenirlik yerine “güvenilebilirlik” ve dış güvenirlik yerine “onaylanabilirlik” kavramlarını ileri sürmüştür.

3.7.1. İnanırıcılık

İnanırıcılığın sağlanması için literatürde önerilen birtakım teknikler mevcuttur (Arastaman, 2018). Bu araştırmada inandırıcılığı arttırmak için kullanılan teknikler ise şöyledir:

1. *İyi bilinen araştırma yönteminin kullanılması*: Çalışılan kavramlar üzerine daha evvel etkililiği kanıtlanmış ve uygulanabilir olan araçların kullanımı değerlendiriciler ve okuyucular için önem arz etmektedir (Yin, 2009). Araştırmacı hem yüksek lisans tezinde hem de diğer eserlerinde nitel araştırmalar yürütmüş, bu çalışmanın pilot uygulamasında nitel araştırma deneyimini pekiştirmiştir. Ayrıca uygulamadan geçmiş bir görüşme formu kullanılması ve tez danışmanının görüşmelerde derinlemesine bilgi alma, duygu ve düşünce dışavurumu konusunda uzman bir psikolog olması da diğer güçlü destekleyici unsurlar olarak düşünülmektedir.

2. *Uzun süreli etkileşim ve sürekli gözlem*: Araştırmacılar veri kaynakları (katılımcılar, gözlenen ortamlar vb.) ile uzun süreli bir etkileşim içinde bulunmalıdır. Böylelikle veriler üzerinde kendi varlıklarından ve öznel fikirlerinden doğabilecek etkiyi ayırt edebilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca araştırmacılar uygulama esnasında araştırma konusuna ilişkin yorumlarını destekleyecek ölçüde sahada vakit geçirdiklerini kanıtlayabilmelidirler (Guba,1981). Araştırmacı sporcu-antrenör kimliğiyle daha evvel tanışmış olduğu katılımcılarla hem müsabakalarda hem de spor alanı dışında vakit geçirmiştir. Çalışma için ulaşıp daha önce tanışılmayan katılımcılarla ise güven sağlanması ve görüşmelerin daha rahat geçebilmesi adına görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3. *Üçgenleme (Çeşitleme)*: Üçgenlemenin mantığı hiçbir yöntemin tek başına bir problemi açıklayamayacağı varsayımına dayanmaktadır. Dört ayrı üçgenlemeden bahsedilebilir: Yöntem üçgenlemesi, kaynakların üçgenlenmesi, analizci üçgenlemesi ve bakış açısı üçgenlemesi (Patton, 2015). Çalışmada, bütün veriyi toplayan tek bir kişinin olmasından kaynaklanabilecek olası önyargıları azaltmaya yardımcı olan analizci üçgenlenmesi kullanılmıştır. Bulguları, verileri toplayan araştırmacıya ek olarak iki araştırmacı daha gözden geçirmiştir. Ek olarak katılımcıların farklı branşlardan sporcular olması ile kaynakların üçgenlenmesi de sağlanmıştır.

4. *Akran incelemesi (Meslektaş değerlendirmesi)*: Araştırmacının dürüstlüğü koruyabilmek ve duygularından arınma fırsatını yakalayabilmek amacıyla kendisini araştırmayla herhangi bir ilgisi bulunmayan bir meslektaşının kontrolüne açması ile tanımlanan bir stratejidir (Lincoln ve Guba, 1985). Guba (1981), elde edilen dönütlerin perspektif kazandıracağı düşüncesiyle araştırmacıların düzenli olarak farklı araştırma çevrelerinden (tez izleme komitesi üyeleri, diğer öğretim elemanları ve kongre katılımcıları vb.) çalışmalarını inceleyebilecek uzmanlarla iletişime geçmeleri gerektiğini ifade eder. Bu amaçla çalışmanın pilot uygulaması, alanda uzman kişilerin katılım sağladığı 7. Uluslararası Egzersiz ve Spor Psikolojisi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Sonrasında uzmanlara asıl çalışmadan bahsedilerek görüşleri alınmıştır. Çalışmada uzmanlardan gelen dönütler dikkate alınmıştır.

5. *Yansıtılabilirlik*: Araştırmacılar, deneyimlerinin ve geçmişlerinin, yorumlarını şekillendirmede nasıl bir etkisi olduğunu düşünebilirler. Bu önyargıları ve inançları paylaşarak açıklama ve yorumlar daha geçerli hale gelir. Bu açıklama genelde “araştırmacının rolü” başlığıyla yöntem kısmında yazılmaktadır (Creswell, 2017). Öte yandan araştırmacının geçmiş deneyimleri, ilgi duyduğu alanlar, eğitimi ve kişisel özellikleri gibi faktörlerin araştırılan olguyla uyumu okuyucuların analizlere ve yorumlara inanmasını kolaylaştırabilmektedir (Shipman, 2015). Yöntemde yer alan “Araştırmacının rolü” başlığı adı altında bahsedilenler şeffaf bir şekilde ifade edilmiştir.

6. *Katılımcı teyidi*: Bir diğer önemli geçerlik stratejisi de katılımcıların görüşleri hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan katılımcı teyididir. Bu geçerlik stratejisinde araştırmacı analiz sonrası temaları ya da anlatıları katılımcılara geri götürüp ya da yollayıp katılımcılardan belirtilen temaların veya anlatıların söylemiş olduklarının bir göstergesi olup olmadığını sormaktadır (Creswell, 2017). Bu doğrultuda çalışmanın transkripsiyonları ve

temaları katılımcılara yollanmış ve katılımcılardan verileri/bulguları teyit etmeleri istenmiştir.

7. Araştırmacı Günlüğü: Nitel çalışmalarda inandırıcılık için önerilen ve çalışmayı kuvvetlendireceği düşünülen bir diğer yöntem ise araştırmacı günlüğüdür. Araştırmacılar verileri ve kendilerini üst bir bakışla inceleme aracı olarak günlükleri kullanabilmektedir (Fındıklı ve Saygın, 2023). Bu sebeple her bir görüşme sonrası araştırmacı kendi gözlemlerini ve fikirlerini günlük tutarak kayıt altına almıştır. Araştırmacı günlüğünden analiz aşamasında da yararlanılmıştır.

3.7.2. Aktarılabilirlik

Aktarılabilirlik bulguların diğer bağlamlara hangi seviyede uyarlanabildiği ile ilgilidir (Arastaman, 2018). Guba'ya göre (1981) çoklu gerçeklik varsayımından hareketle nitel araştırmacılar genellemeler oluşturmak gibi bir çaba içine girmezler. Bunun yerine, araştırma sonuçlarının aralarındaki benzerliklere bağlı olarak farklı bağlamlarda uygulanabilirliğini, başka bir ifadeyle aktarılabilirliğini sağlamaya çalışırlar. Erlandson ve ark. (1993), aktarılabilirliği arttırabilmek adına iki yöntem önermektedir: ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme. Nitel araştırma bulgularının aktarılabilir olması verilerin yeterli olacak şekilde betimlenmesine bağlıdır. Araştırmacılar, yorum katmadan mümkün olduğunca veriye sadık kalarak aktarım sağlamak için sık sık doğrudan alıntılara yer verirler (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada okuyucuların bağlamı daha iyi anlayabilmesi için, ayrıntılı ve zengin bir betimleme yapılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Ayrıca örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

3.7.3. Güvenilebilirlik

Güvenilebilirliğin sağlanabilmesi için Erlandson ve arkadaşları (1993) “tutarlık incelemesi” yapılmasını önermektedir. Bu stratejideki amaç araştırmaya dışardan bir gözle bakılmasını ve araştırmacının gerçekleştirdiği bilimsel araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp davranmadığının incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Güvenilebilirlik ölçütü araştırmanın bulguları ve yorumlarının tutarlı bir sürecin ürünü olmasını işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle bulgulara ulaşma sürecinin elden geldiği ölçüde açık ve tekrarlanabilir olması gerekmektedir (Arastaman, 2018). Çalışmanın başlangıcından en son anına kadar olan süreç, ayrıntılı bir şekilde, aşama aşama görselleştirilerek yöntem kısmında gösterilmiştir. Uzmanlar tarafından da tutarlık incelemesine tabii tutulmuştur.

3.7.4. Onaylanabilirlik

Araştırma sonuçlarının “gerçeği yansıtması ve araştırmacının öznel yargılarından ve varsayımlarından uzak olması”, veri kaynağıyla arasına mesafe koyabilmesi ve nesnel bir yaklaşımla olay ve olguları ele alabilmesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bulguların nesnelliğini sağlayabilmek adına bazı tekniklerin kullanılması tavsiye edilmektedir. Örneğin Guba (1981) ile Lincoln ve Guba (1986) çeşitleme ve yansıtıcı düşünme tekniklerinin onaylanabilirlik ölçütünün karşılanmasını sağlayabileceğini ifade etmektedir. Araştırma kapsamında kaynakların çeşitlenmesi (farklı branştan katılımcılardan veri toplanması), ve yansıtıcı düşünceye (araştırmacı rolü bölümü) yer verilmesi onaylanabilirlik kanıtı olarak ileri sürülmüştür. Öte yandan katılımcı teyidi almak da onaylanabilirlik çerçevesi içinde değerlendirilebilir.

3.8. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, eski bir milli taekwondo sporcusu olmasının yanı sıra farklı branşlarda, okul takımlarıyla çeşitli müsabakalara antrenör olarak katılım sağlamaktadır. Hem kendi sporculuk yıllarında hem de antrenörlük görevindeyken kendi çocuklarına aynı zamanda antrenörlük yapan ebeveynlerle aynı ortamlarda bulunmuş ve uzun süreler boyunca onları gözlemleme fırsatı bulmuştur. Bu durumun sporcular açısından nasıl algılandığını merak etmesi yüksek lisans tezinin konusunu belirlerken meydana çıkmıştır. Bu nedenle araştırmacının kendi gözlemleri, önyargıları ve varsayımlarının çalışmayı etkilememesi adına sürekli olarak çalışmanın analiz aşamasında uzmanlardan yardım alınarak tarafsızlık ve objektiflik sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmacı nitel araştırma alanında daha evvel çalıştaylara katılmış ve çalışmalar yürütmüştür.

3.9. Etik Kurul Onayı

Çalışma Kocaeli Üniversitesi / Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 466641 sayılı yazısıyla etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.10. Sınırlılıklar

Araştırma bireysel spor branşlarında yarışan elit seviyedeki sporcularla görüşülerek yürütülmüştür. Anne ve baba ayrımı gözetmeden genel olarak ebeveynlerinden herhangi biri antrenörü olan sporcular çalışmaya dâhil edilmiştir. Anne ve baba arasında ebeveyn olarak farkların bulunması muhtemeldir. Ancak örneklemin (hem elit seviyede olan hem de

ebeveyni ile çalışan) spesifik olması sebebiyle ulaşılan sporcuların genelde babalarının antrenörleri olması araştırmanın sınırlılığı olarak gösterilebilir. Ayrıca sporcuların bir kısmı aktif sporculuk hayatına devam ederken bir kısmı sporu bırakmıştır. Bu da çalışmanın bir sınırlılığı olarak görülebilir.

4. BULGULAR

Bu bölümde nitel araştırmaya ait bulgulara yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elit sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmak üzerine duygu, düşünce ve deneyimleri incelenmiş, görüşmeler sonucunda ortaya çıkarılan bulgular tema, kategori ve kodlar halinde bu bölümde gösterilmiş ve her kategoriye ait bulgular ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Tema “ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcular” olarak belirlenmiş olup kodlardan yola çıkılarak oluşturulan kategoriler bu tema altında birleşmektedir. Herhangi bir tema ya da kategori oluşturmayan ancak çalışma için önem arz eden bulgular ayrıca belirtilmiştir.

4.1. Spora Başlama Şekli Kategorisi

Tablo 4.1. Spora Başlama Şekli Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Kardeşten etkilenme	Spora Başlama Şekli
Baba zoruyla	
Anne-babanın sporcu olması	
Anne-babanın spor salonu / kulübü olması	
Kendi isteğiyle	

Genel olarak çalışmaya dahil olan elit sporcuların aile üyelerinden (anne, baba veya kardeş gibi) etkilenerek spora başladığı görülmektedir. Katılımcıların birçoğu spora başlama sebeplerini anne ve babalarına bağlamışlardır. Özellikle ebeveynlerin hem branşı icra eden bireyler hem de antrenör olması ve kulüp sahibi olmaları başlıca sebeplerden biri olarak öne çıkmaktadır. Spora başlama şekillerini katılımcılar şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

Haluk: Biz kardeşimle beraber başladık zaten babam sayesinde. Babam eski sporcu eski karateci.

Sevin: Ben spora hiç istemeyerek başladım. Hiç sevmiyordum taekwondoyu da. Babamın zoruyla başladım biraz.

Ozan: Benim annem babam tekvandocu annem dünya şampiyonu babam Avrupa şampiyonu. Annem babam tekvandocu olunca ben de tekvandocu olmuş oldum aslında. Onların desteği ile aslında başta biraz istemeyerek çok hevesli olmayarak başladım.

Mahir: Spora, maalesef tatamide doğarak başladım. Çünkü annem ve babamın da sporcu geçmişi olduğundan dolayı. İster istemez spor adı altında taekwondo sporuyla buluştum.

Fatih: Aslında spora başladığımda babamın spor salonu olduğu için. Yaşımı tam olarak hatırlamıyorum çünkü çok küçüktüm ve salondaydım zaten.

Bilge: Spora 7 yaşında başladım. Nasıl başladım, babam antrenörüm olduğu için başladım. Bizim kulübümüz de vardı. Bütün aile hemen hemen yani bu sporla ilgileniyor diyebilirim annem hariç.

Turgut: Babamın etkisi çok oldu babam karateci olduğu için yöneldim. Seçme şansım yoktu baba mesleğinden devam ettim.

Akın: Bizim kulübümüz var ben doğduğumda kuruldu. Salonda büyüdüm resmen diyebilirim. Aklım başıma geldiği zaman da spora başladım. Tam bir yaş yok yani.

4.2. Maç Öncesi Aile Ortamı Kategorisi

Tablo 4.2. Maç Öncesi Aile Ortamı Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Heyecan	Maç Öncesi Aile Ortamı
Gerginlik	
Manevi destek	
Sıkı yönetim	
Stres	
Teknik-taktik konuşmaları	
Sürekli hazırlık telaşı	
Tuhaf ortam	

Maçlardan önce aileyle bulunulan ortamda farklı duyguların ve durumların meydana geldiği görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı “manevi destek” gibi pozitif bir durumdan bahsederken bir kısmı da “gerginlik ve stres” gibi olumsuz durumların varlığını vurgulamışlardır. Düzen ve sıkı bir yönetimin yanı sıra aile ortamında, yaklaşan maça dair teknik-taktik konuşmalarının yapılması da sporcular tarafından sık karşılaşılan bir durum olarak ifade edilmiştir. Öte yandan aile ortamında bu gibi durumların yaşanması bir sporcu tarafından “tuhaf” olarak nitelendirilmiştir. Bu konuda sporcuların söylemleri şöyledir:

Haluk: Hocam baya sıkıntı oluyor ya aile içinde. Çünkü kardeşim de ben de aynı maça hazırlandığımız için kesinlikle evde bir gerginlik oluyor yani.

Sevin: Annem dua ederdi yolcu ederken. Taktik verirdi babam, işte nasıl ne yapmamız gerektiğini ne yapmamamız gerektiğini söylerdi.

Ozan: Beni bir kampa alırlardı. Kesinlikle dışarıya çıkarmazlardı. “Ayağın takılır sakatlanırsın, top oynayamazsın, gezemezsin, bir şeyler yiyip içemezsin kilo alırsın.” 2-3 ay öncesinden bir kampa girerdim evin içinde. Bu biraz stres yapardı, mesela elimde telefon veya başka bir şey olurdu “maçına odaklan” derlerdi daha 3 ay var ama. “Maçına odaklan, aklını

karıştırmasın hiçbir şey” derlerdi. Yani tamamıyla sıkı bir yönetimle sıkı bir disiplinle beraber maçtan yaklaşık 2-3 ay öncesinden itibaren başlayan bir sürece girerdik. Ki bu da Avrupa dünya falan değil bütün müsabakalar için geçerli.

Mahir: Antrenmanların verimliliği, işte maç analizi ya da belli bir maç aralığında beslenme düzeni. Onu konuşuyorduk.

Duygu: Büyük bir stres ve gerginlik. O zamanın şartlarına baktığın zaman, insanların gelecek kaygısı olduğu için beklenti yüksekti ve bu beklenti otomatik olarak strese dönüşüyordu.

Bilge: Evde her zaman bir turnuvaya hatta bir antrenmana karşı bile bir hazırlık vardı. Bütün hayatımız onun üzerineydi diyebiliriz. Sürekli her hafta, iki haftada bir falan katıldığımız için totalde bütün ailenin yaşantısı maça hazırlıktı diyebilirim.

Akın: Hepimiz strese giriyorduk. Ben tek başıma yaşamıyordum o stres. Hele büyük bir maç olduğu zaman zaten babam stresleniyordu. Evin içinde işte sürekli taekwondo muhabbeti. Annem çay getiriyordu biz taekwondo konuşuyorduk falan filan. Annem çay getirirken kendi de dâhil oluyordu falan. Öyle çok tuhaf bir ortam vardı. Ebeveynler de bu işin içinde olduğu zaman normalinden çok farklı bir ortam oluyor evin içinde yani.

4.3. Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları Kategorisi

Tablo 4.3. Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Antrenman programlama	Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları
Fizyolojik ve psikolojik hazırlık	
Sürantrenman riski	
Teknik çalışma	
Maç analizi – Maç izleme	
Beslenmeye dikkat etme	

Katılımcıların ebeveyn-antrenörleriyle çok yönlü bir şekilde maçlara hazırlandıkları; bu anlamda genel fizyolojik ve psikolojik hazırlıkların yanında antrenman programlama, teknik çalışma, maç analizi gibi özel ve bireysel çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırmada yer alan spor branşlarının hepsinin sıklet branşı olması sebebiyle beslenmeye gösterilen dikkat ve ebeveyn-antrenörler ile aile üyelerinin bu konuya özen göstermeleri de bu kategoride öne çıkmaktadır. Ayrıca bir katılımcı ebeveyn-antrenörüyle maç hazırlığı esnasında sürantrenman riski yaşadığından bahsetmiştir. Katılımcıların ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Ebru: Genelde kilo sporu olduğu için aile yemek olarak falan daha dikkat ediyor herkes daha özen gösteriyor.

Haluk: Dünya Şampiyonasından döndük bir dahaki maçımız şubat'ta. Şubat'a kadar periyodları hazırladı bana. Antrenman programı, yeme, içme, beslenme her şeyimi ayarladı.

Sevin: Benim annem zaten bizim aşçımızdı aynı zamanda doktorumuzdu. O evde işte beslenmemizle ilgileniyordu, sakatlıklarımızla ilgileniyordu. En az babam kadar emeği var onun da. Babam da antrenman süreçleri ile ilgileniyordu, antrenman programları ile ilgileniyordu. Önemli müsabakalar yaklaştıkça kendisi ile birebir çalışıyorduk.

Ozan: Boş günlerim olmaz maç yaklaştığı zamanlar. Son iki hafta haricinde. Son iki haftada da az antrenmana indirip sadece sabahdan akşama kadar kendi maç videolarım izletilir bana. “Şurada şu hata yaptın, burada puan alabilirdin, böyle pozisyon gelirse puan alabilirdin.” denirdi. Aslında şöyle eğer böyle bir dal olarak ayırırsak mental psikolojik olarak annem çok etkiliydi antrenman konusunda. Bedensel olarak da partnerlik olsun koşmak olsun babam. Aslında biri psikolojik biri fiziksel olarak antrenörüm.

Mahir: Onun haricinde bizim işte programlarımız var antrenman programlarımız, antrenman metotlarımız. Babam olsun annem olsun. Annem aslında çok kulübün biraz şey kısmında, yönetim kısmında. Babam biraz daha sahanın içinde.

Fatih: Çok zordu. Zor oluyordu zaten bir 6-7 ay önceden başlıyorduk. Sürantrenman olduğum bile çok oldu. Sakatlandığım da çok oldu.

Duygu: Antrenman haricinde bir de müsabık antrenmanı ekleniyordu. Kilonu ayarlaman gerekiyordu. Ona göre özel antrenman yapılıyordu vs.

Bilge: Beslenmeye belki bir tık dikkat ediliyordu işte enerjiyi arttıracak bunlara yönelik babamın da araştırmaları falan vardı, “nasıl beslenilse performansına katkısı olur” gibisinden.

Turgut: Antrenörümle yani babamla daha çok taktiğe dayalı konuşmalar geçiyor. Mesela “şu rakibe şunu yapabiliriz” veya analizler yapıyoruz, izliyoruz rakibi.

4.4. Kazanınca Hissedilenler Kategorisi

Tablo 4.4. Kazanınca Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Mutluluk	Kazanınca Hissedilenler
Duygusallık	
Gurur	
Sade bir tebrik	
Kısa süreli sevinç	

Maçlarda galibiyete ulaştıktan sonra katılımcıların ebeveyn-antrenörleriyle beraber büyük bir sevinç ve duygusallık yaşadıkları, diğer galibiyetlere göre fazladan yaşanan duygusallığın ise ebeveyn-antrenörlerin kendi çocuklarının başarıya ulaşmasından kaynaklanabileceği ortaya konmuştur. Diğer yandan sevinci katlayan unsurlardan biri de ebeveyn-antrenörlerin kendisini “kendi çocuğuyla da” ispat etmiş olma gururu olarak belirtilmiştir. Yaşanan büyük sevincin sporculara motivasyon sağladığı görülürken bazı sporcuların başarılarının ebeveyn-antrenörleri tarafından “sade bir tebrik” veya “kısa süreli

bir sevinç” ile karşılanmaları sebebiyle bekledikleri coşkuyu yaşayamadıkları görülmüştür.

Konuyla ilgili söylemler şu şekildedir:

Haluk: Baya mutlu oluyorlar yani eve döndüğümde o mutluluklarını görmek için bile dövüşürüm yani.

Sevin: Ooo, büyük bir sevinç. Bazen mutluluktan ağladığı olurdu. Şimdi kızı olduğum için de ayrı bir duygusallık vardı. Onun da etkisi oluyordu galiba.

Ozan: Kürsüde 1.liğe çıkmanın hissinin ne olduğunu bildikleri için ve aynı zamanda aynı şeyi oğlunun tattığını anladıkları için çok çok aşırı bir şekilde mutluluk depoluyorlar.

Mahir: Tabii o duygu onlar için çok farklı. Yani tabii her sporcusuyla aynı sevinci yaşıyor. Ama bir tık bizle daha bir şey olduğunu hissediyordum ben. Çünkü yani şey çok önemli. Tamam, başarılı antrenör olabilirsiniz ama acaba oğlunu da kızını da başarılı sporcu yapabiliyor musun? Hani terzi kendi söküğünü dikebiliyor mu mantığıyla. Bunu da kendisine gururla yaşıyordu yani.

Fatih: Eğer (babamı) dinlediysem ve kaybettiysem çok da kızmazdı ama dinlemediğim halde kazandıysam bile çok kızardı. “Niye dediğimi yapmıyorsun” diye. Ama hem dinleyip hem de kazandıysam o zaman baya tebrik ederdi. “Aferin” derdi “bravo” derdi. ... (Abartılı) olmazdı çünkü bir de takımda bir tek ben değilim ki. Bir sürü kulüp sporcusu var. Bana farklı davranmıyordu.

Duygu: Ebeveyn olarak seviniyor, burada zaten anne içgüdüğü benim annem antrenörüm olduğu için işin içine giriyordu. Anne içgüdüğüyle okeydi bu. Ama kötü yanı da anne içgüdüğüyle bir maçın sevincini yaşayamadan diğerinin stresine giriyordum. (...)6-7 kere sevineceğin yerde hep böyle toplasan iki sevinç yaşıyormuş gibi bir sevinç vardı. Ya finalde 1.liğe sevinecekti ya da 2. olduğunda sevinmeden diğer antrenmanı düşünmeye başlayacaktı.

Bilge: Belki babam antrenörüm olmasa farklı bir şekilde karşılanırdı ama antrenörüm babam olduğu için çok da böyle hani bir festival havasında bir kutlama şeyinde değildi. (...) Şöyle bir algı oluşmasın diye vardı kesin. Ben babam için konuşuyorum. “Benim kızım” ona daha fazla gösteriş diğer öğrenciler için olumsuz bir algı oluşturabilir diye.

Turgut: Babamla annem falan (olimpiyatlarda) finale kaldığımda ağlamaktan sağı solu görmüyorlar, o kadar sevinmişler.

Yaman: Dünya ikincisi olduğumda “şampiyon olabilirdin salak” dedi (gülerek). İkinci olduğumda “iyi, aferin” deseydi. Ben ikinciliği kabullenecektim. Demek ki babam da bende potansiyel görüyor ki şampiyon olabileceğime. Ona göre diyor ki “olabilirdin”.

Akın: Valla böyle bir şey yok. Hele birinci olursam, babam geçen ağlamış. İzledim. Videoları falan var abla. Ağlıyorlar sarılıyorlar birbirine falan.

4.5. Kaybedince Hissedilenler Kategorisi

Tablo 4.5. Kaybedince Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Üzüntü	Kaybedince Hissedilenler
Sinirlenme	
Tepki koyma	
Moral bozukluğu	
Yüklenme	
İlımlı yaklaşım	

Sporcular, kaybettikleri zaman ebeveyn-antrenörlerinin üzüntülerine ortak olduklarını ileri sürmüşlerdir. Kaybediş şekline göre ebeveyn-antrenörlerin tepkilerinde değişim olduğu; maç eğer mücadele edilmesine rağmen yahut hakem hatası sebebiyle kaybedilirse herhangi bir sinirlenme olmadığı ancak taktiksel ya da bireysel hatalar sonucu kaybedilirse sinirlenme ve moral bozukluğu durumlarının yaşandığı gözlemlenmiştir. Kaybettikten sonraki süreçte ebeveyn-antrenörler tarafından “stresle gelen bir yüklenme” ve “tepki koyma” durumu da sporcular tarafından sıkça bahsedilen bir konudur. Katılımcılar bu durumları şu cümlelerle dile getirmişlerdir:

Haluk: Üzülüyorlar, sonuçta onlar da bir emek veriyorlar benim emeğimi de görüyorlar. Üzüntüyü beraber yaşıyoruz yani.

Sevin: Kaybediş tarzıma bağlı birazcık. Yani ben mücadele etmeden kaybettiysem eğer sinirlenip kızılıyordu tabii. Ama fazla uzun sürmüyordu. Ama gerçekten mücadele ederek kaybettiğim “hayırlısı kısmet değilmiş, bir sonrakine hazırlanacağız” diyordu.

Ozan: Ben yaklaşık 2016’ya kadar kaybetmekten çok korkuyordum. Çünkü kaybettiğim zaman, böyle evde sanki ben yabancıyım gibi. Yemek isteyeceğim isteyemiyorum. Yemeği yapıyor koyuyor böyle önüme, bana bile bakmıyor. Çok fazla umutları yıkılıyor. Onlarla da tabii büyüyünce konuştuk. “Biz sana umut bağladık, seni çalıştırdık, sen çok yetenekli bir sporcusun. Orada yenilmeni biz kabullenemedik. Bunun için de böyle yaptık.” Çok sinirli oluyorlardı çok moralleri bozuk oluyordu. Böyle bir şey yapmak istemiyorlardı. Yenildiğim zamanda aşırı bir şekilde tepki koyuyorlardı. O da 1 hafta sürüyordu hep 1 hafta. (...) mesela müsabakada yenildiğim, ertesi günkü antrenmanda girdiğim zaman kesinlikle bir yerim sakatlanamaz. Midem bulanamaz, başım ağrıyamaz bana kötü bir şey olamaz. Ben o antrenmanı yapmak zorundayım. Çünkü antrenman yapmadığım için yenildiğimi düşündükleri için o şekilde tepkilerini koyuyorlardı.

Mahir: Genelde şey oluyordu, eğer kendi bireysel hatalarım sonucu kaybettiysem tabii ki anlık bir tepkisi oluyordu. (...) On dakika sonra da “canından değerli mi sen daha değerlisin” hani o şeye dönüyorduk eski halimize. Tabii çünkü o da bir emek veriyor. Emeğinin karşılığını almak istiyor. Ekstra oğlu da yarışıyor bunu aslında biraz daha fazla istiyor ama işte yapacak bir şey yok artık.

Fatih: Çok çalışıp da kaybettiysem turnuvayı daha çok kızardı ama daha az çok az çalışıp umursamadan gittiysem “belliydi zaten” falan derdi. Kızgınlık olurdu. Aslında ben en küçük

çocuk olduğum için belki birazcık daha yırttım bu durumdan. Diğer abilerim kaybettiği zaman dayak yemişliği var yani.

Duygu: Maçı alamadıysan dönüp “yapacağın şeyi neden yapamıyorsun burada eksikğin var demek ki, bir buçuk saatlik antrenmanı 45 dakika yaptın diye bunlar oldu” diye bu stresle bir yüklenme geliyordu.

Bilge: Genelde çok ılımlı yaklaşan bir antrenörümüz vardı diyebilirim bu açıdan, sadece bana değil diğer arkadaşlarıma da. “Daha çok nasıl geliştirebiliriz”in peşindeydi her zaman.

Turgut: Kaybettiğimde taktiksel bir hataysa babam çok kızıyor. (...) Ama eğer ben elimden geleni yaptıysam hakem hatası veya bir şey olduysa o şekilde yenildiysem çok fazla kızmıyor.

Yaman: Morali biraz bozuluyor ama ertesi günü bir şey kalmıyor daha çok çalışmaya başlıyoruz.

Akın: Kaybettiğimde, babam bazen hata yaptığım zaman o hatalardan dolayı kızıyor ama genel olarak sessizlik oluyor. Üzülüyoruz. Ben tek başıma üzülüyorum onlar çok üzülüyor gerçekten. Babam antrenmana falan gitmiyor mesela. Biraz morali bozuluyor üzülüyor falan filan. Ben de üzgün olduğum için en çok benim üzgün olmamama üzülüyorlar.

4.6. Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki Duygusal Etkileri Kategorisi

Tablo 4.6. Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki Duygusal Etkileri Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Sorumluluk hissi	Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki Duygusal Etkileri
Duygusal yük	
Hesap verme kaygısı	
Emeğinin karşılığını verme isteği	
Utanç ve mahcubiyet	
Baskı hissetme	
Olumsuz duygu	
Mutluluk/motivasyon	
Onlar için yarışmak	
Gurur	
Çifte mutluluk/üzüntü	
Şartlı özgürlük	

Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olmalarından dolayı yaşadıkları farklı duygusal etkilerden bahsetmişlerdir. Sporcular, ebeveyn-antrenörlerinin kendilerinde “sorumluluk hissi”, “hesap verme kaygısı” ve “duygusal yük” hissettirdiğini ifade etmişlerdir. “Utanç ve mahcubiyet”, “baskı hissetme”, “şartlı özgürlük” de diğer olumsuz ifadelerden bazılarıdır. Diğer yandan ebeveyn-antrenörlerin “mutluluk/motivasyon” kaynağı olduğu ve başarı yaşandığında sporcuların onları mutlu etmekten kaynaklanan bir “gurur” yaşadıkları da görülmüştür. Sporcuların söylemleri şu şekildedir:

Haluk: Ben üzüldüğüm için babam üzüyor, ben yenildiğimde babam üzüldüğü için ben üzüldüyorum. Yani ilk yenildiğimde aklıma gelen şey o oluyor aslında. Dönüyorum “İlan babam üzüldür şimdi yenildiğim için” diyorum. (...) Yani benim kendime olan güvenim tam. Kendime olan güveni taşıyabiliyorum ama ailemin bana olan güvenini bazen taşıyamıyorum. Çünkü çok güveniyorlar verdiğim emeği de görüyorlar. Bir aile tarafından gelen sorumluluk duygusunun yükünü taşıyamıyorum ben her zaman. Her zaman olmuyor da çoğu zaman taşıyamıyorum.

Sevin: Duygusal bağ çok fazla olduğu için büyük bir sorumluluk hissediyordum ben. Özellikle önemli maçlarda “kazanmam gerekiyor, babam için kazanmam gerekiyor” anne tarafı çok değil ama baba tarafı hem baba hem antrenör olduğu için daha ağır basıyordu. “Kazanmam gerekiyor, onun için kazanmam gerekiyor” diye düşünüyordum hep. Ama babam hep şey derdi “Benim için değil kendin için yarışacaksın. Sen oraya çıktığında ya da kürsüye çıktığında benim ismim okunmuyor senin ismin okunuyor. Kendi geleceğin için mücadele edeceksin, benim için değil.” Çok güzel hislerdi ama aynı zamanda zordu biraz duygusal yönü ağır olduğu için. (...) en zor kısmı oydu. “Onun için yapmam gerekiyor” diye sanki böyle onun bana bugüne kadar verdiği bütün emekler boşa gitmiş gibi hissediyordum.

Ozan: Ben başarı sahibi oldum ama sporu çok erken bıraktım mesela, 23 yaşındaydım. Tamam belli bir seviyede güzel bir formül. Böyle disiplin, katı kural koymak veya birini iyi polis diğerinin kötü polis oynaması. Güzel bir yöntem ama sürekliliği getiren bir yöntem değil. Çünkü çok sıkıldım. Müsabakaya girip de yenilirim ailemin bana... Ya 23 yaşında adamım, koskoca öğretmen olmuşum “Babam bana ne diyecek?” diyorum yenildiğim zaman. Bu düşünceler kötü. Çocukken çok düşünmüyorsun babadır kızdır diyorsun ama belli yaştan sonra zoruna gitmeye başlıyor. Babanın “kötü antrenman yapıyorsun” demesi. Annenin “bak alttan çocuklar geliyor seni yenerler, daha fazla antrenman yap” demesi artık zoruma gitti. Artık “tamam yenmesinler beni o zaman” dedim “ne yapacaksın o zaman?” dedi. Bırakacağım dedim bıraktım.

Mahir: Aileme aslında verdikleri emeğin karşılığını vermek istiyordum. O yüzden kaybettiğim zaman kendi içimde ekstra bir reaksiyon gösterip ne oluyordu? Üzülme, ağlama, hani 18-19-20 yaşında da bu tepkiyi veriyordum. Yani çünkü duygusal bir insanım. Aslında duygu konusunda soğukkanlı olamam. Yani çünkü ben de çabalıyordum ailemin de çabasını boşa çıkarmamak istiyordum. Yani o yüzden bende de tabii reaksiyonlar oluyordu.

Fatih: Bende aslında bir baskı oluşturdu bu durum. Mesela Türkiye şampiyonasında yenilmeyi çok kafaya takmazdım ben, yenilebilirdim. Yenilsem de “çok normal olabilir” diyordum. Ama kendi şehrimizde mesela, yerel şampiyonada asla 2. olamazdım ve bu baskı bende olurdu. Mümkün değil 2. olamazdım “Serhat hocanın oğlu il şampiyonasında 2. olmuş!” falan. Ben bu baskıyla mücadele edemezdim. Doğal olarak da hiç 2. olmadım İl Şampiyonasında. İyi ki de olmadım yani. Baskıyla mücadele için çözüm buydu. Özellikle de burada. Türkiye Şampiyonasını o kadar takmıyordum. Belki Türkiye Şampiyonasında yenildiğim bir çocuğu İl Şampiyonasında yenebilirdim yani.

Duygu: Tamamen yük. Neden yük? Aslında çocuk kafasıyla olduğu için biraz da yükü. Şu anki aklımla değerlendiriyor olsam... Tamam başarı istiyor, stresi daha iyi yönetebilirim, kendim odaklı giderim. Şimdi ringe çıktığın zaman kendin odaklı değilsin. Raunt arası annenin yanına gidiyorsun. Sakatsın, bir şey oluyor maça geridesin ya da öndesin. Rahatlaman ya da bilmem ne olması gereken yerde (cık) o değildi konu yani. Hem annem hem antrenörüm. İki göz bana bakıyor, biri annem biri antrenörüm yani. Tamamen stres. Rahat olamıyorsun. Zaten aslında benim sporu bırakmama bir noktada sebep de bunlar oldu. Çünkü o yaşta anlamadan çok fazla yük alıyorsun. Aslında sevdiğin bir şey ama bırakmak da istiyorsun. Çünkü ebeveynlerin yanlışlarından biri, zaten fazla yüklenme her zaman yorar vücudu da beyni de yorar. Ben vücuttan yorulmadım beyin olarak yoruldum. Zaten hedef olarak hep hedeflediğin bir şey var bu hedefi aldıktan sonra rahatlamanın verdiği hisle “herkes alacağını aldı”ya dönüyorsun. Sonra o yükü istemiyorsun. “Hedef belliydi aldım çıktım daha üstünü

istemiyorum”a geliyorsun. Bizim branşımızın bize sunduğu bir şeyi garantilemek istiyorsun. Öğretmenliği garantiledim ve bıraktım.

Yaman: Duruma göre değişiyor. Kazandığım zaman onun gurur duyduğunu görünce mutlu oluyorum tabii ki. Ama işte bazen ağır laflar da geliyor kaybettiğin zaman. Onlar da biraz moral bozucu oluyor.

Akın: Mutlu olduğumuz zaman, ben onları gururlandırdığım için ekstradan bir mutlu oluyorum zaten. Hani onlar çünkü gururlanıyorlar benim sayemde. Benim yüzümden üzüldükleri için de ekstra üzülüyorum. Ben aslında iki kere üzülüp iki kere seviniyorum gibi oluyorum.

4.7. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları Kategorisi

Tablo 4.7. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Ulaşımında rahatlık/Lojistik destek	Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları
Ekstra antrenman imkânı	
Evde eksikleri konuşabilme	
Spora başlama	
Kilo kontrolü	
Bilgiye hızlı erişim	
Maç takibi	
Empati anlayışı	
İstediğin zaman antrenman yapabilme	
Güvende hissetme	
Duygusal tatmin	
Rahat iletişim kurabilme	
Rahat hissetme	
İşin içinde olmak	
Camiada bilinirliğin artması	
Olumsuzlukları tolerasyon	
Daha iyi tanınma	

Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın avantajları kategorisinde katılımcılar diğer sporculara göre antrenörleriyle daha rahat iletişime geçebildiklerini, kendilerini güvende hissettiklerini ve ebeveynlerinin de sporun içinde olması sebebiyle empatiyle karşılandıklarını iletmişlerdir. Bu gibi psikolojik unsurlara ek olarak teknik anlamda da avantajlı yönlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Evde eksiklerin konuşulabilmesi, bilgiye hızlı erişim, ekstra antrenman yapabilme, kilo kontrolü ve maç takibi bunlardan bazılarıdır. Sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmanın avantajlarıyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Ebru: Babam bizi götürüp getirmese gerçekten yapmazdık ya da başarılı olamazdık.

Haluk: Ekstra idman yapabiliyorum babamla baş başa. Başka bir salonda veya başka bir yerde. Yani genellikle evin içinde sürekli beraber olduğumuz için eksiklerimi söyleyebiliyor. Bu konuda alışveriş yapıyoruz. Psikolojik olarak da konuşuyoruz.

Sevin: Benim en büyük avantajım buydu bence babamın antrenör olması, bizi yönlendirmesi. Ben tekvando sayesinde birçok ülke gezdim Türkiye'nin neredeyse bütün illerini gezdim. Meslek sahibi oldum üniversitede bana birçok avantajı oldu. Eğitim hayatımda birçok avantajı oldu. Yani her anlamda birçok şey kazandırdı diyebilirim. Babamın antrenör olması büyük bir şans benim için bu anlamda.

Ozan: Ailemin taekwondo bilgisinin olması, kilo kontrolü, kontrol, antrenmandan eve evden antrenmana koydukları o düzenin bana bu başarıyı getirdiğini söyleyebilirim. Bir sporcunun annesinin babasının tekvandocu olması gerçekten çok avantajlı durum. Tekvandocu olmayan anne babanın az buçuk tahmin edebiliyorum. Hani hırslarını yenme yenilme duygularını veya (sporda) neler olduğunu madalyanın ne demek olduğunu, bunları görmedikleri bilmedikleri için çok hâkim değiller. O yüzden mesela örnek vereceğim, baba çocuğu 3. maçta yenildiğinde “olsun canın sağ olsun oğlum, sen gel de memleketine, önemli değil” dedikleri için belki de o çocuk hırslarını, azmini yetiştiremiyorlardı kendi içinde. Ebeveynin antrenör olması kıyas olarak söyleyeyim, 1-2 kademe daha üstte çıkarabilir. Hem kontrollerinden olsun hem spor bilgileri hem de hırslarından kaynaklı, ister istemez kıyasladığında iki tık daha üstte gözüküyor yani.

Mahir: Antrenör sporcularına zaman ayırıyorsa konuşabiliyordur salon dışında. Ama sen ailenle birebir olduğun için ekstra ailen de sporcu- antrenör olduğu için. Hani sürekli aklına bir şey geliyor, bir şey sormak istiyorsun. Tık, hemen yan tarafta babam var zaten. Bu işin hocası yani. Direkt ona sorabiliyorsun. Şu da var avantaj sen de sporcusun onlar da belli bir sporculuktan gelmiş. En azından o sporcu psikolojisini onlardan da öğrenebiliyorsun. Bu durum da aslında bir avantaj. Empati kurması daha rahat oluyor. (...) Sporcuyken seni yaptığın dereceler göre insanlar tanıyor. Ama bu durumda hem babandan dolayı seni tanıyor ve hem de baban ve başarı elde edilince de daha bir tanınır olabiliyorsun yaptığın sporda.

Duygu: Günde biz 6-7 maç yaptığımız için ben maç aralarını hiç sevmem. Asla o stresi çekmemek için ben genelde uyuyan bir sporcuydum. Adım okunana kadar uyurdum. Şimdi yanında annen var, senle konuşmasa bile onun dizine yattığında güvende hissediyorsun. Evet avantajı var, çünkü duygusal olarak seni tatmin edebiliyor bir noktada.

Bilge: Babam olmasının dışında antrenörüm gerçekten iyi bir antrenör. Karate bilgisi çok yüksek, her şeye hâkim, iyi bir eğitim alınacak bir antrenördü. Elit sporcu yetiştirebilmesinin dışında diğer açılardan da iyi bir antrenör. Elimin altında olması hemen, iyi bir antrenöre çabuk ulaşabiliyor olmamdı. Dışardan biriyle çalışmak istesem yine imkânlar dâhilinde onunla çalışmak isterdim. Ona kolay ulaşabilir olmak da avantajdı. Daha tanımadığın bir antrenörle paylaşabileceğin şeylerle babanla paylaşabileceğin şeyler farklı olabiliyor. Daha rahat iletişim kurabiliyorsun. Belki farklı birisi olsa söylemeye çekineceğin şeylerde babamla daha rahat iletişim kurabiliyordum.

Turgut: Benim bu işe başladığımdan beri hocam olduğu için her şeyimi biliyor. Nerede ne yapabileceğimi, sadece maç içinde değil dışında da nasıl psikolojide olduğumu da anlayabiliyor. Beni tanıdığını düşünüyorum ve bu şekilde daha uyumlu bir yol izleyebiliyoruz beraber. Hayatta da en çok güvendiğim adam babam olduğu için bu da ekstra bir güven duygusu sağlıyor bana.

Yaman: O da bu yoldan geçtiği için, biliyor ne eksik ne daha çok çalışsam iyi olur. Her şeyi görmüş tecrübe etmiş bir insan. Tecrübe ve bilgi. Aynı sporu da yapmış sonuçta. Hep sürekli motive etti.

Akın: Avantaj olarak salonun hocası benim babam olduğu için biraz daha rahat oluyordum antrenman içinde. Çekinmeden, Bazı şeyleri söyleyebiliyordum mesela. Küçükken canım istemediği zaman antrenmana girmiyordum. Onun dışında antrenmanda şımarabiliyordum tabiri caizse. Şımarabiliyordum böyle, müsaade ediyorlardı falan. Rahattım yani.

4.8. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları Kategorisi

Tablo 4.8. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Kaytaramamak	Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları
Kilo kontrolü	
Sporu bırakamamak	
Fazla dâhiliyet	
Fazla sorumluluk	
Sosyalleşememek	
Hep sporun konuşulması	
İstemiyorum diyememek	
İspiyonlanma korkusu	
Yetersizlik hissi	
Stres	
Antrenörlüğe yardımcı olmak	
Diğer insanların bakış açısı	
Adiliyet için sert davranışa maruz kalma	
Sıkılmak	
Sitem edememek	
Daha kolay cezalandırılmak	
Kaygı	
İspat zorunluluğu	
Duygu sömürüsü	
Aile ilişkilerinin zedelenmesi	
Fiziksel/zihinsel yıpranma	
Erken özelleşme	

Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın dezavantajları kategorisinde, ebeveyn-antrenöre sahip olmanın avantajları kısmında yer alan “kilo kontrolü” kodu burada da tekrar etmiştir. Katılımcıların aslında avantajlı gördükleri konulardan bazılarını aynı zamanda dezavantajlı olarak da görebildikleri ortaya çıkmıştır. Elit sporcular, ebeveyn-antrenöre sahip olma sebebiyle kaytaramadıklarını, sosyalleşemediklerini, “istemiyorum” diyemediklerini ve sporu bırakamadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar evde de antrenman ya da maçla ilgili olayların konuşulmasından ötürü “hep sporun konuşulduğunu” ve ebeveyn-antrenörlerinin kendilerine fazla dahil olduklarını ileri sürmüşlerdir. Aynı zamanda “stres”, “kaygı” ve “fazla sorumluluk” hissi yaşadıklarını, ebeveyn-antrenörleri tarafından “adiliyet için sert davranışlara maruz bırakıldıklarını” ve “daha kolay cezalandırıldıklarını” belirtmişlerdir. İlişkiler boyutunda da dezavantajların varlığından bahseden katılımcılar spor salonundaki arkadaşları tarafından “ispiyonlanma korkusu” yaşadıklarını ve “diğer insanların bakış açılarının” da kendileri için bir dezavantaj olduğunu, bu sebeple başarılarını “ispat zorunluluğu” hissettiklerini söylemişlerdir. Ayrıca ebeveynlerinin antrenörleri olması sebebiyle “erken özelleşme”, “fiziksel/zihinsel yıpranma” ve “aile ilişkilerinin zedelenmesi”

gibi risklerden de bahsetmişler ve bu durumları dezavantaj olarak gördüklerini vurgulamışlardır. Sporcuların bu dezavantajlar hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Ebru: Kaytaramıyorsun hele evde, şimdi küçükken abur cubur çok yeriz mesela, kaçamak yapamıyorsun. (...) gezmek istiyorsun, dolaşmak istiyorsun, gitmemek istiyorsun, kaytarmak istiyorsun yapamıyorsun bunları. Okul çıkışı arkadaşlarım “buraya gideceğiz” bana “gel” dediklerinde “salona gitmem lazım, gelemem” diyordum. O zaman çok üzülüyordum. Ara sıra babam izin veriyordu zaten. Ama genel olarak hep bir antrenmandı her gün.

Haluk: Bir kere dediğim gibi yenildiğimde ilk onun için üzülüyorum. Birincisi bu. İkincisi zaten hayatımız bizim spor olmuş hayatımızın her yerinde spor var. Evde bazen insan kafa dinlemek isterken bir de gelip ekstra babanın şeylerini dinlemek yoruyor bir yerde ekstraya girdiği için. Bu dönem çok yaşıyorum özellikle. Antrenman dönemleri. Her şeyime karışıyor. (...) bazen çok fazla antrenman döneminde sürantrene olabiliyorum. Gitmek istemiyorum bazen yapasım gelmiyor. Ama babam gelip vicdan azabı çektirmeye çalışıyor aslında bir yandan. Arkadaşlarım mesela çok yorgun olduğu için gidemiyor antrenmana. Aynı şekilde ben de yorgun oluyorum. Diyorum “baba ben bugün gelmeyeceğim”, “sen bilirsin oğlum sen kaybedersin” diyor. Oradan baskıyı bir veriyor. İstesem de istemesem de gitmek zorunda kalıyorum yani. Kötü yani bu.

Sevin: Duygusal durumlar... Fazla sorumluluk almış gibi hissediyordum ben. Mesela Avrupa Şampiyonası’na ya da Dünya Şampiyonası’na gidiyoruz ben kendim için değil de onun için yapmalıyım duygusuna kapılıyordum hep. Bunu da her müsabakada hissettim hemen hemen. Benim için en büyük dezavantajı buydu. Çünkü beni psikolojik olarak çok etkiliyordu.

Ozan: Çocukken bırakmak istediğimde, zaten hani “hmmm” parmakları hep böyleydi kızarak böyle sallanırdı. Orada beni baskıladılar. Ondan sonra 2016’da olması lazım ben sporu bırakacaktım. O ara hiç beklemediğim bir şekilde “bırak” dediler bana “tamam” dediler “bırakabilirsin”. Allah allah dedim “nasıl ya?” Çünkü ben sporu bırakacağım deyip onun öncesinde bir makale hazırlamıştım kendi kendime. Niye bırakıyorsun diye sorduklarında falan çat çat çat söyleyecektim. Neyse ondan sonra belli bir süre geçti. Annem yanıma geliyordu, duygusal duygusal. “Oğlum bak şöyle dövüşüyordun şöyle şöyleydin.” Babam geliyor bana öyle yaklaşıyor. Bir kalbime dokundu tekrardan başladım. Tekrar devam ettim 2019’a kadar ondan sonra bir ameliyat durumum oldu. Tekrar maça girdim randıman tutturamadım o da bahanem oldu. O şekilde bıraktım yani. O zaman bıraktığımda da yine istemediler bırakmamı. (...) Fiziksel olarak da psikolojik olarak da. Psikolojik olarak zaten hep bir mobbing vardı. “Maç izle maç izle. Maç izle.” ... Atıyorum elimde telefon var ya da başka bir şeyle uğraşıyorum “uğraşma, boş” diyor “maç izle” diyor. “Kendi maçını izle, idol aldığın birinin maçını izle. Eksiklerini gör.” Dışarıya çıkacağım mesela, böyle, koşmam yasak dışarıda. Ayağım takılır sakatlanabilirim. Çok farklıydı o zamanlar ya, çok yasakları vardı ve yansıtıyorlardı. Fiziksel de psikolojik de. (...) Çocukken çok şey değildim, bir çocuk duygusallığını düşün. Üzülürsün, sonra bir çikolata verirler “a tamam çikolata güzelmiş.” der geçersin o şekildeydi. Tabii büyüdükçe yaşım büyüdükçe azaldı. Annem babam durulmaya başladılar ama ben çok yorulmuştum artık. İş işten geçmişti artık. Azalsa bile ben dedim “bırakacağım” o şekilde bıraktım. Tahmin olarak söylüyorum, benim taekwondoyu bırakmam, taekwondodan soğumam kesinlikle erken yaşta başarılı olmam ve bu kurallar.

Mahir: Dezavantaj da aslında aynısı. Çünkü sürekli evde de... şu da oluyor. Şimdi bazen hani antrenmanlar yoğun işte maçlar, maç programları yoğun, bazen işte kafanı resetlemek istiyorsun. Ya da eve geldiğinde sporla ilgili hiçbir şey konuşmak istemiyorsun. Ama eve bir geliyorsun, yine spor. Bu benim için çok şeydi yani, dezavantajlı bir konuydu. Çünkü mesela bazen atıyorum antrenmanda babanın istediği bir şeyi sen yapamıyor olabiliyorsun ya da o gün yapamadın bir şey olmadı. Tık eve geliyorsun bir daha o konuyu konuşuyorsun. Ama aslında ben o konuyu konuşmak istemiyorum. Annenle olsun kardeşinle olsun. Şimdi sürekli eve

gelince bunun da analizi oluyordu. Konuşması oluyordu. İşte yemeğe oturuyorsun “bunu niye yapamadım?”. Ya ben yemek yemek istiyorum. Ben bunu konuşmak istemiyorum. Mesela. Sırf boş zamanlarımı da spor düşünmekten ziyade tamamen boşaltıp işte mental olarak farklı ilgi alanlarına yönelmek istiyorsun. Şunun da aslında dezavantajı var. Hem avantaj hem dezavantaj aslında. Senin ailen de sporcu olduğu için senin bu sefer yaşam kaliteni de etkiliyor. Zaman geçirdiğin ya da zaman harcadığın şeyleri de etkiliyor. (...) Tabii ergenlik çağında da insan sosyalleşmek istiyor. Ya da farklı bir arkadaşlarıyla etkinlik yapmak istiyor. Ya da mesela o an atıyorum, bazen oluyor yani insanların, senin de belki yaptığın bir şey, antrenmanı bir ya da iki defa ektiğin zamanlar oluyor mesela. Senin böyle bir şansın yok. Şey diyemiyorsun yani, “ya ben hastayım bugün gelemeyeceğim”. Ama işte evde çok iyisin, dışarı çıkıp bir şey yapamazsın. Bu durumun yok yani. Tabii çok kaytarmayı seven bir insan değilim. Ama çok yoğun çok şey olduğu zamanlar mesela bazen dinlenmek olayı evet bunu isterdim. Bir kafa dağıtmak.

Fatih: Hiçbir zaman “istemiyorum” diyemiyorsun mesela. “Ben bugün antrenman yapmak istemiyorum” diyemezsin “yorgunum” diyemezsin. “Bugün kız arkadaşım ile buluşacağım” diyemezsin. “Arkadaşlar dışarıda futbol oynuyor ben burada antrenman yapıyorum istemiyorum ama gideceğim” diyemezsin. Sıkıntı bu. (...) Babanı herkes tanıdığı için ilçede, semtte bir serserilik yapma şansın yok. Yani sigara içeceksin, çevrede bir yerlerde yakalanma korkusu, sadece kendinin değil bir de babanın kulağına gidecek. Bir de babanın kulağına gitti mi “Serhat hocanın oğlu” işte “kendi dışarıda çocukları kurtarma peşinde ama kendi oğlu serserilik yapıyor” falan. Hala daha cebelleşiyorum ben bununla. Evet hala var, ben mahallede sigara içerken saklayarak içiyorum.

Duygu: Maç içerisinde tabii bir sürü pozisyon gelişiyor. Antrenmanda bire bir gördüğün annen ve antrenörün yaptığın bir şeyi o an maç esnasında yapamayıp geri düştüğün zaman, raunt arası geldiğinde, senle göz göze geldiğinde sana öyle bir bakışı var ki... Aslında antrenör gibi bakıyor ama annenin bakışı olduğu için kendini o an yetersiz hissedebiliyorsun. Bunu hissettiğin zaman kendini toparlayamazsan tamamen kitlenebiliyorsun. Toparlarsan tabii avantaja çeviriyorsun bunu. Ama o iki gözün biri antrenör biri anne olduğu için sana dezavantajı maç esnasında çok daha fazla. (...) Bunu avantaja çevirirsek iyi. Bir yere kadar çevirdim sonra bıraktım zaten. Avrupa (derecesi) zaten hepimizin hayatlarının dönüm noktası ki ben hep onu istiyordum. Öğretmenliği garantiliyim bırakacağım. Çünkü o stres gerçekten normal sporcular gibi bir stres değil. Ya okula gidiyorsun sana yazıyor ki “ne zaman çıkacaksın? Yarım saat erken gel idman yapacağız.” Sen liseli bir öğrencisin, bir arkadaşınla bir okuldan kaç bilmem ne bunlar yok. İdmana gidiyorsun, öncesinde yapıyorsun sonrasında yapıyorsun. Hadi bunu geçiyorum, eve geliyorsun kilon varsa yemen sorun, içmen sorun, uyuman sorun. Telefonu ele alamazsın, oyun oynayamazsın, arkadaşlarınla gezemezsin, ya niye? Aslında bu bütün ebeveynlerin şeyi ama aile sana bunu nasıl yapıyor? “İdman yapman lazım. Bak maç var dövüşeceksin bir şeyler yapman lazım.” E bu olunca şey diyorsun “Allah seni kahretmesine” dönüyor olay yani. Bir de çocukluk işte, çocukluğun verdiği şeyle daha fazla baskı altına giriyorsun. O an senin için dünyanın en büyük olayı oymuş gibi geldiği için “Ay ne olacak?” diyorsun.

Bilge: Babam antrenör olarak gittiğinde başka maçlara, o zaman antrenörlük de yapman gerekebiliyordu, antrenman yaptırman lazım kulüptekilere. Sadece antrenman kısmı da değil, sonuçta bir işletme... Sporculuk anlamında dezavantaj derken, diğer arkadaşlarının sana bakış açısı. Şöyle bir algı oluyor işte, ben hakkıyla antrenman yapmışım, çok çalışmışım, kazanmışım, ama “işte senin baban antrenör” “senin baban bu, şu.” Yıllarca merkez hakem komite başkanlığı da yaptı, “senin baban hakem”. Ki maçımı yönetmemiştir. Ama işte “senin baban antrenör, senin baban hakem” dediği için benim aklımda hep şu vardı: Benim sadece rakiplerimi yenmem gerekmiyor, öyle bir performans ortaya koymalıyım ki... rakipleri yenmeliyim, takımdaki aynı kulüpteki arkadaşlarımı yenmeliyim, onların ailelerini yenmeliyim, hakemleri yenmeliyim, seyircileri yenmeliyim. Yani herkesi yenmeliyim. Öyle bir performans ortaya koymalıyım ki hiç böyle “senin baban hakem-antrenör” gibi bakış açısına

maruz kalmadan herkes “ha evet Bilge bu performansı koymuş hakkıyla almış” diyebilirdi. Onların bakış açısı bir dezavantajdı. Ama babam çok adil olduğu için onu hiç yansıtmamıştır. Hatta bize zaman zaman daha sert davrandığı olmuştur. Çünkü o da eminim farkındaydı. İster istemez böyle bir bakış oluyor bence. Ona karşı da “kızlarını kayırıyor, koruyor” gibi... Onun da çünkü diğerleri gibi ben nasıl onları yenmem gerekiyor diyorum onun için de aynı şey geçerli. O da belki onların bu düşüncelerinin önüne geçebilmek için belki bize daha bile sert davrandı. ...Babamla ikimiz kapıyı açıp girdik sabah oradan itibaren biterdi baba kız ilişkisi. Baba demezdim ortamda kimse yok, yine de “baba” demezdim hocam derdim. (...) Bir zaman sonra bir de gerçekten sıkılıyorsun. Ergenlik, ergenlik üstü ben üniversiteye kadar hiç yaz tatiline hiç gitmedim ciddi anlamda, hiç gitmedim. Her zaman çift idman her zaman daha fazla antrenmana girmek ders vermek olmuştur yaz tatili. Bu da şey yaptı bende. Diyelim üniversiteye gidiyorsun arkadaşların diyor ki “çıkışta bir şey yapalım” falan. Ama ben “hayır 5’te antrenmanım var”. Ya kulübü açmam lazım ya antrenmana yetişmem lazım. Sürekli yani... Bütün hayatım oraya endeksliydi. Hafta sonu bile, kulübü temizleriz açarız vs. hep ona yönelik.

Akın: Tabii bir o kadar da herkesten daha fazla disiplinim vardı. Bu da dezavantaj kısmına giriyor. Valla şimdi kendi oğlu olduğum için, hiç kimsenin oğlu olmadığım için bana sert yapabiliyordu çekinmeden. Neyse oydu yani, kaç kere salondan atıldım, kaç kere sopa yedim diyeyim yani. Çok şımardığım için çünkü. Ben ne kadar rahatsam bu konuda babam da o kadar rahatı benim oğlum o diyordu yani. Sonuçta bu benim oğlum ben de o kadar rahat olayım diyordu yani. O yüzden dezavantajları da bu yöneydi.

4.9. İkili Rol Karmaşası Kategorisi

Tablo 4.9. İkili Rol Karmaşası Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Evde ebeveynin antrenör gibi davranması	İkili Rol Karmaşası
Ebeveyn-antrenörü kaale almama	
Sporculuğa hapsolmek	
Ebeveyn-çocuk ilişkisi yaşayamama	
Başarıyı evlatlık vazifesi hissetme	

Ebeveynin aynı zamanda antrenör olması sporcularda bazı rol karmaşaları yaratmıştır. Bu kimi zaman “ebeveynin evde de antrenör gibi davranmasından” kimi zaman da sporcunun “ebeveynini antrenör olarak kaale almamasından” kaynaklanmıştır. Ebeveyn-antrenörlerin ilişkilerinde antrenörlük rolünü baskın şekilde kullanmalarının katılımcılarda “sporculuğa hapsolmek” hissini yaşattığı görülmüştür. Bu beraberinde “ebeveyn-çocuk ilişkisini yaşayamama” durumunu da getirmiştir. Öte yandan sporculardan bazıları, spor alanında elde ettikleri başarıları ebeveynlerine karşı “evlatlık vazifesi” olarak gördüklerini de belirtmişlerdir.

Ebru: Bazen şeyi sevmezdim, maçtan geliyoruz kaybettiğim zaman babam televizyona yansıtırdı o maçın analizini yapardık. Bu benim çok sinirimi bozardı. Nefret ederdim bazen bu durumdan “Ya bir dur ağlayayım sonra izleyelim” falan. Hemen açar ve tüm aile izlerdik. Yendiğimde de öyle yenildiğimde de öyle. Bunlar bazen sinirimi bozuyordu. (...) bazen

normalde pazar günleri evde yatıyoruz, “Hadi” diyor “giyin judogileri (judo kıyafeti) gelin bir şey göstereceğim”.

Haluk: Mesela şöyle ya babam olduğu için hocam başka birisine verdiği ekstra bir taktik olur veya düzeltme olur aynı şeyi bana verince babam yani sonuçta. Bir yerden sonra dinlememeye de başlıyorum böyle de bir karmaşa oluyor tabii her zaman olmuyor da ara sıra oluyor. Normalde başka antrenör olsa... Biraz daha söz dinlerim evet ama babam olduğu için bazen sallamasyon dinleyebiliyorum.

Ozan: Benim antrenörlerim en nihayetinde beni çalıştıran bir yere getiren insanlar. O zamandan baktığımda gerçekten kaybettiğimdeki verdikleri tepkinin haklı olduğunu, kazandığımda da o gururu o sevinci yaşattığım için çok mutluyum. Böyle evlatlık vazifemi yaptım. Tabii bu herkese göre değişebilir ama o duyguları yaşadığım için çok mutluyum. (...) Babama mesela antrenmanda yanlışlıkla baba dedim antrenmandan kovdu beni. Daha 12-13 yaşlarındayım. O korkuyla mesela evde bile hocam diyordum babama, korkuyordum. Yani nasıl söyleyeyim babamla baba-oğul ilişkisini de çok detaylı yaşamadık. Hep hocamdı “Kızarım, yapma, yapmayacaksın. Şunu atacaksın, bunu atacaksın.” E tabii bu eve de yansıyor. Evde mesela olduğumuzda “dışarı çıkamazsın sakatlanırsın”. Bir baba-oğul ilişkisi yaşamadık. (...) Küçükken daha böyle başarıya sahip olamazken dışarıda çocuklara bakardım babalarıyla takılıyorlar oynuyorlar geziyorlar. Allah allah. Bizimki de hep böyle (parmak sallama hareketi), ben babamı hep böyle hatırlıyorum. Yaklaşık 15-16 yaşına kadar ortalama çok üzülüm. Ya diyordum ki “taekwondosu batsın, ben babamla şöyle olayım böyle olayım.” Ondan sonra tabii başarıyı alınca dedim tamam sıkıntı yok babamla da böyle olabilir. Belli bir yaşa kadar o karmaşa içine düştüm. Taekwondoyu bırakmak istedim. Babamla ben top oynamak istiyorum, muhabbet etmek istiyorum dedim. (...) Bir keresinde annemle konuştum. “Anne” dedim “ben sizin sporcunuz değilim, oğlunuzum. Kızmayın da demiyorum, kızabilirsiniz. Ama antrenman bitsin eve gel, tokatlıyorsan tokatla sıkıntı yok” diyorum yani. O da “oğlum” diyor “biz birincisi nasıl söyleyeyim ayırım yapmayız, yapamayız” diyor. “İkincisi senin iyi yerlere gelebilmen için orada o azarı yemen lazım” diyor. Ben onu şimdi anlıyorum.

Fatih: Bunalım oluyor bir yerden sonra resmen. Çünkü içinden çıkılamayan bir döngü gibi. Çünkü bir turnuva bitiyor diğeri başlıyor. Bir yandan da okula gidiyorsun. Yaz tatili geldi ama tatil olayı da yok. Maçlara hazırlanıyorsun ya da maça gidiyorsun. Bitmeyen bir şey gibi. Ergenlikte, 15-16 yaşlarında falan herhalde, hep “şu süreç bir bitsin de şu sporu bir bırakayım” kafasına çok girmişimdir.

Araştırmacı: Peki sen babanı daha çok antrenör mü baba olarak mı görüyordun?

Fatih: Bilmiyorum ki hiç düşünmedim bu konuda. Baba olarak diyelim ya.

Araştırmacı: Çünkü bu anlattığın hep antrenör rolü gibi geldi bana?

Fatih: Evet aslında bakınca çok mantıklı böyle bir hissiyat. Öyle de olabilir aslında. Öyleydi yani, evet evet sporu yaptığım zamanlarda öyleydi. Hep kamp gibiydi. Evdeyken de öyleydi. Sabah 5’te adam başında dikilmiş “Hadi kalk gidiyoruz” diyor, nereye gidiyoruz? Yani hep kamp gibiydi evdeyken de antrenman-kamp gibi. Aslında sporcu-antrenör gibiymişiz doğru diyorsun.

Duygu: Ama burada anne rolü olduğu için bir noktada da şeydi, acıyı hissetmememi istediği için sakatlıklarımın üzerinde çok durmuyordu. Ayağın şişiyor “buz yap geçer.” Ya bir geçeceğini ben de biliyorum da anne hani bir öp. “Aman kızım” falan de bir ağla. Yoktu yani. “Buz yap geçer”di. Daha başarı odaklı bakıyordu. Anneliği bir kenara bırakması gerekiyordu ama bunu %90 ben artık kendimce söyleyeyim bütün ebeveynler anneliğin verdiği içgüdüyle duygusallığı strese çeviriyorlar. Daha kaygılı oluyor daha stresli oluyor. (...) Şu yaşta yapıyor

olsam önce kendim, yaptım ya da yapamadım yani. Ama o zaman öyle değil, niye değil? Çünkü sen o maç bitimi işte bütün arkadaşların dövuştü o hafta bitti. Eve dönerken otobüste ağlayıp zırladığında annen geldiğinde işte yanına gelip sarılmayacak. (...) Yani, sabah kalkınca akşam yatınca, maça gidince maçtan çıkınca, idman yapınca idmandan sonra her şeyiyle sana karmaşa yaşıyor. Niye? Anne olarak “kızım eve geç kaldın, neredesin?” demesi başka bir de “idman var erken gel” demesi başka. Aslında ikisinde de seni yanında istiyor ama sen otomatik olarak yük alıyorsun üstüne. Çok büyük sorumluluk geliyor. (...) Dört duvarın arasına girmişsin çıkıp bir dört duvarın arasına daha giriyorsun. Nasıl hissettiriyor anladın mı? Orası da aynı orası da hapis gibi. Bir farkı yok ki. Birinde baş başasın birinde başkaları da var. Ama sen her türlü o dört duvarın arasındasın. (...) Aslında annenin olması hem iyi hem kötü. Biraz da istemekle alakalı. Bunu avantaja çevirirsen daha güzel.

Bilge: Antrenman sonunda boğazım düğümledi ağlamamak için. Çünkü enerjimin bittiğini tükendiğimi düşünürdüm. Çok ağlamışım ben antrenmanlarda. “Ağlamak serbest” derdi bana. Hani “acı yok!”, sen benim babamsın biraz merhamet göster. Antrenman bitince, üstümü başımı çıkarınca şey derdim “bitti yarın gelmeyeceğim antrenmana” falan derdim sonra akşam tekrar kıyafetlerimi katlar gene gelirdim.

Akın: Antrenman dışında çok görüşmezsin antrenörünle. Ama bizim evde de beraber olduğumuz için yani, mesela dışarı çıkıyorum baba deyince aslında babam hocam yani. “Baba ben dışarı çıkıyorum” dediğimde “hadi lan nereye çıkıyorsun?” diyebilir mesela yani. Böyle biraz bazen dışarı çıkarken korkuyorum mesela. “Çok gezme” diyor bana. “Akşamları eve geç gelme” diyor mesela. Ben de bazen tatil olduğu zamanlar eve geç gelmek istiyorum mesela. Bu tarz şeyler, sıkıntılar oluyor yani.

4.10. Karmaşayla Mücadele Kategorisi

Tablo 4.10. Karmaşayla Mücadele Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Ebeveyn antrenörü dinlememe	Karmaşayla Mücadele
Başarılı olma	
Sadece antrenman yapma	
Ebeveyn-antrenörü arkaya oturtmama	

Elit sporcuların bir kısmı ebeveyn-antrenörleriyle yaşadıkları karmaşayla baş edemezken yahut bunu kabullenirken çoğunluğunun çeşitli mücadele yolları kullandıkları bulunmuştur. Mücadele yollarında “ebeveyn-antrenörü dinlememe”, “sadece antrenman yapma” ve “başarılı olma” gibi eylemler yer almaktadır. Sporcular branşlarındaki maçlara tataminin arkasında duran antrenörleriyle çıkmaktadırlar ve ebeveyn-antrenörle yaşanan bu karmaşa sebebiyle elit sporcular, ebeveyn-antrenörlerinin arkalarında antrenör olarak yer almamasını sağlamışlardır. Sporcuların ifadeleri şu şekildedir:

Haluk: Dinlemeyerek (gülerek). Bazen konuşuyor ya mesela çoğu zaman telefonda yaşıyoruz bu sıkıntıyı ben kamptayken. Babam arıyor telefonda “şunu şunu çalış”. Zaten onun bir ezberi var. Kulağımdan telefonu uzaklaştırıyorum böyle biraz duruyorum götürüyorum hala devam ediyor tekrar uzaklaştırıyorum. Götürdüğümde bitirmiş oluyor “tamam baba” diyorum devam ediyoruz öyle. (...) Zaten hocam benim babam benim arkama oturamıyor maça. Birkaç

defa denedik olmuyor. Çünkü arkama oturduğunda adamın heyecandan dili tutuluyor. Hiçbir şey söyleyemiyor böyle kalıyor maçın içinde. Dönüyorum bakıyorum dönüt bekliyorum yok, sıfır. Hiçbir şey yapamıyor. Maça çıkana kadar hazırlar. Ne yapıp yapmayacağını söyler. Maç içinde bir şey yapamıyor hocam.

Ozan: Baş edemedim. Ben her zaman sporu bırakmayı telkin ettim aileme. Tabii ki yaşımın küçük olduğundan dolayı anne baba baskısıyla “bırakamazsın, yapacaksın” dendi. Belli zaman geçtikten sonra bu kendi kendine başarıya sahip olduktan sonra daha çok sevilip tanındıktan sonra biraz daha azaldı. Başarıya ulaştıktan sonra karmaşa gitti.

Duygu: Sadece antrenman yaparak. Kaçarın yok anladın mı? Bunlar hayatının zirvesine koyup buradan yürümek zorundasın yani başka bir gidişin yok. Sen de bu sefer ne yapıyorsun? Antrenmanı sevmeye... Zaten seviyorsun ama antrenman yapmayı en yükseğe koyuyorsun ki ondan sonra yemek yemen, çay içmen, kahve içmen, meyve yemen dışarı çıkmak buna göre şekilleniyor. En üst noktaya bunu koyarsan her zaman kolaylaşıyor. (...) Annem her zaman yönetemedi tabii ki, çatışmalarımız olduğu için sıkıntı çıktı. Büyüklerimiz camianın içinde onlar bunlar, “bak hani böyle zorluğu var ama atlatırsan falan.” Duymuyorsun. Yaşanan her diyalog... Sen ergenlik kısmıyla hiçbir şey algılamıyorsun. Bir olay olduğunda üstüne bir şey daha olunca “hep beni mi bulur?” diyorsun ya. O zaman da aynı şey niye hep ben diyorsun.

Akın: Dişliği alacağım babamın elinden... maça çıkacağım suyu içtim hadi dedim selam verdim. Babam elleri titreyerek dişliği veriyor. Böyle bir şey yok. “Baba yapıyorsun?” dedim “versene dişliği, sallıyorsun dişliği” dedim. Böyle bir şey yok yani. Yok, o günden sonra çıkartmadım ben babamı arkamda hiç. O her ne kadar yine strese giriyor olsa da arkamda oturduğu kadar strese girmiyordur. Televizyondan izlesin yani. Arkama çıkmasına gerek yok.

4.11. Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası Kategorisi

Tablo 4.11. Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Adaletli olma kaygısı	Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası
Çelişki yaşama	
İkiye bölünme	

Katılımcılar ebeveyn-antrenörlerinin de bazı rol karmaşaları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin kendi çocuklarına aynı zamanda antrenörlük yaptıkları çevre ve kulüpteki diğer insanlar tarafından bilindiği için ebeveyn-antrenörlerin kayırma ve ayrıcalık tanıma gibi davranışları yapmadıklarını etrafa bildirmek için “adaletli olma kaygısı” yaşadıklarını ileri sürmüşlerdir. Bir diğer rol karmaşası ise antrenörlük rolünde verilen katı cezalar ve kuralların anne-baba rolünderken çelişki yaşamaya sebep olabileceği görülmüştür. Ebeveyn-antrenörlerin bu iki rol arasında “ikiye bölünme” zorluğu yaşadığı da yine katılımcılar tarafından bildirilmiştir. Bu konu hakkındaki söylemler şöyledir:

Haluk: En büyük yaşadığı sorun şu şekilde, onun oğlu olduğum için kulüpte beni ekstra bir kayırmamaya çalışma çabası var. Diğer insanlara da şunu göstermeye çalışıyor yani görüyorum ben. Hatta yapıyor da çoğu zaman benim oğlum ama ben bunu asla sizden kayırmıyorum demeye getiriyor mevzuyu. Ama elinde olmadan da bazen kayırabiliyor.

Sonuçta aynı evde yaşıyoruz onun karmaşasını çok yaşıyor babam. Bu yüzden de kulüpte sıkıntılar çektiği oluyordu. (...) Ya çoğu zaman sıkıntı olmuyor da eskiden bu tarz sıkıntılar yaşanmıştı kulüpte. Kendi oğullarına farklı çalıştırıyor diyenler olmuştu. Ama öyle bir şeye babam kesinlikle yapmamaya çalışıyor yani.

Ozan: O zaman gözlemleyemedim ama son zamanlarda taekwondoyu bıraktıktan sonra babamla şöyle bir muhabbetim oldu. “Oğlum yapmak zorundaydım” dedi. Bu cümlesinden şunu çıkarabiliriz. Kendi içlerinde de çelişiyorlardı. Tahminimce. Ama oğlunun başarılı olabilmesi için kendileri öyle gördükleri için “benim bunu yapmam lazım, ne kadar üzülsem de ne kadar canım yansa da oğluma bu işte sert şeyi koymam lazım” diye o şekilde çalışmış olabilirler tahminim bu sadece. (...) Evde tabii paldik (tekme çeşidi) at demiyorlar. Ama o katı kuralları disiplinli hayatlarının çoğu olmasa da yüzde ellisini altmışını yansıtıyorlardı. Ve bunu da yapmak zorunda olduklarını söylüyorlardı her zaman. Eve geldiğim zaman atıyorum karnım aç, kilo vermişim. Normal bir anne ne yapar? Oğlum antrenmandan geldi ağzına tıktırır yemeği. Ben eve geliyorum, önümde bir tane limon var, salata var domates var. Anne diyorum bu ne? İki gündür ben bir şey yemiyorum. “Hayır, yemeyeceksin kilo alırsın.” diyor. Antrenmanda olan disiplinin hepsi olmasa bile bir kısmını eve de yansıtıyorlardı.

Duygu: Herhangi bir rakibimi gördüğümüzde de muhabbet ediyoruz. Annem hep şey diyor “senin sporculuğundan nefret ediyorum.” Niye yani? Anne içgüdü. Kilo veriyorsun, yemek yemiyorsun. Antrenör evinde yer içer, ama anne olunca, çocuk aç olunca o da yemiyor. Ben 2 kilo vereceksem annem 4 kilo veriyordu yani. E maça çıkacağız, benim stresimi almak zorunda ama antrenör olarak sakın de kalmak zorunda. Kadın da ikiye bölünüyordu onun için de çok zordu. Belki de benden daha çok yaşadı. Ergen bir çocuğu yönetmek kadar zor bir şey yok. Ki bir de bu çocuk kendi çocuğunsa daha farklı bakıyorsun olaya. Duygusal olarak baktığın zaman, anne duygusal bakıyor. Hayatın getirdiği bir şeyden. Ben mesela boşanmış bir ailenin çocuğuyum, annem bunu yapmak zorunda benim hayatımı kurtarmak için. Bunun da verdiği bir stresle bana yükleniyor. Durumu da bilmiyor, bilmeyince çatışyorsun. (...) Salonda olduğundan daha çok antrenör oluyor evde. Gidiyorsun salona, maça bir ay var. Senin bir buçuk kilon var çok normal. Antrenör der ki tamam “kilo fazlan 500 gram yolda gider, bir iki idmanda da kalanı gider.” Okey diyorsun, tamam rahatsın. Herkese aynı tepki, insanların içinde böyle oluyor. Eve gidiyorsun nasıl diyeyim kuru fasulye pilav yiyeceğin yerde brokoli haşlaması yiyorsun. “Ne alaka?” diyorsun. Bütün arkadaşların evde şu an yiyorlar ama sen yiyemiyorsun. Çünkü orada herkesin içinde verdiği tepkinin haricinde de bir antrenör olarak geliyor gözünün önüne. Haşlanmış patates... “İstemiyorum” diyorum “kilon var” diyor. “Tamam veririm” diyorum “hayır”. En çok zaten yemene içmene ve uyumana yansıyor bu olay.

4.12. Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele Kategorisi

Tablo 4.12. Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Başarılı olma	Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele
Herkese eşit davranma	
Denge kurma	
Kendi çocuğuna daha fazla ceza	

Katılımcılar ebeveyn-antrenörlerinin karmaşayla mücadele için “herkese eşit davranma”, “denge kurma” ve “kendi çocuğuna daha fazla ceza” verme yöntemlerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan ebeveyn-antrenörlerin yaşadıkları çelişkili

durumun, çocukların/sporcuların başarılı olması sonucunda rahatlamayla son bulduğu elit sporcular tarafından tahmin edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Haluk: Yani şöyle söyleyebilirim. Beraber büyüttüğü bir ekibi var babamın, bizim küçükken ondayken büyüttüğü ekibi var. Herkese eşit davranmaya çalışıyor diyebiliriz ya.

Sevin: Ben hiç babam tarafından ben hocanın kızıyım duygusunu hissetmedim. Hissettirmedim yani hiçbir zaman öğrencilerinden ayırt etmedi beni. Ama ben bunu hep çevreden hissettim, çevre hep hissettirdi. İşte “A sen Erhan Hocanın kızıydın, aa şu hocanın kızıydın” diye. O taraftan hep dışarıdan bir ayrıcalık tanındı aslında. Ama antrenman sürecinde ya da müsabaka sürecinde hiç o “hocanın kızıyım” gibi hissetmedim. O duygulara girmedim. Çünkü ben de yeri geliyordu atıyorum dayak yiyorum antrenmanda. Ya da işte müsabaka sonrasında ben de azar işitiyordum diğer sporcular gibi bir farkımız yoktu.

Ozan: Ben başarılı oldukça o şekilde kendilerini tatmin etmiş olabilirler. “Biz çocuğumuza kızıyoruz, engelliyoruz veya dışarı çıkmasını istemiyoruz ama işin sonunda günün rengi altın oluyor ve biz de bu şekilde rahatlıyoruz” diye düşünmüş olabilirler.

Duygu: Bir noktadan sonra artık birbirine o kadar alışıyorsun ki. Maç esnasında arada tekrar geliyorsun 1-2 sene daha geçiyor daha olgunlaşıyorsun. “Ha annem paniklemeye başladı” diyorsun. İlk zaman anlamıyorsun sonra diyorsun ki “panik yaptı Duygu, sen daha sakın ol, sakın git. O da panik yapmasın” Çünkü onun stresini de çekebilirsin o an. Bu dediğim olayda genelde artık tamamen derece yapmaya, uzun uzun maç serüvenleri çıktığı zaman oluyordu. Bu sefer ikimiz de birbirimizi dengelemeye çalışıyorduk. (...) Kayırma olduğunu düşünüyorlardı. Ama tabii bizde düşünmediler, niye düşünmediler. Çünkü herkes ceza aldığında 20 sınav çekiyorsa ben 40 çekiyordum. Millet malzemesini salonda bırakırsa ben taşımak zorundaydım. Üvey evlat muamelesi görüyorsun onların yanında ki seni kayırıyor olmasın. Özel idman yapacaksın mesela eksik var, yanına 2-3 kişi daha alacaksın. Niye, özel çalıştırıyor demesinler. ... O zaman bizim zamanımızda ip vardı. Şak diye vuruyordu, ceza için. Millet 5 tane yiyordu ben 15 tane yiyordum.

Yaman: Şöyle şimdi, oğul olarak hiçbir zaman seslenmez “salonda herkes eşittir” der. “Eğer salona geldiysen mindere çıktıktan sonra abi, kardeş, baba, amca, oğul yok” demişti. “Bu kuralı unutmayın” demişti ilk başladığımızda. “Herkes eşittir burada ben antrenörüm siz benim öğrencimsiniz.” Hiçbir zaman onun ayrımını yapmadı. Bazı kişilerde görüyorum mesela kendi oğlunu ayrı davranışlar, ayrı kenara çekmeler, çalıştırmalar oluyor tabii ki de. O da herkesin insanlığı. Ben de isterdim kendim çocuğum olsa onu özel çalıştırmak ama o hiçbir zaman yapmadı öyle bir şey. Herkese eşit davrandı.

4.13. Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler Kategorisi

Tablo 4.13. Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Sinirlenme	Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler
Bıkkınlık	
Küskünlük	
Ağlama	
Üzülme	
Keşke ebeveynim antrenörüm olmasa hissi	
Küçük düşme	

Elit sporcular, antrenman salonunda ebeveyn-antrenörleri tarafından eleştiriye maruz kaldıkları zaman “sinirlenme”, “bıkkınlık”, “küsünüklük” ve “üzülme” gibi hisler yaşadıklarını vurgulamışlardır. Bu durumların yaşandığı zamanlarda “ağladıklarını” ve “keşke antrenörüm ebeveynim olmasaydı” hissine kapıldıklarını söylemişlerdir. Özellikle iki ayrı rolü henüz ayıramadıkları küçük yaşlarda “küçük düşme” gibi olumsuz hisler yaşadıklarını da belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Ebru: Bazen çok sinirimi bozuyor “Ya yeter bir sus!” falan modu oluyor.

Haluk: Bazen dinlemiyorum işte. Bazen de ciddiye alıyorum bazen alamıyorum kafamın bunaldığı dönemde. Hem ebeveyn olarak hem antrenör olarak aynı azarı işitmekten sıkılıyorum bir süre sonra. Bıkkınlık... zaten bu işin her yerinde hayatımın da her yerinde. Bari evde bazen kafam rahat olsun diyorsun onda da baba geliyor darlıyor.

Sevin: Ben böyle yüksek yüksek tepkilere gelebilen bir insan değilim. O da bunu çok iyi biliyor, duygusalım biraz. Benimle nasıl konuşması gerektiğini, benim nasıl onun söylediklerini dikkate alacağımı biliyordu. Bir şeyleri bana kızarak zaten yaptırıyordu. Yapmıyordum ben de, bende ters tepiyordu. O da bunu bildiği için benim anlayabileceğim bir dilden eleştiriyordu beni. Kızı olmamın bir avantajı bence bu da. Genelde beni incitmeden benim anlayabileceğim şekilde eleştiriyordu. Eksiklerim vardı tabii ki bunları söylüyordu, kızılıyordu bazen. Ama çok duygusal bir insan olduğum için genelde anlatarak bir şeyleri eleştiriyordu. Çünkü kızdığı zaman ben hemen küsüyordum ama o bunu hiç istemiyordu.

Ozan: Bana antrenmanda kızdı, “kız gibi atıyorsun” dedi bana. O zaman da benim dünya şampiyonasına gittiğim zamanlar. Ben de hoca çocuğuyum, etrafımda arkadaşlarım var, utandım zoruma gitti. Sevkart (gövde koruyucusu) tutuyordu bana paldik attım kaburgasını kırdım. O günden sonra benim partnerim olmadı. (...) Salon içindeydik. Çok kötü ya çok zoruma gidiyordu. Yani eleştiriye normalde gerçekten açık bir insanım. Ama salon içerisinde olduğu için, o zaman da benim hep yaşitlarım vardı, arkadaşlarım akranlarım vardı. Salon içinde beni azarladıkları zaman o an diyorum ki “ölsem” diyorum. “Ben bu şeye maruz kalamam” diyordum. Çok canım yanıyordu, üzüliyordum. Erkek olduğum halde köşeye gidiyordum ağlıyordum. Çok üzüyordu beni. Bu durum beni çok üzüyordu öyle söyleyeyim yani.

Mahir: Tabii bu iki şey hissettiğim de oluyor. Bir, “evet doğru söylüyor bunu yapmalıyım”. İki de “keşke antrenörüm babam olmasaydı”. Özellikle böyle kafam tam boş olmasını, sporla ilgili hiçbir şey konuşulmasın istiyorsun. Spor hiç konuşulmasın istiyorsun ve gelip diyor ki “antrenmanda niye bunu yaptın?” Ya da “daha iyi performans gösterebilirdin”. Ama maalesef konuşuluyordu.

Fatih: Dövmüşlüğü de var o yüzden. Sinirlendiriyordu. Sinir yapıyordu bende. Antrenmanda mesela maç yapıyoruz, (karşıdaki) çocuk aşağıya vuruyor kuki giydiğimiz bölgeye (genital bölge). Ben de canım yanıyor ve eğiliyorum yani. “Ah!” falan derken adam bana kızıyor. (...) şimdi bana kızdığı zaman bu sefer sinirleniyorum. Hatta o kadar canım yanmış ki gözümünden yaş gelecek neredeyse. Bir de o bağırdığı zaman bana, bu sefer tekrardan maçı başlattığı zaman ben çocuğa hayvan gibi dalıyordum. Sinirimi çocuktan çıkarıyordum.

Bilge: Üzüliyordum. Biraz galiba kırılgan bir yapım vardı. En başlarda... 7-8 yaşlarında belki bu tepkiyi verince daha o bağı kuramıyorsun ya, “babam bana neden böyle davranıyor, neden bağılıyor?” “Niye insanların içinde bağılıyor?” Sanki küçük düşmüş gibi hissediyorsun ama zaman geçtikçe onu da aştık. (...) Ama ilk başladığım zamanlarda, anlamlandıramıyorsun ya.

Sen de küçüksün oradaki o rolleri ayıramıyorsun belki o zamanlarda. Ama sonra sonra çok da etkilemedi. Zaten sonraları biliyordum o direktifi beni geliştirmek için verdiğini.

4.14. Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları Kategorisi

Tablo 4.14. Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Kayırılma algısı	Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları
Yakın davranma	
Özelini saklama	
Çekingenlik	
Kıskançlık	
Hırslanma	

Katılımcılar, ebeveyn-antrenöre sahip olmalarının diğer sporcular tarafından “kayrıldıkları algısı” ile özdeşleşebileceğini, bu durumun ayrıca “kıskançlık” ve “hırslanma” yarattığını belirtmişlerdir. Antrenörün çocuğu olmaları dolayısıyla diğer sporculardan “yakın davrananlar” olduğu gibi antrenöre bilgi gitmesinden çekindiği için “özelini saklayanlar” da bulunmaktadır. Öte yandan elit sporcular ebeveyn-antrenöre sahip olmalarından dolayı diğer sporcuların “çekingen” davrandığını da ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları şöyledir:

Haluk: Yani bir süre bunun lafı döndü yakın çevrem için değil de kulüp için söyleyebilirim... Genellikle diğer veliler yapıyor bunu, sporcular yapmadı hiçbir zaman. İşte kendi oğlunu daha çok kayırıyor oldu. Ama sporcu arkadaşlarıma bunu sorduğumda aynı düşüncüyü yani öyle düşünmediklerini gördüm. Yani babam aslında, veliler dâhil oluyor, sporcular herkes şey diyebiliyor. “Hoca bize eşit davranıyor.” Ama veliler bu konuda biraz daha ısrarcılar, sıkıntı yaratıyorlar. Zaten küçüklükten beri antrenörümüz olduğu için herkeste samimi aile ortamı oluştu. O açıdan sıkıntı yok.

Sevin: Genelde şey olurdu “Aaa hocanın kızları bunlar” diye bir tepki oluyordu. Ama biz aile gibi olmuştuk. Artık bir süre sonra kalktı bu ortadan. Zaten babam da bize hiç ayrıcalık göstermedi, biz de onun öğrencileriydik, onlar da öğrencileriydi. (...) Kendi salonumuzun içerisinde değil de diğer salonlardan ya da diğer antrenörler tarafından olurdu. Hani işte diğer öğrenciler yenildiğinde ben kazandığımda, “Hoca kızını daha çok çalıştırmış demek ki.” Ya da “Hocanın kızı diye ayrıcalık tanınıyor demek ki” diye bir algı olurdu. Ama hem biz bilirdik hem de benim antrenman arkadaşlarım bilirdi böyle bir şey olmadığını.

Ozan: Benimle herkes iyi geçinmeye çalışıyordu. Normal olarak, hocanın oğlu olduğum için. Seveni de sevmeyeni de bu arada. İyi geçinmeye çalışıyorlardı. Çünkü benden ziyade tahminim hocalara yaranmak için olabilir. Veya ne bileyim, benle arasını iyi tutup onun sırlarını koruyabilmem olabilir. O tarz bir şey de olabilir. Hocanın çocuğu olduğum için sevilirdim. Ama tahminim de şu sevdiğim kadar da sevilmiyordum bence. (...) Yani benim annem babam antrenör diye beni sevmeyin kardeşim, beni ben olduğum için sevin. Veya bana bir şey yapmayın. Annem babamın antrenör olma sebebiyle diğer çocuklarla mesela, nasıl söyleyeyim bana bir şeyleri anlatıyorlar, farkındayım, oturuyoruz muhabbet ediyoruz bir şeyler anlatıyor. Ama özel bir şeyini anlatmıyor. Oraya değiniyor ama sonra

kıvırıyor. Ben orada şunu hissediyorum, ben gidip sanki anneme babama söyleyeceğim. “Oğlum sen bana niye bunları anlatmıyorsun? Biz 2-3 yıldır arkadaşız ama sen neden anlatmıyorsun?” gibi sıkıntılar yaşamıştım. (...) Şimdi oturup muhabbet ettiğimiz zaman “Ya şimdi Aslı hocanın Kemal Hocanın kulağına gider ben daha detaylı anlatmayayım” diyorlardı. Ben en azından bunu sezebiliyordum. Öyle olunca da üzülüyordum açıkçası. Ben kendimi “Ben ispiyoncu muyum, annem babam antrenör olabilir” küçüğüm bir de kanım hızlı akıyor daha, “Seni sigara içerken gördüm ben söyledim mi?” “Annem babam seni çağırdı mı hiç?” falan gibi öyle şeyler yaşamıştım. Bunu aslında, hiçbir zaman aşamadım. Ben bunu ne kadar anlatsam da mesela aynı kulüpteyiz seninle, sana ne kadar söylesem de bunu senin içindeki korku veya bir çekingenlik benimle çok detaylı samimi olmana izin vermiyordu bir şekilde. Ne olursa olsun söylemeyeyim, ona söylememem mi daha büyük sıkıntı Aslı hocanın kulağına mı gitmesi daha büyük sıkıntı deyip o şekilde seçiyorlardı. Ben de alıştım bir süre sonra neyse tamam devam böyle dedim.

Mahir: Biraz kıskançlık oluyordu ve bu kıskançlık senle iletişim kuramamalarından yani benimle ilgili. Benle iletişim kuramıyorlardı. Yani bazen şunu hissediyordum yani. “Yenilsin, Mahir yenilsin.” gibi olaylar oluyordu. (...) Biz Timur’la beraber büyüdük. Her antrenman beraber çalışırdık. Beraber partnerdik. Onun daha 15. saniyesinde ne düşündüğünü biliyordum, o derece artık birbirimizle böyle uyuşmuştuk. Maç zamanı, maç zamanları da öyleydi. O derece yapınca ben yapamayınca aramız çok iyi. Ama o yenilince ben derece yapınca aramız çok kötü. Yüzü böyle mahkeme duvarı gibi. Ya da şöyle oluyordu. Son zamanlarda artık ümitlere geçtiğim zaman, o benim hep bir üst sıkletim yapıyordu. Ümitlere geçince yani aynı kiloda girmeye başlayınca şey diyorlardı ailesi de tabii ben derece yapıyordum onlar yeniliyordu. Diyordu ki ailesi “Gürkan Hoca (babası) Mahir’i kolay kuraya aldı, bizim Timur zor kurada çıkamıyor.” Hâlbuki hep tam tersi oluyordu. Aileler bu durumu çocuklara yansıtıyor çocuklar da bize yansıtıyor.

Fatih: Hoca oğlu olmam bence çocukların gözünde farklı olmuş olabilir. Sonuçta onlara göre ya da yeni başlayanlara göre daha iyiydik. Ama onlar da genelde özellikle benim sıkletime yakın çocuklar beni daha çok yenmeye çalışıyordu daha bir hırslanıyorlardı. Kendi kulübünden de bu daha çok çıkıyordu sıkletine yakın çocuklardan. Babamın da bu hoşuna gidiyordu. Çünkü daha çok rakibimin olması beni yenmeye çalışması daha iyi çalışırım diye düşünüyordu belki de. Ben de bu sefer istemeden ben de rekabete girmiş oluyordum. Yenilmemem lazım sonuçta. Öyle bir durum. ...bir yerde de o var yenilemezsin. Hocanın oğlusun, yenilemem.

Duygu: Sadece dayak yerken hissettim ebeveynimin antrenörüm olduğunu. Ceza alırken hissettim genelde. Yaklaşmıyorsun, dediğim gibi onlar senin kardeşin. Hepsine destek oluyorsun, atıyorum bir tekmeyle ben eksik yapıyorum o iyi ben ondan alıyorum, o eksikse ben tamamlıyorum.

Bilge: En başta bence bizi tanımazken, yeni başlangıçlarda falan şey oluyor “Hocanın kızı a bak, derece yapıyor” bu olabiliyor işte “Aa babası hoca”. Çünkü ben bununla çok karşılaştım. Sadece kendi kulüp arkadaşlarımdan değil diğer kulüptekilerden de. Dedim ya senin rakibin olmayan kişinin ailesini bile yenmen gerekiyor belki. Çünkü hocanın kızı biliniyor bu. Öyle bir bakış var. Onun haricinde ekstra bir olumsuz ya da olumlu herhangi bir ilişkimiz olmadı. (...) Zaten sürekli birlikteyiz beraber antrenman yapıyoruz. Öyle de bir ortam oluşuyor. Ailenden bir şey kurduğun bir ortam oluyor. Daha kardeş gibi bağlarının çok kuvvetli olduğu bir şey oluyor.

Akın: Şimdi sosyal hayata bağlarsak eğer zaten bize gelmiyorlardı mesela. Çekiniyorlardı babamdan. “Gel, bize gel bir şeyler yiyelim içelim” diyorum mesela arkadaşşıma “yok” diyordu, onun hocası ya hani, farklı bir durum. Babam tamam ben biliyorum “ya gel oğlum ne olacak?” diyorum. Onlar için öyle değil durum. Onun dışında biraz daha tabii hani gider babasına söyler falan muhabbetiyle biraz yaklaşımlarına dikkat ediyorlardı. Bunu böyle fırsata

çevirmeye çalışanlar da oluyordu. “Hocanın oğlu ya” olanlar da vardı. Bu tarz davranışlar oluyor yani evet. (Kayırdığımı) Düşündüler. Çok umurumda olmadı. Öyle düşündüler sonra taekwondoyu bıraktılar mesela. Diyorlar ki ya sen kendi çocuğunu çalıştırıyorsun da bizimkine bakmıyorsun falan diye düşünenler oldu. Bir de babam bana asla birebir ellik tutmamıştır. Öyle söyleyeyim. Çok nadirdir yani. Sadece beni birine verir. Antrenör olarak der ki şu tekniği atacağız hepimiz o tekniği atarız. Bir kayırma olmaz. Ki ben de sevmem zaten utanırım babamın benle birebir ilgilenmesinden hala da.

4.15. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı Kategorisi

Tablo 4.15. Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı Kategorisine Ait Kodlar

Kodlar	Kategori
Mutluluk	Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı
Sosyalleşememek	
Maddi-manevi güven	
Bıkkınlık	
Anı biriktirmek	
Anne-babanın hırsı körüklemesi	
Kayırlıma kaygısı	
Düzen ve kontrol	
Hayatın şekillenmesi	
İki uçlu duygu	
Başarının sıradanlaşması	
Profesyonel yetişme	
Yüksek beklenti	

Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın genel hissiyatı olarak katılımcılar “mutluluk”, “maddi-manevi güven”, “anı biriktirmek”, “profesyonel yetişme” ile “düzen ve kontrol” gibi olumlu yönlerden bahsetmişlerdir. Diğer yandan ise “bıkkınlık”, “sosyalleşememek”, “başarının sıradanlaşması” gibi olumsuz yönlerin varlığını da vurgulamışlardır. Elit sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmalarını “hayatlarını şekillendiren” bir durum olarak algıladıkları görülmüştür. Genel hissiyat olarak birçoğu ebeveyn-antrenöre sahip olmayı olumlu bulsa da “iki uçlu duygu” hissedenler, yani hem olumlu hem olumsuz bulanlar da göze çarpmaktadır. Katılımcılar bu durumları şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

Ebru: Şunu diyebilirim, bence antrenörüm babam olduğu için, mesela Avrupa şampiyonu olduğum zaman onun o gururlu bakışları beni daha da (iyi hissettirdi)... “Tamam, oldu ya” dedim. “Başardım demek ki bir şeyleri.” Annemin mutluluğu zaten bambaşka ama babamın bizi oralara getirişi ve onun mutluluğunu görmek çok daha farklı bir mutluluk oluyor. Ekstra bu. (...) Evet. Başka antrenör mutlu oluyor tabii ki ama herkes gibi. Kendi parası mesela para gelecekse kendi cebine ona mutlu oluyordur. Ama “baba başardık” o kadar emek... küçükken sekiz yaşında başlamışım on yedi yaşında Avrupa Şampiyonu oldum. Hani o yıllar şerit gibi geçer ya gözünün önünden o mutluluk bambaşka bir şey.

Haluk: İnsanlar şey hissetmesin diye babamı ekstra kullanıyorum diye hissetmesinler diye de çok şey yaptım. En basitinden ekstra bir çalışma olduğu zaman, genellikle hep insanları

çaktırmadan alırım yanıma. Bugün babam bana ekstra bir antrenman mı yaptırarak, “Babamın böyle bir planı var seni de çağırıyor” derim. Alırım yanıma çaktırmadan. O şekilde devam ederim. (...) İyi yönleri de var kötü yönleri de var demek isterim. Çünkü şöyle iyi yönleri var küçükken mesela bizim zaten arkadaşlarımızın yarısı bıraktı yarısı devam ediyor. Ama mesela küçüksün, çocuksun, dışarı çıkıp oyun oynamak istiyorsun, diğer ebeveynler buna müsaade ederken senin baban seni zorla o antrenmana götürüyor. Gerekirse yani ufaktan bir dürtüyor da. Bu konuda birazcık sıkıntı yaşadığımı söyleyebilirim. Ama bugünlere gelmemin sebebi de o zamanlar. Yarı yarıya diyebilirim artışı eksisi. (...) Kesinlikle genelde daha güvende hissediyor olabilirim. Ekstra daha bir güvende çünkü diğerleri, diğer sporcu arkadaşlarım bir eksikliği olduğunda bir danışmak zorundalar. Ama benim eksikliğim olduğunda direkt babam söyleyebiliyor bunu ben ona sormadan. Böyle bir artışı ekstra güven ilişkisi var kesinlikle. (...) Şimdi şeyi düşünüyorum çok iyi olduğu zamanlar da var ama bir yerden sonra artık bıkkınlık getirecek süreç de oluyor. Çünkü mesela Dünya Şampiyonasından daha yeni döndük, yenildim. Eve döndüm 4 ay zor bir süreç geçirdik kamp süreci, nefes alamıyorduk. Hiçbir şekilde yani rahata eremedik. İnsan bir dönünce 1-2 hafta dinleneyim istiyordu. Yok. Direkt 3. gün 4.gün antrenmana gitmezsem tavrı yapıyor. Bu yönleri kötü. Yarı yarıya diyorum ben hem olumlu hem olumsuz.

Sevin: Çok güzel anılar çok güzel hatıralar. Yani genelde sporcular sporu bıraktıktan sonra antrenörü geride kalıyor işte bir süre sonra unutuluyor, anılar siliniyor. Ama işte bizde öyle bir şey yok. Biz şu an oturduğumuzda bile halen anlatıyoruz. O anlatıyor biz anlatıyoruz. Duygusal durumlar halen yaşanıyor. Yani hayatımızdan hiçbir zaman çıkmayacak bir şey. Bütün zorlukları unuttuk daha çok güzel yönlerine odaklandık, güzel yönlerini konuşuyoruz. Ben iyi ki yapmışım diyorum, iyi ki babamı dinlemişim diyorum.

Ozan: Evet ya, sporculuğa baktığımızda gerçekten bir yükseliş var ama ilişkilere baktığımızda bir düşüş gözüküyor. Bana soracak olursan “Üzüntü mü seni daha çok yıprattı mutluluk mu seni daha çok cezbetti?” dersen bana sorarsan ben üzüntülerin hiçbirini hatırlamıyorum bile, ben şu an mutluluğumdayım yani. Çünkü tamam üzuldüm babam bana kızdı “Şunu yapma” dedi dövdü etti ama işin son perdesine baktığın zaman, gerçekten çok hatırı sayılır bir konumdayım. Ve onların sayesinde oldu. Bana soracak olursan nötrden ziyade bir tık daha iyi tarafındayım yani. (...) Özetleyecek olursam, ebeveynimin antrenörüm olması birincisi dediğim gibi başarı hususunda beni güzel telkinlerde bulundurmaları ve kontrolleri iyi. Çünkü bir çocuk ne yapacağını bilemez. İki kilosu vardır gidip yemek yiyebilir. (...) Onun haricinde hoca çocuğu olmam, ondan sonra babamla antrenman yaptığımız zamanki durumlarımız muhabbetlerimizi kişisel ikili ilişkilerimizi zedeledi. Yani çünkü onun kitabına göre, onun düşüncelerine göre, benim öyle yapmam gerekiyordu dediğinden varsayıyorum bunu. “Benim sana sinirli olmam, benim sana katı olmam kural koymam aslında bu bir roldü ama gerekiyordu, böyle olmak zorundaydım” demesi yani benim için şunu demek istiyor, aslında o da istemiyordu. O da böyle olsun istemiyordu. O da benim başarı için kendi duygularından fedakârlık etmiş olarak ben addediyorum. Ama o döneme döndüğümüz zaman çok üzülüğüm zamanlar oldu. Genel olarak hem çok iyi zamanlarımı geçirdim aile bireylerimin antrenörüm olması sebepli başarı olarak hem de kişisel olarak da kötü zamanlar geçirdiğim de oldu.

Mahir: Aslında güzel bir baba-oğul ilişkimiz vardı. İyi ki de babamın... Bazı zamanlar keşke olmasaydı desem de iyi ki de diyorum babam antrenörüm. Çünkü bazen de ailenin de o dili konuşmasını istersin ya. Diğer öğrencilerin işte bu yaşayabileceği ya da anlayabileceği bir dil değildi. Bu biraz daha benim için daha iyi ve daha güzel bir duyguydu. Çünkü hem senin baba olarak dilinden anlıyor hem hoca olarak da dilinden anlıyor ve bu ikisini karıştırıp iki tarafı da böyle dengeleyip bir şekilde o olayı bir şekilde birbirimize yansıtabiliyorduk. Aslında baba-oğul ilişkimiz bizim şey değildi öyle uzaktan böyle ya da soğuk bir ilişkimiz değildi. Yine aradaki o baba-oğul ilişkisi var, ama hoca-öğrenci ilişkisi de var ve aslında yakın bir arkadaşlık ilişkisi de var. Biz aslında bunun üçünü harmanlayıp arada bir olması gereken bir ilişkiyi ortaya çıkartıyorduk. Yeri geldiği zaman hoca-öğrenci, yeri geldiği zaman baba oğul yeri

geldiği zaman iki arkadaş şeklinde. Üçünü de ortamına göre zamana göre mekâna göre ya da bulunduğumuz yere göre dengeyi sağlıyorduk.

Fatih: Yine de bence şanslıyım çünkü spor yapmak isteyen taekwondo yapmak isteyen sporda çocuklar oluyordu bazen. Ama aileler destek vermiyordu. “Gitme gerek yok, ders yap” diyordu. Ya da “başka bir spor yap” diyordu. Ben başka biriyle çalışsaydım, babam antrenörüm olmasaydı taekwondo yapmak isteseydim benim ailem destek vermeyebilirdi bilemem. Destek veren ailelerin çocukları için konuşacak olursak bilmiyorum, onlar daha bence şanslılar. Hem aile desteği var hem istedikleri zaman bırakabilirler. Bir yerde “dur” deme şansları var. Bu açıdan onların daha mantıklı bence kıskanmıyorum onları da mantıklı yani. ...hem aile desteği olsun hem çocuk kendi isteği ile gitsin. Bu kesinlikle en doğrusu. Hem de çocuğun en ufak bir başarı aldığı zaman aileden aldığı övgü çok daha yüksek olur. Çünkü ailede böyle bir başarı yok.

Araştırmacı: *Ailede alışılmış bir başarı örüntüsü olduğunda daha mı zor?*

Fatih: Kesinlikle öyle. Böyle de bir ilişki var. Çocuk İl 3.sü bile olsa sporla alakası olmayan bir aile “Oo aferin oğlum, kızım, harika” falan der. Bu çocuğu daha çok motive edebilir.

Duygu: Anneme ne derim biliyor musun? Şu anki kafayla “yapma gerek yok” derim. “Ölümlü dünya yani ne gerek var böyle şeylere” derdim. Diğerleri atıyorum çocuğu süt içmeden uyuyamıyordur, kadın sütünü getirir. Benimki suyu yarım getiriyor kilo yapmasın diye (gülerek). Yapma.

Araştırmacı: *Anne-kız ilişkimiz daha iyi olabilirdi diyebilir misin antrenörlük yapmasaydı?*

Duygu: Tabii derim. Benim ergenlik dönemimde böyle bir yükü karşılaştınca ben bu sefer ergenliğimi de geç yaşadım. Sporu bıraktıktan sonra daha hırçınlaştım. Niye? Bir şeylerin acısını çıkartıyorsun psikolojik olarak. (...) Bütün her şeyi kenara atıp sadece şununla cevap verebilirim, sen 1. olduğunda önce annene sarılıyorsun. O şampiyonluğu önce onunla kutladığın için “boş ver zorlukları, en güzel yanı her şeyi silebiliyor” diyorsun yani.

Bilge: Ben hiç yaz tatili yapmadım, yaz tatili benim için çift antrenman demek, böyle şeyler de var. Ya da okulda, lisede üniversitede işte “Şunu yapalım, bunu yapalım” ben “Hayır, akşam antrenman var salonu açmam lazım” gibi bir psikolojide olunca uzun yıllar şey yapamadım. Mesela bu işler bittiğinde bile diyelim boşum, mesela “Bir şeyler yapalım mı?” deniyor, hani düşünüyordum “Benim salona gitmem lazım mı? Benim bir şey yapmam lazım mıydı? Değildir artık.” diye düşünüyorsun gidebilir miyim bir yere diye. Hayatında her zaman bu var. Koştur koştur oradan çık, salonu aç, etrafı topla. (...) Güzel bir şey tabii ki de iyi bir antrenör olduğunı bildiğin için güzel bir şey. Kötü bir şey, kaçacak yerin yok. Biraz farklı şeylerle de mücadele etme ya da o işi orada bırakma durumun yok. Dışarıdan birisi olsaydım antrenmana girer çıkardım. Diğer herhangi bir süreç içerisinde antrenörüme de ancak müdahale edebileceği şeylerde müdahale edebilirdi. Böyle her süreçte olduğumuz için bu durum dediğim gibi birazcık beni fiziksel ve zihinsel yıprattı aslında. Ama dediğim gibi iki uçlu diyeyim ya. İyi duyguları da var kötü duyguları da var diyebilirim. (...) Tabii ister istemez hayatına yön veren, şekil veren bir şey oluyor. İstemeyerek başladığım bu spor, benim hayatımı değiştirdi ve hayatıma şekil verdi aslında. Ekonomik bağımsızlığı kazanmamdan meslek bulmamdan, bakış açısı geliştirebilmekten ya da böyle bir artık kişiliğime karakterime sirayet edecek düzeyde, mesela disiplinli olma gibi durumlarda farklı faktörleri oldu. Hayatıma yön verdi aslında. Babamın antrenör olmasının benim antrenörüm olmasının, katkılarından bir tanesi de benim hayatımı şekillendirmesidir.

Turgut: Küçüklükten beri, şu an da dâhil, hocanın oğlu olduğumdan dolayı arkadaşlarımı hep birleştirme tarafındaydım, noktasındaydım. Mesela birileri küserdi barıştırmaya çalışırdım. O ekibin dağılmaması için bir arabulucu gibi bir güçtüm. Kimseye hava atacak bir adam

değildim. Sıradan bir sporcuydum onlar için sadece onlar için birleştirici bir güç olmaya çalışıyordum. (...) Bence güzel bir his. En güvendiğin adam arkada oluyor. Öyle bir özgüvenle zaten maçlara çıkıyorsun. Senin her şeyini iyi bildiği için güzel de bir uyumla ilerliyorsun. Tabii bu sporcuya da bağlı bir şey. Sporcunun da sevmesi lazım, istemesi lazım, ona uygun çalışması beslenmesi lazım. Babam benim uykuma ve beslenmeme küçüklükten beri dikkat ederdi. İlkokulda 10.30 gibi yatardım hiç 12'leri falan görmezdim. Peynir zeytin yerdim. Kahvaltıda biz çok kavga ederdik babamla, çünkü kahvaltıda sevmediğim çok şey vardı. Hepsini yerdim ama azar azar, yararı var diye. Bazı günler canım istemezdi babam çok kızardı ben de ona kızardım. Bazı günler masadan kalkıp gittiğim oluyordu ama bu konularda şu an çok teşekkür ediyorum. Düzenli bir hayat sağladığı için bana. Önceden kıızıyordum ama. O yüzden baya bir avantajı var babam olmasının. Mesela sıradan bir ebeveyn diyelim, belki beslenme uykusu düzeni bilmez. Bilinçli bir antrenör baban olduğunda, baban bilince daha profesyonel bir şekilde yetişiyorsun.

Yaman: Bir yönde motivasyon gibi, motivasyon full tavan hep. Çünkü hep “babam yaptı ben de yapacağım, babamdan daha iyi olmak istiyorum.” oluyorsun. (...) Bu işin içinde sadece spor değil, madalya değil, para da var. Para meselesinde çoğu kişi tartışmış bozuşmuş olayları oluyor. Benim hiçbir zaman öyle derdim olmadı ver de demedim aramızda hiç öyle muhabbet olmadı. Ama ben kendim alıp da belli miktarı veriyorum belli miktarı bırakıyorum. Benim verdiğim parayı bile yatırım yapmış benim için, kendine almamış. Daha çok güveniyorum.

Akın: Ben şöyle yaptım arkadaşlarımla rahat iletişime geçebilmek için sanki ben de hiç hocanın oğlu değilmişim gibi. Onların içinden biriymişim gibi. Onlarla birlikte azar yedim mesela, kendimi öne attım. Hani bu şekilde şeyler yaptım. Sanki ben de onlarla beraber birim. Zaten onlarla birim de bazen onlar farkına varmıyordu. Hani ben de onlardan kendimi ayrı tutulma konumuna düşmemek için öyle şeyler yaptım yani. (...) Yani herkesin ebeveyni kendine göre daha şeydir, yüksektedir diye düşünüyorum. Ama bizimkiler cidden bu işle ilgili anne ve baba yani bu işle ilgili. Şimdi bir taraf der ki “Ya yapmasın oğlum” falan, anne tarafı der ki yapsın. Hiç anlaşmazlığa düşülmüyor yani bizim evde. Bilmiyorum diğer ebeveynler nasıl ama bizimkiler gerçekten bu konuda iyi yani. Ve benim ne istediğimi biliyor beni gerçekten düşünüyorlar. (...) Normal sıradan bir misafirlğe gidiyoruz. Çocukları normal hani sporla pek alakası yok normal okula gidip gelen çocuklar olunca mesela, bizim babamla bu şekilde iletişimimizin olması ve benim böyle başarılarla sahip olmam annemle babamı orda da içten içe gururlandırıyor. Aslında ilişkiyi kuvvetlendiriyor diyebiliriz.

4.16. Kategorilere Dahil Olmayan Önemli Bulgular

Patton (2015) nitel araştırmalarda bağlam sağlayabilmenin görüşülen kişinin konu ile daha alakalı cevaplar vermesine yardımcı olduğunu ileri sürmektedir. Bu sebeple görüşme sorularında simülasyon soruları sorularak katılımcılardan gözlemci konumuna geçmeleri istenir. Böylelikle daha zengin ve detaylı betimlemeler elde edilebilir. Bu doğrultuda görüşme sorularında bazı simülasyon sorularına yer verilmiştir. Katılımcıların yanıtları tablo halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.16. Simülasyon Sorularına Verilen Yanıtlar

	Ebeveyn-Antrenörün olmasa spor kariyerin nasıl olurdu?	Kariyerine farklı bir branşta devam etmek ister miydin?	Kariyerine farklı bir antrenörle devam etmek ister miydin?
Ebru	Olmazdı	İstemezdim	İstemezdim
Haluk	Bırakırdım	Düşünürdüm	İstemezdim
Sevin	Bırakırdım	İstemezdim	İstemezdim
Ozan	Olmazdı	İstemezdim	İstemezdim
Mahir	Yine başarılı olurum	Düşünürdüm	İstemezdim
Fatih	Olmazdı	Düşünürdüm	İstemezdim
Duygu	Olmazdı	İstemezdim	İstemezdim
Bilge	Olmazdı	Düşünürdüm	İstemezdim
Turgut	Yine başarılı olurum	Düşünürdüm	İstemezdim
Yaman	Bırakırdım	Düşünürdüm	İstemezdim
Akın	Yine başarılı olurum	İstemezdim	İstemezdim

Tablo 4. 16.'da katılımcıların, yöneltilen simülasyon sorularına verdikleri yanıtların kısaltılmış şekli verilmiştir. “Antrenörünüz ebeveyniniz olmasaydı sizce spor kariyeriniz nasıl olurdu?” sorusuna on bir sporcudan beşi “spor kariyerim olmazdı”, üçü “bırakırdım”, üçü ise “yine başarılı olurum” yanıtını vermişlerdir. Toplamda sekiz katılımcının eğer ebeveynleri antrenörleri olmasaydı spor kariyerlerinin olmayacağı kanısında hemfikir oldukları görülmüştür.

Akın ve Turgut, ebeveynleri antrenörleri olmasa da başarılı olacaklarını şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

Akın: Ben kesinlikle başka bir spor yapardım kesin yani. Futbol oynardım kesinlikle. (...) Evet, şu an yükselirdim kesin yükselirdim. Benim spor zaten içimde var. Spor yapmayı çok seviyorum. Ve çoğu sporda da çok başarılıyım.

Turgut: Ben diğer antrenörlerle de uyum içerisinde çalışabilen bir sporcuyum. Ben sıkıntı yaşamadım. Arkamda çıkan hocalarım mesela onlarla da güzel enerji yakaladım milli takımda. (...) Farklı bir hoca olsa da ben yine uyum sağlayıp başarılar elde ederdim.

Eğer ebeveyni antrenörü olmasaydı spor kariyerinin olmayacağını düşünen katılımcılardan biri olan Haluk ise bunu şöyle ifade etmiştir:

Haluk: Ben çoktan pes ederdim ama küçükken babamın zorlamalarıyla hadi antrenmana gidelim hadi antrenman yapalım falan onu kıramadığım için devam ettim sürekli ve bu günlere geldim. Bence kesinlikle böyle oldu yani. Babam olmasaydı mesela ben şu an hala profesyonel bir şekilde yapacağımı düşünmüyorum.

Katılımcılara, en başa dönme şansları olsaydı farklı bir branşta kariyerlerini başlatma ve sürdürme istekleri sorulduğunda altısının bunu düşündüğü yedisinin ise şu anki branşlarında kalmayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Bilge ve Fatih'in konu hakkındaki görüşleri şöyledir:

Bilge: Kesinlikle isterdim ve var böyle bir hayalim. Ben balerin olmak istiyordum. Odamda posterleri vardı. (...) böyle içimde kalmıştı, onu çok isterdim. Ama kendimi şey diye avuttum “karate de balo gibi”. Orda da hani bir gösteri yapıyorsun. Belki de sahnede olmayı istemiştim. Bir şekilde. Gösteri yapmak da cezbetmiş olabilir. Biraz da tabii el mahkûm babamın olması vs. buna başladık.

Fatih: Düşünürdüm. Başarısız olacağımı bildiğim halde.

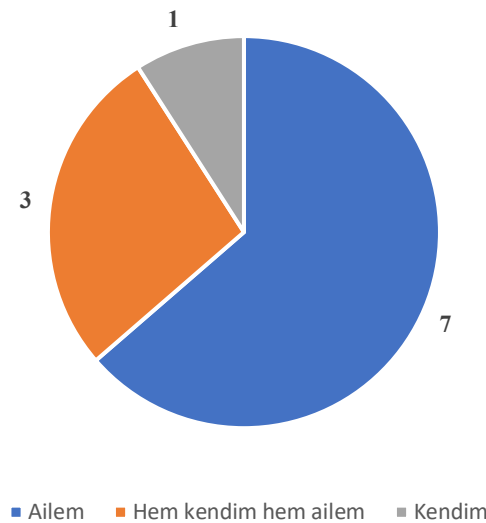
İstisnasız bütün katılımcılar, farklı branşta başlamayı düşünenler bile, farklı bir antrenörle spor kariyeri inşa etme konusunda hiç istekli değildir. En başa dönebilseler yine ebeveynleriyle kariyerlerine devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu durumu Ozan ve Yaman şu şekilde dile getirmiştir:

Ozan: Annem babamın olması... Ben kendimden yüzde elli koyduysam bir elmanın yarısıysam onlar da beni tamamlayan elma oldular. Ben annemle babamla değiştirmeden devam etmeyi tercih ederdim.

Yaman: Yok istemezdim. Çünkü ben çok antrenörler gördüm. Herkesin bir kavgası tartışmaları oluyor. Herkesin eksiği olarak görüyorum, bende öyle bir şey yok. Babam dedi mi yapacağım babamın da kötü niyetli bir şey demeyeceğini bilerek gözü kapalı dümdüz yürüyordum.

Yine katılımcılardan derinlemesine bilgi edinmek adına sorulan ancak elde edilen verilerin herhangi bir kategori ya da kod oluşturmadığı önemli bulgular maddeler halinde aşağıda verilmiştir. Bulgulara ait alıntılar da pasta dilim grafiklerin altında yer almaktadır.

• **Hedefe ulaşamadığınızda sizi, ailenizi hayal kırıklığına uğratmak mı yoksa sizin hayal kırıklığına uğramanız mı daha çok rahatsız eder?**

Sevin: Ailemi hayal kırıklığına uğratmak daha çok üzer. Çünkü işte benim en çok kendime kızdığım nokta buydu. Belki kendim için düşünsem, kendim için yapmalıyım diye düşünsem

daha rahat olacaktım. Maçlara daha rahat çıkacaktım. Kaybettiğimde daha az üzülecektim ama “onlar için yapmalıyım “diye düşündüğüm için daha fazla sorumlu hissettiğim için kendimi daha çok üzüliyordum. Bu yani.

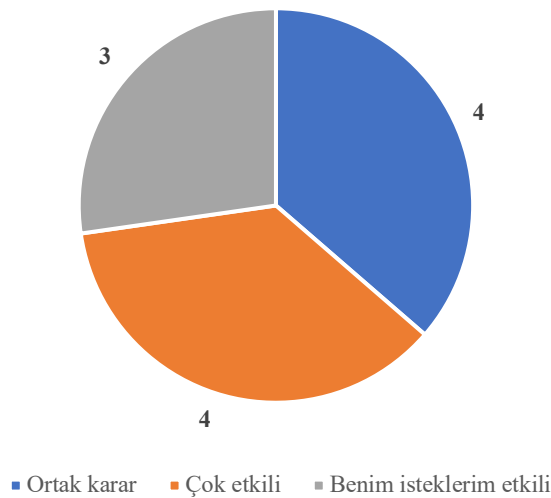
Mahir: Ailemi hayal kırıklığına uğratmak beni daha çok rahatsız ediyor. Ya aslında sadece ben değil de biz genel olarak aile yapısı olarak birbirine bağlı bir aileyiz. Yani tabii kendim de istiyorum başarılı olmayı. Olmadığım sürece tabii ki kendim de üzüliyorum ama sonuçta onların da ekstra bir çaba sarf ettiğini benim için bir zaman harcadığına üzüliyorum... Atıyorum onlar da bir şekilde belki bu sporu bir zaman sonra sporu bırakabilirdi. Ya da yapmayabilirdi. Ama belki çocukları olduğu için bu sporu yaptığı için belki bizim yüzümüzden de bu spora hala devam ediyorlar. En azından buna emek veriyorlar. Tabii ki de onların da emeklerinin karşılığını vermek isterdim. Yani bu süreç aile olarak beni daha çok yıpratıyordu. Ben de zaman harcıyorum onlar da harcıyor. Hepimiz bir zaman harcıyoruz, o yüzden onlara da üzüldüm üzüliyordum da.

Bilge: Aslında ikisi de. Daha çok ben. Çünkü babam hep yapıcı olduğu için derece yapamasam da sebepleri üzerinden gidelim gibi yaklaştığı için onu hayal kırıklığına uğrattım gibi bir şey çok düşünmüyordum ama kendi içimde çok içselleştiremiyordum. ama tabii şunu da istiyordum bir antrenör olarak onu gururlandırmak istiyordum aslında, babam olarak değil. Belki onun da bir etkisi vardır.

Turgut: Zor bir soru. Düşünmem lazım biraz. Genelde hedefler ortak olduğu için ikimiz de seviniyor ya da üzüliyoruz. Yarı yarıya diyelim.

Akın: Bu aslında süreç olarak değişiyor. Artık ailemi, ailem için düşünüyorum artık yapamadığım zamanlar. Eskiden kendim için düşünüyordum. Belli bir olgunluğa eriştiğim zaman ailemi, geleceğimi düşünmeye başladığım zaman onlar için üzölmeye başlıyorum. Çünkü ben anlıyorum ki bu iş dünyanın sonu değil, yenilsen de olur. Ama babam emek veriyor annem düşünüyor falan filan diye düşünüp o yüzden üzüliyorum yenildiğim zamanlar.

• **Yaptığınız spor branşında ebeveyn-antrenörünüz istekleri ne kadar etkili oluyor?**

Ebru: Babam bizi abimle hiç kilo düşürmedi. Küçükken mesela şimdi bazılarını gördüğüm zaman ben diyelim -- kilo geliyorum. -- kiloda yarışıyordum alt sıklete düşürmüyordu. Çünkü

o dönem zaten büyüme çağındayız. Abimi de beni de hiç öyle zora sokmadı. Bazı judoda da başka ailesinde ebeveyn-antrenörü olanlar var mesela onlar kilo düşürüyor yoruyor falan. Babam o konuda bize çok yardımcı, bizi zora sokmadı her zaman bizim de ne istediğimizi ne şey yaptığımızı sordu ve ona göre “bunu yapacaksınız, bu olacak” diye söylemedi. Bizim de fikrimizi sordu. Kulüp seçimlerinde de aynı şekilde.

Haluk: Çok etkili ya. Vallahi billahi. Babam gelmiş bana mesela şey diyor 36-37 yaşına kadar yaparsın diyor. Ben zaten 28’imde torba olacağım. Ben biliyorum yani. “Dünya Şampiyonu olacaksın” diyor “mutlaka kariyerinde olacak” diyor. Adam bekliyor yani benden anladınız mı? Bu tarz sorunlar yaşanıyor.

Sevin: Sıklet seçiminde bizi zorlamazdı. Belirli bir sıklet var mesela ben bir dönem --’da yarışıyordum. Hızlı geliştirm sanırım, bir anda kilo aldım. Mesela o dönemde çok korkmuştum söylemeye “acaba kızarmı?” diye bir tereddüt dönemim olmuştu. Çünkü bir üst sıklete geçmem gerekiyordu, çok fazla kilo almıştım zaten gizli kilo verdim. O yarışmada da kaybettim, o da bana çok kızmıştı. “Niye bana söylemedin, söylesen bir üst sıklete çıkarırdık mecbur değildin” gibi. Çok bir şey olmamıştı ya. Bu olaydan sonra beraber karar verdik. (...) Bu da şeyden kaynaklıydı ben kendi fikrimi belirtmedim. “O ne derse onu yapmalıyım” diye düşündüğüm için.

Mahir: Aslında şöyle babası antrenör olmayanların kararını nasıl bir kendi ailesi etkiliyorsa aslında bir tık aynısı da bizim için de geçerli. Yani mesela verdiği kararlarda da babanın da daha çok bir etkisi var. Mesela şunu örnek vereyim. Transfer süreci diyelim. Atıyorum “şuradan şu kulüp sana teklif yaptı ben kabul ediyorum”. Şey değil, “sen istiyor musun?” değil. Yani sonuçta benim iyiliğimi babam bildiği için hani bu daha iyi senin için bunu yapmalısın diyordu. Bazı zamanlar bana kalmıyordu yani.

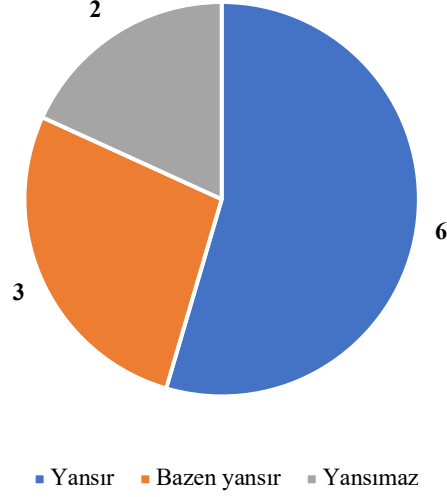
Fatih: Çok oluyordu, çok etkili oluyordu. Tamamen aslında onların yönlendirmesiyle oldu. Yani bir ara taekwondo çalışırken bizim belediye salonundayken orada bir belediyeye judo antrenörü geldi. Babam dedi ki “judo da yapacaksın” onu da yaptık. Onun da antrenmanlarına girdim. Tamamen onun etkisinde bir durumdu. Kickboksta falan bir sürü branş var ya hani. Onlara da onlar karar veriyordu.

Bilge: Tamamen bana endeksliydi. Ablam için düşünüyorum onda da o şekildeydi. Belli bir şeyden sonra kata yapmak istedim ben (bizde kata ayrı bir alan). O da saygı duydu. Dövüşmek istemiyorsan dövüşmeyebilirsin. Hatta daha küçük yaşlarda dövüşmek istemediğimde falan ki benim yaşıtlarıma göre boyum falan daha uzundu. Sıkletimde çok kişi de yoktu, çok daha başarılı olabilirdim çok da zorlanmadan, ki o yaşlarda el baca boyu çok önemli. “Tamam, katada 1. olursan seni dövüşe sokmayacağım” derdi.

Turgut: Her şeyi biz konuşup tartışıyoruz. Ortak bir karar yani, en mantıklı gelen kararı uyguluyoruz. “Ben bunu dedim, bunu yapacaksın” diye bir şey hiçbir zaman olmadı. Hep bir istişare olur.

Akın: İstekleri, sosyal hayatım konusunda biraz fazla oluyor. Tabii benim iyiliğim için oluyor ama. Sonuçta ben de gencim hani kanım hızlı akıyor. Bazen anlaşmazlığa düşebiliyoruz. Onun dışında çok isteği olmuyor. Zaten ne istese yapıyorum yani. Ne istese derken ne düşünüyorsa ben de onu yapıyor oluyorum zaten. İstekleri olduğu zaman da ikili diyaloga giriyoruz. Anlaşıyoruz, anlaşamıyoruz. Genelde anlaşıyoruz ama anlaşmadığımız zamanlar da oluyor. Küsüyor bazen bana. İki gün falan sürüyor yani.

• Sizce, ebeveyn-antrenörünüzün antrenman salonundaki/sahadaki davranışları evdeki davranışlarına yansıyor mu?

Sevin: Yok, aksine bunları hiç dillendirmezdi evde. Tabii konusu geçerdi, konuşurduk ama yarışmada olan yaşanan kötü bir durum evde devam etmezdi. Çok uzun sürmezdi zaten bizim yaşadığımız. Antrenmanda yaşadığımız bir olay antrenmanda yaşanır biterdi ya da müsabakada yaşadığımız bir olay orada yaşanır biterdi. Evde genelde bunu daha çok babam yapardı, evde yaşanmasını sürdürülmesine izin vermezdi. (...) Bize bıraksaydı tam tersi olacaktı çünkü.

Mahir: Tabii yansıyor, yansımaz olur mu? Yani dediğim gibi aynı o olay tabii hala cereyan ediyorsa eve de yansıyor evde de devam ediyordu. O işte o olay süreci olduğu zaman babamın antrenör olmasını istemiyordum. Çünkü onlar (diğer sporcular) eve gidince anne babası tabii o olayı bilmiyor şeyi bilmiyor rahat kafayla olayı atlatıyor geçiriyor. Zaten iki gün sonra babam da unutup. Ama biz hala o olay bitene kadar o olayı o süreci evde yaşıyoruz.

Bilge: Roller kesinlikle ayrışıyor. Antrenörse antrenör, babaysa baba. Sadece belki şuradan yansıyor... Hayata sirayet etmiş bir durum disiplin. Belki Uzakdoğu sporlarından olduğu için. Disiplin çok çok önemli. Çalıştığımız yere bayrağa selam vermeden bile içeriye girmeyen kişiler olduğumuz için. Evde de çok disiplinli bir yapının olduğunu söyleyebilirim o anlamda. Yatma kalkma saatleri. Adeta bir askeri düzen gibi. Hafta sonudur değil mi yapacak bir şeyin yoktur mesela? Biraz daha uyumak istersin falan ama yok. Sabah kalkılacak erkenden vs. Son derece disiplinli bir ortamın varlığından söz edebilirim.

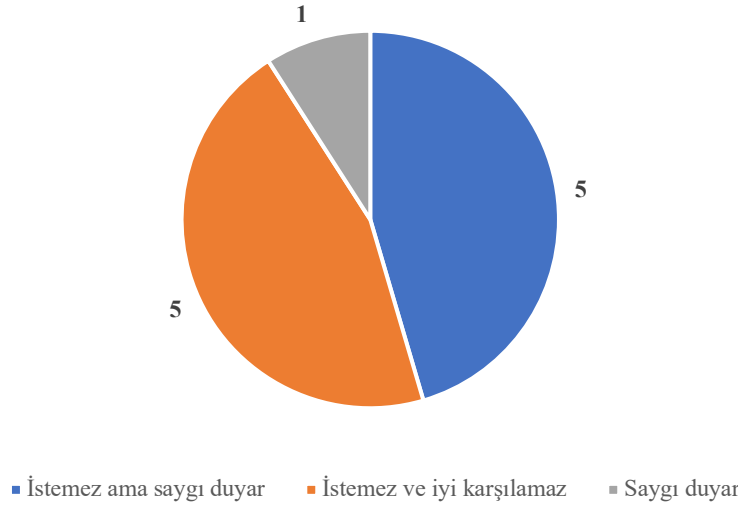
Turgut: O konular tekrar açılıyor. Genelde pişman olarak konuşuluyor ama bir şikâyet olarak değil genelde pişmanlık duygusuyla bir konuşma oluyor. Ve sonrasında o duruma çözüm üretiyoruz o şekilde bir konuşma oluyor eve öyle yansıyor.

Yaman: Yok. Hiçbir zaman. Evde farklı orada farklı. Salonda arkadaş gibi oluyoruz eve geldik mi baba oğul. Evde de arkadaş gibi ama baba farkını hissettiriyor. Normal olarak her insanın yapması gereken şey diye düşünüyorum.

Akın: Sürüyor. Devam ediyor. Maçta bir gerginlik, sadece benim maçım da değil genel olarak bir müsabaka olur onun gerginliğini eve geldiği zaman da söylene söylene yemek yeriz.

Biz de katılırsız ona. Of ya baba böyle mi oldu gerçekten falan filan diye. O bir üç dört saat evde devam eder yani. Eve taşır onu. Bu şekilde oradan buraya eve aktarılıyor yani.

• **Sporu bırakmak isteseydiniz aileniz bunu nasıl karşılardı?**

Ebru: Evet, şu an dönem bu dönem. Yani bırakmaya yakın bir dönemdeyim. Söylediğimde üzüldüler “Bir düşün” dediler ama “Hayır bırakmayacaksın” falan demediler. “Sen nasıl mutluysan mutlu olduğun yeri seç ama iyi karar ver” dediler.

Haluk: Sporı bırakmak isteseydim ailem bunu çok güzel karşılamazdı. Kesinlikle güzel karşılamazdı çünkü bir verilmiş emek var ya. Şimdi çok şükür güzel bir duruma geldik hem maddi hem manevi olarak. Ben yani bu benim için de zor olur çünkü ben her şeyimi bu işe borçluyum aynı şekilde babam da. Ben zamanında maddi imkânsızlıklar yüzünden antrenmana gidemediğimizi bizim gidip babamın gidemediği dönemleri de biliyorum. Şu an çok şükür ikimizin de altında araba var. Bu tarz şeyler emek verdik ve bu emeği şahsen ben bırakmak istemem. Ama ben bırakmak istesem bile babam güzel karşılamaz. Yani maddi boyutunu geçti artık manevi boyut için izin vermez. Çünkü hocam ben her şeyimi bu spordan kazandım her şeyimi arkadaşlarımı bile.

Sevin: İstedğim dönem oldu, ama bunu onlara yansıtmadım. Annemle konuşuyordum genelde bu tür konuları. Annem de bırakmamı istemiyordu. Çünkü o da ilgilenmemiz seviyordu, hoşuna gidiyordu. Bir geleceğimizin olacağının farkındaydı, bize birçok avantajının olduğunun farkındaydı. Belki performans olarak yansıtmış olabilirim babama ama düşüncelerimi hiç paylaşmadım yani bırakmak istediğimle alakalı. Yani bırakmayacağımı, bırakamayacağımı bildiğim için aslında. Çünkü o da istemeyecekti bırakmamı, bunu bildiğim için hiç paylaşmadım onunla.

Ozan: ...bir ameliyat durumum oldu. Tekrar maça girdim randıman tutturamadım o da bahanem oldu. O şekilde bıraktım yani. O zaman bıraktığımda da yine istemediler bırakmamı. Yaşın daha çok genç 23 yaşındasın. 24-25 iyileşirsin 30-35’e kadar devam edersin diye telkinde bulundular. Ama bu sefer çok üzerime gelmediler. Dedim benim hayatım, benim kararım. Biraz yaşımın büyüklüğünün de etkisiyle. “Ben bu şekilde olmasını istiyorum. Taekwondo beni doyurdu iş imkânı verdi, başarı imkânı verdi daha da fazlasında gözüm yok” diyerek kendimi o şekilde kapatmıştım.

Mahir: Tabii bırakmamı istemezlerdi. Şuradan örnek vereyim. En başarılı olduğum zamanda bırakmak istiyordumdan yola çıkayım. Bırakmamı istemezlerdi, bıraktırmazlardı da.

Fatih: Oldu ben bıraktım aslında. Çok zor oldu. Ben bıraktım uzun bir süre. (...) Ama bu da bizimkilerde özellikle babamda çok büyük bir travma oldu. Ama çok belli etmedi. Çünkü sakattım da. Sakatlandım ve inanmadı bana. Önce bir köpeğin zinciri dolandı dizim çıktı. Sonra anlık gelişen bir şeydir deyip devam ettik spora. Sonra bir gün buz patenine gittik arkadaşlarla, dizim çıktı. İnanmıyor bana adam. Sonra bir gün antrenmanda dwit-chagi (dönerek atılan bir tekme) adam nasıl olduysa dizime vurdu ve dizim çıktı yine. Orada gördü dizim de yanda duruyor. Orada gördü ondan sonra inandı artık yani. (...) Sonra ben bir süre bıraktım ve bir şey diyemedi ama çok morali bozuldu. Çünkü çok beklentisi vardı benden. Tam da hani böyle en formda olduğum dönemlerdi. Onda bir travma yarattı tabii. Ama bir şey diyemedi zorunlu kaldı çünkü.

Araştırmacı: *Peki sakatlık yaşamadan önce bırakacağım desen ne olurdu?*

Fatih: Yok bıraktırmazdı mümkün değil. Mümkün değil. Öyle bir ihtimal yok. Düşünemiyorum. O dizi dikerdi var ya.

Duygu: Avrupa'dan dönükten sonra otomatik bir rahatlama geldi bana. Niye artık umurunda değildi. Seviyor muydum seviyordum ama şu da vardı. O zamanki yaş dilimimde ergenliğimi yaşamak istediğim için sporu artık bir noktadan sonra hayatının 3. 4. 5. kısmına doğru yavaş yavaş atıyorsun. İdmanlara gitmiyorsun, kaçırıyorsun falan filan. Bir gün oturduk, bu süreç bir ay sürdü hani benim kaçmalarım falan. Oturduk “Yapacak mısın?” dedi, “Yapmayacağım” dedim “Neden?” dedi “Yorulduğum artık yeter ben bu kadarını istiyorum” dedim. “Daha iyisini yapabileceğini biliyorsun” dedi “Biliyorum” dedim “Niye istemiyorsun?” dedi “Belki de hayatımı böyle yönlendireceğim, öğretmen olacağım kafama göre takılacağım” dedim. “Sen bilirsin” dedi ve o günden sonra bizim taekwondo olayımız kapandı.

Bilge: Hiç dile getirmedi. Bırakmak aklımdan geçiyordu ama hiç dile getirmedi. Bırakma süreci doğal gerçekleşti. Okul... dahası işe girdikten sonra gelişti. Üniversitede işe başladıktan sonra, antrenman saatlerinde işteyim falan. Doğal bir süreç olarak yavaş yavaş bıraktım. Aynı mahalledeydi kulübümüz oturduğumuz yerle, kulübümüz kapandı. (...) Bıraktırmazdı herhalde. “En azından bir maça gir görelim” vs. derdi. Bırakmamam yönünde bir çabası olurdu. Ama ben istiyorsam saygı da gösterirdi.

Turgut: Bırakmak istesem benim babam sporun içinde tutmak ister ama tabii ki son kararı yine bana bırakır.

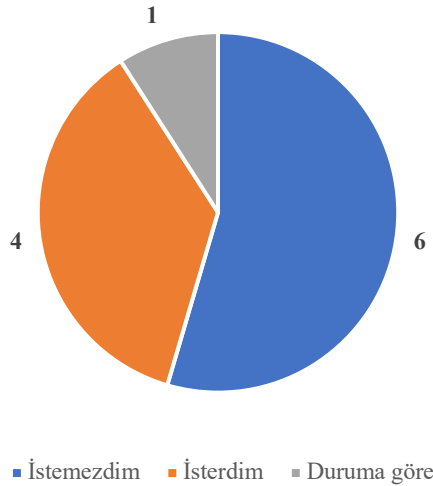
Yaman: Hiçbir zaman hiç baskı yapmadı o konularda. Sadece şimdi bırakmayı istersem der ki “moralin bozuk, üzüntülüsün, o yüzden bırakmak istiyorsun, pişman olursun” diye. Bir ara öyle bir şey yaşamıştım moralim bozuktu yorulmuştum. O yüzden dedi ki “Bıraksan çok yanlış yaparsın biraz devam et ne oluyor olmuyor duruma göre bakarsın.” (...) Psikolojik olarak bir etki yaptı. Zorla devam et değil. “O kadar emek verdin ter döktün bir bak. Her şeyi bırakıp nereye döneceksin şimdi?” diye. Öyle devam ettim iyi ki devam etmişim. Çok pişman olurdum.

Akın: Spor bırakmak isteseydim ailem bunu normal karşılardı. Çünkü artık biliyorlar, ben onların, onlar için önemli olan şey benim mutluluğum. Onlar da buna çok önem verirdi. Derlerdi ki bu çocuk böyle böyle bir isteği varsa demek ki mutsuzdur. Artık bırakmak istiyor der bıraktırırlardı yani sıkıntı çıkarmazlardı.

Araştırmacı: *Peki biraz önce bir süreçten bahsetmiştin ya, acaba bu da süreçsel olabilir mi? Bu kadar dereceler yapmadan bırakmak isteseydi tutumları aynı olur muydu?*

Akın: Bence olmazdı o zaman. Çünkü ya bilmiyorum ki yani. Olmayabilirdi çünkü şimdi daha bir şey yapamamışım yani. Kendimi gösterememişim. Ve babamın benden gerçekten çok beklentisi vardı. Benim yetenekli olduğuma inanıyordu. Yenilince sinirleniyordu gerçekten nasıl yenilirsin diye hani. O yetenektesin nasıl bunu yapabilirsin diye. Bence biraz beni geri döndürmeye çalışırdı alttan alta. Direkt hayır demezdi ama o şekilde bir tarife uygulayabilirdi yani.

• **Kendi çocuğunuz olsa/varsanız antrenörlüğünü yapmak ister miydiniz?**

Haluk: Yapmak isterdim. Çünkü babam antrenör olduğu için bana karşı yaptığı yanlışları ve doğruları öğrendim. Bu sebeple eğer antrenörü olursam çocuğumun bu süreci daha iyi yönetebileceğime inanıyorum.

Ozan: Kızsa evet erkekse hayır. Çünkü kız çocukları bence tabii olmaya da bilir, kız çocukları biraz daha duygusaldır. Bir komut verildiği zaman veya bir şey yap denildiği zaman daha çok ayak uydurur. Beni çok sinirlendirmez, germez. Kız çocuğu böyle yüzüne bakar yumuşarım ama erkek olduğu zaman şu da var, başarı anlamında, kesinlikle ayrımcılık yapmıyorum ama erkeklerde biraz daha zor, çeviklik hız güç dayanıklılık. Bunların hepsini sağlayabilmem için erkek çocuğumda benim gerçekten çok fedakârlık yapmam gerekiyor. Babamın bana yaptığının iki katını çocuğuma yapmam gerekiyor. Çünkü artık nesil de değişiyor çocuklar söz dinlemiyor. Çocukların ellerinde telefon durum öyle olduğu için zor. Oğlum doktor olur kızım da Avrupa- Dünya - Olimpiyat şampiyonu olur.

Araştırmacı: *Annen babanla aynı stili mi izledin farklı mı olurdu?*

Ozan: Katı kurallarım olmazdı, yenildiği zaman kızmazdım. Sonra antrenmanda kötü yaptığı zaman olabilir, insanlık hali. O gün midesi bulanıyordur, canı sikkındır bir şey olmuştur. Konuşmayı tercih ederdim. Kızmaktan ziyade. Stil farklılığı o olurdu sadece.

Duygu: Anneme yaptırırdım (gülerek). Benim eşim de sporcu olduğu için çocuk olduğunda hangi branşı seçer mesela taekwondo mu voleybol mu? Voleybol seçerse babası alsın taekwondo seçerse annem çıksın. Ama anneme hep derim “benim çocuğum her şeyi yiyip içecek” karışamazsın. (...) annemin yapması daha rahat hissettirir. Çünkü şu an şunu düşünüyorum, annemin zamanla kazandığı tecrübeyi ben direkt kazanamaya da bilirim. Farklı da yönetebilirim. Ben daha farklı hissedebilirim o tecrübeli, biliyor. Annem de diyor ki “senin çocuğun olsun asla dövüştürmem”.

Bilge: Güzel soru, ister miyim? İstemem galiba. Çünkü bence ben bir ebeveyn olsam sıkıntılı bir süreç yaşayabiliriz. Biraz bende kontrol manyaklığı var bir tık. O yüzden her süreci. Sadece ebeveyn olmak değil tüm süreci. Belki olsam farklı da olur. Ama her şeyi kontrol etmek istediğim için zulüm olurum çocuğa.

Akın: Yok istemem. Aşırı stresli bir şey. Geçen gün kardeşimin maçında arkasına çıktım. Ya dışlığı verirken elim titriyordu. Böyle bir şey yok asla.

Araştırmacı: Babam nasıl dayanmış dedin mi?

Akın: O gün dedim. İşte o gün dedim. O gün gittim hatta akşamına babamla konuştum. “Baba sen nasıl yapıyorsun?” dedim ya. Yenilince falan üzülüyorsun, tekme yemesin istiyorsun suratına falan. Yenilince üzülüyorsun, yenilmesin istiyorsun. Aslında sana ne yani, küçücük çocuk yenile de bilir. Geçen yapılan ----- Şampiyonası’nda mesela kardeşim yenildi ama o yenilene kadar öldük bittik. İki üç maç aldı. Girmeseydi keşke bir de ben çıktım arkasına babam şov yapıyor. Orda bağıra çağıra sesim de gitti. Benim orada ne işim var ben niye orada bağırıyorum. Çocuğum olsa yapmam böyle bir stres yok.

• **Konuyla ilgili eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı? Neler söylemek istersiniz?**

Duygu: Anne babalar çocuklarını her zaman daha fazla etkiledikleri için. İnsanlar... çocuklar kendine rol model seçiyor bu ya okulda öğretmendir ya spor yapıyorsan antrenördür evde anne babadır abi kardeş falan filandır. Senin okul hayatın zaten profesyonel spor yapıyorsan yok diyebiliriz. Sen doğal olarak anne ya da baba artık antrenör kimse onu seçiyorsun. Burada ben mesela şunu isterdim. Anne ve baba olup antrenör olanların özellikle ayrı bir duygusal olarak eğitim almalarını isterdim. Antrenörlük seminerinde gidip yaşadıklarımızı biliyoruz, poomse çiz, derse gir çık, falan filan ama bu değil. Zaten çoğu antrenör-sporcu genel olarak aralarında bir bağ oluşması lazım. Ama anne baba olduğunda senin o bağın zaten var. Sadece bunu daha profesyonel şekilde ilerletmek için önce anne ve baba olan antrenörün (ebeveyn-antrenörün) bence bir eğitim alması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çocuklarını kötü yönde de etkileyebilirler. Ben mesela bunu fayda yerine zarara uğratsam bugün başarılı ve elit bir sporculuk geçirmemiş olacaktım. Tam tersi ailenin, ki yapamayınca anne baba bunu sinirine yenilip söyler “Sen yapamıyorsun, sen beceriksizsin, senden bir şey olmaz” gibi ve bu senin tüm hayatını kişilik olarak da etkileyebilir. Bu da senin sporu bıraktıktan sonra diğer ortamlara girdiğinde ezik bir psikolojiyle girmeni sağlayabilir. O yüzden iletişim ve duygu yönü açısından bence bu ebeveyn antrenörlerin eğitim alması gerektiğini düşünüyorum.

Yaman: Benim Türkiye’de gördüğüm aileler arasında en büyük sıkıntı saygısızlık. Saygı yok aralarında. Herkes birbirine saygı duymalı. Birbirini sevmeli. Saygı korku değil, utandırıcı bir şey değil. Saygı duymak tam tersine gurur duyulacak bir şey. Herkes gurur duymalı birbirleriyle, annesi oğluna annesi kızına ya da babası oğluna kızına. Saygı dilerim herkese. Saygı duyulmalı yani.

Bunlara ek olarak sonda sorular aracılığıyla veya sporcuların spor geçmişiyle alakalı elde edilen bazı bilgiler şu şekildedir:

Çalışmada yer alan 11 elit sporcudan 10 tanesinin ebeveynlerinin bulundukları branşla ilgili kendi spor kulüpleri bulunmaktadır. Kariyerlerinin başında çift meslekle uğraşan 3 ebeveyn-antrenör de zaman içerisinde tamamen spor salonunda antrenörlük işine yönelmişlerdir. Yani toplamda 10 elit sporcunun ebeveyn-antrenörlerinin birincil mesleği antrenörlüktür. Son olarak katılımcıların hiçbiri akran zorbalığı yapmadıklarını ve doğrudan akran zorbalığına uğramadıklarını belirtmişlerdir. Yalnızca Mahir dolaylı olarak yaşadığı bir olaydan bahsetmiştir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, literatürde yer alan araştırmalar ile desteklenerek sonuçlar tartışılmış ve bu sonuçlara dair yorumlara bu bölümde yer verilmiştir. Kategoriler sırasıyla şu başlıklar altında tartışılmıştır:

1) Başlangıç ve Hazırlık:	Spora Başlama Şekli,
Maç Öncesi Aile Ortamı ve
Ebeveyn-Antrenörle Maç Hazırlıkları
2) Duygusal Süreçler:	Kazanınca Hissedilenler,
Kaybedince Hissedilenler ve
Ebeveyn-Antrenörlerin Sporcular Üzerindeki
Duygusal Etkileri
3) Avantaj ve Dezavantajlar:	Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Avantajları ve
Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Dezavantajları
4) Rol Karmaşası:	İkili Rol Karmaşası,
Karmaşayla Mücadele,
Ebeveyn-Antrenörde Rol Karmaşası ve
Ebeveyn-Antrenörde Karmaşayla Mücadele
5) Çevresel Faktörler ve Genel Hissiyat:	Eleştiriye Karşı Duygusal Tepkiler,
Diğer Sporcuların Düşünce ve Davranışları,
Ebeveyn-Antrenöre Sahip Olmanın Genel Hissiyatı

5.1. Başlangıç ve Hazırlık

Çalışmaya katılan sporcuların büyük çoğunluğunun anne-babanın sporcu olması veya anne-babanın spor kulübü sahibi olmasıyla spora başladıkları ve aslında sporu bizzat seçerek değil kendilerini bir anda branşlarındaki spor ortamında bularak spor hayatlarına başladıkları görülmüştür. Mahir “*Spora, maalesef tatamide doğarak başladım. Çünkü annem ve babamın da sporcu geçmişi olduğundan dolayı. İster istemez spor adı altında taekwondo sporuyla buluştum.*” derken Fatih “*Aslında spora başladığımda babamın spor salonu olduğu için. Yaşımı tam olarak hatırlamıyorum çünkü çok küçüktüm ve salondaydım zaten.*” söylemleri

buna örnektir. Sporcular kariyerlerine başlarken branşlarını seçme şanslarının pek olmadığından da bahsetmişlerdir. Örneğin Turgut “*Babamın etkisi çok oldu babam karateci olduğu için yöneldim. Seçme şansım yoktu baba mesleğinden devam ettim.*” diye belirtirken Ozan “*Annem babam taekwondocu olunca ben de taekwondocu olmuş oldum aslında. Onların desteği ile aslında başta biraz istemeyerek çok hevesli olmayarak başladım.*” şeklinde durumunu anlatmıştır.

Sporcuların branşlarına kendi istekleri dışında başlamaları, hatta bazılarının biraz da zorla branşlarına yönlendirilmeleri bir dezavantaj olarak görülebilir. Zira üst düzey başarıya ulaşarak elit sporcu olsalar dahi geriye dönebilseler ve seçme şansları olsa başka branşları seçebileceklerini ifade etmişlerdir.

Barber ve meslektaşları (1999), 9-14 yaş arası, ebeveyn-antrenörü olan 36 ve ebeveyn-antrenörü olmayan 26 kişi olmak üzere toplam 62 sporcuyla yürüttükleri çalışmada ebeveyn-antrenörlerin çocukların spora katılım güdülerini etkilemediğini aksine çocukların ebeveynlerinin antrenörlük güdülerini etkilemiş olabileceğini, çünkü birçoğunun ihtiyaçtan dolayı antrenörlük yaptığını ileri sürmüşlerdir. Sonuçlar bu açıdan çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Zira çalışmamızda bahsi geçen ebeveyn-antrenörlerin neredeyse tamamının birincil mesleği antrenörlüktür. Burada ihtiyaçtan doğarak antrenörlük rolüne yönelimden ziyade antrenör olmaktan dolayı çocuğunu sporcu yapmaya doğru bir yönelimden söz edilebilir. Buradan hareketle bu çalışmanın Barber ve meslektaşlarının (1999) araştırma sonuçlarından “spor sosyalleşmesinin etkileşimli ve çift yönlü doğasını temsil eder” fikrini desteklediği görülmektedir. Ebeveyn-antrenör de çocuk-sporcu da birbirinden etkilenebilmektedir.

Yaklaşan maçlardan önce aile ortamı daha spor odaklı ve “telaşlı” olarak yansıtılmıştır. Aile üyelerinin çoğu yapılan branşa dahil olduklarından ev ortamında heyecan, gerginlik ve stres gibi duygular sıkça yer almış; teknik-taktik konuşmaları, manevi destek ve sıkı yönetim gibi durumlar da ortamdaki varlığını göstermiştir. Katılımcılardan Akın’a göre evin günlük rutinlerine maçla ilgili birtakım şeylerin karışması ev ortamını tuhaflaştırmaktadır. Akın evde “tuhaf bir ortam” oluştuğunu şu sözlerle anlatmaktadır: “*Evin içinde işte sürekli taekwondo muhabbeti. Annem çay getiriyordu biz taekwondo konuşuyorduk falan filan. Annem çay getirirken kendi de dâhil oluyordu falan. Öyle çok tuhaf bir ortam vardı. Ebeveynler de bu işin içinde olduğu zaman normalinden çok farklı bir ortam oluyor evin içinde yani.*” Ozan, yarışma zamanından çok uzun zaman önce ve maçın büyüklüğüne

bakılmaksızın sıkı yönetimli bir kamp ortamı yaşadığını ve bu durumun kendinde stres yarattığını şöyle aktarmıştır: *“Beni bir kampa alırlardı. Kesinlikle dışarıya çıkarmazlardı. ‘Ayağın takılır sakatlanırsın, top oynayamazsın, gezemezsin, bir şeyler yiyip içemezsin kilo alırsın.’ 2-3 ay öncesinden bir kampa girerdim evin içinde. Bu biraz stres yapardı, mesela elimde telefon veya başka bir şey olurdu “maçına odaklan” derlerdi, daha 3 ay var ama.”* Bilge bunun tüm aileye etki ettiğini *“Evde her zaman bir turnuvaya hatta bir antrenmana karşı bile bir hazırlık vardı. Bütün hayatımız onun üzerineydi diyebiliriz. Sürekli her hafta, iki haftada bir falan katıldığımız için totalde bütün ailenin yaşantısı maça hazırlıktı diyebilirim.”* şeklinde dile getirirken Duygu ise, evdeki gerginliğin beklentiye bağlı stresten oluştuğunu *“...gelecek kaygısı olduğu için beklenti yüksekti ve bu beklenti otomatik olarak strese dönüşüyordu.”* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılar ebeveyn-antrenörleriyle maçlara hazırlanırken fizyolojik ve psikolojik çalışmalar yaptıklarını, antrenman programlama, teknik çalışma, maç analizi-maç izleme gibi faaliyetler gerçekleştirdiklerini açıklamışlardır. Hem annesi hem babası branşa dahil olanlarda annelerin biraz daha beslenme ve psikolojik destek kısmında babaların ise saha içinde yer aldıkları gözlenmiştir. Örneğin bu durumu Ozan şu sözlerle ifade etmiştir: *“Aslında şöyle eğer böyle bir dal olarak ayırırsak mental psikolojik olarak annem çok etkiliydi antrenman konusunda. Bedensel olarak da partnerlik olsun koşmak olsun babam. Aslında biri psikolojik biri fiziksel olarak antrenörüm.”* Çalışmada yer alan branşların sıklet sporu olmasından dolayı elit sporcular özellikle kilo kontrolü ve beslenme konusunda ebeveyn-antrenörleriyle hazırlık yaptıklarını vurgulamışlardır. Ebru *“Genelde kilo sporu olduğu için aile yemek olarak falan daha dikkat ediyor herkes daha özen gösteriyor.”* şeklinde, Duygu ise *“Antrenman haricinde bir de müsabık antrenmanı ekleniyordu. Kilonu ayarlamam gerekiyordu. Ona göre özel antrenman yapılıyordu.”* diyerek durumu açıklamıştır. Fatih ebeveyn-antrenörüyle maç hazırlıklarının zorluğundan ve erken başladıkları için sürantrene olmasından şöyle bahsetmiştir: *“Çok zordu. Zor oluyordu zaten bir 6-7 ay önceden başlıyorduk. Sürantrenman olduğum bile çok oldu.”*

Genç yaşta başarılı olma baskısı ve bunun gelecekteki sportif başarıya giden en etkili yol olduğu algısı, daha fazla antrenman yapılmasına ve spordan alınan zevkin kaybolmasına yol açmaktadır; bunların her ikisi de sporda tükenmişlik ve yıpranmanın yaygınlaşmasına katkıda bulunabilmektedir (Brenner ve Watson, 2024).

Yarışmalara katılan sporcuların hem fiziksel hem de psikolojik olarak sürekli stres altında olduğu, sürekli olarak kendi sınırlarını aşmaları ve kendilerinden üstün performans talep edildiği bilinmektedir (Noblet ve Gifford, 2002). Her ne kadar altta yatan temel dengesizlik olan stres her genç sporcuyla olumsuz etkileyebilse de bazı popülasyonlar yüksek risk altında görünmektedir. Araştırmalar dayanıklılık sporcuları, genç kadın sporcular, bireysel branş sporcuları ve elit düzeydeki sporcuların özellikle yüksek risk altında olabileceğini belirtmektedir (Kenttä ve ark., 2001; Matos, ve ark., 2011).

Elit sporcularda sürantrenman sorunu giderek artan bir endişe kaynağı olarak gösterilmektedir. Atlanta ve Nagano Oyunlarında yarışan ABD'li Olimpiyat sporcuları üzerinde yapılan anketlerde, sporcuların sırasıyla %28 ve %10'u aşırı antrenman yaptıkları ve bunun da oyunlarda önemli ölçüde düşük performansa yol açtığı bildirilmiştir (Gould ve Dieffenbach, 2002; Gould ve ark., 1999). Sürantrenmanın nedenlerini ve semptomlarını belirlemeleri istendiğinde, üniversite yüzücüleri şunları belirtmiştir: çok fazla stres ve baskı; çok fazla antrenman; fiziksel yorgunluk ve ağrı; aşırı tekrardan dolayı can sıkıntısı; yetersiz dinlenme ve uyku eksikliği (Raglin ve Morgan, 1989). Sürantrenman ciddi bir kronik durum ve ortadan kaldırılması gereken bir zorluk olarak tanımlanmıştır (Lemyre ve ark., 2007). Sporda özelleşmenin de genellikle artan antrenman saatleri gerektirdiği için sürantrenmana ve nihayetinde sporcu tükenmişliğine yol açtığı anlaşılmaktadır (Brenner, ve ark., 2019). Buna ek olarak, sporda erken özelleşme genellikle sosyal izolasyon, artan kaygı, daha fazla stres, yetersiz uyku, aile zamanının azalması ve nihayetinde tükenmişlikle sonuçlanmaktadır (Brenner, 2007; DeFiori ve ark., 2014).

Bu olumsuz psikolojik durumların üstesinden gelebilmek için en etkili strateji antrenörlük eğitimi olarak işaret edilmektedir. Antrenörler ve antrenörlük uygulamaları sporcuların sporda tükenmişliğine neden olduğundan, bu konuda eğitim almanın sporcuların spora devam etmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Strand ve Samuelson, 2021). Vitali ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında görüldüğü üzere, antrenörlerin yarattığı ortamın türü sporcularda tükenmişlik üzerinde etkilidir. Vitali ve arkadaşları (2015), daha çok görev odaklı (ustalık) bir ortamın, ego odaklı bir ortama göre tükenmişliği önlemede daha etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmalar, ustalık odaklı bir motivasyon iklimi algılayan sporcuların, performans odaklı bir motivasyon iklimi algılayan sporculara kıyasla daha olumlu bir hedefe ulaşma örüntüsü gösterme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır (Granero-Gallegos ve ark., 2017). Spor ortamlarında ustalık odaklı motivasyonel iklimler

için çabalamak önemlidir. Geçmiş çalışmalardan elde edilen sonuçlar, ustalık odaklı iklimler önemli olarak algılandığında, bireylerin uyarlanabilir bilişsel, duygusal ve davranışsal örüntüler sergileme eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Ntoumanis ve Biddle, 1999).

Önceki çalışmalar da ele alınarak bireysel branşlarda yarışan ve antrenörü ebeveyni olan elit sporcuların hem erken özelleşme hem de sürantrenman ve devamında tükenmişlik yaşama risklerinin diğer sporculara göre daha yüksek olabileceği çıkarımında bulunabilir. Bu sebeple ebeveyn-antrenörle maç hazırlıklarının teknik-taktik açıdan destekleyici ve verimli olduğu ancak sürantrenman riski sebebiyle dikkat edilmesi gereken bir aşama olduğu söylenebilir. Ayrıca ebeveyn-antrenörlerin tercih edecekleri ebeveynlik ve antrenörlük stillerinin de önem arz ettiği ileri sürülebilir.

5.2. Duygusal Süreçler

Sporcular yarışmalarda kazandıkları zaman mutluluk, gurur ve duygusallık yaşandığını ve bunların kendileri için motivasyon kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn-antrenörlerin duygusallığı ve gururu kendi çocuğunun başarıya ulaşmasından ötürü diğer sporcularda yaşadıklarından daha farklı, daha yoğun bir his olarak yansıttığı görülmüştür. Bunun sebeplerinden birinin ebeveynlerin, antrenör olarak kendi çocuklarıyla da başarıya ulaşarak “kendilerini ispat etmiş” olmasıyla ilişkilendiğini Mahir şu sözlerle anlatmıştır: *“Yani tabii her sporcusuyla aynı sevinci yaşıyor. Ama bir tık bizle daha bir şey olduğunu hissediyordum ben. Çünkü yani şey çok önemli. Tamam, başarılı antrenör olabilirsin ama acaba oğlunu da kızını da başarılı sporcu yapabiliyor musun? Hani terzi kendi söküğünü dikebiliyor mu mantığıyla. Bunu da kendisine gururla yaşıttıyordu yani.”* Öte yandan bazı sporcular “sade bir tebrik” ile yeteri kadar takdir edilmediklerini ancak coşkulu bir kutlamayı ebeveyn-antrenörlerinin haklı bir gerekçelendirmeyeyle gerçekleştirmediklerini ifade etmişlerdir. Spor ortamında kendi çocuğunun başarısı için sevinmek “kayıрма” algılanabileceği için önlem almak adına fazla coşkulu kutlama yapmayan ebeveyn-antrenörler mevcuttur. Bilge bunu: *“Belki babam antrenörüm olmasa farklı bir şekilde karşılanırdı ama antrenörüm babam olduğu için çok da böyle hani bir festival havasında bir kutlama şeyinde değildi. (...) Şöyle bir algı oluşmasın diye vardı kesin. Ben babam için konuşuyorum. “Benim kızım” ona daha fazla gösteriş diğer öğrenciler için olumsuz bir algı oluşturabilir diye.”* sözleriyle açıklamıştır. Duygu ise ebeveyn-antrenörünün anne olarak sevinmesinin antrenör olarak diğer antrenmanı ya da önündeki

diğer maçı düşünmeye başlamasından ötürü “kısa süreli bir sevinç” yaşanıldığını şöyle aktarmıştır: *“6-7 kere sevineceğin yerde hep böyle toplasan iki sevinç yaşıyormuş gibi bir sevinç vardı. Ya finalde 1.liğe sevinecekti ya da 2. olduğunda sevinmeden diğer antrenmanı düşünmeye başlayacaktı.”*

Sporcular, ebeveyn-antrenörleriyle kazanma hissini yaşamaktan oldukça mutlu ve gururludurlar. Hatta ebeveyn-antrenörlerinin bu hisleri kimi zaman onların maçlara devam etme motivasyonlarını bile oluşturmaktadır. Ancak kayırılma algısı sebebiyle bazı ebeveyn-antrenörlerin kendi çocuklarının başarılarına yeterince ilgi göstermedikleri ve çocuklarının başarılarını takdir etmekten geri durdukları göze çarpmaktadır. Katılımcıların bu deneyimlerine literatürde de rastlanmıştır. Avustralya futbolunda ebeveyn-antrenörlerin güncel deneyimlerini vurgulamak için 16 ebeveyn-antrenörle görüşülen çalışmada da benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Analizler sonucunda kasıtlı eleştiri, sınırlı ödüllendirme ve davranışı meşrulaştırma olmak üzere üç ana tema oluşmuştur. Sınırlı ödüllendirme teması, ebeveyn-antrenörlerin diğer kişilerdeki kayırmacılıkla ilgili endişeleri gidermek adına haftanın oyuncusu gibi ödüllerde çocuklarını görmezden gelerek resmi teşvik ve takdirlerini sınırlandırmalarını içermektedir. Bunun ebeveyn-antrenörlerde geçici suçluluk duygusuna yol açtığı ancak ev ortamında bunu açıklama fırsatı olmasıyla bu duygunun dengelendiği bildirilmiştir (Elliot ve Drummond, 2017). Buna benzer davranışların sporcular açısından olumsuz algılanabileceği, ebeveyn-antrenörlerini haklı bulsalar dahi bu durumun motivasyonlarını kaybedebilecekleri bir ortamın oluşmasına önayak olacağı tahmin edilmektedir.

Ebeveyn-antrenörler, sporcuların kaybettiği zamanlarda genellikle üzgün, sinirli ve morali bozuk olarak tasvir edilmiştir. Haluk ebeveyn-antrenörüyle üzüntüyü beraber yaşamalarını verilen emeğe bağlarken: *“Üzülyörlör, sonuçta onlar da bir emek veriyorlar benim emeğimi de görüyorlar. Üzüntüyü beraber yaşıyoruz yani.”* Mahir hem emek hem de ebeveyn-antrenörünün kendi çocuğuyla başarmayı daha fazla istemesine bağlamıştır: *“Genelde şey oluyordu, eğer kendi bireysel hatalarım sonucu kaybettiysem tabii ki anlık bir tepkisi oluyordu. (...) On dakika sonra da “canından değerli mi sen daha değerlisin” hani o şeye dönüyorduk eski halimize. Tabii çünkü o da bir emek veriyor. Emeğinin karşılığını almak istiyor. Ekstra oğlu da yarışıyor bunu aslında biraz daha fazla istiyor ama işte yapacak bir şey yok artık.”*

Elit sporcular kaybediş tarzlarına bağlı olarak da hissedilenlerin değişebildiğini vurgulamışlardır. Örneğin mücadele etmelerine rağmen yenildikleri zaman ebeveyn-antrenörlerinin kızmadıklarını, ancak bireysel hatalar veya taktiksel yanlışlar sonucu yenildilerse ebeveyn-antrenörlerin çok kızdığını, tepkili olduklarını açıklamışlardır. Turgut bunu şu sözlerle: *“Kaybettiğimde taktiksel bir hataysa babam çok kızıyor. (...) Ama eğer ben elimden geleni yaptıysam hakem hatası veya bir şey olduysa o şekilde yenildiysem çok fazla kızmıyor.”* şeklinde belirtmiştir. Ozan ise ebeveyn-antrenörlerinin kaybettiği zamanki hislerinden ötürü başarısızlık korkusu yaşadığını, evde kendini yabancı gibi hissettiğini ve hem ev ortamında hem de antrenman salonunda sert tepkilerle karşılaştığını şu sözlerle aktarmıştır: *“Ben yaklaşık 2016’ya kadar kaybetmekten çok korkuyordum. Çünkü kaybettiğim zaman, böyle evde sanki ben yabancıyım gibi. Yemek isteyeceğim isteyemiyorum. Yemeği yapıyor koyuyor böyle önüme, bana bile bakmıyor. Çok fazla umutları yıkılıyor. (...) mesela müsabakada yenildiğimde, ertesi günkü antrenmanda girdiğim zaman kesinlikle bir yerim sakatlanamaz. Midem bulanamaz, başım ağrıyamaz bana kötü bir şey olamaz. Ben o antrenmanı yapmak zorundayım. Çünkü antrenman yapmadığım için yenildiğimi düşündükleri için o şekilde tepkilerini koyuyorlardı.”*

Ebeveyn-antrenörlerin sporcuların üzüntülerine ortak olmaları, verilen emeklerin karşılık bulmaması sebebiyle sinirlenme ve moral bozukluğu yaşamaları normal görülebilir. Zira bu sadece ebeveyn-antrenörlere has bir durum değildir, spor ortamında yer alan aktörler kaybetmekten dolayı benzer hisler yaşayabilmektedir. Örneğin Harwood ve Knight (2009) tarafından 22 tenis ebeveyniyle yapılan araştırmada, çalışmadaki ebeveynlerin neredeyse tamamının çocuklarının müsabakaları sırasında, en fazla stresi özellikle de performansta hayal kırıklığı yaratan olumsuz bir sonuç ortaya çıkardığında yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu tür olumsuz hislerin ebeveyn-antrenörlerin müsabakalar sırasında karşılaştığı yaygın bir durum olduğu görülmüştür (Zehntner ve ark., 2020). Ancak ebeveyn-antrenörlerin verdikleri tepkiler sporcularda başarısızlık korkusunu tetikleyebilir ve elit sporcular kendilerini baskı altında hissedebilir. Özellikle ev ortamında da spor alanında yenilgiyi beraber yaşadığı kişiyle muhatap olmak bu durumu güçleştirmektedir. Kaybetmenin verdiği stresle sporculara yüklenmektense ılımlı bir yaklaşımın gözetilmesi hem sporcu hem ebeveyn-antrenör için daha sağlıklı görünmektedir.

Sporcular ebeveyn-antrenörlerinin kendilerine verdikleri emeğin karşılığını verebilmek, onların üzülmesini engelleyebilmek adına “onlar için yarıştıklarını” ve böylece

emeklerinin karşılığını vermeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu durumun fazladan “sorumluluk”, “duygusal yük” ve “baskı hissetme” gibi olumsuz duyguları beraberinde getirdiği görülmüştür. Haluk bu sorumluluğu ve duygusal yükü her zaman taşıyamadığını şu sözlerle özetlemiştir: *“Yani benim kendime olan güvenim tam. Kendime olan güveni taşıyabiliyorum ama ailemin bana olan güvenini bazen taşıyamıyorum. Çünkü çok güveniyorlar verdiğim emeği de görüyorlar. Bir aile tarafından gelen sorumluluk duygusunun yükünü taşıyamıyorum ben her zaman.”* Sevin ise baba-kız ilişkisinin duygusal bağının çok fazla olmasını bu sorumluluğa bağlamaktadır: *“Duygusal bağ çok fazla olduğu için büyük bir sorumluluk hissediyordum ben. Özellikle önemli maçlarda ‘kazanmam gerekiyor, babam için kazanmam gerekiyor (diyordum)’.”* Duygu ise annesinin beklentilerini özellikle küçük yaşta karşılayabilmek için kendine bu durumu yük ettiğini, şimdi olsa “onun için yarışmak” yerine kendi için mücadele edeceğini şöyle açıklamıştır: *“Tamamen yük. Neden yük? Aslında çocuk kafasıyla olduğu için biraz da yükü. Şu anki aklımla değerlendiriyor olsam... Tamam (annem) başarı istiyor, stresi daha iyi yönetebilirim, kendim odaklı giderim. Şimdi ringe çıktığın zaman kendin odaklı değilsin. Raunt arası annenin yanına gidiyorsun. Hem annem hem antrenörüm. İki göz bana bakıyor, biri annem biri antrenörüm yani. Tamamen stres. Rahat olamıyorsun. Zaten aslında benim sporu bırakmama bir noktada sebep de bunlar oldu. Çünkü o yaşta anlamadan çok fazla yük alıyorsun.”* Kazandıklarında ebeveyn-antrenörle paylaşılan mutluluk ve gururdan da söz eden sporcuların daha ziyade olumsuz hislerden bahsettikleri tespit edilmiştir. Öte yandan sporcular, ebeveyn-antrenörlerinin yerine de sevinip üzüldükleri için çifte mutluluk ya da üzüntü yaşadıklarını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, özellikle belli bir yaştan sonra kaybedildiği takdirde “hesap verme kaygısı” ve “utanç ve mahcubiyet” gibi hisler katılımcıları sporu bırakmaya kadar bile götürmüştür. Ozan’ın konu hakkındaki ifadesi: *“Ya 23 yaşında adamım, koskoca öğretmen olmuşum ‘Babam bana ne diyecek?’ diyorum yenildiğim zaman. Bu düşünceler kötü. Çocukken çok düşünmüyorsun babadır kızar diyorsun ama belli yaştan sonra zoruna gitmeye başlıyor. Babanın ‘kötü antrenman yapıyorsun’ demesi. Annenin ‘bak alttan çocuklar geliyor seni yenerler, daha fazla antrenman yap’ demesi artık zoruma gitti. Artık ‘tamam yenmesinler beni o zaman’ dedim ‘ne yapacaksın o zaman?’ dedi. Bırakacağım dedim bıraktım.”* Fatih ise babasının antrenör olmasının kendisinde kaybetme korkusu ve baskı yarattığından, hatta bu baskı sebebiyle Türkiye Şampiyonasında yenilebileceği kişileri il şampiyonasında yenebileceğinden bahsetmiştir: *“Ama kendi şehrimizde mesela, yerel şampiyonada asla 2. olamazdım ve bu baskı bende olurdu. Mümkün değil 2. olamazdım ‘Serhat Hoca’nın oğlu il şampiyonasında 2. olmuş!’ falan. Ben bu baskıyla mücadele*

edemezdim. Doğal olarak da hiç 2. olmadım İl Şampiyonasında. İyi ki de olmadım yani. Baskıyla mücadele için çözüm buydu. Türkiye Şampiyonasını o kadar takmıyordum. Belki Türkiye Şampiyonasında yenildiğim bir çocuğu İl Şampiyonasında yenebilirdim yani.”

Bu durum literatürdeki, eğitimcilerin çocukları diğer eğitimciler tarafından daha yüksek standartlara tabi tutulur ve genellikle çocuklar “beklentileri karşılamaları” veya “ortalamanın üzerinde performans göstermeleri” gerektiği hissine kapılırlar (Zilber, 2005) bilgisiyle uyushmaktadır. Özetle spor alanındaki eğitimciler olan antrenörlerin de çocuklarından benzer beklentilerin olabileceği varsayılabilir.

Weiss ve Fretwell (2005) U12 futbol takımında oynayan erkek sporcular ve ebeveyn-antrenörleriyle görüşmüş ve benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Babanın antrenörlük yapmasının bazı maliyetleri olduğu belirtilmiş ve bunlar; olumsuz duygusal tepkiler, baskı/beklentiler, çatışma, anlayış/empati eksikliği, hataların eleştirilmesi ve adil olmayan davranışlar şeklinde sıralanmıştır. Sporcular, babalarının kendilerinden daha yüksek beklentileri olduğunu ve daha iyi performans göstermeleri için baskı yapma davranışlarında bulunduklarını iletmişlerdir. Baskı ve beklenti ana teması altındaki alt temalar ise şöyledir; (a) elimden gelenin en iyisini yapmadığımda fark eder, (b) beni daha çok çalışmaya zorlar, (c) üzerimde baskı kurar, (d) yüksek beklentileri vardır ve (e) beni kovmakla tehdit eder. Katılımcılardan biri "Çok daha zor, çünkü beklentileri yüksek" ve "Her zaman yaptığınızdan daha iyisini yapabileceğinizi fark ediyor" demiştir. Ebeveyn-antrenörler de bunu doğrulamıştır ve oğulları için daha yüksek beklentide olmalarının alt temalarında ise (a) oğluma daha fazla yatırım yapıyorum, (b) oğlumdan liderlik rolünde davranmasını bekliyorum ve (c) oğlum olduğu için örnek olması gerekiyor, yer almaktadır. Farklı branşlarda (tenis, hokey, basketbol) yarışan sporcuların da ebeveyn-antrenörlerinden baskı hissettiğini ifade ettiği başka araştırmalara da rastlanmıştır (Schmid ve ark., 2015; Ormond ve Holt, 2021). Unutulmamalıdır ki yüksek ve gerçekçi olmayan performans beklentileri, yetenek gelişimi aşamalarına müdahale edebilir ve sporcuların yüksek stres, sakatlık ve tükenmişlik yaşamasına sebep olabilir (Schmid, 2014).

Ebeveyn-antrenörler böyle bir talepte bulunmasalar dahi sporcularında aynı zamanda çocukları olmasından dolayı, başarılı olarak ebeveyn-antrenörlere emeklerin karşılığını vermek adına ekstra bir gayret ve çaba gözlemlenmiştir. Dahası bazılarında ebeveynin antrenör olarak kimliği veya nüfuzu sporcularda bir baskı unsuru oluşturmuştur. Ebeveyn-antrenörlerin, çocukları-sporcuları üzerinde yarattıkları duygusal etkilerin mutluluğu da

üzüntüyü de ikiye katlayabileceği bununla birlikte birçok elit sporcunun sporu bırakmasına sebep olacak denli büyük ve karmaşık yapılarda oldukları göz önüne serilmiştir.

5.3. Avantaj ve Dezavantajlar

Elit sporcular ebeveyn-antrenöre sahip olmanın spor alanında kendilerine çeşitli avantaj sağlayabileceğini dile getirmişlerdir. Spora başladıkları andan itibaren ulaşımında yaşadıkları rahatlıktan, antrenörle birebir ekstra antrenman imkanlarına, maç takibi ve kilo kontrolünden evde de eksikleri konuşabilmeye kadar geniş bir yelpazede bahsettikleri bu avantajların onları diğer sporculardan daha ileriye taşıdığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Üstelik neredeyse tamamının ebeveyn-antrenörü salonun bizzat sahibi olduğu için istedikleri an antrenman yapmakta özgür olmaları da büyük avantajlardan biri olarak sayılmıştır. Sporcuların hem duygusal olarak güvende ve rahat hissetmelerinin hem de teknik bilgilere hızlı ve anında erişim sağlamalarının kendilerini şanslı hissetmelerine yol açtığı görülmektedir.

Ebeveyn-antrenörlerin de aynı branşta sporculuk geçmişi olması, sporcularda “empati anlayışının” daha yüksek olması ve tecrübeyle bağdaştırılmıştır. Bunun sağladığı motivasyonu Yaman şöyle belirtmiştir: *“O da bu yoldan geçtiği için, biliyor ne eksik ne daha çok çalışsam iyi olur. Her şeyi görmüş tecrübe etmiş bir insan. Tecrübe ve bilgi. Aynı sporu da yapmış sonuçta. Hep sürekli motive etti.”* Mahir ise empatinin yanı sıra “işin içinde olan” ebeveyn-antrenöre sahip elit bir sporcu olmanın camiada bilinirliği arttırdığını ve bunun kendine olumlu yansıdığını aktarmıştır: *“Antrenör sporcularına zaman ayırıyorsa konuşabiliyordur salon dışında. Ama sen ailenle birebir olduğun için ekstra ailen de sporcu-antrenör olduğun için. Hani sürekli aklına bir şey geliyor, bir şey sormak istiyorsun. Tık, hemen yan tarafta babam var zaten. Bu işin hocası yani. Direkt ona sorabiliyorsun. Şu da var avantaj sen de sporcusun onlar da belli bir sporculuktan gelmiş. En azından o sporcu psikolojisini onlardan da öğrenebiliyorsun. Bu durum da aslında bir avantaj. Empati kurması daha rahat oluyor. (...) Sporcuyken seni yaptığın dereceler göre insanlar tanıyor. Ama bu durumda hem babandan dolayı seni tanıyor ve hem de baban ve başarı elde edilince de daha bir tanınır olabiliyorsun yaptığın sporda.”*

Antrenörün aynı zamanda ebeveyn olması sporcuların pek çok karakteristik özelliklerinin, psikolojik ve duygusal süreçlerinin halihazırda biliniyor olmasını doğurmuştur. Antrenörlük yapan ebeveynin çocuğunun hangi durumlarda nasıl tepki

vereceğini önceden biliyor olması, kısaca çocuğunu daha iyi tanıyor olması da bu sebeple avantaj olarak ileri sürülmüştür. Turgut “daha iyi tanınmayı” şöyle ifade etmiştir: *“Benim bu işe başladığımdan beri hocam olduğu için her şeyimi biliyor. Nerede ne yapabileceğimi, sadece maç içinde değil dışında da nasıl psikolojide olduğumu da anlayabiliyor. Beni tanıdığını düşünüyorum ve bu şekilde daha uyumlu bir yol izleyebiliyoruz beraber. Hayatta da en çok güvendiğim adam babam olduğu için bu da ekstra bir güven duygusu sağlıyor bana.”* Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olmaktan kaynaklı daha rahat iletişime geçebildiklerini ve kendilerini daha rahat hissettiklerini de belirtmişlerdir. Örneğin Bilge bunu şöyle dile getirmiştir: *“Daha tanımadığın bir antrenörle paylaşabileceğin şeylerle babanla paylaşabileceğin şeyler farklı olabiliyor. Daha rahat iletişim kurabiliyorsun. Belki farklı birisi olsa söylemeye çekineceğin şeylerde babamla daha rahat iletişim kurabiliyordum.”*

Daha iyi tanınmanın, daha rahat iletişime geçebilmenin ve her anlamda bilgi, tecrübe, empati içinde yaklaşım ve teknik desteğe sahip olmanın ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporculara ciddi avantajlar sağladığı ve bu sporcuların diğer sporculardan daha farklı bir antrenör-sporcu ilişkisi içinde oldukları söylenebilir.

Futbol, softbol, beyzbol ve basketbol takım sporlarında rekreasyonel düzeyde ebeveyn-antrenör ve çocuk-sporcu ilişkisini inceleyen bir çalışmada toplam 9 ebeveyn-antrenör ve 11 çocuk-sporcu ile görüşülmüştür. Çocuk-sporcular, ilişkilerinin birden fazla olumlu yönünü veya faydasını tanımlamıştır. Çocuk-sporcular için bu kategoride yer alan temalar şunlardır; antrenöre aşinalık, bilgi, birlikte vakit geçirme, teşvik ve ekstra uygulama/geri bildirim (Pitas, 2012). Antrenöre aşinalık teması, ebeveyn-antrenörün çocuk-sporcunun beceri ve yeteneklerini diğer antrenörlere kıyasla daha iyi bildiği ve hem ebeveyn-antrenörün hem de çocuk-sporcunun birbirlerine karşı daha rahat hissettikleri yönündeki duygularla karakterize edilmiştir. Bir katılımcı bunun olumlu olduğunu çünkü *“...o beni iyi tanıyor, ben de onu iyi tanıyorum”* derken diğeri ise: *“Bu iyi bir şey çünkü tanıdığın biriyle çalışıyorsun”* ve *“...eğlenceli çünkü başka biri değil. Bu yüzden neredeyse daha kolay.”* açıklamasını yapmıştır. Bir katılımcı ilişkiyi şu şekilde tanımlamıştır: *“Sizi biraz daha fazla zorlamasını seviyorum. Bence normal bir antrenör kendi çocuğu olmayan bir çocuğu daha fazla zorlamaktan çekinir. Ama bence onun bunu yapma şekli sizi o sporda çok daha iyi yapıyor.”* (Pitas, 2012). Bu çalışmadaki bulgularla araştırma sonuçları “rahat

hissetme”, “daha iyi tanınma” ve ekstra antrenman imkanı” kodlarından görüleceği üzere tutarlı görünmektedir.

Weiss ve Fretwell (2005) çalışmalarında sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmanın olumlu yanlarını; avantajlar, övgü, teknik talimat, yetenek seviyesinin anlaşılması, içeriden bilgi, karar verme sürecine katılım, özel ilgi, kaliteli zaman ve motivasyon olarak tanımladıklarını göstermiştir. Teknik talimat, yetenek seviyesinin anlaşılması ve özel ilgi çalışmamızda da “bilgiye hızlı erişim”, “daha iyi tanınma” ve “ekstra antrenman imkanı” kodlarıyla benzer olarak avantajlar arasında sayılmıştır. Antrenörlükleri babaları tarafından yürütülen tenis sporcularıyla yapılmış bir nitel çalışmada ise çoğu katılımcı babalarının antrenörlük yapmalarının en önemli avantajları arasında; a) babalarıyla benzersiz bağlar geliştirme ve yakın bir ilişki sürdürme fırsatı ve b) babalarından tam ilgi görmeleri ve bunun gelişmelerine olanak sağlamasını saymaktadır (Schmid ve ark., 2015). İsveç gençlik sporunda ebeveyn-antrenör ve çocuk-sporcu olarak ikili rollerin zorluklarını inceleyen bir başka çalışmada ise 13-15 yaş grubu 6 buz hokeyi ve florbol sporcusuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Eliasson, 2019). Ebeveynlerinin antrenör olmasının çocuklara sağladığı avantajlar arasında güvenlik ve destek hissi, ebeveynleriyle birlikte eğlenmeleri ve sporun onlara ebeveynleriyle yakın olma fırsatı vermesi yer almaktadır. Literatürdeki bulgularla elde ettiğimiz bulguların örtüştüğü ileri sürülebilir.

Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olmanın avantajları kadar dezavantajları da olduğundan ve bazı avantajların yerine göre dezavantaj olarak da görülebildiğinden bahsetmişlerdir. Örneğin sıklet sporu yapmalarından ötürü kilo kontrolü avantaj görülürken aynı zamanda dezavantaj olarak görülmüştür. Ebru hem beslenme hem de antrenman anlamında kaytaramadıklarını şöyle aktarmıştır: *“Kaytaramıyorsun hele evde, şimdi küçükken abur cubur çok yeriz mesela, kaçamak yapamıyorsun. (...) gezmek istiyorsun, dolaşmak istiyorsun, gitmemek istiyorsun, kaytarmak istiyorsun yapamıyorsun bunları. Okul çıkışı arkadaşlarım ‘buraya gideceğiz’ bana ‘gel’ dediklerinde ‘salona gitmem lazım, gelemem’ diyordum. O zaman çok üzüliyordum.”* Sporcular özellikle ev içinde dinlenmek ya da yenilenmek istedikleri anda bile sporun konuşulmasından, ebeveyn-antrenörlerin kendilerine fazla dahil olmasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Haluk: *“...zaten hayatımız bizim spor olmuş hayatımızın her yerinde spor var. Evde bazen insan kafa dinlemek isterken bir de gelip ekstra babanın şeylerini dinlemek yoruyor bir yerde ekstraya girdiği için. Bu dönem çok yaşıyorum özellikle. Antrenman dönemleri. Her şeyeime*

karışıyor. (...) bazen çok fazla antrenman döneminde sürantrene olabiliyorum.” şeklinde bunun devamında sürantrene olduğunu da açıklarken Mahir ise olağan rutin eylemlerini bile rahatça gerçekleştiremediğini şöyle aktarmıştır: “Şimdi bazen hani antrenmanlar yoğun işte maçlar, maç programları yoğun, bazen işte kafanı resetlemek istiyorsun. Ya da eve geldiğinde sporla ilgili hiçbir şey konuşmak istemiyorsun. Ama eve bir geliyorsun, yine spor. Bu benim için çok şeydi yani, dezavantajlı bir konuydu. Çünkü mesela bazen atıyorum antrenmanda babanın istediği bir şeyi sen yapamıyor olabiliyorsun ya da o gün yapamadın bir şey olmadı. Eve geliyorsun bir daha o konuyu konuşuyorsun. Ama aslında ben o konuyu konuşmak istemiyorum. (...) İşte yemeğe oturuyorsun “bunu niye yapamadım?”. Ya ben yemek yemek istiyorum. Ben bunu konuşmak istemiyorum.”

Katılımcıların sıklıkla dezavantajından bahsettikleri şeyler arasında “istemiyorum diyememek”, “sporu bırakamamak” gibi kendi isteklerinin gerçekleşmediği eylemler de yer almaktadır. Ebeveyn-antrenörlerin böylesi durumlarda sporculara bazen “duygu sömürüsü” uygulayabildikleri görülmüştür. Bu durum sporcuların arkadaşlık ilişkilerinden fizyolojik ve psikolojik sağlıklarına, spor kariyerlerinden aile ilişkilerine kadar pek çok alana olumsuz etki etmiştir. Haluk yaşadığı durumu: “Gitmek istemiyorum bazen yapasım gelmiyor. Ama babam gelip vicdan azabı çektirmeye çalışıyor aslında bir yandan. Arkadaşlarım mesela çok yorgun olduğu için gidemiyor antrenmana. Aynı şekilde ben de yorgun oluyorum. Diyorum ‘Baba ben bugün gelmeyeceğim.’, “Sen bilirsin oğlum sen kaybedersin.” diyor. Oradan baskıyı bir veriyor. İstesem de istemesem de gitmek zorunda kalıyorum yani. Kötü yani bu.” sözleriyle iletirken Ozan bunu: “Çocukken bırakmak istediğimde, zaten hani “hmmm” parmakları hep böyleydi kızarak böyle sallanırdı. Orada beni baskıladılar. Ondan sonra 2016’da olması lazım ben sporu bırakacaktım. O ara hiç beklemediğim bir şekilde “bırak” dediler bana “tamam” dediler “bırakabilirsin”. Allah allah dedim “nasıl ya?” (...) Neyse ondan sonra belli bir süre geçti. Annem yanıma geliyordu, duygusal duygusal. “Oğlum bak şöyle dövüştüyordun şöyle şöyleydin.” Babam geliyor bana öyle yaklaşıyor. Bir kalbime dokundu tekrardan başladım.” şeklinde anlatmıştır. Fatih ise sosyal hayatına etkisini vurgulayarak: “Hiçbir zaman ‘istemiyorum’ diyemiyorsun mesela. ‘Ben bugün antrenman yapmak istemiyorum’ diyemezsin ‘yorgunum’ diyemezsin. ‘Bugün kız arkadaşım ile buluşacağım’ diyemezsin. ‘Arkadaşlar dışarıda futbol oynuyor ben burada antrenman yapıyorum istemiyorum ama gideceğim’ diyemezsin. Sıkıntı bu.” demiştir.

Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın diğer insanlar tarafından farklı algılanabilme potansiyelinden dolayı sporcular daha kolay cezalandırıldıklarını, daha sert davranışlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun kendilerinde stres ve kaygı yarattığını belirten sporculardan bazılarının bununla mücadele etmek için kendilerini herkese ispat etme zorunluluğu hissettikleri de görülmüştür. Örneğin Bilge bunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Şöyle bir algı oluyor işte, ben hakkıyla antrenman yapmışım, çok çalışmışım, kazanmışım, ama ‘işte senin baban antrenör’ ‘senin baban bu, şu.’ Yıllarca merkez hakem komite başkanlığı da yaptı, ‘senin baban hakem’. Ki maçımı yönetmemiştir. Ama işte ‘senin baban antrenör, senin baban hakem’ dediği için benim aklımda hep şu vardı: Benim sadece rakiplerimi yenmem gerekmiyor, öyle bir performans ortaya koymalıyım ki... rakipleri yenmeliyim, takımdaki aynı kulüpteki arkadaşlarımı yenmeliyim, onların ailelerini yenmeliyim, hakemleri yenmeliyim, seyircileri yenmeliyim. Yani herkesi yenmeliyim. Öyle bir performans ortaya koymalıyım ki hiç böyle ‘senin baban hakem-antrenör’ gibi bakış açısına maruz kalmadan herkes ‘ha evet Bilge bu performansı koymuş hakkıyla almış’ diyebilsin. Onların bakış açısı bir dezavantajdı. Ama babam çok adil olduğu için onu hiç yansıtmamıştır. Hatta bize zaman zaman daha sert davrandığı olmuştur. Çünkü o da eminim farkındaydı. İster istemez böyle bir bakış oluyor bence. Ona karşı da ‘kızlarını kayırıyor, koruyor’ gibi... Onun da çünkü diğerleri gibi ben nasıl onları yenmem gerekiyor diyorum onun için de aynı şey geçerli. O da belki onların bu düşüncelerinin önüne geçebilmek için belki bize daha bile sert davrandı.”*

Katılımcılardan Duygu ebeveyn-antrenörüyle maça çıktıkları zaman raunt aralarında iki ayrı roldeki insanı aynı anda karşısında görmenin kendine yetersizlik hissettirebildiğini, bunu iyi şekilde karşılayabilirse avantaj, kötü şekilde karşılarsa o maç için dönüşü olmayan bir dezavantaj olduğunu şöyle açıklamıştır: *“Antrenmanda bire bir gördüğün annen ve antrenörün yaptığın bir şeyi o an maç esnasında yapamayıp geri düştüğün zaman, raunt arası geldiğinde, senle göz göze geldiğinde sana öyle bir bakışı var ki... Aslında antrenör gibi bakıyor ama annenin bakışı olduğu için kendini o an yetersiz hissedebiliyorsun. Bunu hissettiğin zaman kendini toparlayamazsan tamamen kitlenebiliyorsun. Toparlarsan tabii avantaja çeviriyorsun bunu. Ama o iki gözün biri antrenör biri anne olduğu için sana dezavantajı maç esnasında çok daha fazla. (...) Bunu avantaja çevirirsek iyi. Bir yere kadar çevirdim sonra bıraktım zaten. Avrupa (derecesi) zaten hepimizin hayatlarının dönüm noktası ki ben hep onu istiyordum. Öğretmenliği garantiliyim bırakacağım. Çünkü o stres gerçekten normal sporcular gibi bir stres değil.”* Buradaki örnekteki gibi dezavantajlı

durumlardan bahsederken sporcuların bahsettikleri şeylerden bazılarında hem avantaj hem dezavantaj şeklinde bahsetmeleri durumlar karşısında verdikleri tepkilerin değişkenliği, süreç yönetimi becerisi ya da yıllar içindeki tecrübe edinimleriyle alakalı olabileceği düşünülmektedir.

Elit sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmakla ilgili bahsettikleri dezavantajlı duygu ve durumların sporcularda büyük ölçüde olumsuz fizyolojik ve psikolojik etkileri olduğu görülmektedir. Aynı şekilde istekleri dışında mecbur kaldıkları ve “istemiyorum” diyemedikleri durumlarda ekstra bir üzüntü duydukları gözlemlenmiştir. Uzun süreler boyunca yoğun maç temposundan dolayı sosyalleşme problemi yaşadıklarını, evde bile bazen spordan uzaklaşmak isteseler dahi bunun mümkün olmadığını vurgulamışlardır. Çoğu sporcunun sporu bırakması bile sancılı bir süreç olup spor kariyerlerinin sakatlanmaları sonrası ebeveyn-antrenörlerin durumu kabullenmesiyle ancak son bulabildiği ortaya çıkmıştır. Bir diğer önemli husus ise kayırılma kaygısı yaşayan ebeveyn-antrenörün sporcuya daha fazla ceza vermesi ve daha sert davranmasıdır. Bu durumun ebeveyn-çocuk ilişkisine olumsuz yansıma potansiyeli göz ardı edilmemelidir. Sporcular da aynı kaygıdan mustarip olup kendilerini ispat etme zorunluluğu baskısı da diğer baskı, stres ve kaygılarının yanına eklenmektedir. Burada bahsedilen dezavantajlar, bir kişinin çocuğuna antrenörlük yapmasının potansiyel zararlarını ve bu kararı almadan evvel iyice düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Schmid ve meslektaşları (2015) ebeveyn-antrenöre sahip kız çocuklarıyla yaptıkları çalışmada, ebeveyn-antrenör ve sporcu ilişkilerinin bazı olumlu ve faydalı özellikleri çoğu katılımcı tarafından bildirilmiş olsa da her anlatıda ortaya çıkan olumsuz algılar, ton ve tanımlamaların yaygınlığından bahsetmişlerdir. Neredeyse tüm görüşmelerde katılımcıların, olumsuz deneyimlerini, zorluklarını ve çözülmemiş sorunlarını derinlemesine ve uzun uzadıya açıklamadan önce veya sonra bazı olumlu düşünceleri kabul ederek, sadece bir avuç faydalı yönü kısaca tartıştığı ifade edilmiştir. Olumsuzluğun yaygınlığı, katılımcıların deneyimlerini tartışmak için kullandıkları bilişsel uyumsuzluk ve rasyonalizasyonun yüksek sıklığı ile de değerlendirilmiştir (Schmid, ve ark., 2015). Bu çalışmada da katılımcıların benzersiz hisler, olumlu yönler ve motivasyon gibi güçlü faydaları dile getirmelerine rağmen sıklıkla ve yoğun şekilde olumsuzluklardan bahsedildiği görülmüştür. Yine aynı şekilde bahsedilen olumsuzluklardan önce veya sonra bunun iyi yanları da olduğunu belirtecek ya da yapılan kötü davranışı haklı göstermeye çalışacak normalleştirme ve bilişsel uyumsuzluk

ifadelerine rastlanmıştır. Katılımcıların ebeveynlerine duydukları sadakat ve minnet ile antrenör olarak bilgilerine hürmet ve emeklerine saygı duymaktan ötürü arada kaldıkları görülmüştür.

Aynı çalışmada (Schmid ve ark., 2015) sporcular ayrıca ebeveyn-antrenör rolünün bulanık sınırları arasında gezinmenin zorluklarına da değinmiş ve baba onayı alma ve babalarının kontrol edici ve istismarcı davranışlarına tahammül etme ihtiyaçları açısından zorlu deneyimlerini vurgulamışlardır. Kontrol eğilimleri, onları erken yaşta (iki ila beş yaş arası) tenise katılmaya zorlamaktan, onların katkılarını dikkate almadan antrenmanın her yönünü dayatmaya ve tükenme noktasına gelene kadar her zaman daha çok çalışmaları için baskı yapmaya kadar uzanmaktadır. Daha da önemlisi, katılımcıların deneyimlerinde duygusal istismarın dışavurumcu ve araçsal biçimlerinin (Stirling, 2013) varlığı tespit edilmiştir. Dışavurumcu duygusal istismar, Sally'nin babasının sahada sık sık "bağırması" ve ona aşağılayıcı yorumların kullanımını ve babasının ona "nesneler fırlatması" gibi gözdağı verme amaçlı kullanımları içermekteydi. Araçsal duygusal istismar örnekleri arasında, duygusal manipülasyon ve kontrol davranışlarını haklı göstermek için baba sevgisinin kasıtlı olarak kullanılması (algılandığı şekliyle) ve toplu dersler sırasında yaramazlık yapmanın ve tam çaba göstermemenin cezası olarak "toplum önünde küçük düşürme"nin kullanılması (algılandığı şekliyle) yer almaktadır: "*Bizi başımızın üzerinde raketle koştururdu ve bu hep benim yüzümden olurdu.*" Öte yandan rol çatışmalarının üstesinden gelmek zorlayıcı faktör olarak tanımlanmış, antrenörü hakkında babasına şikâyetle bulunamayan Gina sinir bozucu bulduğu durumu şöyle açıklamıştır: "*Eve gidip 'Antrenörüm çok kötü! diyememek çok zor.'*" (Schmid ve ark., 2015).

Bu sonuçların, "sporu bırakamamak", "hep sporun konuşulması", "istemiyorum diyememek", "duygu sömürüsü", "fiziksel ve zihinsel yıpranma" ve "sitem edememek" kodlarından yola çıkarak bu çalışmayla paralellik gösterdiği söylenebilir. Sporcuların benzer durumlar yaşadıkları alıntılardan anlaşılmaktadır. Örneğin Haluk "*hayatımızın her yerinde spor var*" ve Mahir'in "*bazen işte kafanı resetlemek istiyorsun. Ama eve bir geliyorsun, yine spor.*" ifadeleri tenisten bir türlü kopamayan ve kendini "bunalmış" hisseden Amanda'nın: "*Bazen tenise ara vermem gerekiyor çünkü hep tenis var.*" ifadesiyle örtüşmektedir. Katılımcıların baba sevgisinin kasıtlı kullanılması olarak ifade ettiklerine benzer şekilde Ozan'ın da duygusal manipülasyona uğradığı görülmektedir.

Bir başka çalışmada ise 8 ebeveyn-antrenör (baba) ve kızlarıyla çalışma yürütülmüş ve analizler sonucunda bu çiftlerden dördü uyumlu dördü de çatışmalı çift olarak sınıflandırılmıştır (Ormond ve Holt, 2021). Uyumlu çiftler ilişki odaklıyken çatışmalı çiftler yoğun antrenörlük yaklaşımı içindedir. Katılımcılar takım arkadaşlarına kıyasla “daha fazla hırpalandıklarını”, ve “kesinlikle herkesten daha fazla üzerlerine gelindiğini” açıklamışlardır. C3 takma isimli katılımcı “*benden fazlasını beklediğini bu yüzden bana daha sert davrandığını söyledi*” demiştir babası da kızına farklı davrandığını kabul etmiş ve eklemiştir “*Gerçekten sinirlendiğimde takıma mesaj vermek için çoğu zaman onu bir araç olarak kullanırdım.*” Bireylerin kendi çocuğunu uygunsuzca kayıran biri olarak görünmek istemediği ve bunun ebeveyn-antrenörlerde “çocuğu kayırmak veya ona karşı sert olmak” ikilemi arasında bir dengeyi içerdiği ileri sürülmüştür (Kilger, 2020). Yine bir başka çalışmada ebeveyn-antrenörler ikili rollerin zorluklarından bahsederken “*İnsanların çocuğumu kayırdığını düşünmesinden korkuyorum. Daha sert davranıyorum.*” söylemlerinde bulunmuşlardır (Eliasson, 2019). Son olarak bir diğer çalışmada da sporcular, ebeveyn-antrenörlerinin kendilerine “her zaman adil olmadıklarını” ve “diğer oyunculara daha iyi davrandıklarını” algılamışlardır. Katılımcılardan biri bunu şöyle dile getirmiştir: “*Eğer birisi çok çalışmıyorsa ona bağırma yetkisi yok ama sana istediği kadar bağırabilir.*” (Weiss ve Fretwell, 2005). Bu anlamda çalışmadaki sonuçlar örneğin “adiliyet için sert davranışa maruz kalma”, “diğer insanların bakış açısı”, daha kolay cezalandırılmak”, “kaytaramamak”, “sıkılmak”, kodlarıyla literatürdeki bu sonuçları desteklemektedir. Ancak literatürde sporcuların “sosyalleşmemesi” ve başarılarını “ispat zorunluluğu” gibi dikkat çekici sonuçların yeterince işlenmediği görülmüştür. Bu durum diğer çalışmalarda yer alan sporcuların daha rekreasyonel ve başlangıç aşaması düzeyinde yarışmacı olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Zira bu çalışmadaki sporcuların hepsi elit seviyede yarışan sporculardır ve elit sporcular üzerine daha fazla araştırma yapılması gerekliliği dikkate alınmalıdır. Sıklet sporu branşlarına özgü “kilo kontrolü” konusunda sıkıntıların yaşanması da eklendiğinde bu çalışmada literatüre katkı yapacak yeni keşiflerin ortaya çıktığı söylenebilir.

Jowett (2008), ebeveyn-antrenörler ve çocuk-sporcular arasında, ilişkinin her bir üyesinin ortak çıkarları paylaştığı ve ikili ilişkiden karşılıklı fayda sağladığı karşılıklı bağımlı ilişkilerin uyumlu etkileşimlere yol açabileceğini öne sürmüştür. Ebeveyn-antrenörler, çocuklarının özerkliklerini ve karar verme becerilerini güçlendirmek ve spora

devam etmelerini desteklemek için demokratik bir antrenörlük stili ve demokratik bir ebeveynlik stili benimsemeye teşvik edilmiştir.

Literatürde ustalık, özerklik destekleyici ve dönüşümsel antrenörlük stilleri sporda bir dizi olumlu sonuçla ilişkilendirilmiştir (Vella ve Perlman, 2014). Benzer şekilde, demokratik ve özerklik destekleyici ebeveynlik stilleri de artan özerk motivasyon, spor memnuniyeti ve genel refah gibi olumlu sonuçlarla ilişkilendirilmiştir (Amorose ve ark., 2016; Gagne, 2003). İlişki odaklı antrenörlük yaklaşımlarının (ve potansiyel olarak özerkliği destekleyici ebeveynlik stillerinin) baba-antrenörler ile kızları arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Ancak gelecekte ebeveyn-antrenörler arasındaki antrenörlük ve ebeveynlik stillerinin ayrıca bunların çocuklar için gelişimsel etkilerinin değerlendirilmesi gerekeceği unutulmamalıdır (Ormond ve Holt, 2021).

5.4. Rol Karmaşası

Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olmanın kendilerinde bazı rol karmaşaları yarattığından ve bu karmaşaların nasıl gerçekleştiklerinden bahsetmişlerdir. Özellikle anne ya da babaların evde de antrenör gibi davrandıkları katılımcılar tarafından sıkça dile getirilmiştir. Katılımcılar yaşadıkları rol karmaşasından ötürü “sporculuğa hapsolmuş” gibi hissettiklerini söylerken bazılarının da elde ettiği başarıyı “evlatlık vazifesi” gibi gördüğü bulunmuştur. Fatih babasıyla sporcu olduğu zamanlarda baba-oğul ilişkisinden çok antrenör-sporcu ilişkisinde olduklarını şöyle açıklarken: *“Bunalım oluyor bir yerden sonra resmen. Çünkü içinden çıkılamayan bir döngü gibi. Çünkü bir turnuva bitiyor diğeri başlıyor. Bir yandan da okula gidiyorsun. Yaz tatili geldi ama tatil olayı da yok. Maçlara hazırlanıyorsun ya da maça gidiyorsun. Bitmeyen bir şey gibi. Ergenlikte, 15-16 yaşlarında falan herhalde, hep ‘Şu süreç bir bitsin de şu sporu bir bırakayım’ kafasına çok girmişimdir. (...) Hep kamp gibiydi. Evdeyken de öyleydi. Sabah 5’te adam başında dikilmiş ‘Hadi kalk gidiyoruz’ diyor, nereye gidiyoruz? Yani hep kamp gibiydi evdeyken de antrenman-kamp gibi. Aslında sporcu-antrenör gibiymişiz.”* Duygu ise annesiyle yaşadıklarını şöyle açıklamıştır: *“Sabah kalkınca akşam yatınca, maça gidince maçtan çıkınca, idman yapınca idmandan sonra her şeyiyle sana karmaşa yaşıyor. Niye? Anne olarak ‘Kızım eve geç kaldın, neredesin?’ demesi başka bir de ‘idman var erken gel’ demesi başka. Aslında ikisinde de seni yanında istiyor ama sen otomatik olarak yük alıyorsun üstüne. Çok büyük sorumluluk geliyor. (...) Dört duvarın arasına girmişsin çıkıp bir dört duvarın arasına daha giriyorsun. Nasıl hissettiriyor anladın mı? Orası da aynı orası da hapis gibi. Bir farkı yok ki. Birinde baş*

başasın birinde başkaları da var. Ama sen her türlü o dört duvarın arasındasın.” Ebru da ev ortamında babasının antrenör rolünde olmasından duyduğu rahatsızlığı şöyle dile getirmiştir: “Bazen şeyi sevmezdim, maçtan geliyoruz kaybettiğim zaman babam televizyona yansıtırdı o maçın analizini yapardık. Bu benim çok sinirimi bozardı. Nefret ederdim bazen bu durumdan ‘Ya bir dur ağlayayım sonra izleyelim’ falan. Hemen açar ve tüm aile izlerdik. Yendiğimde de öyle yenildiğimde de öyle. Bunlar bazen sinirimi bozuyordu. (...) bazen normalde pazar günleri evde yatıyoruz, ‘Hadi’ diyor ‘giyin judogileri (judo kıyafeti) gelin bir şey göstereceğim.’”

Sporcuların rol karmaşası sebebiyle ebeveyn-antrenörleriyle ebeveyn-çocuk ilişkisi yaşamadıkları da görülmüştür. Örneğin Ozan: *“Babama mesela antrenmanda yanlışlıkla baba dedim antrenmandan kovdu beni. Daha 12-13 yaşlarındayım. O korkuyla mesela evde bile hocam diyordum babama, korkuyordum. Yani nasıl söyleyeyim babamla baba-oğul ilişkisini de çok detaylı yaşayamadık. Hep hocamdı ‘Kızarım, yapma, yapmayacaksın. Şunu atacaksın, bunu atacaksın.’ E tabii bu eve de yansıyor. Evde mesela olduğumuzda ‘dışarı çıkamazsın sakatlanırsın’. Bir baba-oğul ilişkisi yaşayamadık. (...) Küçükken daha böyle başarıya sahip olamazken dışarıda çocuklara bakardım babalarıyla takılıyorlar oynuyorlar geziyorlar. Allah allah. Bizimki de hep böyle (parmak sallama hareketi), ben babamı hep böyle hatırlıyorum. Yaklaşık 15-16 yaşına kadar ortalama çok üzüldüm. Ya diyordum ki ‘taekwondosu batsın, ben babamla şöyle olayım böyle olayım.’ Ondan sonra tabii başarıyı alınca dedim tamam sıkıntı yok babamla da böyle olabilir.”* diyerek baba-oğul ilişkisinin eksikliğini anlatmış ve başarının gelmesiyle birlikte bunu eskisi kadar dert etmediğini de eklemiştir. Başarının gelmesiyle bu gibi eksiklerin ya da olumsuzlukların görmezden gelinmesi sporcu refahı ve spor ortamı için tehlike arz etmektedir. Zira sporcular ‘başarı gelecekse aile ilişkilerim zedelenebilir’ düşüncesindeyse bu spor ortamının başarı odaklı ve rekabetçi yapısının yeniden yapılandırılması gerekliliğini doğurmaktadır. Aile ilişkileri gibi toplumda temel destek görevi gören yapıların başarı uğruna riske edilmesi başarısızlık durumunda çatışma yaratarak bağların kopmasına yol açabilir. Üstelik Ozan *“...kazandığımda da o gururu o sevinci yaşattığım için çok mutluyum. Böyle evlatlık vazifemi yaptım.”* diyerek başarılarını ebeveynlerine görev mahiyetinde gördüğünü de ifade etmektedir. İkili rol karmaşası burada açıkça görülmektedir. Nitekim Ozan başarı için hem baba-oğul ilişkisinden vazgeçebilmekte hem de başarısına ebeveynlerine karşı yerine getirilmesi gereken bir görev gözüyle bakmaktadır. Çelişkili ve karmaşık olan bu durum sporcuların yaşadığı ikili rol karmaşasının ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

Bilge antrenör rolünde olan babasından merhamet beklediğini şöyle anlatmıştır: *“Antrenman sonunda boğazım düğümlenirdi ağlamamak için. Çünkü enerjimin bittiğini tükendiğimi düşünürdüm. Çok ağlamışumdur ben antrenmanlarda. ‘Ağlamak serbest’ derdi bana. Hani ‘Acı yok!’, sen benim babamsın biraz merhamet göster. Antrenman bitince, üstümü başımı çıkarınca şey derdim ‘Bitti yarın gelmeyeceğim antrenmana’ falan derdim sonra akşam tekrar kıyafetlerimi katlar gene gelirdim.”* Benzer bir durumu Duygu da şöyle izah etmiştir: *“Ayağın şişiyor ‘buz yap geçer’ Ya bir geçeceğini ben de biliyorum da anne hani bir öp. ‘Aman kızım’ falan de bir ağla. Yoktu yani. ‘Buz yap geçer’di. Daha başarı odaklı bakıyordu.”* İkili rol karmaşasının risklerinden biri de sporcuların ebeveyn-antrenörü kaale almamasıdır. Örneğin Haluk bunu şöyle dile getirmiştir: *“Mesela şöyle ya babam olduğu için hocam başka birisine verdiği ekstra bir taktik olur veya düzeltme olur aynı şeyi bana verince babam yani sonuçta. Bir yerden sonra dinlememeye de başlıyorum böyle de bir karmaşa oluyor tabii her zaman olmuyor da ara sıra oluyor. Normalde başka antrenör olsa... Biraz daha söz dinlerim evet ama babam olduğu için bazen sallamasyon dinleyebiliyorum.”*

Çalışmalar ebeveyn-antrenörlerin çocuklarına antrenman veya müsabaka ortamları dışında da antrenörlük yaptıklarını göstermiştir. Schmid ve meslektaşlarının (2015) çalışmasındaki tüm sporcular okula arabayla gitmek, restoranlar ve ev ortamı da dahil olmak üzere tenisle ilgili olmayan çeşitli ortamlarda antrenörlük rolünün ebeveynlik rolüne daha baskın gelme eğiliminde olduğunu bildirmiştir. Ormond ve Holt (2021) tarafından yürütülen çalışmada ise bütün ebeveyn-antrenör çocuk-sporcu çiftlerinde “genişletilmiş antrenörlük faaliyetleri”ne rastlanmıştır. Ayrı bir başlık olarak “Eve Araba Yolculuğu” temasında detaylıca ele alınan bu durum “evde spor hakkında konuşmak” ve “antrenman dışında ekstra antrenman yapabilmek” gibi olumlu yanlar barındırmaktadır. Ancak bazen eve dönerken araba yolculuğu sırasında maçın tartışılmasının ve bunun bazen oldukça olumsuz olabileceği katılımcılar tarafından açıklanmıştır. Bu durumlarda babaların konuşmayı sonlandırdığı ve ılımlı yaklaşmaya çalışarak sahadan çıktıklarını belli etmeye çalıştıkları bildirilmiştir. Örneğin bir ebeveyn-antrenör kızı için *“istenmeden çok fazla tavsiye vermemeye çalışıyorum”* açıklamasında bulunmuştur. Bazı babalar ise bunun normal olduğunu, kendilerinin bile “yeter” demesine ve diğer insanların olumsuz bulmasına rağmen spor dışı ortamlarda oyun hakkındaki tartışmaların çocuklarını oyun zekâsı yüksek sporcular haline getireceği için faydalı olduğunu iddia etmiştir (Ormond ve Holt, 2021). Ebeveyn-antrenörler perspektifinden de çocuklarıyla ilgili ikili rollerinden doğan sorunlar bildirilmiştir (Kerins

ve ark., 2017; Kilger, 2020). Eliasson (2019), ebeveyn-antrenörler ve çocuk-sporcuları arasındaki etkileşimlerle ilgili zorlukların, çocuk-sporcunun ebeveyn-antrenörlerin talimatlarına uyması veya sinirlenmeden, kızmadan veya meydan okumadan davranışlarının düzeltilmesini kabul etmesindeki zorluklarla ilgili görüldüğünü iddia etmektedir. Çalışmasında yer alan bir antrenör, *“Bana karşı kolayca sinirleniyor ve antrenörlük yapan meslektaşlarıma yaptığı gibi beni dinlemiyor.”* şeklinde açıklama yaparken bir sporcu da konu hakkında yaşadığı zorluğu şöyle aktarmıştır: *“Ben haklı olduğumu düşünebilirim ve o böyle düşünmeyebilir, o zaman ona kızarım. Ama bunu başka bir antrenör söyleseydi, o zaman kesinlikle bu kadar kızmazdım. İnsanın babası söylediğinde farklı bir şey oluyor.”* Bu çalışmadaki “evde ebeveynin antrenör gibi davranması” ve “ebeveyn-antrenörü kaale almama” kodlarıyla bu bulguların desteklendiği görülmüştür. Fakat “başarıyı evlatlık vazifesi hissetme” koduna dair benzer bir sonuca rastlanılmamıştır. Bu sonucun çalışmadaki elit sporcuların birçoğunun ebeveynlerinin kendi kulüplerinin sahibi olmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Rollerin birbirine iyice karıştığı bu noktada spor alanındaki bir başarı kendi çocuklarıyla özel olarak ilgilenen ve emek veren ebeveynlere emeklerinin karşılığı olarak takdim edilmektedir. Bu durum, ebeveyn-antrenörlerin sporcularda yarattığı kafa karışıklığına dair açık örneklerden biri olarak gösterilebilir. Ayrıca bu bulgu, tenis sporcularıyla yürütülen araştırma sonuçlarında “sporcuların çoğu psikolojik olarak ebeveyn onaylı değerlendirmeye mahkûm edilmiş ve başarılı performans yoluyla ebeveyn kabulü olmaya motive olmuştur” (Schmid ve ark., 2015) fikrini destekler niteliktedir.

Sporcuların bu ikili rol karmaşasıyla mücadele yöntemleri arasında kaale almamanın bir uzantısı olarak ebeveyn-antrenörü dinlememek yer almaktadır. Nitekim Haluk ebeveyn-antrenörünü bazen dinlemediğini şu cümlelerle açıklamıştır: *“Bazen konuşuyor ya mesela çoğu zaman telefonda yaşıyoruz bu sıkıntıyı ben kamptayken. Babam arıyor telefondaiken ‘Şunu şunu çalış’. Zaten onun bir ezberi var. Kulağımdan telefonu uzaklaştırıyorum böyle biraz duruyorum götürüyorum hala devam ediyor tekrar uzaklaştırıyorum. Götürdüğümde bitirmiş oluyor ‘Tamam baba’ diyorum devam ediyoruz öyle.”* Ozan ise yukarıda da bahsedildiği gibi bu karmaşanın üstesinden başarılı olarak geldiğini ileri sürmüştür. Başlangıçta baş edemediği durumlarda ise ailesine sporu bırakabileceğini söylemiştir: *“Baş edemedim. Ben her zaman sporu bırakmayı telkin ettim aileme. Tabii ki yaşımın küçük olduğundan dolayı anne baba baskısıyla ‘Bırakamazsın, yapacaksın’ dendi. Belli zaman geçtikten sonra bu kendi kendine başarıya sahip olduktan sonra daha çok sevilip tanındıktan sonra biraz daha azaldı. Başarıya ulaştıktan sonra karmaşa gitti.”* Duygu ise antrenmanı ve

spor hayatının odak noktasına koyarak bu karmaşayla mücadele ettiğini ifade etmiştir: *“Sadece antrenman yaparak. Kaçarın yok anladın mı? Bunlar hayatının zirvesine koyup buradan yürümek zorundasın yani başka bir gidişin yok. Sen de bu sefer ne yapıyorsun? Antrenmanı sevmeye... Zaten seviyorsun ama antrenman yapmayı en yükseğe koyuyorsun ki ondan sonra yemek yemen, çay içmen, kahve içmen, meyve yemen dışarı çıkman buna göre şekilleniyor. En üst noktaya bunu koyarsan her zaman kolaylaşıyor.”*

Katılımcılardan bazıları ebeveyn-antrenör karmaşası yaşamamak için spor kariyerlerinde ilerledikten bir süre sonra ebeveynlerini maç esnasında arkalarında antrenör olarak çıkartmamak yönünde bir önlem aldıklarını açıklamışlardır. Akın konu hakkında: *“Dişliği alacağım babamın elinden... maça çıkacağım suyu içtim hadi dedim selam verdim. Babam elleri titreyerek dişliği veriyor. Böyle bir şey yok. ‘Baba napıyorsun?’ dedim ‘Versene dişliği, sallıyorsun dişliği’ dedim. Böyle bir şey yok yani. Yok, o günden sonra çıkartmadım ben babamı arkamda hiç. O her ne kadar yine strese giriyor olsa da arkamda oturduğu kadar strese girmiyordur. Televizyondan izlesin yani. Arkama çıkmasına gerek yok.”* derken Haluk ise *“Zaten hocam benim babam benim arkama oturamıyor maçta. Birkaç defa denedik olmuyor. Çünkü arkama oturduğunda adamın heyecandan dili tutuluyor. Hiçbir şey söyleyemiyor böyle kalıyor maçın içinde. Dönüyorum bakıyorum dönüt bekliyorum yok, sıfır. Hiçbir şey yapamıyor. Maça çıkana kadar hazırlar. Ne yapıp yapmayacağını söyler. Maç içinde bir şey yapamıyor hocam.”* şeklinde bu durumdan bahsetmiştir. Aslında sadece çocuk-sporcuların değil ebeveyn-antrenörlerin de ikili rol karmaşası yaşadığı görülmektedir.

Eliasson (2019) ebeveyn-antrenör çocuklarının rol karmaşası zorluklarıyla mücadele etmede bazı stratejiler geliştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Sporcular hem kendilerinin hem de ebeveyn-antrenörlerin iki rolle başa çıkmakta zorlanmaları ve üçüncü taraf ebeveynlerle olan ilişkileri nedeniyle savunmasız bir duruma düşüyor gibi görünmektedir. Antrenör çocukları maruz kaldıkları durumla başa çıkabilmeleri için özel bir strateji, savunma stratejisini uygulamaktadırlar. Ebeveyn-antrenörler çocuklarıyla çalışırken, takımdaki diğer çocuklarla olan etkileşimlerine kıyasla abartılı olabilecek sporla ilgili talimatlar veya davranışsal uyarılar verdiklerinde, antrenör çocukları ebeveyn-antrenöre karşı gelebilir veya kızabilir. Bir yoruma göre, ebeveyn-antrenör çok sert, adaletsiz olabilir veya çocuğa çok fazla ilgi gösterebilir, bu da antrenör çocuğunun kendini savunmak istemesine neden olur. Savunma stratejisi, ebeveynin söylediklerinin tersini yaparak veya ebeveyne öfkeyle karşılık

vererek gerçekleştirilebilir. Çocuklardan biri, ebeveyn-antrenörün 'geri çekilmesini' istediğini ve sinirlendiğini şöyle ifade etmektedir: “*Ona ‘Bunu zaten biliyorum’ diyorum ve sinirleniyorum*”.

Mesafe stratejisi ise, ebeveyn-antrenörlerin ve antrenör çocuklarının ebeveyn ve çocuk olma rollerini antrenör ve sporcu olma rollerinden ayırarak kendilerini rollerinden ve birbirlerinden uzaklaştırmaya çalışmalarına dayanmaktadır. Katılımcılar, spor bağlamında ve aile yaşamında rolleri nasıl karıştırmamaya çalıştıklarını açıkladılar. Bir antrenör, “*Ekipmanı üstlendiğinizde, o zaman antrenör olursunuz, o zaman artık baba olmazsınız*” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir çocuk diğer antrenör-çocuklara ne gibi tavsiyelerde bulunabileceğini şöyle dile getirmiştir: “*Antrenmandayken ‘babam değil’ diye düşün; onun sıradan bir antrenör olduğunu düşün*”. Özellikle küçük çocuklar için bu ilişki yokmuş gibi davranmak çok doğal görünmeyebilir, bu sebeple araştırmacılar böyle düşünmeyi nasıl başardıklarını sormuşlardır, yanıt: “*Elimden geleni yapıyorum ama bazen ağzımdan ‘baba’ çıkabiliyor. Çünkü bu biraz zor bir şey zaten. Artık onu babam olarak ‘düşünmemeye’ çalışmayı çok iyi öğrendim. Eskiden böyle düşünmediğim için pişmanım.*” şeklindedir. Araştırmada savunma stratejisinin uzun vadede olumsuz sonuçlara yol açabileceği ve çocukların kullandıkları savunma stratejisinin, mesafe stratejisine göre daha az etkili görüldüğü belirtilmiştir (Eliasson, 2019). Katılımcılarımızın da benzer hisler tarif ettiği görülmüştür. Örneğin Bilge babasıyla olan antrenör ilişkisi için “*Babamla ikimiz kapıyı açıp girdik sabah oradan itibaren biterdi baba kız ilişkisi. Baba demezdim ortamda kimse yok, yine de “baba” demezdim hocam derdim.*” derken Ozan “*Babama mesela antrenmanda yanlışlıkla baba dedim antrenmandan kovdu beni. Daha 12-13 yaşlarındayım. O korkuyla mesela evde bile hocam diyordum babama, korkuyordum.*” Bu alıntılar Weiss ve Fretwell (2005)’in daha net sınırlar konması için hitap konusunda kurallar konmasının belirsizliği azaltacağı önerisine destek sunsa da abartılı davranışların çocuklarda olumsuz hisler yaratabileceğini de vurgulamaktadır.

Bu çalışmadaki elit sporcuların da “ebeveyn antrenörü dinlememe” gibi savunma stratejisine dahil olabilecek bazı stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Elit sporcuların ebeveyn-antrenörü “antrenör olarak arkalarına çıkartmama” mücadelesi de mesafe stratejisiyle benzeşim göstermektedir. Ancak bunu çalışmadaki halinden farklı olarak ebeveyn-antrenörler değil sporcular strateji olarak kullanmaktadır. Öte yandan bu çalışmada diğer çalışmada bulunmayan bir yol keşfedilmiştir. Sporcular “sadece antrenman

yaparak” ve “başarılı olarak” ebeveyn-antrenöre sahip olmanın yarattığı ikili rol karmaşalarının üstesinden gelebildiklerinden bahsetmişlerdir.

Ebeveyn-antrenörlerde yaşanan karmaşa, hem kendi çocuklarına/sporcularına hem de spor salonunda antrenörlük yaptıkları diğer sporcular ve velilere yönelik yaşanmaktadır. Katılımcıların yorumlarına göre ebeveyn-antrenörleri çelişki iki rol arasında geçişler yapmaktan dolayı çelişki yaşamakta ve zaman zaman ikiye bölünmeler yaşamaktadır. Ebeveyn-antrenörlerinin çelişki yaşayışını Ozan şu sözlerle aktarmıştır: *“O zaman gözlemleyemedim ama son zamanlarda taekwondoyu bıraktıktan sonra babamla şöyle bir muhabbetim oldu. ‘Oğlum yapmak zorundaydım’ dedi. Bu cümlesinden şunu çıkarabiliriz. Kendi içlerinde de çelişiyorlardı. Tahminimce. Ama oğlunun başarılı olabilmesi için kendileri öyle gördükleri için ‘benim bunu yapmam lazım, ne kadar üzülsem de ne kadar canım yansa da oğluma bu işte sert şeyi koymam lazım’ diye o şekilde çelişmiş olabilirler tahminim bu sadece. (...) Evde tabii paldik (tekme çeşidi) at demiyorlar. Ama o katı kuralları disiplinli hayatlarının çoğu olmasa da yüzde ellisini altmışını yansıtıyorlardı. Ve bunu da yapmak zorunda olduklarını söylüyorlardı her zaman. Eve geldiğim zaman atıyorum karnım aç, kilo vermişim. Normal bir anne ne yapar? Oğlum antrenmandan geldi ağzına tıktırır yemeği. Ben eve geliyorum, önümde bir tane limon var, salata var domates var. Anne diyor bu ne? İki gündür ben bir şey yemiyorum. ‘Hayır, yemeyeceksin kilo alırsın.’ diyor. Antrenmanda olan disiplinin hepsi olmasa bile bir kısmını eve de yansıtıyorlardı.”* Duygu ise ebeveyninin aynı zamanda antrenörlük yapmasının kendi içinde zorlukları olduğundan şöyle bahsetmiştir: *“Herhangi bir rakibimi gördüğümüzde de muhabbet ediyoruz. Annem hep şey diyor ‘Senin sporculuğundan nefret ediyorum.’ Niye yani? Anne içgüdüüsü. Kilo veriyorsun, yemek yemiyorsun. Antrenör evinde yer içer, ama anne olunca, çocuk aç olunca o da yemiyor. Ben 2 kilo vereceksem annem 4 kilo veriyordu yani. E maça çıkacağız, benim stresimi almak zorunda ama antrenör olarak sakın de kalmak zorunda. Kadın da ikiye bölünüyordu onun için de çok zordu. Belki de benden daha çok yaşadı. Ergen bir çocuğu yönetmek kadar zor bir şey yok. Ki bir de bu çocuk kendi çocuğusa daha farklı bakıyorsun olaya. Duygusal olarak baktığın zaman, anne duygusal bakıyor. Hayatın getirdiği bir şeyden. Ben mesela boşanmış bir ailenin çocuğuyum, annem bunu yapmak zorunda benim hayatımı kurtarmak için. Bunun da verdiği bir stresle bana yükleniyor. Durumu da bilmiyor, bilmeyince çatışyorsun. (...) Salonda olduğundan daha çok antrenör oluyor evde.”*

İkili rolün getirdiği sorumluluk ve strese ek olarak spor ortamındaki diğer insanların bakış açısı da ebeveyn-antrenörleri zorlayıcı bir unsur olarak ön plana çıkmıştır. Haluk babasının yaşadığı en büyük zorluklardan birinin, yani adaletli olma kaygısının, bu olduğunu şöyle aktarmıştır: *“En büyük yaşadığı sorun şu şekilde, onun oğlu olduğum için kulüpte beni ekstra bir kayırmamaya çalışma çabası var. Diğer insanlara da şunu göstermeye çalışıyor yani görüyorum ben. Hatta yapıyor da çoğu zaman benim oğlum ama ben bunu asla sizden kayırmıyorum demeye getiriyor mevzu. Ama elinde olmadan da bazen kayırabiliyor. Sonuçta aynı evde yaşıyoruz onun karmaşasını çok yaşıyor babam. Bu yüzden de kulüpte sıkıntılar çektiği oluyordu. (...) Ya çoğu zaman sıkıntı olmuyor da eskiden bu tarz sıkıntılar yaşanmıştı kulüpte. Kendi oğullarına farklı çalıştırıyor diyenler olmuştu. Ama öyle bir şeye babam kesinlikle yapmamaya çalışıyor yani.”* Spor ortamında sadece kendi çocuğu değil diğer sporcuların ve velilerin de bulunması ve ebeveyn-antrenörün çocuğuyla olan ebeveyn ilişkisinin de bilinmesiyle beraber çetrefilli bir hal alabilmektedir. Veliler ebeveyn-antrenörün kendi çocuğuyla daha çok ilgilendiğini düşünebilir dahası sporcular da antrenörlerinin kendi çocuğuna iltimas geçtiğini düşünebilir. Bu gibi varsayımlar ebeveyn-antrenörlerin de farkında olduğu şeylerdir ve bununla mücadele etmek için bazı eylemlerde bulundukları gözlemlenmiştir.

Sporcular, ebeveyn-antrenörlerinin spor salonundaki herkese eşit davranarak ve hem bulundukları iki rol arasında denge kurarak hem de ebeveyn-çocuk/antrenör-sporcu ilişkilerinde denge gözeterek ikili rol karmaşasıyla mücadele ettiklerini düşünmüşlerdir. Sevin: *“Ben hiç babam tarafından ben hocanın kızıyım duygusunu hissetmedim. Hissettirmedi yani hiçbir zaman öğrencilerinden ayırt etmedi beni. Ama ben bunu hep çevreden hissettim, çevre hep hissettirdi. İşte ‘A sen Erhan Hocanın kızıyım, aa şu hocanın kızıyım’ diye. O taraftan hep dışarıdan bir ayrıcalık tanındı aslında. Ama antrenman sürecinde ya da müsabaka sürecinde hiç o ‘hocanın kızıyım’ gibi hissetmedim. O duygulara girmedim. Çünkü ben de yeri geliyordu atıyorum dayak yiyorum antrenmanda. Ya da işte müsabaka sonrasında ben de azar ışıtiyordum diğer sporcular gibi bir farkımız yoktu.”* şeklinde açıklarken Yaman ise şu sözlerle durumu izah etmiştir: *“Şöyle şimdi, oğul olarak hiçbir zaman seslenmez ‘salonda herkes eşittir’ der. ‘Eğer salona geldiysen mindere çıktıktan sonra abi, kardeş, baba, amca, oğul yok’ demişti. ‘Bu kuralı unutmayın’ demişti ilk başladığımızda. ‘Herkes eşittir burada ben antrenörüm siz benim öğrencimsiniz.’ Hiçbir zaman onun ayrımını yapmadı. Bazı kişilerde görüyorum mesela kendi oğlunu ayrı davranışlar, ayrı kenara çekmeler, çalıştırmalar oluyor tabii ki de. O da herkesin insanlığı.*

Ben de isterdim kendim çocuğum olsa onu özel çalıştırmak ama o hiçbir zaman yapmadı öyle bir şey. Herkese eşit davrandı.” Duygu ise annesiyle yıllar süren antrenörlük ilişkilerindeki dengeyi şöyle ifade etmiştir: “Bir noktadan sonra artık birbirine o kadar alışıyorsun ki. Maç esnasında arada tekrar geliyorsun 1-2 sene daha geçiyor daha olgunlaşıyorsun. ‘Ha annem paniklemeye başladı’ diyorsun. İlk zaman anlamıyorsun sonra diyorsun ki ‘Panik yaptı Duygu, sen daha sakın ol, sakın git. O da panik yapmasın’ Çünkü onun stresini de çekebilirsin o an. Bu dediğim olayda genelde artık tamamen derece yapmaya, uzun uzun maç serüvenleri çıktığı zaman oluyordu. Bu sefer ikimiz de birbirimizi dengelemeye çalışıyorduk.” Yine Duygu salondaki kayırma algısının nasıl giderildiğini ise şu şekilde aktarmaktadır: *“Kayırma olduğunu düşünüyorlardı. Ama tabii bizde düşünmediler, niye düşünmediler. Çünkü herkes ceza aldığında 20 sınav çekiyorsa ben 40 çekiyordum. Millet malzemesini salonda bırakırsa ben taşımak zorundaydım. Üvey evlat muamelesi görüyorsun onların yanında ki seni kayırıyor olmasın. Özel idman yapacaksın mesela eksiğin var, yanına 2-3 kişi daha alacaksın. Niye, özel çalıştırıyor demesinler. ... O zaman bizim zamanımızda ip vardı. Şak diye vuruyordu, ceza için. Millet 5 tane yiyordu ben 15 tane yiyordum.”* Ebeveyn-antrenörlerin diğer kişiler tarafından “çocuğunu kayırıyor” algısı oluşmasın diye kendi çocuklarına daha fazla ceza verdikleri tespit edilmiştir. Bunun yine ebeveyn-çocuk ilişkisine ve çocukların salondaki diğer ilişkilerine olumsuz etki edebileceği düşünülmektedir. Zira sporcular ebeveynlerinin antrenör olmasından ötürü daha fazla ceza aldıklarının farkında olmaktadır. Hak gözetmeye çalışırken kendi çocuğuna haksızlık yaptığını fark edemeyen ebeveyn-antrenörler çocuklarıyla bu konu yüzünden problem yaşayabilirler.

İlginç şekilde ebeveyn-antrenörlerin de tıpkı çocukları/sporcuları gibi bu karmaşayla mücadele yollarından birinin başarıya ulaşmak olduğu katılımcılar tarafından algılanmıştır. Ozan ebeveyn-antrenörleriyle ilgili şu cümleleri kurmuştur: *“Ben başarılı oldukça o şekilde kendilerini tatmin etmiş olabilirler. ‘Biz çocuğumuza kıızıyoruz, engelliyoruz veya dışarı çıkmasını istemiyoruz ama işin sonunda günün rengi altın oluyor ve biz de bu şekilde rahatlıyoruz’ diye düşünmüş olabilirler.”* Bu durumda ebeveyn-antrenörlerin de elit sporcuların da başarı odaklı yaklaşımlarının ilişkilerindeki hassas dengeyi gözetmeleri önüne bir perde çektiği söylenebilir.

Araştırmalar incelendiğinde ebeveyn-antrenör ve çocuk-sporcu arasında çatışmalar yaşandığı ve iki ayrı rolün bulanık sınırlarında gezinmenin sporcular için zorluk olarak

algılandığı tespit edilmiştir (Schmid ve ark., 2015). Futbol branşında 12-14 yaş grubuna ebeveyn-antrenörlük yapan 16 kişiyle yapılan görüşmelerde araştırmacılar tüm ebeveyn-antrenörler için öne çıkan zorluğun dışarıdan gelen kayırmacılık algısıyla mücadele etmek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple de katılımcıların çoğu “adil” bir antrenör imajı oluştururken sezon boyunca çocuklarına, diğer çocukların aksine bilinçli olarak “daha sert” geribildirim vermişlerdir. Öte yandan ebeveyn-antrenörler sıklıkla kendi çocuklarının yaptığı hataları ve yanlışları diğerlerinin yararına vurgulama yoluna gittiklerini de açıklamışlardır. Bu açıklamalar önemlidir çünkü antrenörlerin “tüm çocuklara” adil davranma çabasıyla çelişiyor görünmektedir. Çalışmada yer alan katılımcılardan biri bu gibi şeyleri “evde netleştirme ve açıklama” fırsatıyla dengelendiğini öne sürmüştür. Dahası katılımcılar bu davranışlarını sürdürmelerini “diğer ebeveynlere kayırmacılıktan kaçınma niyetlerini iletme ve böylece gelecekte ebeveynlerle olası çatışmaları azaltma potansiyeli olduğunu” iddia ederek meşrulaştırmışlardır (Elliot ve Drummond, 2017). Bir baba bunu şu sözlerle iletmiştir: “...olması gereken bu. Bir ebeveynin sizle uğraşmasındansa kendi çocuğunuza biraz daha sert olmayı tercih edersiniz.”. Bir başka çalışmada 13-15 yaş grubu buz hokeyi-florbol branşlarında ebeveyn-antrenörlüğünü yapan katılımcıların da adil olma kaygısı yaşadıkları ve şüpheleri önlemek adına kendi çocuklarına daha az takdirde/övgüde bulunduklarına rastlanılmıştır (Eliasson, 2019). Diğer ebeveynlerle yaşanan zorluklar başka branşlar ve bağlamlarda da ifade edilmiştir (Kerins ve ark., 2017). Weiss ve Fretwell (2005) ebeveyn-antrenörler (baba), çocuk-sporcular ve takımın diğer sporcuları olmak üzere üç farklı grupta çalışma yürütmüştür. Babalar için olumsuz temalar arasında “ebeveyn-çocuk rolünü antrenör-sporcu rolünden ayıramama” ve “oğluna farklı ilgi gösterme” bulunmaktadır ve araştırmacılar bunu “muamma” olarak tanımlamışlardır. Baba-antrenörler, rolleri ayırmak için ne yapılması gerektiği konusunda net konuşmuşlardır ancak yine de bunun ince bir çizgi olduğunu kabul etmektedirler. Her üç grup da ebeveyn-antrenörlere yönelik tavsiyelerinde ebeveyn ve antrenör rollerini ayırma ihtiyacını bir öncelik olarak ortaya koymuştur. Gönüllü ebeveyn-antrenörler ile yapılan çalışmada ise katılımcıların üstesinden gelmesi gereken üç öğrenme alanı işaret edilmiştir; a) hem ebeveyn hem antrenör olarak hareket etmenin ikili konumu, b) babaların çocuklarının bakımı ve performans gelişiminin artırılması arasında denge kurmaya çalışması, c) ebeveyn-çocuk kaliteli zaman geçirmeyle çocukların özerklik ihtiyacını dengelemek (Kilger, 2020).

Literatür incelendiğinde genel anlamda “ebeveyn-antrenörde rol karmaşası” ve “ebeveyn-antrenörde karmaşayla mücadele” temasında elde edilen sonuçlar diğer

alışmalarla benzerlik göstermektedir. Ancak bazı çalışma bulgularıyla çalışmada elde edilen bulgular çelişmektedir. Ormond ve Holt (2021) uyumlu ve çatışmalı olarak ayırdığı ebeveyn-antrenör ve ocuk-sporcu çiftlerinden uyumlu olanlarda ebeveyn-antrenörün evde ve spor ortamında tutarlı ve benzer davranışlar sergilediğini, çatışmalı olanlarda ise çok daha az tutarlı davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Uyumlu çiftlerden biri babasının "*benim için hemen hemen aynı. Bir antrenör ve bir ebeveyn olarak hemen hemen aynı*" devamında ise görüşme sırasında bir an durup düşündükten sonra "*bu ilginç. Benim için her zaman sadece babam. Sadece babam. Onu hiç antrenör olarak düşünmedim.*" dediğı aktarılmıştır. Ancak bu çalışmada çatışmalı sayılabilecek bir ebeveyn-antrenör ocuk-sporcu çiftinde tutarlılığın çatışmayı önleyecek bir unsur olmadığı görülmüştür. Katılımcılardan Fatih sporculuk döneminde babasını, baba olmaktan ziyade hep antrenör olarak gördüğünü açıklamıştır: "*Hep kamp gibiydi. Evdeyken de leydi. Sabah 5'te adam başında dikilmiş "Hadi kalk gidiyoruz" diyor, nereye gidiyoruz? Yani hep kamp gibiydi evdeyken de antrenman-kamp gibi. Aslında sporcu-antrenör gibiymişiz.*". Bu açıdan tutarlı olmanın yeterli bir ölçüt ve önlem olduğı düşünülmemektedir.

Her ne kadar literatürdeki çalışmaların çoğı ebeveynlik ve antrenörlük rollerini ayırmanın ve ilişkisel kimlik değışiminin faydalı olacağını düşünüyor olsa da (Weiss ve Fretwell, 2005; Eliasson, 2019; Kilger, 2020) Zehntner ve meslektaşları (2020) bunun tavsiye edildiğı kadar kolay ve kullanışlı bir yöntem olmadığını iddia etmektedirler. Yaptıkları çalışmada ebeveyn-antrenörlük için önerilen stratejilerin nüanslarını ve olasılıklarını, ebeveyn-antrenör bakış açısıyla "iş stndeayken" incelemek için boylamsal günlük yaklaşımını kullanan araştırmacılar, Holt ve Knight (2014) ile Schmid ve arkadaşlarının (2015) ikili rollerin açık ve net olması gerektiğı önerisini ebeveyn-ocuk geçmişi ve ilişkisi nedeniyle pratik bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Üstelik rollerin bölümlere ayrılması fikrinin roller arasında gezinmeyi basitleştirmek yerine karmaşıklığı arttırabileceğı çıkarımında bulunmuşlardır. Karmaşıklığın bu tür etkileşimlerin her zaman bir özelliğı olacağı ve potansiyel sorunların beklenmesinin normal olduğı vurgulanmıştır (Zehntner ve ark., 2020). Bu alışma elit sporcuların duygu, düşünce ve algıları odağında yrtldğı için literatürdeki bu tartışmalara farklı bir yorum getirebileceğı düşünülmektedir. Katılımcılarda, ifade ettiklerinden yola çıkarak ebeveynlik ve antrenörlük rollerinin ayrılmasının hem kendileri hem de ebeveyn-antrenörleri açısından yararlı olduğı/olacağı görüşünün hâkim olduğı görülmektedir. Nitekim alışmalar ebeveyn-antrenör çerçevesinden böyle görülmekteyken ocuk-sporcu tarafından farklı görülüp

algılanabilir. Daha önceki araştırmalar, çocukların ebeveynlerin düşünce ve eylemlerini, ebeveynlerin onları görme biçiminden farklı yorumladığını, çocukların ebeveyn etkisi algıları, ancak ebeveyn tarafından bildirilen etki değil, çocukların benlik algıları, duygulanımları ve motivasyonları ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir (Babkes ve Weiss, 1999). Ayrıca sporcuların antrenör davranışlarına ilişkin algıları objektif değerlendirmede antrenörlerin kendi davranışlarını değerlendirmelerine göre daha doğru olduğu da bildirilen sonuçlar arasındadır (Smith ve ark., 1979). Bu çalışmalar çocuk-sporcuların algılarının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca sporcu sağlığı ve refahını gözetmek adına çalışmaların arttırılması, çeşitli önlemlerin ileri sürülmesi ve denenmesi gereklilik olarak görülmektedir. Buradan hareketle çalışma sonuçlarından yola çıkılarak ebeveyn-antrenörler için esnek bir kullanıma elverişli olduğu düşünülen Kum Saati Modeli ileri sürülmüştür (Modelin bilgisi ve görseline çalışmanın sonunda yer verilmiştir).

5.5. Çevresel Faktörler ve Genel Hissiyat

Elit sporcular diğer sporcuların aksine eleştirildiklerinde karşılarında yalnızca antrenörlerini görmezler. Aynı zamanda anne ya da babalarını da karşılarında gördükleri için eleştiriye karşı tepkileri diğer sporculardan daha farklı olabilir. Örneğin bir sporcunun antrenörüne küsmesi çok beklendik bir davranış değilken aynı evde yaşamının da getirdiği bir imkanla sporcu, ebeveyn-antrenörüne küskünlük yaşayabilir. Nitekim katılımcılarda ebeveyn-antrenörleri tarafından eleştirildikleri zaman sinirlenme, bıkkınlık ve üzülmeye beraber küskünlük yaşandığı da ortaya çıkmıştır. Öte yandan küskünlüğün ebeveyn-antrenörün sporcusunu yani çocuğunu çok iyi tanımasının verdiği bir avantajla kısa sürede bertaraf ettiği yahut ona göre davrandığı da bulunmuştur. Sevin konu hakkında şunları söylemiştir: *“Ben böyle yüksek yüksek tepkilere gelebilen bir insan değilim. O da bunu çok iyi biliyor, duygusalım biraz. Benimle nasıl konuşması gerektiğini, benim nasıl onun söylediklerini dikkate alacağını biliyordu. Bir şeyleri bana kızarak zaten yaptırıyordu. Yapmıyordum ben de, bende ters tepiyordu. O da bunu bildiği için benim anlayabileceğim bir dilden eleştiriyordu beni. Kızı olmamın bir avantajı bence bu da. Genelde beni incitmeden benim anlayabileceğim şekilde eleştiriyordu. Eksiklerim vardı tabii ki bunları söylüyordu, kızıyordu bazen. Ama çok duygusal bir insan olduğum için genelde anlatarak bir şeyleri eleştiriyordu. Çünkü kızdığı zaman ben hemen küsüyordum ama o bunu hiç istemiyordu.”* Haluk ise iki ayrı rolden de aynı şeyleri duymaktan kaynaklanan bıkkınlığını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Bazen de ciddiye alıyorum bazen alamıyorum kafamın bunaldığı*

dönemde. Hem ebeveyn olarak hem antrenör olarak aynı azarı işitmekten sıkılıyorum bir süre sonra. Bıkkınlık... zaten bu işin her yerinde hayatımın da her yerinde. Bari evde bazen kafam rahat olsun diyorsun onda da baba geliyor darlıyor.”

Sportif yetenek gelişiminin evreleri açısından ergenlik, ebeveynlerin daha az aktif bir rol benimsediği, antrenörlerin ise genç sporcuların deneyimlerine daha aktif bir şekilde dahil olduğu bir evre olarak nitelendirilir (Bloom, 1985; Wylleman ve Lavallee, 2004). Sonuç olarak, ergenler ebeveynlerinden bağımsızlıklarını geliştirmeye çalışırken aynı ebeveyn figüründen antrenörlükle ilgili daha fazla talimat almak zorunda kalabilirler (McCann, 2005). Sonuç olarak gençlerin kendileri talep etmedikçe antrenörlük geri bildirimlerini hoş karşılamadıkları görülmüştür. Bu çalışmadaki veriler, ebeveyn-antrenörler ve ergen-sporcular arasında çatışmalı etkileşim ve sinirlenme riski, atletik gelişime ve uyumlu bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin gelişmesine engel olabilir (Schmid, 2014) fikrini desteklemektedir.

Katılımcılardan bazıları diğer sporcular etraftayken aldıkları eleştirileri küçük düşürücü olarak nitelendirmiş ve bazıları da “ebeveynim keşke antrenörüm olmasaydı” hissi yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ozan bu durumdan dolayı yaşadığı üzüntüsünü şöyle iletmektedir: *“Bana antrenmanda kızdı, ‘Kız gibi atıyorsun’ dedi bana. O zaman da benim dünya şampiyonasına gittiğim zamanlar. Ben de hoca çocuğuyum, etrafımda arkadaşlarım var, utandım zoruma gitti. Sevkart (gövde koruyucusu) tutuyordu bana paldik attım kaburgasını kırdım. O günden sonra benim partnerim olmadı. (...) Salon içindeydik. Çok kötü ya çok zoruma gidiyordu. Yani eleştiriye normalde gerçekten açık bir insanım. Ama salon içerisinde olduğu için, o zaman da benim hep yaşıtılarım vardı, arkadaşlarım akranlarım vardı. Salon içinde beni azarladıkları zaman o an diyorum ki ‘Ölsem’ diyorum. ‘Ben bu şeye maruz kalamam’ diyordum. Çok canım yanıyordu, üzüliyordum. Erkek olduğum halde köşeye gidiyordum ağlıyordum. Çok üzüyordu beni.”* Mahir ise iki ayrı his arasında sıkışıp kaldığını şu cümlelerle anlatmıştır: *“Tabii bu iki şey hissettiğim de oluyor. Bir, ‘Evet doğru söylüyor bunu yapmalıyım’. İki de ‘keşke antrenörüm babam olmasaydı’. Özellikle böyle kafam tam boş olmasını, sporla ilgili hiçbir şey konuşulmasın istiyorsun. Spor hiç konuşulmasın istiyorsun ve gelip diyor ki ‘Antrenmanda niye bunu yaptın?’ Ya da ‘Daha iyi performans gösterebilirdin.’ Ama maalesef konuşuluyordu.”*

Sporcular eleştiriye maruz kaldıklarında sıklıkla üzüntü ve sinirlenme hislerinden bahsetmişlerdir. Özellikle küçük yaşlardayken iki rolü ayırt edememenin verdiği şaşkınlık

daha belirgin olmaktadır. Kendisine kızanın babası mı yoksa antrenörü mü olduğunu net olarak algılamayan sporcular bu iki rol arasındaki ayrımı ve kendilerinin bu iki rolle olan bağlarını kavrayana kadar güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bilge bu durumu şöyle aktarmıştır: *“Üzüliyordum. Biraz galiba kırılğan bir yapım vardı. En başlarda... 7-8 yaşlarında belki bu tepkiyi verince daha o bağı kuramıyorsun ya, ‘Babam bana neden böyle davranıyor, neden bağılıyor?’ ‘Niye insanların içinde bağılıyor?’ Sanki küçük düşmüş gibi hissediyorsun ama zaman geçtikçe onu da aştık. (...) Ama ilk başladığım zamanlarda, anlamlandıramıyorsun ya. Sen de küçüksün oradaki o rolleri ayıramıyorsun belki o zamanlarda. Ama sonra sonra çok da etkilemedi. Zaten sonraları biliyordum o direktifi beni geliştirmek için verdiğini.”*

Rekreatif düzeyde yarışan ve ebeveyn-antrenörü olan sporcularda da benzer sonuçlara rastlanılmıştır (Pitas, 2012). Çocuk-sporcular, bazen ebeveyn-antrenörlerinden gelen geri bildirimlerin kapsamının aşırıya kaçtığını ya da olumsuz olduğunu belirtmişlerdir: *"Kötü bir maç geçirdiyseniz araba yolculuğu her zaman iyi olmuyor. Eve giderken size yanlış yaptığınız her şeyi söylemesi gerekiyor."* Diğer sporcular, ebeveynlerinin onları disipline ederken bazen aşağılama gibi olumsuz taktikler kullandığını belirtmiştir. Bir katılımcı, ebeveyn-antrenörlerinin eleştirilerinin bazen aşırıya kaçtığını hissettiklerini belirterek şunları söylemiştir: *"Olumsuz bir şey yaptığınızda ve o sürekli bu konuda konuşmaya devam ettiğinde, bazen of, bu konuda konuşmayı keser misin gibi hissediyorum!"* (Pitas, 2012).

Çalışmalarda ebeveyn-antrenörler, sporcularını herkesten daha iyi tanımanın ve daha kaliteli etkileşimlere sahip olmanın özellikle cazip olduğunu bildirmiştir (Weiss ve Fretwell, 2005). Her iki üyenin de deneyimlerinin uyumlu ve olumlu olduğu bir antrenörlük ikili ilişkisi, samimi bir ilişki olarak nitelendirilmiştir. Bu faydalara rağmen, antrenörlük ikili ilişkisi aynı zamanda ebeveyn-antrenörler ve çocukları arasında bir dizi sorun ve uyuşmazlığı da içermekte ve bu durum çekişmeli bir ilişki olarak sınıflandırılmaktadır. Çocuk sporcular tarafından bildirilen ortak sorunlar, takım arkadaşlarından daha yüksek düzeyde baskı ve beklentilere maruz kalmaları, kendilerini kontrol altında hissetmeleri ve bir sporcu olarak ebeveyninden değil de antrenörden gelen eleştirel geribildirimini kabul etmenin zorluğuna bağlanmıştır (Weiss ve Fretwell, 2005). Buradaki verilerden yola çıkarak çocuklar, ebeveynlerinden gelen eleştirileri kabul ederken "aşağılanma" duygusuyla mücadele etmeye eğilimlidir (Schmid ve ark., 2015) ve bu mücadele, eleştiri başkalarının varlığında gerçekleştiğinde yoğunlaşır (Brownlee-Brewton, 2020) fikriyle örtüşmektedir.

Eliasson (2019), ikili rol karmaşasıyla ilgili zorlukları çözen basit bir strateji olmadığını; bunun yerine analiz, ikili rol durumuyla ilgili doğuştan gelen ilişkiler ve zorlu etkileşimlerle nasıl başa çıkılacağını anlamak için yıllar boyunca devam eden bir öğrenme sürecinden kaynaklanan karmaşık davranış kalıpları olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mesafe stratejisi hem ebeveynler hem de çocuklar için mevcut en iyi strateji olarak görünmektedir ve ortak olan tek stratejidir. Bu ikili rol ilişkisinin üstesinden gelmek, mesafe stratejisine güvenen antrenörün çocuk-sporcuları için özellikle zor olduğu, sonuç olarak, doğuştan gelen ebeveyn-çocuk ilişkilerini geçici olarak askıya almaları veya görmezden gelmeleri ve spor sahasındayken yalnızca bir sporcunun bakış açısıyla (ve dolayısıyla bir çocuğun bakış açısıyla değil) hareket etmeleri gerektiği anlamına geldiği açıklanmıştır. Ayrıca, durumla nasıl başa çıkılacağını anlamamanın da bir öğrenme süreci olduğu ve bunun yıllar alabileceği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Schmid ve meslektaşları (2015) da çocuk-sporcuların ergenlik döneminin sonlarına doğru, yaş ve olgunlukla birlikte, fikirlerini dile getirecek kadar iddialı ve özgüvenli hale geldiklerini ve çatışmaları çözmek ve önlemek için etkili sorun odaklı veya aktif başa çıkma becerileri geliştirdiklerini yani bu mücadele yöntemlerini sporcuların zaman içerisinde öğrenip geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Öte yandan ebeveynlik stilleri de bu süreçte önemli görülmektedir. Örneğin ergenlik döneminde demokratik liderlik tarzını ve demokratik ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveyn-antrenörlerin daha olumlu bir ilişkiyi teşvik ettiği bulunmuştur (McCann, 2005). Çocuklar, özellikle de 10-18 yaş arası kızlar, otoriter bir liderlik tarzına sahip olan ve oyunculardan hiçbir katkı almadan tüm kararları veren bir antrenörün aksine, karar alma sürecine katkıda bulunmalarına izin veren bir antrenör gibi demokratik bir liderlik tarzını tercih etmektedir. Demokratik ve otoriter stillerin ikili rolleri dengelemeye ve ayırmaya yardımcı olduğu ve etkileşimlerin karşılıklılığını artırdığı görülmüştür. Baba-antrenör-kız-sporcu çiftlerinin olumlu olabileceği, çünkü ikili ilişkinin babaların kızlarının hayatına dahil olmaları için bir fırsat sağlama potansiyeline sahip olduğu öne sürülmüştür. Babalar mesafeli ve iletişim kurması daha zor olarak algılanma eğiliminde olduğundan, bir baba tarafından antrenörlük yapılmasının daha yakın bir baba-çocuk ilişkisi kurulmasına yardımcı olabileceği varsayılmıştır (McCann, 2005).

Ebeveyn-antrenöre hissedilen sinirin bazen kulüpteki diğer sporculardan çıkarıldığı da görülmüştür. Örneğin Fatih eleştirisi sonrası ebeveyn-antrenöre duyduğu sinirlenme hissini kulüpteki partnerinin üzerine yönlendirdiğini şöyle ifade etmektedir: “*Sinirlendiriyordu. Sinir*

yapıyordu bende. Antrenmanda mesela maç yapıyoruz, (karşıdaki) çocuk aşağıya vuruyor kuki giydiğimiz bölgeye (genital bölge). Ben de canım yanıyor ve eğiliyorum yani. “Ah!” falan derken babam bana kızıyor. (...) şimdi bana kızdığı zaman bu sefer sinirleniyorum. Hatta o kadar canım yanmış ki gözümden yaş gelecek neredeyse. Bir de o bağırduğu zaman bana, bu sefer tekrardan maçı başlattığı zaman ben çocuğa hayvan gibi dalıyordum. Sinirimi çocuktan çıkarıyordum.” Ebeveyn-antrenörün eleştirisine karşı sporcular tarafından verilen tepkilerin sadece ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiye değil diğer ilişkilere de etki edebileceği görülmektedir.

Katılımcıların spor kulüplerindeki diğer sporcularla ilişkilerinin ebeveyn-antrenöre sahip olmalarından büyük ölçüde etkilendiği ortaya çıkmıştır. Zira sporcular, ebeveyn-antrenöre sahip olmanın diğerleri tarafından da bilinmesinin arkadaşlık ilişkilerine etki ettiğini vurgulamışlardır. Kıskançlık, çekingenlik ve özelini saklama gibi durumlarla beraber ebeveyn-antrenöre sahip olan çocuğa yakın davranma ve ona hırslanma gibi davranışlar da gözlemlenmiştir. Mahir salondaki diğer sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olduğu için kendisini kıskandıklarını ve hatta maçlarda yenilmesini istediklerini hissettiğini söylemiştir. Bu konuda velilerin de payının olduğunu vurgulamıştır: *“Biraz kıskançlık oluyordu ve bu kıskançlık senle iletişim kuramamalarından yani benimle ilgili. Benle iletişim kuramıyorlardı. Yani bazen şunu hissediyordum yani. ‘Yenilsin, Mahir yenilsin.’ gibi olaylar oluyordu. (...) Biz Timur’la beraber büyüdük. Her antrenman beraber çalışırdık. Beraber partnerdik. Onun daha 15. saniyesinde ne düşündüğünü biliyordum, o derece artık birbirimizle böyle uyuşmuştuk. Maç zamanı, maç zamanları da öyleydi. O derece yapınca ben yapamayınca aramız çok iyi. Ama o yenilince ben derece yapınca aramız çok kötü. Yüzü böyle mahkeme duvarı gibi. Ya da şöyle oluyordu. Son zamanlarda artık ümitlere geçtiğim zaman, o benim hep bir üst sıkletim yapıyordu. Ümitlere geçince yani aynı kiloda girmeye başlayınca şey diyorlardı ailesi de tabii ben derece yapıyordum onlar yeniliyordu. Diyordu ki ailesi ‘Gürkan Hoca (babası) Mahir’i kolay kuraya aldı, bizim Timur zor kurada çıkamıyor.’ Hâlbuki hep tam tersi oluyordu. Aileler bu durumu çocuklara yansıtıyor çocuklar da bize yansıtıyor.”* Fatih ise bu durumun kulüpteki diğer sporcularda bir hırs yarattığını ve bu hırsın kendisine de yansıdığını, çünkü hoca oğlu olarak yenilme lüksü olmadığını şöyle ifade etmiştir: *“Hoca oğlu olmam bence çocukların gözünde farklı olmuş olabilir. Sonuçta onlara göre ya da yeni başlayanlara göre daha iyiydik. Ama onlar da genelde özellikle benim sıkletime yakın çocuklar beni daha çok yenmeye çalışıyordu daha bir hırslanıyorlardı. Kendi kulübünden de bu daha çok çıkıyordu sıkletime yakın*

çocuklardan. Babamın da bu hoşuna gidiyordu. Çünkü daha çok rakibimin olması beni yenmeye çalışması daha iyi çalışırım diye düşünüyordu belki de. Ben de bu sefer istemeden ben de rekabete girmiş oluyordum. Yenilmemem lazım sonuçta. Öyle bir durum. ...bir yerde de o var yenilemezsin. Hocanın oğlusun, yenilemem.”

Diğer sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip sporculara davranışlarında iyi geçinmek adına yakın davranabildikleri görülse de özel bilgilerini sakladıkları ileri sürülmüştür. Ozan bunun kendisine kötü hissettirdiğini, kendisini ispiyoncu gibi hissetmesine neden olduğunu ve arkadaşlarına karşı güven bariyerini bir türlü geçemediğini şu sözlerle açıklamıştır: *“Benimle herkes iyi geçinmeye çalışıyordu. Normal olarak, hocanın oğlu olduğum için. Seveni de sevmeyeni de bu arada. İyi geçinmeye çalışıyorlardı. Çünkü benden ziyade tahminim hocalara yaranmak için olabilir. Veya ne bileyim, benle arasını iyi tutup onun sırlarını koruyabilmem olabilir. O tarz bir şey de olabilir. Hocanın çocuğu olduğum için seviliyordum. Ama tahminim de şu sevdiğim kadar da sevilmiyordum bence. (...) Yani benim annem babam antrenör diye beni sevmeyin kardeşim, beni ben olduğum için sevin. Veya bana bir şey yapmayın. Annem babamın antrenör olma sebebiyle diğer çocuklarla mesela, nasıl söyleyeyim bana bir şeyleri anlatıyorlar, farkındayım, oturuyoruz muhabbet ediyoruz bir şeyler anlatıyor. Ama özel bir şeyini anlatmıyor. Oraya değiniyor ama sonra kısıyor. Ben orada şunu hissediyorum, ben gidip sanki anneme babama söyleyeceğim. ‘Oğlum sen bana niye bunları anlatmıyorsun? Biz 2-3 yıldır arkadaşız ama sen neden anlatmıyorsun?’ gibi sıkıntılar yaşamıştım. (...) Şimdi oturup muhabbet ettiğimiz zaman ‘Ya şimdi Aslı Hoca’nın Kemal Hoca’nın kulağına gider ben daha detaylı anlatmayayım’ diyorlardı. Ben en azından bunu sezebiliyordum. Öyle olunca da üzülüyordum açıkçası. Ben kendimi ‘Ben ispiyoncu muyum, annem babam antrenör olabilir’ küçüğüm bir de kanım hızlı akıyor daha, ‘Seni sigara içerken gördüm ben söyledim mi?’ ‘Annem babam seni çağırdı mı hiç?’ falan gibi öyle şeyler yaşamıştım. (...) Bunu aslında, hiçbir zaman aşamadım. Ben bunu ne kadar anlatsam da mesela aynı kulüpteyiz seninle, sana ne kadar söylesem de bunu senin içindeki korku veya bir çekingenlik benimle çok detaylı samimi olmana izin vermiyordu bir şekilde. Ne olursa olsun söylemeyeyim, ona söylememem mi daha büyük sıkıntı Aslı Hoca’nın kulağına mı gitmesi daha büyük sıkıntı deyip o şekilde seçiyorlardı. Ben de alıştım bir süre sonra neyse tamam devam böyle dedim.”*

Ebeveyn-antrenöre sahip olması sebebiyle kulüpteki arkadaşlarıyla spor dışında kalan zamanlarda ev ortamında herhangi bir aktivite gerçekleştiremediğini söyleyen Akın bunun

nedenini diğer sporcuların çekingenliğine bağlamaktadır: “Şimdi sosyal hayata bağlarsak eğer zaten bize gelmiyorlardı mesela. Çekiniyorlardı babamdan. ‘Gel, bize gel bir şeyler yiyelim içelim’ diyorum mesela arkadaşşıma ‘Yok’ diyordu, onun hocası ya hani, farklı bir durum. Babam tamam ben biliyorum ‘Ya gel oğlum ne olacak?’ diyorum. Onlar için öyle değil durum. Onun dışında biraz daha tabii hani gider babasına söyler falan muhabbetiyle biraz yaklaşımlarına dikkat ediyorlardı. Bunu böyle fırsata çevirmeye çalışanlar da oluyordu. ‘Hocanın oğlu ya’ olanlar da vardı. Bu tarz davranışlar oluyor yani evet. (Kayrıldığımı) Düşündüler. Çok umurumda olmadı. Öyle düşündüler sonra taekwondoyu bıraktılar mesela. Diyolar ki ya sen kendi çocuğunu çalıştırıyorsun da bizimkine bakmıyorsun falan diye düşünenler oldu. Bir de babam bana asla birebir ellik tutmamıştır. Öyle söyleyeyim. Çok nadirdir yani. Sadece beni birine verir. Antrenör olarak der ki şu tekniği atacağız hepimiz o tekniği atarız. Bir kayırma olmaz. Ki ben de sevmem zaten utanırım babamın benle birebir ilgilenmesinden hala da.”

Bağlam değıştikçe ebeveyn-antrenör ve sporcu arasındaki iletişimin doğasını incelemek isteyen bir çalışmada (Larsson-Casselton, 2012) kamusal ve özel bağlamda farklılıkların olduğu ortaya koyulmuştur. Bu ikili rolün yarattığı karışıklık “türbölans” olarak adlandırılırken çalışmanın birinci aşamasında dört tema ortaya çıkmıştır: rol karmaşası, takım politikası, arada kalmışlık ve sadakat çatışmaları. Çocuk/sporcular iki şekilde arada kaldıklarını hissetmiştir; takım arkadaşları tarafından ve ayrıca ebeveyn-antrenörü tarafından. Takım arkadaşları tarafından arada kalma hissine ilişkin örnekler şunlardır: “Takımın ne zaman küçük bir iyiliğe ihtiyacı olsa ya da antrenmanda çok fazla koşmak istemeseler, bizi bir şeyden kurtarmak için her zaman ona sormamı isterlerdi - bir tür aracı gibiydim.” Başka bir çocuk ise şöyle demiştir: “Eğer takım mutlu değilse ve bir konuda dert yanıyorsa, gidip ona söylemezdim. Muhtemelen babama söyleyip söylemeyeceğimi merak ederek bana bakıyorlardı, takımın ispiyoncusu olmama gerek yoktu. Ben sadece çocuklardan biri olmak istiyordum.” Bazen arada kalmak yardımcı olmak olarak tanımlanmıştır, ebeveynlerden biri çocuğunun arabulucu olarak kendisini kenara çekip “Anne, bence gidip falancayla konuşmalısın, bu konuda gerçekten endişeli ve bence onunla konuşmana ihtiyacı var” dediğini ve sporcunun da “antrenörün çocuğu olduğum için daha sorumlu olmam gerektiğini hissettim.” şeklinde bir açıklamada bulunduğu aktarılmıştır. Araştırmacılar bu temada hissedilen türbölansın ağırlıklı olarak çocuklar tarafından yaşandığını belirtmişlerdir.

Aynı çalışmada ortaya çıkan temalardan bir diğeri ise gecikmiş türbülanstır. Bu tema, çocuk-sporcunun ebeveyn-antrenörünün kararlar aldığı sırada duygularını nasıl sakladığını, ancak daha sonra bu kararların neden kabul edilmesi zor veya rahatsız edici olduğunu ortaya çıkardığını yansıtmaktadır. Bir ebeveyn-antrenör şöyle demiştir: *“O her şeyi kabullendi ve hiçbir şeyi gündeme getirmede. Hayatının ilerleyen dönemlerinde, yaşlandığında ve şimdi, bazı şeyleri bana açıyor. Keşke bazı şeyleri görebilseydim diye düşünüyorum. Bilmem gerekirdi.”* Bu temadaki örnekler, çocuğun/takım üyesinin ebeveyn-antrenörlük ikili rolüne nasıl saygı duyduğunu göstermektedir. Çatışmadan kaçınmak amacıyla çocuk-sporcu, yaşadığı incinme veya haksız muamele duygularını paylaşmadan önce antrenör ve sporcu ilişkisinin sona ermesini beklemiştir (Larsson-Casselton, 2012).

Gelişimsel olarak, ebeveyn-antrenör ve çocuk-sporcu arasında olumsuz olayların yaşandığı zamanlar genellikle çocuğun ergenlik yıllarıdır. Ergenlik döneminde, rol çatışmasının ilişkinin her iki üyesi için de özellikle hassas olduğu bildirilmiştir, çünkü çocuklar ebeveynlerinden bireyselleşme arayışı içindedir ve aile sisteminden uzakta çeşitli psikososyal gelişim görevlerini çözmekle meşguldür (Erickson, 1959). Ergenliğin ilk yıllarındaki çocuklar, yetenekleri hakkında geri bildirim sağlamak için antrenörlere güvendikleri için, çocuğuna antrenörlük yapan bir ebeveynin karşılaştığı zorluk, çocuk-sporcunun ebeveyn-antrenörü ne zaman bir antrenör olarak gördüğü ve ebeveyn-çocuğun ebeveyn-antrenörü ne zaman ebeveyn olarak gördüğüdür? Ebeveyn-antrenörlerin bunu anlaması önemlidir, böylece çocuğa yalnızca istendiğinde değil, aynı zamanda geribildirim performansın yanı sıra öz-algıları da geliştirmede en etkili olacağı zaman geribildirim sağlayabilirler. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, çocuklar ergenlik çağına geldiklerinde, antrenman veya maç gibi spora uygun zamanlarda antrenörlük geri bildirimine açıktırlar. Ancak, spor alanı dışında, bu çocuk-sporcular ebeveyn-antrenörün ebeveynlik rolü üstlenmesini istemişlerdir. Dolayısıyla, çocuk sporcular müsabaka ya da antrenman alanını terk ettiklerinde ebeveynlerinin teşvik edici ve destekleyici olmasını istemişlerdir. Ebeveyn-antrenörler antrenörlük rolünü üstlenmeye devam ederlerse, çocuk-sporcular tarafından aşırı müdahil veya aşırı eleştirel olarak görülmüşlerdir (McCann, 2005).

Ebeveynin aynı zamanda antrenör olduğu ailesel antrenörlük ilişkisi kavramı üzerine yapılan ilk araştırmalar ile psikoloji alanındaki uygulayıcılara yönelik etik tavsiyeler arasında bir paralellik kurulabilir (Kitchener, 1988). Terapistler, terapötik sürece müdahale edebilecek ve muhtemelen danışanlara zarar verebilecek veya onları istismar edebilecek rol

karmaşası ve çıkar çatışması potansiyelini sınırlamak için danışanlarıyla herhangi bir paralel ilişkiye girmemeleri konusunda uyarılmıştır. Spor ortamına uygulandığında, ebeveyn-antrenör/ çocuk-sporculuk ilişkisi de rol çatışması ve çıkar çatışmasına yol açma potansiyeline sahiptir (Secord ve Backman, 1974). Rol çatışması, antrenörlük ve ebeveynlik rolleri uyumsuz olduğunda ortaya çıkabilir; örneğin antrenörlük rolü bir sporcunun fiziksel ve psikolojik sınırlarını zorlamayı taahhüt ederken ebeveynlik rolü aynı anda koşulsuz destek ve koruma sağlamaya çalışmaktadır. Ebeveyn-antrenörler çocuğun psikososyal ve gelişimsel ihtiyaçları pahasına kendi başarı, prestij veya otorite ihtiyaçlarına öncelik verdiklerinde çıkar çatışmaları ortaya çıkabilir (Kitchener, 1988). Bu çalışmada yer alan elit sporcuların ebeveyn-antrenörlerinin sporu bırakmalarına ısrarla karşı durmaları ve bıraktıklarını kabullenememeleri bu açıdan ele alınırsa çıkar çatışması olarak tanımlanabilir. Ancak spor ortamında çok fazla ebeveyn-antrenör olduğu ve gençlik sporu için ciddi anlamda önemli oldukları düşünülürse ebeveyn-antrenörlerin cesaretlerini kırmak yahut bunu yapmamalarını telkin etmek yerine kendi çocuklarıyla etkileşime girebilecekleri verimli yollar konusunda eğitmenin daha gerçekçi bir yaklaşım olduğu düşüncesi (Ormond ve Holt, 2021) akla yatkın görünmektedir.

Diğer sporcuların düşünce ve davranışlarında algılanan en dikkat çekici şeylerden biri de kayırılma algısı olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olduklarının bilinmesinin özellikle başlangıç aşamasında zorluk yarattığından ancak zaman içerisinde ebeveyn-antrenörlerinin herkese eşit davranması ve diğer sporcularla aile ortamı gibi olunması faktörlerinden dolayı bu algının kırıldığından söz etmişlerdir. Ancak diğer kulüplerdeki sporcuların ve velilerin bu şekilde bir algılarının devam ettiği ileri sürülmüştür. Literatürdeki bir çalışmada, ebeveyn-antrenöre sahip olan sporcular takım arkadaşlarının kendilerine kayırmacılık yapıldığına dair duygularını yansıttıklarını açıklamışlardır (Weiss ve Fretwell, 2005). Araştırmacılar, takım üyelerinden birinin katılımcılardan birine "*Baban antrenör olduğu için sen kaptansın*" dediğinden ve bu gibi durumlardan ötürü sporcuların üzüntü yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Ancak görüşmelere dahil edilen takım üyelerinin ebeveyn-antrenörlerden bazı kayırma davranışları algılasa da çoğunlukla olumlu deneyimlerden bahsettikleri görülmüştür. Bu açıdan çalışmadaki verilere dayanarak zaman içerisinde spor ortamında yaşananlardan sonra salonda yer alan diğer sporcuların fikirlerinin değişebileceği ileri sürülebilir. Ebeveyn-antrenörün adil yaklaşımının diğer sporcular tarafından algılanması ve "aile ortamı" yaratılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bilge bu durumu şöyle aktarmıştır: “*En başta bence bizi tanımazken, yeni başlangıçlarda falan şey oluyor ‘Hocanın kızı a bak, derece yapıyor’ bu olabiliyor işte ‘Aa babası hoca’. Çünkü ben bununla çok karşılaştım. Sadece kendi kulüp arkadaşlarımdan değil diğer kulüptekilerden de. Dedim ya senin rakibin olmayan kişinin ailesini bile yenmen gerekiyor belki. Çünkü hocanın kızı biliniyor bu. Öyle bir bakış var. (...) Zaten sürekli birlikteyiz beraber antrenman yapıyoruz. Öyle de bir ortam oluşuyor. Ailenden bir şey kurduğun bir ortam oluyor. Daha kardeş gibi bağlarının çok kuvvetli olduğu bir şey oluyor.*” Sevin de bu algının diğer kulüp sporcuları tarafından kendisine yöneltildiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “*Genelde şey olurdu ‘Aaa hocanın kızları bunlar!’ diye bir tepki oluyordu. Ama biz aile gibi olmuştuk. Artık bir süre sonra kalktı bu ortadan. Zaten babam da bize hiç ayrıcalık göstermedi, biz de onun öğrencileriydik, onlar da öğrencileriydi. (...) Kendi salonumuzun içerisinde değil de diğer salonlardan ya da diğer antrenörler tarafından olurdu. Hani işte diğer öğrenciler yenildiğinde ben kazandığımda, ‘Hoca kızını daha çok çalıştırmış demek ki.’ Ya da ‘Hocanın kızı diye ayrıcalık tanınıyor demek ki’ diye bir algı olurdu. Ama hem biz bilirdik hem de benim antrenman arkadaşlarım bilirdi böyle bir şey olmadığını.*” Haluk ise bunun kendi kulübündeki sporculardan ziyade veliler tarafından yapıldığını ileri sürmüştür: “*Yani bir süre bunun lafı döndü yakın çevrem için değil de kulüp için söyleyebilirim... Genellikle diğer veliler yapıyor bunu, sporcular yapmadı hiçbir zaman. İşte kendi oğlunu daha çok kayırıyor oldu. Ama sporcu arkadaşlarıma bunu sorduğumda aynı düşünceyi yani öyle düşünmediklerini gördüm. Yani babam aslında, veliler dâhil oluyor, sporcular herkes şey diyebiliyor. ‘Hoca bize eşit davranıyor.’ Ama veliler bu konuda biraz daha ısrarcılar, sıkıntı yaratıyorlar. Zaten küçüklükten beri antrenörümüz olduğu için herkeste samimi aile ortamı oluştu. O açıdan sıkıntı yok.*”

Ormond ve Holt (2021) tarafından yürütülen çalışma, takımdaki diğer sporcuların ebeveyn-antrenörün çocuğundan bilgi almaya çalıştıklarını veya antrenöre mesaj iletme aracı olarak onları kullandığını ve bazen gerginlikler yaşanabildiğini göstermektedir. Çocuklardan biri “*akranlarınızla ilişkileriniz gerginleşiyor. Eğer babanız bir takım arkadaşınıza bir şey söylerse bu ilişkinizi biraz etkiliyor... Muhtemelen en zor kısmı buydu.*” derken babası “*bununla mücadele ettiğini biliyorum... Takımdaki arkadaşlarını kaybetti*” demiştir. Bir diğer çocuk ise takım arkadaşları için “*bazen bana gerçekten kızıyorlar... Nedense kıskanıyorlar*” ifadesinde bulunmuştur. Bu gibi “kıskançlık” ya da “yakın davranma” durumlarının diğer çalışmalarda da görülmesi ebeveyn-antrenöre sahip olmanın arkadaşlık ilişkilerine etki ettiğini ispat etmektedir. Üstelik diğer ebeveynlerin de sporculara

bir “tavır” sergiledikleri ve çocukların da ebeveynlerinin etkisinde kalabildikleri de görülen davranışlar arasındadır (Ormond ve Holt, 2021). Bu çalışmada da benzer olaylara rastlanılmıştır. Fakat katılımcıların çoğu salon içinde arkadaşlarıyla fazla sorun yaşamadıklarını, daha çok dışarıdan kendilerini tanımayan kişilerden ve ebeveynlerden dolayı sorun yaşadıklarını iletmişlerdir.

Katılımcılar ebeveyn-antrenöre sahip olmaktan dolayı mutluluk ve gurur duyduklarını ayrıca ebeveynleriyle güzel anılar biriktirebilme fırsatı elde ettiklerini, bu gibi hisler nedeniyle ebeveyn-antrenöre sahip olmanın ilişkilerini güçlendiren bir şey olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ebru konuyla ilgili: *“Başka antrenör mutlu oluyor tabii ki ama herkes gibi. Kendi parası mesela para gelecekse kendi cebine ona mutlu oluyordur. Ama ‘baba başardık’ (demek) o kadar emek... küçükken sekiz yaşında başlamışım on yedi yaşında Avrupa Şampiyonu oldum. Hani o yıllar şerit gibi geçer ya gözünün önünden o mutluluk bambaşka bir şey.”* derken Sevin: *“Çok güzel anılar çok güzel hatıralar. Yani genelde sporcular sporu bıraktıktan sonra antrenörü geride kalıyor işte bir süre sonra unutuluyor, anılar siliniyor. Ama işte bizde öyle bir şey yok. Biz şu an oturduğumuzda bile halen anlatıyoruz. O anlatıyor biz anlatıyoruz. Duygusal durumlar halen yaşanıyor. Yani hayatımızdan hiçbir zaman çıkmayacak bir şey. Bütün zorlukları unuttuk daha çok güzel yönlerine odaklandık, güzel yönlerini konuşuyoruz.”* demiştir.

Sporcular, Ebru’nun da değindiği gibi aynı zamanda maddi-manevi bir güven içinde olduklarını da özellikle belirtmişlerdir. Katılımcıların elit sporcular olması nedeniyle maçlarda elde ettikleri başarıların neticesinde devletten maddi ödül aldıkları bilinmektedir. Bu ödüllerin ebeveyn-antrenörleri tarafından yine kendi gelecekleri için finans kaynağı olması ya da ellerinden alınmaması sporcular tarafından güven verici bulunmuştur. Yaman bununla ilgili: *“Bu işin içinde sadece spor değil, madalya değil, para da var. Para meselesinde çoğu kişi tartışmış bozuşmuş olayları oluyor. Benim hiçbir zaman öyle derdim olmadı ver de demedim aramızda hiç öyle muhabbet olmadı. Ama ben kendim alıp da belli miktarı veriyorum belli miktarı bırakıyorum. Benim verdiğim parayı bile yatırım yapmış benim için, kendine almamış. Daha çok güveniyorum.”* şeklinde açıklama yapmıştır. Yaman ayrıca rol model olarak babasını kendisine örnek aldığını ve bunun da motivasyonunu yükselttiğini eklemiştir: *“Bir yönde motivasyon gibi, motivasyon full tavan hep. Çünkü hep ‘Babam yaptı ben de yapacağım, babamdan daha iyi olmak istiyorum.’ oluyorsun.”* Turgut ise manevi bir güven içinde olmanın özgüvenine katkı sunduğunu belirtip profesyonel

yetişmenin artısından bahsetmiştir: “Bence güzel bir his. En güvendiğin adam arkanda oluyor. Öyle bir özgüvenle zaten maçlara çıkıyorsun. Senin her şeyini iyi bildiği için güzel de bir uyumla ilerliyorsun. Tabii bu sporcuya da bağlı bir şey. Sporcunun da sevmesi lazım, istemesi lazım, ona uygun çalışması beslenmesi lazım. Babam benim uykuma ve beslenmeme küçüklükten beri dikkat ederdi. İlkokulda 10.30 gibi yatarım hiç 12’leri falan görmezdim. Kahvaltıda biz çok kavga ederdik babamla, çünkü kahvaltıda sevmediğim çok şey vardı. (...) Bazı günler masadan kalkıp gittiğim oluyordu ama bu konularda şu an çok teşekkür ediyorum. Düzenli bir hayat sağladığı için bana. Önceden kıızıyordum ama. O yüzden baya bir avantajı var babam olmasının. Mesela sıradan bir ebeveyn diyelim, belki beslenme uykusu düzeni bilmez. Bilinçli bir antrenör baban olduğuunda, baban bilince daha profesyonel bir şekilde yetişiyorsun.” Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın diğer ebeveyn-sporcu çiftlerine göre getirilerinden birini de Akın şöyle dile getirmiştir: “Normal sıradan bir misafirliğe gidiyoruz. Çocukları normal hani sporla pek alakası yok normal okula gidip gelen çocuklar olunca mesela, bizim babamla bu şekilde iletişimimizin olması ve benim böyle başarılarla sahip olmam annemle babamı orda da içten içe gururlandırıyor. Aslında ilişkiyi kuvvetlendiriyor diyebiliriz.”

Ancak sporculardan bazıları her ne kadar yaşanan zorlukları unutup yalnızca güzel anılara odaklandıklarını ifade etseler de çoğunluğunun bu durumda muğlak bir noktada durdukları görölmüştür. Örneğin Duygu şimdiki haliyle annesine kendisinin antrenörlüğünü yapmamasını söyleyeceğini iletirken: “Anneme ne derim biliyor musun? şu anki kafayla ‘Yapma gerek yok!’ derim. ‘Ölümlü dünya yani ne gerek var böyle şeylere’ derdim. Diğerleri atıyorum çocuğu süt içmeden uyuyamıyordur, kadın sütünü getirir. Benimki suyu yarım getiriyor kilo yapmasın diye (gülerek). Yapma.” Bir sonraki sözünde ise sevincini annesiyle kutlamanın verdiği duygunun her şeyi unutturabileceğinden söz etmektedir: “Bütün her şeyi kenara atıp sadece şununla cevap verebilirim, sen 1. olduğuunda önce annene sarılıyorsun. O şampiyonluğu önce onunla kutladığın için ‘Boş ver zorlukları, en güzel yanı her şeyi silebiliyor’ diyorsun yani.” Özetle sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olmakla ilgili net ve kesin bir şey söylemedikleri, başarıya ve duygusal durumlarına göre cevaplarında bazı değişkenliklerin ve çelişkilerin var olduğu bulunmuştur. Katılımcılardan Ozan da bu artı ve eksileri genel olarak değerlendirdiğinde ebeveyn ilişkileri bazında eksilerin başarı bazında ise ebeveyn-antrenöre sahip olmasının artılarının öne çıktığını söylemiştir: “Sporculuğa baktığımızda gerçekten bir yükseliş var ama ilişkilere baktığımızda bir düşüş gözüküyor. Bana soracak olursan ‘Üzüntü mü seni daha çok yıprattı mutluluk mu seni daha çok

cezbetti?’ dersen bana sorarsan ben üzüntülerin hiçbirini hatırlamıyorum bile, ben şu an mutluluğumdayım yani. Çünkü tamam üzuldüm babam bana kızdı ‘Şunu yapma’ dedi dövdü etti ama işin son perdesine baktığın zaman, gerçekten çok hatırı sayılır bir konumdayım. Ve onların sayesinde oldu. Bana soracak olursan nötrden ziyade bir tık daha iyi tarafındayım yani. (...) Özetleyecek olursam, ebeveynimin antrenörüm olması birincisi dediğim gibi başarı hususunda beni güzel telkinlerde bulundurmaları ve kontrolleri iyi. Çünkü bir çocuk ne yapacağını bilemez. İki kilosu vardır gidip yemek yiyebilir. (...) Onun haricinde hoca çocuğu olmam, ondan sonra babamla antrenman yaptığımız zamanki durumlarımız muhabbetlerimizi kişisel ikili ilişkilerimizi zedeledi. (...) Genel olarak hem çok iyi zamanlarımı geçirdim aile bireylerimin antrenörüm olması sebepli başarı olarak hem de kişisel olarak da kötü zamanlar geçirdiğim de oldu.” Üzüntülerin yahut zorlukların geride bırakılmasının ve avantajların daha baskın olmasının en belirgin nedeni olarak yine başarı karşımıza çıkmaktadır. Yine de başarının bile sporcuların kişisel ilişkilerinden gördükleri zararı tam olarak telafi ettiği söylenemez. Zira sporcular unutmış olduklarını iddia ettikleri zorluklardan ve üzüntülerinden yoğun şekilde bahsetmişler, anılarını ve deneyimlerini paylaşmışlardır. Sporda ebeveyn-antrenörlerinin de emekleriyle ulaştıkları başarıların neticesinde belli bir statü elde etmeleri, maddi açıdan güçlü hale gelmeleri, tanınır olmaları, meslek sahibi olmaları gibi pek çok etken olumsuzluklara bir perde çekmektedir. Fakat görülmektedir ki ebeveyn-çocuk ilişkisi profesyonel bir sporcu-antrenör ilişkisiyle beraber yürütülecekse hassas bir denge gözetilerek yapılmalıdır. Çünkü spor ortamı başarı odaklı ve rekabetçidir. Sporcular madalya kazanacaklarsa, yolun sonunda ödül ve itibar varsa ebeveyn ilişkilerinden feragat edebilmeyi düşünebilir. Daha da kötüsü ebeveyn-antrenörler de bunu düşünebilir. Bu da spor ortamındaki her üye için tehlikeli arz etmektedir.

Elit sporcular ebeveyn-antrenörlerinin desteklerinden ötürü onlara müteşekkirdir ancak istedikleri zaman spordan ayrılamıyor olmaları ve başarılarının artık sıradanlaşması olumsuz hissiyatlar doğurmaktadır. Zira sporcular ebeveyn-antrenörlerin kendilerinden yüksek beklentide olduklarının bilincindedir. Aldıkları başarılar bir üst mertebeye çıkmadığı takdirde sıradanlaşma eğilimi gösterebilir ve ebeveyn-antrenörün bu başarıya herhangi bir tepki vermemesi motivasyonun düşüşüne sebep olabilir. Fatih bunu şöyle açıklar: “Ben başka biriyle çalışsaydım, babam antrenörüm olmasaydı taekwondo yapmak isteseydim benim ailem destek vermeyebilirdi bilemem. Destek veren ailelerin çocukları için konuşacak olursak bilmiyorum, onlar daha bence şanslılar. Hem aile desteği var hem istedikleri zaman bırakabilirler. Bir yerde ‘dur’ deme şansları var. Bu açıdan onların daha mantıklı bence

kıskanmıyorum onları da mantıklı yani. ...hem aile desteği olsun hem çocuk kendi isteği ile gitsin. Bu kesinlikle en doğrusu. Hem de çocuğun en ufak bir başarı aldığı zaman aileden aldığı övgü çok daha yüksek olur. Çünkü ailede böyle bir başarı yok. (Araştırmacı: Ailede alışılmış bir başarı örüntüsü olduğunda daha mı zor?) Kesinlikle öyle. Böyle de bir ilişki var. Çocuk İl 3.sü bile olsa sporla alakası olmayan bir aile ‘Oo aferin oğlum, kızım, harika!’ falan der. Bu çocuğu daha çok motive edebilir.”

Sporculardan bazıları zaman zaman huzursuzluk yaşasalar dahi denge kurabildikleri takdirde ebeveyn-antrenör / çocuk-sporcu ilişkisinden memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir. Mahir babasıyla deneyimini şöyle aktarmıştır: “Aslında güzel bir baba-oğul ilişkimiz vardı. İyi ki de babamın... Bazı zamanlar keşke olmasaydı desem de iyi ki de diyorum babam antrenörüm. Çünkü bazen de ailenin de o dili konuşmasını istersin ya. Diğer öğrencilerin işte bu yaşayabileceği ya da anlayabileceği bir dil değildi. Bu biraz daha benim için daha iyi ve daha güzel bir duyguydu. Çünkü hem senin baba olarak dilinden anlıyor hem hoca olarak da dilinden anlıyor ve bu ikisini karıştırıp iki tarafı da böyle dengeleyip bir şekilde o olayı bir şekilde birbirimize yansıtabiliyorduk. Aslında baba-oğul ilişkimiz bizim şey değildi öyle uzaktan böyle ya da soğuk bir ilişkimiz değildi. Yine aradaki o baba-oğul ilişkisi var, ama hoca-öğrenci ilişkisi de var ve aslında yakın bir arkadaşlık ilişkisi de var. Biz aslında bunun üçünü harmanlayıp arada bir olması gereken bir ilişkiyi ortaya çıkartıyorduk. Yeri geldiği zaman hoca-öğrenci, yeri geldiği zaman baba oğul yeri geldiği zaman iki arkadaş şeklinde. Üçünü de ortamına göre zamana göre mekâna göre ya da bulunduğumuz yere göre dengeyi sağlıyorduk.”

Elit sporcular aslında ebeveynleriyle profesyonel bir antrenörlük ilişkisi kurmakla ilgili keskin bir düşünceye ya da duyguya sahip değildirler. Onlar bu durumu daha çok “iki uçlu bir duygu” olarak tanımlamayı tercih etmektedirler. Nitekim ebeveyn-antrenöre sahip olmak bir spektrum olarak düşünülürse bunun bazen iyi tarafı bazen kötü tarafı ağır basmaktadır. Bu spektrum başarı durumuna, yaşa ve diğer unsurlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Başarı ve yaş arttıkça artıların arttığı ya da “eskisi kadar göze çarpmadığı” görülmektedir. Haluk bunu şu sözlerle ifade etmektedir: “İyi yönleri de var kötü yönleri de var demek isterim. Çünkü şöyle iyi yönleri var küçükken mesela bizim zaten arkadaşlarımızın yarısı bıraktı yarısı devam ediyor. Ama mesela küçüksün, çocuksun, dışarı çıkıp oyun oynamak istiyorsun, diğer ebeveynler buna müsaade ederken senin baban seni zorla o antrenmana götürüyor. Gerekirse yani ufaktan bir dürtüyor da. Bu konuda birazcık

sıkıntı yaşadığımı söyleyebilirim. Ama bugünlere gelmemin sebebi de o zamanlar. Yarı yarıya diyebilirim artısı eksisi. (...) Kesinlikle genelde daha güvende hissediyor olabilirim. Ekstra daha bir güvende çünkü diğerleri, diğer sporcu arkadaşlarım bir eksikliği olduğunda bir danışmak zorundalar. Ama benim eksikliğim olduğunda direkt babam söyleyebiliyor bunu ben ona sormadan. Böyle bir artısı ekstra güven ilişkisi var kesinlikle. (...) Şimdi şeyi düşünüyorum çok iyi olduğu zamanlar da var ama bir yerden sonra artık bıkkınlık getirecek süreç de oluyor. Çünkü mesela Dünya Şampiyonasından daha yeni döndük, yenildim. Eve döndüm 4 ay zor bir süreç geçirdik kamp süreci, nefes alamıyorduk. Hiçbir şekilde yani rahata eremedik. İnsan bir dönünce 1-2 hafta dinleneyim istiyordu. Yok. Direkt 3. gün 4.gün antrenmana gitmezsem tavır yapıyor. Bu yönleri kötü. Yarı yarıya diyorum ben hem olumlu hem olumsuz.” Bilge ise ebeveyn-antrenöre sahip olmanın hem uzun yıllar sosyal yaşamına hem de genel olarak hayatına yansımaları şöyle dile getirmektedir: “Ben hiç yaz tatili yapmadım, yaz tatili benim için çift antrenman demek, böyle şeyler de var. Ya da okulda, lisede üniversitede işte ‘Şunu yapalım, bunu yapalım’ ben ‘Hayır, akşam antrenman var salonu açmam lazım’ gibi bir psikolojide olunca uzun yıllar şey yapamadım. Mesela bu işler bittiğinde bile diyelim boşum, mesela ‘Bir şeyler yapalım mı?’ deniyor, hani düşünüyordum ‘Benim salona gitmem lazım mı? Benim bir şey yapmam lazım mıydı? Değildir artık.’ diye düşünüyorsun gidebilir miyim bir yere diye. Hayatında her zaman bu var. (...) Güzel bir şey tabii ki de iyi bir antrenör olduğumu bildiğin için güzel bir şey. Kötü bir şey, kaçacak yerin yok. Biraz farklı şeylerle de mücadele etme ya da o işi orada bırakma durumun yok. Dışarıdan birisi olsaydım antrenmana girer çıkardım. Diğer herhangi bir süreç içerisinde antrenörüme de ancak müdahale edebileceği şeylerde müdahale edebilirdi. Böyle her süreçte olduğumuz için bu durum dediğim gibi birazcık beni fiziksel ve zihinsel yıprattı aslında. Ama dediğim gibi iki uçlu diyeyim ya. İyi duyguları da var kötü duyguları da var diyebilirim. (...) Tabii ister istemez hayatına yön veren, şekil veren bir şey oluyor. İstemeyerek başladığım bu spor, benim hayatımı değiştirdi ve hayatıma şekil verdi aslında. Ekonomik bağımsızlığı kazanmamdan meslek bulmamdan, bakış açısı geliştirebilmekten ya da böyle bir artık kişiliğime karakterime sirayet edecek düzeyde, mesela disiplinli olma gibi durumlarda farklı faktörleri oldu. Hayatıma yön verdi aslında. Babamın antrenör olmasının benim antrenörüm olmasının, katkılarından bir tanesi de benim hayatımı şekillendirmesidir.”

Bu çalışmayla paralel olarak daha önce yapılan çalışmalarda da sporcuların çoğunlukla olumlu ve olumsuz şeylerden bahsettikten sonra tüm dezavantajlara ve hatalı davranışlara

rağmen olumlu yönler nedeniyle ebeveyn-antrenörleriyle yollarına devam etmek istedikleri tespit edilmiştir (Eliasson, 2019). Baba ebeveyn-antrenörlerle yürütülen araştırmada (Schmid ve ark., 2015) bu bilişsel uyumsuzlukların ve ebeveynlerin kötü davranışlarını meşrulaştırmanın bir yolu olarak çeşitli rasyonalizasyon ve normalleştirme türlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. Bunlar; a) babalarının fedakarlıkları ve yatırımları için borçlu hissetmek, b) akademik ve finansal faydalar için minnet, c) "bir babanın kızına duyduğu koşulsuz sevgi", d) başka bir antrenörün daha fazla ilgilenmesinin ya da daha iyi bir çıkar gözetmesinin imkansızlığı şeklinde açıklanmıştır. Bir kişi dışındaki tüm katılımcılar babaları tarafından baskı altında hissettiklerini bildirmiş ve öğrenilmiş çaresizlik, bilişsel uyumsuzluk, rasyonalizasyon ve normalleştirme özelliklerini iletmişlerdir; bu da baskıcı ve kontrolcü ilişkiler ile taciz edici ilişkiler arasında sadece ince bir çizgi olduğunu göstermektedir (Schmid ve ark., 2015).

Pek çok açıdan elit sporcuların bahsettikleri olaylarla örtüşen bu çalışmalara ek olarak erken özelleşmeden bahsetmek de bir gereklilik olarak görülmektedir. Gençlik sporlarının özelleşmesinin, genç sporcularda aşırı kullanıma bağlı yaralanmalara, sürantrenmana ve tükenmişliğe yol açabilecek yüksek miktarda antrenman ve tek bir sporda özelleşme baskısından sorumlu olduğu düşünülmektedir (Brenner ve Watson, 2024). İskandinav spor bağlamında, erken özelleşmeyle ilgili sorunları vurgulayan ve yetenek seçiminin ergenlikten sonra yapılması gerektiğinin altını çizen güçlü bir anlatı vardır (Kilger, 2020). Bu aynı zamanda hem erken seçimin doğruluğunu hem de (potansiyel olarak) üstün yetenekli çocukların erken yaşta seçilmesinin ahlaki sonuçlarını sorgulayan güçlü bir araştırma söylemi tarafından da desteklenmektedir (Kilger ve Jonsson, 2017). İsveç Spor Konfederasyonu da dahil olmak üzere birçok ulusal spor kuruluşu artık erken özelleşmeye açıkça karşı çıktıklarını ilan etmekte ve bunun yerine çocuklara ve kulüplere ergenlik döneminde örnekleme yılları olarak adlandırılan dönemde çok sayıda spor faaliyetini teşvik etmelerini önermektedir (Kilger, 2017). Bu öneri ebeveyn-antrenör tarafından çalıştırılan elit sporcular için bilhassa mühim görünmektedir. Zira çalışmaların geneli irdelendiğinde çoğu antrenörün zorunluluktan kendi çocuklarına antrenörlük yaptığı ve birçoğunun gönüllü olarak bu görevi yürüttüğü (Evans, 1985; Kerins ve ark., 2017; Kilger, 2020) görülmektedir. Ancak bu çalışmaya katılan sporcuların ebeveynlerinin (biri hariç) hepsinin birincil mesleği antrenörlüktür. Katılımcıların anlatılarından görüleceği üzere, ebeveyn-antrenöre sahip olan çocukların başka branşları seçme ve deneme şansları oldukça sınırlı, hatta yok denecek kadar azdır. Bu erken özelleşme riskinden ötürü bir kısmı erken yaşlarda spor kariyerlerini

sonlandırmıştır. Ozan'ın *“benim taekwondoyu bırakmam, taekwondodan soğumam kesinlikle erken yaşta başarılı olmam ve bu kurallar.”* açıklaması durumu özetler niteliktedir. Çoğu elit sporcunun hayatını garanti edecek ödüle ve başarıya ulaştıktan sonra kariyerlerini sonlandırması spor ortamının sağlığı açısından sorgulanması gereken ciddi bir tehlike olarak görülmektedir. Üstelik bu durum uzun vadeli sporcu gelişimiyle de çelişmektedir.

Erken özelleşmeyle birlikte elit sporcuların sosyalleşme ve özerklik açısından ciddi problemlerle boğuştukları da öne çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır. Sporcuların temel psikolojik ihtiyaçları (yeterlilik, özerklik ve ilişkili olma) ile sporcu ebeveynliğinin spor kariyeri içerisinde nasıl ilişkilendiğini ortaya koyabilmek adına sporcu ebeveynlerinin ve erken özelleşen sporcuların deneyimlerini araştıran bir çalışmada, çocuğun branş seçimi gibi sporla ilgili pek çok kararı ailesiyle beraber aldığı veya ebeveynleri tarafından yönlendirildiği bulunmuştur (İbanoğlu, 2022). Çalışma sonucunda sporcuların yeterlik (öz farkındalık, öz disiplin, özgüven, başarı için fedakârlık ve yılmazlık), özerklik (tutumsal, işlevsel ve duygusal) ve ilişkili olma (ebeveyn-sporcu, kulüp, antrenör-sporcu, sporcu-akran, ebeveyn-ebeveyn ve antrenör-ebeveyn ilişkisi) özelliklerinin büyümesinin de etkisiyle zaman içinde değişip yeniden şekillendiği görülmüştür. Nitekim sporcunun çevresindeki ilişkilerin oluşturduğu etkileşimlerin sporcunun gelişimde ve sportif başarısında etkili olduğu tespit edilmiştir (İbanoğlu, 2022). Elit sporcularla yapılan bu çalışmada da özellikle de ergenlik döneminde çatışmaların yaşandığı ve zaman içerisinde bunların aşıldığı bildirilmiştir ve literatürle desteklenmiştir.

Literatürde ebeveyn-antrenörlük rolünün çeşitli yönlerden ele alındığı çalışmalar incelendiğinde ağırlıklı olarak takım sporlarıyla, özellikle futbolla (McCann, 2005; Weiss ve Fretwell, 2005; Coble, 2010; Larson-Casselton, 2010; Elliot ve Drummond, 2017; Eliasson, 2019; Kerins ve ark., 2017; Kilger, 2020; Ormond ve Holt, 2021) ilgili araştırmaların yürütüldüğü ancak bireysel branşlarda ise tenis (Schmid ve ark., 2015) ve yüzme (Zehntner, 2020) branşlarında az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların genellikle ebeveyn-antrenörlerle yapıldığı ve az sayıda çocuk-sporcu deneyimi incelendiği de göze çarpmaktadır.

Daha önceki araştırmalar ebeveyn-antrenörlüğe dair olumlu ve olumsuz yanları kabul ederken bir kısmı ebeveyn-antrenörlüğün olumlu yanlarının ağır bastığını (Weiss ve Fretwell, 2005; McCann, 2005) bir kısmı ise olumsuz yanların ağır bastığını (Schmid ve ark., 2015; Elliot ve Drummond, 2017) ileri sürmektedir. Çoğu araştırmacı ise hem olumlu

hem olumsuz olduğu konusunda hemfikir görünmektedir (Larsson-Casselton, 2012; Eliasson, 2019; Kilger, 2020; Ormond ve Holt, 2021). Bu araştırma sonuçlarının genel anlamda ebeveyn-antrenöre sahip olmanın hem olumlu hem olumsuz yanları olduğuna dair literatür bulgularını desteklediği, ancak ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcularda durumun daha çetrefilli ve karmaşık bir halde olduğu, zorlukların aşılsa bile sporcuların hayatına büyük etkileri olan ciddi bir olgu olarak tanımlanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Sporcuların kendi deyimleriyle ebeveyn-antrenöre sahip olmanın “iki uçlu bir duygu” olduğu dahası bağamlara ve dönemlere göre değişken bir yapıda olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu sebeple sporcuların ya da ebeveyn-antrenörlerin memnuniyet bildirmelerinin ötesine geçerek sağlıklı spor ortamları yaratabilmek adına daha fazla araştırmalar yapılmalı fikri  ne sürülmektedir.

Ayrıca ebeveyn-antrenörlüğün gözlemsel olarak yaygın olduğu belirtilen Amerika (Weiss ve Fretwell, 2005; Schmid ve ark, 2015), Avustralya (Zehntner, 2020), Kanada (Ormond ve Holt, 2021) ve İsveç’te (Kilger, 2020)  alışmalar yürütüldüğü ancak ülkemizde benzer çalışmalara spor bağlamında rastlanılmadığı da dikkat çekici bir unsurdur. İstatistiksel verilere ulaşılamasa da Türkiye’de de ebeveynlerin antrenörlük yapması sıkça karşılaşılan bir durumdur ve ülkenin spor bağlamında aydınlatılması elzem görünmektedir. Öte yandan ilişkideki dinamikler ve duygusal tepkilerin daha yoğun olduğu için olumsuz deneyim riskinin arttığı  ne sürülen bireysel sporlarda (Lauer, 2008) daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu ve elit seviyede çok az sayıda, sınırlı çalışma yapıldığı da göz önüne alınırsa çalışmanın hem ulusal hem de uluslararası literatürdeki bu boşlukları doldurduğu ve alana katkı sağladığı düşünülmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Egzersiz ve sporun öneminin kavranmasıyla hem bireyler hem de toplumlar bazında katılımcı sayısında artış yaşanmıştır. Sağlık açısından faydalarının yanı sıra özellikle spor artık bir geçim kaynağı mertebesine erişmiş, dahası elit düzeyde spor branşlarında başarı elde etmek statü simgesi haline gelmiştir. Meslek olarak kabul görmesi ve devletlerin başarılı sporculara sunduğu imtiyazlar sayesinde spor, ebeveynler tarafından cazibesi artan bir alan haline gelmiştir. Bu sebeple pek çok ebeveyn çocuklarını spor okullarına ya da spor kulüplerine göndermeye, okullardaki spor faaliyetlerini yakından takip etmeye ve buna göre tercihler yapmaya başlamışlardır. Sporun sağladığı çeşitli imkanlar ebeveynleri de sporun içine dahil olmaya doğru sürüklemiştir. Eskisine nazaran spora ortamında daha çok ebeveyn varlığından söz etmek mümkündür. Hatta bazı ebeveynlerin spor branşlarında sadece seyirci olmaktan çıkıp antrenör ve hakem olarak rol aldıkları da bilinmektedir.

Kendi çocuklarına antrenörlük yapmak isteyen ebeveynler olduğu gibi halihazırda kendi çocuğuna antrenörlük yapan ebeveynler de mevcuttur. Nitekim bazı elit sporcuların başarı hikayeleri, gazete manşetlerinde ilgi çekici olmasından ötürü ebeveyn-çocuk ilişkisi vurgulanarak okuyucuya sunulmaktadır. Spor üçgeni adı verilen sporcu-antrenör-ebeveyn üçlüsünde antrenör ve ebeveyn rolünün tek bedende vücut bulması ebeveyn-antrenörlük kavramının doğuşuna yol açmıştır. Bu kavram kişinin kendi ebeveyni olduğu çocukla ayrıca sporcu-antrenör ilişkisi kurmasını da ifade etmektedir. Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın elit sporcuların hayatlarına ne gibi etkileri olduğunu incelemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmuştur. Bu vesileyle ortak bir felsefeyi paylaşan Taekwondo, Judo ve Karate gibi farklı Uzakdoğu branşlarında mücadele eden 11 elit sporcuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların özellikle elit seviyede olmaları dolayısıyla uzun süredir ebeveyn-antrenör ilişkisi sürdürmeleri konuya derinlemesine bakma imkânı tanımıştır. Çalışmanın amacı olan antrenörü ebeveyni olan elit sporcuların hayatları çok yönlü bir şekilde irdelenmiş, sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip olma konusundaki duygu, düşünce ve hisleri ortaya çıkarılmıştır.

Katılımcıların spora başlarken seçme şanslarının pek olmadığı, anne ya da babalarının spor salonu veya spor kulübü sahibi olması sebebiyle erken yaşta kendilerini spor salonunda buldukları, üstelik ebeveynlerin hepsinin kendi branşlarında sporculuk geçmişlerinin olduğu tespit edilmiştir. Sporcuların, her ne kadar bulundukları branşta başarıya ulaşmış olsalar dahi geriye dönme imkanları olsa başka branşlarda spor kariyeri inşa etmeyi tercih edebilecekleri ancak hiçbir şekilde antrenörlerini değiştirmek gibi bir fikirlerinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların diğer sporculara göre daha spor odaklı bir hayat sürdükleri, günlük rutinlerine bile branşlarıyla ilgili gelişmelerin sızdığı, ev ortamında da teknik-taktik detayların konuşulduğu, kamp ortamına benzer bir ev düzeninde ebeveyn-antrenörleriyle maçlara hazırlandıkları bulunmuştur. Bu durumun sporcularda stres, gerginlik ve sürantrenman riski yaratabileceği de görülmüştür.

Ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcuların kazanma ve kaybetme süreçlerinde diğer sporcularla “mutluluk” ve “üzüntü” gibi ortak duygularda kesişim yaşamalarına rağmen bazı farklılıklar yaşadıklarına rastlanmıştır. Kazandıkları zaman “ebeveynleri kayırıyor” algısı oluşmasın diye yeterince tebrik edilmemeleri veya kaybettikleri zaman evdeki aile üyelerinden ciddi tepkiler görmeleri bunlara örnek gösterilebilir. Öte yandan sporcuların ebeveyn-antrenörlerine karşı “emek borcu” hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kendilerine diğer sporculardan daha fazla örneğin evde, antrenman saatleri dışında da emek verildiğinin bilincinde olan sporcular bundan dolayı ekstra baskı ile sorumluluk hissettiklerini ve duygusal yük taşıdıklarını belirtmişlerdir. Yenildiklerinde anne-babalarına karşı hesap verme kaygısı duyan katılımcıların bu durumdan mustarip olmaktansa sporu bırakma kararı almaya yöneldikleri görülmüştür. Gurur ve mutluluk gibi duygusal etkilerin varlığından da bahseden sporcuların ebeveynlerinin antrenörleri olması dolayısıyla çifte mutluluk ve çifte üzüntü yaşadıkları, yani iyi yanların da kötü yanların da yoğun yaşandığı ortaya çıkmıştır. Sporcular ebeveynlerinin kendilerini özgür bıraktıklarını düşünseler de anlatılarından anlaşılan bir şart karşılığında istediklerinin kabul görmesi olmuştur. Spor ortamının bilhassa Uzakdoğu branşlarının hiyerarşik ve disiplinli yapısında, bir isteğin kabul görmesi zor olduğu için bu bağlamda özgürlük sayılması muhtemeldir. Ebeveyn-antrenörlerin elit sporcular üzerindeki duygusal etkilerinin sporculara yoğun ve çetrefilli duygular hissettirdiği söylenebilir.

Ebeveyn-antrenörün bilgili ve tecrübeli olduğu kendi branşında çocuğunu spora başlatması ve hem branşı hem de çocuğunu iyi tanıması büyük bir avantajdır. Diğer

sporcularla belli bir zaman dilimi geçtikten sonra oluşan antrenör-sporcu ilişkisini kişinin kendi çocuğuyla daha hızlı kurduğu görülmüştür. Sporcuların ebeveyn-antrenörleriyle rahat ve güvenli bir iletişim kurmalarının, eksikleri olduğunda hemen yan odada kendilerini bilgilendirecek birisinin varlığını hissetmelerinin performanslarına olumlu yansıdığı düşünülmektedir. Ebeveynlerin aynı branşta sporculuk geçmişlerinin olması elit sporcular tarafından empati anlayışının yüksekliği ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveynin antrenör olması ulaşım kolaylığından her an her yerde antrenman yapabilme imkanına, camiada bilinirliğin artmasından güvende hissetmeye kadar çeşitli açılardan sporculara önemli avantajlar sağlamıştır.

Madalyonun öbür yüzü ise sporcuların fiziksel ve psikolojik olarak çektikleri zorluklardan, yaşadıkları sıkıntılardan oluşmaktadır. Ebeveyn-antrenöre sahip olmak, spora başlamak gibi bir avantaja ek olarak sporu bırakmamak gibi bir dezavantajı da yanında getirmiştir. Aslında bahsedilen bazı avantajların dengesiz ya da yerinde olmayan kullanımı sonucunda bir anda dezavantaja dönüşebildiği görülmüştür. Örneğin evde beslenme açısından ebeveynlerin kilo kontrolüne destek olması aşırıya kaçtığında sporcuda bunalmışlık hissi yaratabilmektedir. Aynı şekilde bilgiye kolay erişim ve evde eksiklerin konuşulabilmesi avantajı ölçü aşıldıkça evde sürekli spor konuşulmasından sporcuların sıkılması sonucuna yol açmaktadır. Ebeveyn-antrenörün her konuda danışılabilir yakınlıkta olması avantajken fazla dâhiliyet gerçekleştiğinde sporcuların spordan uzaklaşmasına bile sebebiyet verebilmektedir. Sporcuların ebeveyn-antrenöre sahip oldukları için sosyalleşemedikleri, stres ve yetersizlik hisleriyle mücadele ettikleri ve fazla sorumluluktan rahatsızlık duydukları bulunmuştur. Ebeveyn-antrenörlerin ebeveynliklerini kullanarak kimi zaman “duygu sömürüsü” uyguladıklarına rastlanmış ve sporcular bunu dezavantaj olarak nitelendirmiştir. Sporcuların normalde antrenörleri ebeveynleri değil de başka biri olsa yaşamayacakları bu olumsuz durumların, fiziksel-zihinsel açıdan yıpratıcı ve aile ilişkilerini zedeleyici olduğu görülmüştür.

Ebeveyn-antrenöre sahip olmanın spor ortamındaki diğer insanlar tarafından da dikkatle takip edildiği ve bunun sporcularda ve ebeveyn-antrenörlerinde “kayrılma kaygısı” yaşattığı tespit edilmiştir. Sporcular bu durum sebebiyle ebeveyn-antrenörleri tarafından sert davranışa maruz kaldıklarını, daha kolay ve daha fazla cezalandırıldıklarını ifade etmişlerdir. Böylesi bir kaygının varlığı sporculara başarısını herkese “ispat etme zorunluluğu” yüklemiştir. Başarılarını ebeveynleri sayesinde imtiyaz görerek değil kendi emekleri ve

özverileriyle, adil bir yarışma ortamında elde ettiklerini göstermek adına ekstra bir çaba içine giren sporcuların sadece rakibi değil rakibin ailesini, seyircileri, hakemleri, diğer antrenörleri özetle herkesi yenmek gibi bir vazife edindikleri göze çarpmıştır.

Elit sporcuların ebeveynleriyle kurdukları profesyonel antrenörlük ilişkisinde zaman zaman ikili rol karmaşası yaşadıkları görülmüştür. Ebeveynin ev ortamında da ısrarla antrenörlüğünü sürdürmesi sporcuları anne-baba rolleriyle antrenör rollerini ayrıştıramama noktasına getirmiştir. Görüşmeler esnasında sporculardan bazıları bunu yeni fark ederek geriye dönük anlatılarında sporculuk zamanlarında ebeveynleriyle daha çok antrenör rolü üzerinden iletişime geçtiklerini söylemişlerdir. Bunun ebeveyn-çocuk ilişkisini sabote etmesi beklendik bir sonuçtur. Sporcuların merhamete ihtiyaç duydukları ev ortamında bile katı bir antrenör davranışıyla karşılaştıklarında bocaladıkları görülmüştür. Ebeveyn ve antrenör rolünün birbirine karışması tersi durumları da doğurur. Katılımcılar spor alanında elde ettikleri başarıları “evlatlık vazifesi” olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. İkili rol karmaşası yaşayan elit sporcuların, evde sadece bir ebeveynle değil aynı zamanda bir antrenörle yaşamaları, sporculuğa hapsedildiklerinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sporcuların ebeveyn-antrenörlerini dinlemeyerek, sadece antrenmanlara odaklanarak ya da başarılı olarak bu karmaşanın üstesinden gelmeye çalıştıkları belirlenmiştir. Başarılı oldukları takdirde karmaşaların yüzeye çıkmadığı ve görmezden gelinebildiği de dikkat çekici bir sonuçtur. Bazı sporcuların ebeveyn-antrenörlerinin aşırı heyecan duymalarından dolayısıyla ikili rol karmaşalarından ötürü arkalarında antrenör olarak çıkartmama önlemi aldıkları görülmüştür. Sporcular maç esnasında antrenörlerinden bekledikleri taktikleri alamadıklarını, bu yüzden ebeveyn-antrenörlerinin arkalarına çıkmamasının iki taraf için de daha sağlıklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar ebeveyn-antrenörlerinde algıladıkları ikili rol karmaşalarından da bahsetmişlerdir. Adaletli olma kaygısı duyan ebeveyn-antrenörlerin de kendi içlerinde çelişkiler yaşadıkları, iki rol arasında ayırım yapmak isterken ikiye bölündükleri ve kendi çocuklarına daha fazla ceza verdikleri gözlemlenmiştir. Ebeveyn-antrenörlerin yaşadığı karmaşalarla mücadelenin ucu da yine başarıya çıkmaktadır. İki ayrı rolün verdiği karmaşayla hata yapmaktan kaçınmak isteyen ebeveyn-antrenörler spor salonundaki herkese eşit davranmaya ve denge kurmaya gayret etmişlerdir. Ancak yine de çocuklarına evde antrenörlük yapmalarının başrolünde başarıya ulaşma çabası yatmaktadır.

Elit sporcuların spor salonu ortamında ebeveyn-çocuk ilişkilerinin de herkesçe bilinmesinden dolayı eleştiriye maruz kaldıklarında küçük düşmüş hissettikleri, sinirlenme, küskünlük duyma ve ağlama gibi tepkiler verdikleri görülmüştür. O kadar yoğun hisler sonucunda bazılarının “keşke antrenörüm babam olmasaydı” hissine kapıldıkları ortaya çıkmıştır. Sporcuların özellikle küçük yaşlarda ve ergenlikte roller arasındaki ayrımın henüz net yapılamadığı dönemlerde, başkalarının içinde eleştirilmeye oldukça duygusal ve olumsuz tepkiler verdikleri tespit edilmiştir.

Diğer sporcuların düşünce ve davranışlarının da ebeveyn-antrenöre sahip olan elit sporcuların hayatlarında azımsanamayacak yer kapladığı ve arkadaşlık ilişkilerine doğrudan etki ettiği bulunmuştur. Spor salonundaki diğer sporcuların “hocanın çocuğuna” yakın davrandıkları ancak arkadaşlık ilişkilerinde “hocanın kulağına gitmesin” diyerek özel bilgilerini sakladıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların ne yapsalar da bu algıdan kurtulamadıkları, “muhtemel ispiyoncu” damgasıyla yaşamayı üzümlere de olsa kabul ettikleri görülmüştür. Elit sporcular arkadaşlarını evlerine davet etseler de evde “hoca” olduğu için diğer çocuklar çekingenlik göstermişlerdir. Diğer sporcuların ebeveyn-antrenörün çocuğunu kışkırdıkları ve ona karşı hırslandıkları sonucuna da ulaşılmıştır. Özetle ebeveyn-antrenöre sahip olmak spor ortamında kurulan doğal arkadaşlık ilişkilerinden farklı olarak rekabete dayalı, gizliliğe önem veren, içinde hırs ve yakınlık gibi değişik duyguları birlikte barındıran bir arkadaşlık ilişkisi kurulmasına yol açmıştır.

Sporcuların, ebeveyn-antrenöre sahip olmalarının kendilerinde genel hissiyat olarak net ve tek başına bir duygu ya da durum oluşturmadığı bulunmuştur. Aksine farklı farklı ve çeşitli duyguları genel hissiyat olarak hissettikleri ortaya çıkmıştır. Mutluluk, maddi-manevi güven, ebeveyn-antrenörle anı biriktirebilmek ve başarıya giden yolda önemli anahtarlardan sayılan düzen ve kontrol, evde antrenörleriyle büyümeleri dolayısıyla profesyonel yetişmeleri gibi olumlu yönlerin varlığı tespit edilirken bazı olumsuz yönler de yüzeye çıkmıştır. Ebeveyn-antrenöre sahip olmaktan dolayı duyulan bıkkınlık, sosyalleşememek, diğer sporcular ve spor ortamındaki diğer kişilerin bakış açısı sebebiyle kayırılma kaygısı yaşamak, kendilerinden yüksek beklenti içinde olunması ve başarının sıradanlaşması bunlara örnektir. Diğer yandan sporcular ebeveyn-antrenöre sahip olmalarının hayatlarının şekillendirdiğini de ifade etmişlerdir. Katılımcıların genel hissiyatının olumlu ya da olumsuz vurgusundan ziyade bunun “iki uçlu bir duygu” olarak nitelendirilmesi oldukça etkileyicidir. Zira sporcular hem olumlu hem de olumsuz hissiyatlarından bahsetmelerine karşın ebeveyn-

antrenöre sahip olmanın kendilerine de yaşattığı karışıklıklar nedeniyle kâr-zarar hesaplamasına girmekte ve avantajların yanında bazı dezavantajların bulunduğunu da inkâr etmemektedirler. Bu nedenle elit sporcular açısından ebeveyn-antrenöre sahip olmanın genel olarak iyi tarafları da kötü tarafları da olan ancak her iki durumda da “hayatlarını şekillendiren” önemli ve büyük bir durum olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Her ne kadar büyük benzerlikler bulunsa da ebeveyn-antrenörler ile çocuk-sporcuları arasındaki ilişkilerin niteliğinin ve iletişim tarzlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Buradan hareketle genel olarak olumlu ve iyi hissedilen ilişkilerin ve dengeli kurulup memnun kalınan iletişimin izi sürülerek sürdürülebilir bir model önerilmiştir. Bu model araştırmacı tarafından Ebeveyn-Antrenörlükte Kum Saati Modeli olarak isimlendirilmiştir. Görseller eşliğinde açıklanacak modelin ebeveyn-antrenör/sporcu refahı ve iyi oluşuna katkı sunacağı umulmaktadır.

6.1. Ebeveyn-Antrenörlükte Kum Saati Modeli

Ebeveyn-antrenörlük iki ayrı rolün tek kişide buluşmasıyla oluşmaktadır ve iki rol de insanların hayatlarına büyük etki edebilecek mühim rollerdir. İki rol arasında karmaşa yaşamamak ve yaşatmamak adına roller arasında denge kurabilmek ve yerine göre bir rolden çıkıp diğerine girebilmek önem arz etmektedir. Zira ebeveyn-antrenörler, ebeveynliklerine ihtiyaç duyulduğu anda ve ev ortamında ebeveyn olabilmeli, spor salonu ve müsabaka alanlarında ve bilgilerine danışıldığında da antrenörlüklerini yürütebilmelidir.

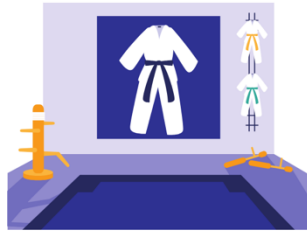
Ebeveynlik ve antrenörlük rolleri arasında denge gözetilmediği takdirde, özellikle başarı ve kazanç uğruna ebeveynlik rolleri göz ardı edilirse olası bir başarısızlık durumunda ebeveyn-çocuk ilişkisi ciddi yara alarak geri dönüşü ve telafisi olmayan bir yola girebilir. Hem sağlıklı bir antrenör-sporcu hem de ebeveyn-çocuk ilişkisi için ebeveyn-antrenörlük bir kum saati gibi düşünülmelidir. Kişi yerine ve zamanına göre ihtiyaç anında tabanda olan role ağırlık vererek diğer rolünden sıyrılıp çocuklara/sporculara yardımcı olabilir.

Böylelikle başarı olsa da olmasa da antrenör-sporcu, ebeveyn-çocuk ve ebeveyn-antrenöre sahip sporcu ve diğer sporcular arasındaki ilişkilerin sağlıklı olması, sporcunun aktif kariyerindeki ve kariyer sonrasındaki refahı da gözetilmiş olur.

Ebeveynlik

Antrenörlük

Şekil 6.1. Ebeveyn-Antrenörlükte Kum Saati Modeli

Öneriler

İleride yapılacak olan çalışmalarda takım sporlarında yarışan ve ebeveyn-antrenöre sahip olan sporcularla görüşmeler yapılabilir. Ya da farklı disiplinlerdeki bireysel branşlarda derinlemesine görüşmeler yaparak o branşlardaki sporcuların deneyimleri incelenebilir.

Ebeveyn-antrenöre sahip olan sporcuları daha iyi anlayabilmek adına ebeveyn-antrenörlerin penceresinden bakmak olaylara geniş bir perspektif sağlayabilir. Bu sebeple ebeveyn-antrenörlerle de nitel araştırmalar yürütülebilir.

Bu çalışma başarılı olan elit sporcularla yürütülmüştür. Ebeveyn-antrenöre sahip olan ancak başarı elde edememiş, elit düzeyde yarışmamış sporcularla da benzer bir çalışma yürütülerek karşılaştırma yapılabilir.

Katılımcılarımızdan biri ebeveyn-antrenörlerin bu iki rolü yapma sorumluluğunu üstlendikleri zaman bu süreci yönetebilmekle ilgili eğitim almaları gerektiğini ileri sürmüştür. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda ebeveyn-antrenörlerin yoğun olduğu branşlar belirlenerek eğitim seminerleri veya bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak ebeveyn-antrenörlere bazı önerilerde bulunulacaktır:

- Ebeveynlik rolünüzü göz ardı etmeyin veya cezalandırma yöntemi olarak askıya almayın. Çocuğunuzun sadece sporcu olmadığını, ihtiyaçlarının yalnızca spora yönelik olmadığını unutmayın. İletişiminizi güçlü tutun ve onun isteklerine de kulak verin.
- Adil görünmek adına kendi çocuğunuzu haksız yere daha fazla cezalandırmayın. Ona olan davranışlarınızda kendi çocuğunuz olduğu için her türlü inisiyatifi alabileceğinizi düşünmeyin. Diğer sporculara gösterdiğiniz duygusal hassasiyeti kendi çocuğunuzdan esirgemeyin.
- “Nasıl da çocuğum, beni anlayacaktır.” düşüncesine kapılmayın. Çocuğunuzun-sporcunuzun o anki duygu ve düşüncelerinin onun spor kariyerini etkileyebileceğini dahası sizin ilişkinizi de etkileme potansiyeline sahip olduğunu unutmayın.

- Sporcunuzun aynı zamanda çocuğunuz olması ona onun iyiliği için bile olsa kötü davranışlar, katı ve sert müdahalelerde bulunmanızı haklı çıkarmaz. Bu sebeple birlikte kararalar almaya, beraber hedefler koymaya ve bundan keyif almaya gayret edin.
- Spor salonundaki yahut mataki olumsuzlukları evin dışında tutmaya çalışın. Çocuğunuza kendi evinde sporcı değil ocuk olabilme hakkını tanıyın.
- Çocuğunuzun-sporcunuzun arkadaşlarıyla sosyalleşmesine, yoğun zamanlarda dinlenebilmesine müsaade edin.
- Özellikle ev ortamında çocuğunuzla sporla ilgili konuşacaklarınızın sınırını belirmeye çalışın. Fazla dahil olduğunuzu hissettiğinizde ebeveyn rolnze ağırlık verin. ocuğunuzla spor harici konulardan sohbetler edin ve aile vaktinizin tamamında spordan bahsetmeyin.

7. KAYNAKLAR

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 21, 407-412. http://dx.doi.org/10.1207/s15374424_jccp2104_12.
- Alp, A. F., (2023). Sporda Ebeveynlik Stilleri. *Değişen Dünyada Farklı Konularla Spor Bilimleri - 2* (ss.65-78), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alp, A. F., & Aldırmaz, C., (2022). Sporda Aile Dahiliyeti. *Değişen Dünyada Farklı Konularla Spor Bilimleri* (ss.1-11), Konya: Çizgi Kitabevi.
- American Academy of Pediatrics. (2000). Intensive training and sports specialization in young athletes. *Pediatrics*, 106(1), 154-157.
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arı, B. (2023). Adolesan Sporcuların Temel Psikolojik İhtiyaçları ile Ailenin Spora Dahiliyet Algıları Arasındaki İlişkide Spor Türünün Düzenleyici Rolü (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arredondo, E. M., Elder, J. P., Ayala, G. X., Campbell, N., Baquero, B., & Duerksen, S.(2006). Is parenting style related to children's healthy eating and physical activity in Latino families? *Health Education Research*, 21, 862-871. <http://dx.doi.org/10.1093/her/cyl110>.
- Assor, A., Roth, G., & Deci, E. L. (2004). The emotional costs of parents' conditional regard: A Self-Determination Theory analysis. *Journal of personality*, 72(1), 47-88.
- Babkes, M. L., & Weiss, M. R. (1999). Parental influence on cognitive and affective responses in children's competitive soccer participation. *Pediatric Exercise Science*, 11, 44-62.
- Barber, H., Sukhi, H., & White, S. A. (1999). The influence of parent-coaches on participant motivation and competitive anxiety in youth sport participants. *Journal of Sport Behavior*, 22(2), 162.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4, 1-103. <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372>.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11, 56.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96. <http://dx.doi.org/10.2307/1129836>.
- Berardo, F. M. (1990). Trends and directions in family research in the 1980s. *Journal of Marriage and Family*, 52(4), 809.
- Blom, L. C., Visek, A. J., & Harris, B. S. (2013). Triangulation in youth sport: Healthy partnerships among parents, coaches, and practitioners. *Journal of Sport Psychology in Action*, 4(2), 86-96.
- Bloom, B.S. (1985). *Developing Talent In Young People*. New York: Ballantine Books.

- Bois, J. E., Lalanne, J., & Delforge, C. (2009). The influence of parenting practices and parental presence on children's and adolescents' pre-competitive anxiety. *Journal of sports sciences*, 27(10), 995-1005.
- Bowker, A., Boekhoven, B., Nolan, A., Bauhaus, S., Glover, P., Powell, T., & Taylor, S. (2009). Naturalistic observations of spectator behavior at youth hockey games. *The Sport Psychologist*, 23(3), 301-316.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m.
- Brenner, J. S., & Council on Sports Medicine and Fitness. (2007). Overuse injuries, overtraining, and burnout in child and adolescent athletes. *Pediatrics*, 119(6), 1242-1245.
- Brenner, J. S., & Watson, A. (2024). Overuse Injuries, Overtraining, and Burnout in Young Athletes. *Pediatrics*, 153(2), e2023065129.
- Brenner, J. S., LaBotz, M., Sugimoto, D., & Stracciolini, A. (2019). The psychosocial implications of sport specialization in pediatric athletes. *Journal of athletic training*, 54(10), 1021-1029.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P.A. (1998). The ecology of developmental processes. W. Damon (Series Ed.) & R. M. Lerner (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol 1. Theoretical models of human development* (5th ed., pp. 993–1028). New York: Wiley.
- Brownlee-Brewton, L. L. (2020). *A Qualitative Study of the Impact of Experiences of Students with Parents as Their Principal, Teacher, or Coach*. Doctoral dissertation. Gardner-Webb University.
- Brustad, R. J. (1996). Attraction to physical activity in urban school children: Parental socialization and gender influences. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 67, 316-323.
- Brustad, R.J., & Partridge, J.A. (2002). Parental and peer influence on children's psychological development through sport. In F.L. Smoll & R.E. Smith (Eds.), *Children and youth in sport: A biopsychosocial perspective* (2nd ed., pp. 187–210). Dubuque, IA: Kendall/Hunt.
- Christensen, L. B., Johnson, B. ve Turner, L. A. (2011). *Research Methods, Design, and Analysis*. New York: Pearson.
- Coakley, J. (1992). Burnout among adolescent athletes: A personal failure or social problem? *Sociology of Sport Journal*, 9, 271-285.
- Coble, C. J. (2010). *Female Parent-Coach Experiences Coaching Daughters in Youth Sport*; Doctoral dissertation, Michigan State University.
- Cogburn, M., & Horton, R. (2012). A practice model: Instructing youth coaches via firm-kind parent training as a means to create team structure and a health team atmosphere. *Poster presented at the International Conference on Sport and Society, Cambridge, England: University of Cambridge*.
- Côté, J. (1999). The influence of the family in the development of talent in sport. *The Sport Psychologist*, 13, 395-417.
- Côté, J., Baker, J., & Abernethy, B. (2007). 'Practice and Play in the Development of Sport Expertise'. In G. Tenenbaum & R.C. Eklund, *Handbook of Sport Psychology* (Vol. 3, pp. 184-202). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Creswell, J. C. (2017). *Nitel Araştırmalar için 30 Temel Beceri*. Hasan Özcan (Çev). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Crosnoe, R., & Cavanagh, S. E. (2010). Families with children and adolescents: A review, critique, and future agenda. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 594-611.
- Cumming, S. P., & Ewing, M. E. (2002). Parental involvement in youth sports: The good, the bad and the ugly. *Spotlight on Youth Sports*, 26(1), 1-5.

- Daly, M. (2017). Parenting: Critical insights from a sociological perspective. *Parents in the Spotlight: Parenting Practices and Support from a Comparative Perspective*. Opladen: Barbara Budrich, 41-56.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style in context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>.
- Davis, L., & Jowett, S. (2010). Investigating the interpersonal dynamics between coaches and athletes based on fundamental principles of attachment. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 4(2), 112-132.
- Deater-Deckard, K. (2008). *Parenting stress*. Yale University Press.
- Demircan, H. Ö. (2018). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı Sistemini Genişletmek: Aile “Bağlılığı, Ortaklığı, Katılımı ve Eğitimi. *İlköğretim Online*, 17(4), 1-19.
- Demo, D. H., & Cox, M. J. (2000). Families with young children: A review of research in the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 876-895.
- DiFiori, J. P., Benjamin, H. J., Brenner, J., Gregory, A., Jayanthi, N., Landry, G. L., & Luke, A. (2014). Overuse injuries and burnout in youth sports: a position statement from the American Medical Society for Sports Medicine. *Clinical Journal of Sport Medicine*, 24(1), 3-20.
- Donnelly, P. (1993). Problems associated with youth involvement in high-performance sport. In B. R. Cahill, & A. J. Pearl (Eds.), *Intensive participation in children's sports* (pp. 95–126). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., & McDonough, M. H. (2009). Parents' perceptions of child-to-parent socialization in organized youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(4), 444-468.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., Blazo, J. A., Coakley, J., Côté, J., Wagstaff, C. R., ... & King, M. Q. (2020). Toward an integrated understanding of the youth sport system. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 93(1), 105-119.
- Dorsch, T. E., Wright, E., Eckardt, V. C., Elliot, S., Thrower, S. N., & Knight, C. J. (2021). A history of parent involvement in organized youth sport: A scoping review. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 10(4), 536–557. <https://doi.org/10.1037/spy0000266>.
- Duda, J. L., & Hom, H. L. (1993). Interdependencies between the perceived and self-reported goal orientations of young athletes and their parents. *Pediatric Exercise Science*, 5(3), 234-241.
- Ebbeck, V., & Becker, S.L. (1994). Psychosocial predictors of goal orientations in youth soccer. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 65, 355–362.
- Eccles, J.S., & Harold, R.D. (1991). Gender differences in sport involvement: Applying the Eccles Expectancy-Value Model. *Journal of Applied Sport Psychology*, 3, 7-35.
- Eccles, J.S., Wigfield, A., & Schiefele, U. (1998). Motivation to succeed. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development* (5th ed., pp. 1017–1095). New York: Wiley.
- Eliasson, I. (2019). Child-rearing in public spaces: The challenging dual-role relationships of parent-coaches and child-athletes of coaches in Swedish team sports. *Sport, Education, and Society*, 24(9), 1006-1018. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1528219>
- Elliott, S., & Drummond, M. (2017). The experience of parent-coaches in youth sport: a qualitative case study from Australia. *Journal of Amateur Sport*, 3(3), 64-85.
- Erickson, E.H. (1959). Identity and the life cycle. *Psychological Issues*, 1, 1-171.
- Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L. ve Allen, S. T. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry: A Guide to Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

- Evans, J. (1985). Coping with the dual role of parent and coach: Some reflections in the context of youth soccer. *Sports Coach*, 9, 18-23.
- Evans, M. B., Allan, V., Vierimaa, M., & Côté, J. (2016). Sport parent roles in fostering positive youth development. In S. Dagkas & L. Burrows (Eds.), *Families, young people, physical activity and health: Critical perspectives* (pp. 228–240). Routledge.
- Fındıklı, S., & Saygın, E. P. (2023). Nitel Araştırmalarda Araştırmacının Rolü ve Araştırmacı Günlükleri. *Turkish Journal of Marketing*, 8(2), 64-74.
- Fraser-Thomas, J., & Strachan, L. (2015). Personal development and performance? Exploring positive youth development in elite contexts. In J. Baker, P. Safai & J. Fraser-Thomas (Eds.), *Health and elite sport: Is high performance sport a healthy pursuit?* (pp. 15–32). Routledge.
- Fredricks, J.A., & Eccles, J.S. (2004). Parental influences on youth involvement in sports. M.R. Weiss (Ed.), *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective* (pp. 145–164). Morgantown, WV: Fitness Information Technology.
- Goodger, K., Gorely, T., Lavallee, D., & Harwood, C. G. (2007). Burnout in sport: A systematic review. *The Sport Psychologist*, 21(2), 127–151. <https://doi.org/10.1123/tsp.21.2.127>.
- Gould, D., & Dieffenbach, K. (2002). Overtraining, underrecovery, and burnout in sport. In M. Kellmann (Ed.), *Enhancing recovery: Preventing underperformance in athletes* (pp. 25–35). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Gould, D., Eklund, R. C., Petlichkoff, L., Peterson, K., & Bump, L. (1991). Psychological predictors of state anxiety and performance in age-group wrestlers. *Pediatric Exercise Science*, 3(3), 198-208.
- Gould, D., Guinan, D., Greenleaf, C., Medbery, R., & Peterson, K. (1999). Factors affecting Olympic performance: Perceptions of athletes and coaches from more and less successful teams. *The Sports Psychologist*, 13, 371–394.
- Gould, D., Lauer, L., Rolo, C., Jannes, C., & Pennisi, N. (2006). Understanding the role parents play in tennis success: a national survey of junior tennis coaches. *British Journal of Sports Medicine*, 40, 632-636. <http://dx.doi.org/10.1136/bjsm.2005.024927>.
- Gould, D., Lauer, L., Rolo, C., Jannes, C., & Pennisi, N. (2008). The role of parents in tennis success: focus group interviews with junior coaches. *The Sport Psychologist*, 22, 18-37.
- Gould, D., Pierce, S., Wright, E. M., Lauer, L., & Nalepa, J. (2016). Examining expert coaches' views of parent roles in 10-and-under tennis. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 5(2), 89. doi:10.1037/spy0000050.
- Granero-Gallegos, A., Gómez-López, M., Rodríguez-Suárez, N., Abalde, J. A., Alesi, M., & Bianco, A. (2017). Importance of the motivational climate in goal, enjoyment, and the causes of success in handball players. *Frontiers in psychology*, 8, 242349.
- Grolnick, W. S. (2003). *Psychology of parenting control: How well-meaning parenting backfires*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Grolnick, W. S., & Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of educational psychology*, 81(2), 143.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Ectj*, 29(2), 75-91.
- Gurland, S. T., & Grolnick, W. S. (2005). Perceived threat, controlling parenting, and children's achievement orientations. *Motivation and Emotion*, 29, 103-121. <http://dx.doi.org/10.1007/s11031-00507956-2>.
- Gürel, A. (2017). Ergenlerin Duygusal Şemalarının ve Ebeveyn Kontrollerinin Yeme Tutumlarıyla İlişisinin İncelenmesi (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford.

- Harwood, C. G. (2008). Developmental consulting in a professional football academy: The 5Cs coaching efficacy program. *The Sport Psychologist*, 22(1), 109–133. <https://doi.org/10.1123/tsp.22.1.109>.
- Harwood, C. G., & Johnston, J. (2016). Positive youth development and talent development: Is there a best of both worlds?. In N. Holt (Ed.), *Positive youth development through sport* (2nd ed., pp. 113–125). Routledge.
- Harwood, C. G., & Knight, C. J. (2015). Parenting in youth sport: A position paper on parenting expertise. *Psychology of sport and exercise*, 16, 24-35.
- Harwood, C. G., Barker, J. B., & Anderson, R. (2015). Psycho-social development in youth soccer players: Assessing the effectiveness of the 5Cs intervention program. *The Sport Psychologist*, 29(4), 319–334. <https://doi.org/10.1123/tsp.2014-0161>.
- Harwood, C. G., Knight, C. J., Thrower, S. N., & Berrow, S. R. (2019). Advancing the study of parental involvement to optimise the psychosocial development and experiences of young athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 66–73. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2019.01.007>.
- Harwood, C., & Knight, C. (2009a). Understanding parental stressors: an investigation of British tennis parents. *Journal of Sports Sciences*, 27, 339-351. <http://dx.doi.org/10.1080/02640410802603871>.
- Harwood, C., & Knight, C. (2009b). Stress in youth sport: a developmental investigation of tennis parents. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 447-456. <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2009.01.005>.
- Harwood, C., & Swain, A. (2001). The development and activation of achievement goals within tennis: I. Understanding the underlying factors. *The Sport Psychologist*, 15, 319–341.
- Harwood, C., Drew, A., & Knight, C. (2010). Parental stressors in professional youth football academies: a qualitative investigation of specializing stage parents. *Qualitative Research in Sport and Exercise*, 2(1), 39-55. <http://dx.doi.org/10.1080/19398440903510152>.
- Hellstedt, J. C. (1987). The coach/parent/athlete relationship. *The Sport Psychologist*, 1, 151-160.
- Hellstedt, J. C. (1990). Early adolescent perceptions of parental pressure in the sport environment. *Journal of Sport Behavior*, 13, 135 – 144.
- Hellstedt, J. C. (1995). Invisible players: A family system model. S.M. Murphy, *Sport Psychology Interventions* (pp.117-146). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hellstedt, J. C. (2000). Family systems–based treatment of the athlete family. In D. Begel & R. Burton (Eds.), *Sport psychiatry: Theory and practice* (pp. 206 – 228). New York: Norton.
- Hellstedt, J. C. (2005). Invisible players: A family systems model. *Clinics in Sports Medicine*, 24, 899 – 928. <https://doi.org/10.1016/j.csm.2005.06.001>.
- Hennessy, H., Hughes, S. O., Goldberg, J. P., Hyatt, R. R., & Economos, C. D. (2010). Parent behavior and child weight status among a diverse group of underserved rural families. *Appetite*, 54, 369-377. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2010.01.004>.
- Hoghughi, M., & Speight, A. N. P. (1998). Good enough parenting for all children-a strategy for a healthier society. *Archives of disease in childhood*, 78(4), 293-296.
- Holt, N. L., & Knight, C. J. (2014). *Parenting in youth sport: From research to practice*. London: Routledge.
- Holt, N. L., Neely, K. C., Slater, L. G., Camire, M., Cote, J., Fraser-Thomas, J., MacDonald, D., Strachan, L., & Tamminen, K. A. (2017). A grounded theory of positive youth development through sport based on results from a qualitative meta-study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 1–49. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2016.1180704>.
- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Mandigo, J. L., & Fox, K. R. (2009). Youth sport parenting styles and practices. *Journal of sport and exercise psychology*, 31(1), 37- 59.

- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Sehn, Z. L., & Wall, M. P. (2008). Parental involvement in competitive youth sport settings. *Psychology of sport and exercise*, 9(5), 663-685.
- Horn, T. S., & Horn, J. L. (2007). Family influences on children's sport and physical activity participation, behavior, and psychosocial responses. G. Tenenbaum & R.C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (3rd ed., pp. 685-711). New York: Wiley.
- Horne, E., Lower-Hoppe, L., & Green, B. C. (2022). Co-creation in youth sport development: Examining (mis) alignment between coaches and parents. *Sport Management Review*, 26(2), 271-292.
- Hoyle, R. H., & Leff, S. S. (1997). The role of parental involvement in youth sport participation and performance. *Adolescence*, 32(125), 233.
- İbanoğlu, E. (2022). *Staying in Sport: Basic Psychological Needs of Early-Specialized Athletes and Sports Parenting*. Master's thesis, Middle East Technical University.
- Jago, R. P., Davison, K. K., Brockman, R., Page, A. S., Thompson, J. L., & Fox, K. R. (2011). Parenting styles, parenting practices, and physical activity in 10- to 11- year olds. *Preventive Medicine*, 52, 44-47. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ypmed.2010.11.001>.
- Jowett, S. (2005). The coach-athlete partnership. *The psychologist*, 18(7), 412-415.
- Jowett, S. (2007). Interdependence analysis and the 3 + 1Cs model in the coach-athlete relationship. In S. Jowett & D. Lavallee (Eds.), *Social psychology in sport* (pp. 15-27). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Jowett, S. (2008). Outgrowing the familial coach-athlete relationship. *International Journal of Sport Psychology*, 39, 20-40.
- Jowett, S. & Cockerill, I.M. (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. In I.M. Cockerill (Ed.) *Solutions in sport psychology* (pp.16-31). London: Thomson Learning
- Jowett, S., & Ntoumanis, N. (2004). The coach-athlete relationship questionnaire (CART-Q): Development and initial validation. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 14(4), 245-257.
- Jowett, S., & Shanmugam, V. (2016). Relational coaching in sport: Its psychological underpinnings and practical effectiveness. IN: Schinke, R. J., McGannon, K. R. and Smith, B. *Routledge International Handbook of Sport Psychology*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Jowett, S., & Timson-Katchis, M. (2005). Social networks in sport: Parental influence on the coach-athlete relationship. *Sport psychologist*, 19(3), 267-287.
- Jowett, S., Timson-Katchis, M., & Adams, R. (2007). Too close for comfort?: Dependence in the dual role parent/coach-child/athlete relationship. *International Journal of Coaching Science*, 1(1), 59-78.
- Juntumaa, B., Keski-Vaara, P., & Punamäki, R.L. (2005). Parenting, achievement practices and satisfaction in ice hockey. *Scandinavian Journal of Psychology*, 46, 411-420.
- Karaali, E., & Üstün, N. A. (2022). Eğitimde Veli Katılımı Ölçeğinin Spora Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 358-368.
- Keegan, R., Spray, C., Harwood, C., & Lavallee, D. (2010). The motivational atmosphere in youth sport: Coach, parent, and peer influences on motivation in specializing sport participants. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22, 87-105.
- Kenttä, G., Hassmén, P., & Raglin, J. S. (2001). Training practices and overtraining syndrome in Swedish age-group athletes. *International journal of sports medicine*, 22(06), 460-465.
- Kerins, A., Fernandez, M., & Shinew, K. (2017). Parent coaches' experiences and insights into a youth soccer program. *Journal of Amateur Sport*, 3(1).

- Kılıç, D., & Altınok, B. (2016). Öğretmen Anne-Babaların Çocukları ve Öğrencileriyle Olan İlişkilerinin İncelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 2(2), 107-117.
- Kilger, M. (2017). Talent stories in youth sports: Discursively shared narratives of success. *Narrative Inquiry*, 27(1), 47-65.
- Kilger, M. (2020). Dad as a coach: Fatherhood and voluntary work in youth sports. *Education sciences*, 10(5), 132.
- Kilger, M., & Jonsson, R. (2017). Talent production in interaction: Performance appraisal interviews in talent selection camps. *Communication & Sport*, 5(1), 110-129.
- Kimiecik, J. C., & Horn, T. S. (1998). Parental beliefs and children's moderate-to-vigorous physical activity. *Research quarterly for exercise and sport*, 69(2), 163-175. doi: 10.1080/02701367.1998.10607681.
- Kitchener, K.S. (1988). Dual role relationships: What makes them so problematic? *Journal of Counseling and Development*, 67, 217-221.
- Knight, C. J., & Harwood, C. G. (2009). Exploring parent-related coaching stressors in British tennis: A developmental investigation. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(4), 545-565. <http://dx.doi.org/10.1260/174795409790291448>.
- Knight, C. J., & Holt, N. L. (2013a). Parents' experiences at junior tennis tournaments in Western Australia. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 2, 173-189. <http://dx.doi.org/10.1037/a0031203>.
- Knight, C. J., & Holt, N. L. (2013b). Strategies used and assistance required to facilitate children's involvement in competitive tennis: parents' perspectives. *The Sport Psychologist*, 27, 281-291.
- Knight, C. J., & Holt, N. L. (2014). Parenting in youth tennis: understanding and enhancing children's experiences. *Psychology of Sport and Exercise*, 15, 155-164.
- Knight, C. J., Boden, C. M., & Holt, N. L. (2010). Junior tennis players' preferences for parental behaviors at tournaments. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22, 377-391. <http://dx.doi.org/10.1080/10413200.2010.495324>.
- Knight, C. J., Dorsch, T. E., Osai, K. V., Haderlie, K. L., & Sellars, P. A. (2016). Influences on parental involvement in youth sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 5(2), 161-178. <https://doi.org/10.1037/spy0000053>.
- Knight, C. J., Little, G. C. D., Harwood, C. G., & Goodger, K. (2016). Parental involvement in elite junior slalom canoeing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 28(2), 234-256. <https://doi.org/10.1080/10413200.2015.1111273>.
- Kramers, S., Thrower, S. N., Steptoe, K., & Harwood, C. G. (2023). Parental strategies for supporting children's psychosocial development within and beyond elite sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 35(3), 498-520.
- Larson-Casselton, C. (2012). Navigating the turbulent dual roles of parent/coach. Doctoral dissertation, North Dakota State University.
- Lauer, L. (2008). Coach dad. *Coaching management: Football Postseason Edition*, 6(10), 34-39.
- Lauer, L., Gould, D., Roman, N., & Pierce, M. (2010a). How parents influence junior tennis players development: qualitative narratives. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 4(1), 69-92.
- Lauer, L., Gould, D., Roman, N., & Pierce, M. (2010b). Parental behaviors that affect junior tennis player development. *Psychology of Sport and Exercise*, 11(6), 487-496. <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2010.06.008>.

- LaVoi, N. M., & Babkes Stellino, M. (2008). The relation between perceived parent created sport climate and competitive male youth hockey players' good and poor sport behaviors. *Journal of Psychology*, 142, 471–495.
- Lee, M. (2002). *Coaching children in sport: principles and practice*. Routledge.
- Leff, S. S., & Hoyle, R. H. (1995). Young athlete's perceptions of parental support and pressure. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 187-203. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01537149>.
- Lemyre, P. N., Roberts, G. C., & Stray-Gundersen, J. (2007). Motivation, overtraining, and burnout: Can self-determined motivation predict overtraining and burnout in elite athletes?. *European Journal of Sport Science*, 7(2), 115-126.
- Lewis, C.C. (1981). The effects of parental firm control: A reinterpretation of the findings. *Psychological Bulletin*, 90, 547–563.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Lisinskiene, A., Lochbaum, M., May, E., & Huml, M. (2019). Quantifying the Coach–Athlete–Parent (C–A–P) relationship in youth sport: initial development of the positive and negative processes in the C–A–P questionnaire (PNPCAP). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(21), 4140.
- Littlefield, R. S., & Larson-Casselton, C. (2009). 11 Coaching Your Own Child. *Parents and Children Communicating with Society: Managing Relationships Outside of the Home*, 189.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) & E. M. Hetherington (Vol. 34 C.G. Harwood, C.J. Knight / Psychology of Sport and Exercise 16 (2015) 24-35 Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4th ed., pp. 1-101). New York, NY: Wiley.
- Mack, N., & Woodson, C. (2005). *Qualitative research methods*.
- Manaster, G. (1983). Faulty parenting types and personality types. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research and Practice*, 39(2), 200-207.
- Matos, N. F., Winsley, R. J., & Williams, C. A. (2011). Prevalence of nonfunctional overreaching/overtraining in young English athletes. *Med Sci Sports Exerc.*, 43(7), 1287-1294.
- McCann, P. S. (2005). Parent-coach and child-athlete retrospective perceptions of the dual role in youth sport. Doctoral dissertation, Michigan State University.
- McCarthy, P. J., & Jones, M. V. (2007). A qualitative study of sport enjoyment in the sampling years. *The Sport Psychologist*, 21, 400–416.
- McElroy, M. (1982). Consequences of perceived parental pressure on the self esteem of youth sport participants. *American Corrective Therapy Journal*, 36, 164–167.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma – Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S., Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., & Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: associations with self-esteem, depression and life satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 39-47. <http://dx.doi.org/10.1007/s10826-006-9066-5>.
- Nicholls, J. G. (1989). *The competitive ethos and democratic education*. Cambridge: Harvard University Press.
- Noblet, A. J., & Gifford, S. M. (2002). The sources of stress experienced by professional Australian footballers. *Journal of applied sport psychology*, 14(1), 1-13.
- Ntoumanis, N., & Biddle, S. J. (1999). A review of motivational climate in physical activity. *Journal of sports sciences*, 17(8), 643-665.

- O'Donnell, K., Elliott, S. K., & Drummond, M. J. (2022). Exploring parent and coach relationships in youth sport: A qualitative study. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 14(7), 1023-1044.
- Omli, J., & LaVoi, N. M. (2009). Background anger in youth sport: a perfect storm? *Journal of Sport Behavior*, 32, 242-260.
- Omli, J., & LaVoi, N. M. (2012). Emotional experiences of youth sport parents I: anger. *Journal of Applied Sport Psychology*, 24, 10-25. <http://dx.doi.org/10.1080/10413200.2011.578102>.
- Omli, J., & Wiese-Bjornstal, D. M. (2011). Kids speak: preferred parental behavior at youth sport events. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 82, 702-711.
- Ormond, I., & Holt, N. (2021). Harmonious or Conflicted? A Qualitative Study of Father-Coach and Daughter Relationships in Youth Sport. *Journal of Amateur Sport*, 7(2).
- Orton, G. L. (1997). *Strategies for counseling children and their parents*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Özgör, N. (2019). Adolesan Sporcularda Zihinsel Dayanıklılığın Belirlenmesinde Ailenin Spora Dahiliyeti ve Aile Mükemmeliyetçiliğinin Rolü (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Partridge, J. A., Brustad, R. J., & Stellino, M. B. (2008). Social influence in sport. T.S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (3rd ed., pp. 269–291). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. CA: Sage.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and methods: Integrating theory and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pierce, S., Gould, D., & Camire, M. (2017). Definition and model of life skills transfer. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 186–211. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2016.1199727>.
- Pitas, N. (2012). Exploring the parent-coach and child-athlete relationship in the recreational sport context. Master Thesis. University of New Hampshire.
- Preston, C., Allan, V., & Fraser-Thomas, J. (2021). Facilitating positive youth development in elite youth hockey: Exploring coaches' capabilities, opportunities, and motivations. *Journal of Applied Sport Psychology*, 33(3), 302–320. <https://doi.org/10.1080/10413200.2019.1648327>.
- Preston, C., Allan, V., Wolman, L., & Fraser-Thomas, J. (2020). The coach–parent relationship and athlete development in elite youth hockey: lessons learned for conflict management. *The Sport Psychologist*, 34(2), 143-152.
- Raglin, J. S., & Morgan, W. P. (1989). Development of a scale to measure training induced distress. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 21, 60.
- Rees, T., & Hardy, L. (2000). An investigation of the social support experiences of high-level sports performers. *The sport psychologist*, 14(4), 327-34.
- Sampson, H. (2004). Navigating the waves: The usefulness of a pilot in qualitative research. *Qualitative research*, 4(3), 383-402.
- Sapieja, K. M., Dunn, J. G. H., & Holt, N. L. (2011). Perfectionism and perceptions of parenting styles in male youth soccer. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 33, 20-39.
- Scanlan, T., & Lewthwaite, R. (1986). Social psychological aspects of competition for male youth sports participants: IV. Predictors of enjoyment. *Journal of Sport Psychology*, 8, 25–35.
- Schmid, O. N. (2014). "It's not just your dad and it's not just your coach..." *The dual-role relationship in female tennis players*. Doctoral dissertation, West Virginia University.

- Schmid, O. N., Bernstein, M., Shannon, V. R., Rishell, C., & Griffith, C. (2015). "It's Not Just Your Dad, It's Not Just Your Coach..." The Dual-Relationship in Female Tennis Players. *The Sport Psychologist*, 29(3), 224-236.
- Schmitz, K. H., Lytle, L. A., Phillips, G. A., Murray, D. M., Birnbaum, A. S., & Kubik, M. Y. (2002). Psychosocial correlates of physical activity and sedentary leisure habits in young adolescents: the teens eating for energy and nutrition at school study. *Preventive Medicine*, 34, 266-278. <http://dx.doi.org/10.1006/pmed.2001.0982>.
- Secord, P.F., & Backman, C. W. (1974). *Social Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Shipman, S. D. (2015). *The Role of Self-awareness in Developing Global Competence: A Qualitative Multi-case Study*. Graduate Theses, Dissertations, and Capstones. Paper 21.
- Smith, R. E. (1986). Toward a cognitive-affective model of athletic burnout. *Journal of Sport Psychology*, 8, 36-50.
- Smith, R. E., & Smoll, F. L. (1996). Psychosocial interventions in youth sports. In J. L. Van Raalte & B. W. Brewer (Eds.), *Exploring sport and exercise psychology* (pp. 287-315). Washington, DC: American Psychological Association.
- Smith, R. E., Smoll, F. L. and Smith, N. J. (1989). *Parents' Complete Guide to Youth Sports*, American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance, Reston, Virginia.
- Smith, R. E., Smoll, F. L., & Curtis, B. (1979). Coach effectiveness training: A cognitive-behavioral approach to enhancing relationship skills in youth sport coaches. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1(1), 59-75.
- Smith, S. R., & Hamon, R. R. (2012). *Exploring family theories* (3rdEd.). New York: Oxford University Press.
- Sooriya, P. (2017). *Parenting Styles*. Hillsborough: Lulu Publications.
- Spera, C. (2006). Adolescents' perceptions of goals, practices, and styles in relation to their motivation and achievement. *The Journal of Early Adolescence*, 26, 456-490. <http://dx.doi.org/10.1177/0272431606291940>.
- Stein, G. L., Raedeke, T. D., & Glenn, S. D. (1999). Children's perceptions of parent sport involvement: it's not how much, but to what degree that's important. *Journal of Sport Behavior*, 22, 591-601.
- Stirling, A.E. (2013). Understanding the use of emotionally abusive coaching practices. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 8(4), 625-640.
- Strand, B., & Samuelson, J. (2021). Physically and Mentally Exhausted: Overtraining and Burnout in Sports. *Virginia Journal*, 42(1).
- Straub, G., & Plessner, H. (2024). Frequency and performance relevance of parent-coaches in competition-oriented sports. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 1-8. doi:10.1007/s12662-024-00952-8
- Strean, W. B. (1995). Youth sport contexts: Coaches perceptions and implications for intervention. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7(1), 23-37.
- Swann, C., Moran, A., & Piggott, D. (2015). Defining elite athletes: Issues in the study of expert performance in sport psychology. *Psychology of sport and exercise*, 16, 3-14.
- Udry, E., Gould, D., Bridges, D., & Tuffey, S. (1997). People helping people? Examining the social ties of athletes coping with burnout and injury stress. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19(4), 368-395.
- Vella, S. A., & Perlman, D. J. (2014). Mastery, autonomy and transformational approaches to coaching: Common features and applications. *International Sport Coaching Journal*, 1(3), 173-179. <https://doi.org/10.1123/iscj.2013-0020>

- Vitali, F., Bortoli, L., Bertinato, L., Robazza, C., & Schena, F. (2015). Motivational climate, resilience, and burnout in youth sport. *Sport sciences for health*, 11, 103-108.
- Wall, J. M., Baugh, L. M., Pradhan, K., Beauchamp, M. R., Marshall, S. K., & Young, R. A. (2019). The coach-parent relationship in Canadian competitive figure skating: An interpretive description. *Psychology of Sport and Exercise*, 45, 101577.
- Weinberg,, R.S. & Gould, D. (2015). *Spor ve Egzersiz Psikolojisinin Temelleri*, Ed:Mustafa Şahin, Ziya Koruç, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Weiss, M. R. (2003). Social Influences on Children's Psychosocial Development in Youth Sports, in Malina, R. M. and Clark, M. A., eds., *Youth Sports: Perspectives for a New Century*, Coaches Choice Publishers, Monterey, California, 109-126.
- Weiss, M. R., & Fretwell, S. D. (2005). The parent-coach/child-athlete relationship in youth sport: Cordial, contentious, or conundrum? *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 75 (3), 286-305.
- Wiersma, L. D., & Fifer, A. M. (2008). "The schedule has been tough but we think it's worth it": the joys, challenges, and recommendations of youth sport parents. *Journal of Leisure Research*, 40(4), 505-530.
- Wolfenden, L. E., & Holt, N. L. (2005). Talent development in elite junior tennis: Perceptions of players, parents, and coaches. *Journal of applied sport psychology*, 17(2), 108-126.
- Wuerth, S., Lee, M. J., & Alfermann, D. (2004). Parental involvement and athletes' career in youth sport. *Psychology of sport and Exercise*, 5(1), 21-33.
- Wylleman, P., & Lavallee, D. (2004). A developmental perspective on transitions faced by athletes. In M.R.Weiss (Eds.), *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective* (pp. 503-524). Morgantown, WV: Fitness Information Technology
- Yang, S. X., & Jowett, S. (2013). Conceptual and measurement issues of the complementarity dimension of the coach-athlete relationship across cultures. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(6), 830-841.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods* (Fourth Edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zehntner, C., McMahon, J., & McGannon, K. R. (2020). An intensive longitudinal investigation of a parent-coach's practices and strategies 'in action'; challenges and opportunities. *Sports Coaching Review*, 9(2), 147-167.
- Zilber, E. (2005). International educators and their children. *Journal of Research in International Education*, 4(1), 5-22.

8. ÖZGEÇMİŞ

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onayı

EK-2. Demografik Bilgi Formu

Cinsiyet : Kadın () Erkek ()

Yaş :

Spor Branşınız :

Sporculuk Yılıınız :

Eğitim Düzeyiniz : Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Anne Eğitim Durumu : İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Baba Eğitim Durumu : İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Kaç Kardeşsiniz? :

Sporculuk Dereceleriniz :

(Türkiye-Balkan-Akdeniz Oyunları-Avrupa-Dünya-Üniversitelerarası-Grand Slam/Prix- Olimpiyat Şampiyonaları vb. şampiyonalardaki dereceleriniz ve sayıları. Örneğin: 3 kez Türkiye Şampiyonluğu, 1 Dünya Üçüncülüğü, 2 Avrupa İkinciliği gibi.)

Şu sıralar antrenörünüzle aranız nasıl?

Her zamanki gibi () Her zamankinden iyi () Her zamankinden kötü ()

EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

- 1) Biraz kendinizden bahseder misiniz? Spora nasıl ve ne zaman başladınız?
- 2) Yaklaşan önemli bir yarışma aile içinde nasıl karşılanır?
- 3) Yaklaşan bir yarışma için ailenizle/antrenörünüzle hazırlığınızı nasıl yaparsınız?
- 4) Kazandığınızda ebeveyniniz/antrenörünüz nasıl tepki verir? (sevinme, coşku vb.)
- 5) Kaybettiğinizde ebeveyniniz/antrenörünüz nasıl tepki verir? (küsme, uzaklaşma vb.)
- 6) Ailenizin hisleri sizin için ne ifade eder?
- 7) Antrenörünüzün aile bireylerinden biri olmasının avantajları nelerdir?
- 8) Antrenörünüzün aile bireylerinden biri olmasının dezavantajları nelerdir?
- 9) Hedefe ulaşamadığınızda sizi, ailenizi hayal kırıklığına uğratmak mı yoksa sizin hayal kırıklığına uğramanız mı daha çok rahatsız eder? Neden?
- 10) Eğer antrenörünüz aile bireylerinden biri olmasaydı sporculuk kariyeriniz sizce nasıl olurdu?
 - En başa dönme şansınız olsaydı spor kariyerinize farklı bir branşta başlamayı ve sürdürmeyi düşünür müydünüz?
 - Yine en başa dönme şansınız olsaydı spor kariyerinize farklı bir antrenörle başlamayı ve onunla devam etmeyi düşünür müydünüz?
- 11) Aile bireylerinizden birinin aynı zamanda antrenörünüz olması sizin herhangi bir konuda karmaşa yaşamınıza sebep oluyor mu? Oluyorsa nasıl? Örnek verebilir misiniz?
 - Eğer herhangi bir karmaşa yaşıyorsanız bununla nasıl baş ediyorsunuz?
 - Sizce bu durumla nasıl baş edilebilir?
- 12) Sizce aile bireyleriniz aynı zamanda antrenörünüz olduğu için kendi içinde herhangi bir karmaşa yaşıyor mudur? Eğer cevabınız evetse nasıl yaşıyordur? Örnek verebilir misiniz?
 - Eğer aile bireyleriniz herhangi bir karmaşa yaşıyorsa bununla nasıl baş ediyor?
 - Sizce bu durumla nasıl baş edilebilir?
- 13) Yaptığınız spor branşında ebeveyn-antrenörünüz istekleri ne kadar etkili oluyor? (örn. branş seçimi, spor kariyeriniz vb.)
- 14) Sporu bırakmak isteseydiniz aileniz bunu nasıl karşıladı? Böyle bir durumla karşılaştınız mı?
- 15) Spor kariyerinizde kurduğunuz hayaller ve koyduğunuz hedeflere aileniz ne ölçüde dâhil oluyor? Bunların hepsi sizin hislerinizle mi ortaya çıkıyor?
- 16) Aile üyeniz sizi antrenör olarak eleştirdiğinde-uyardığında neler hissediyorsunuz?
 - Bu durum özel hayatınıza nasıl yansıyor?
- 17) Sizce, ebeveyn-antrenörünüzün antrenman salonundaki/sahadaki davranışları evdeki davranışlarına yansıyor mu?
 - Yansiyorsa ne ölçüde?
 - Bu durum sizi nasıl etkiliyor?
- 18) Ebeveyninizin antrenörünüz olması sebebiyle spor ortamındaki diğer sporcular size nasıl davrandılar? Sizin hakkınızda düşünceleri nelerdi?
 - Herhangi bir akran zorbalığı vb. yaşadınız mı? Tepkileriniz nasıldı?
 - Yaşadıysanız ne gibi şeylerdi, örnek verebilir misiniz?
- 19) Siz aile bireylerinizden birinin antrenörünüz olması durumunu diğer sporcularla olan ilişkinize nasıl yansıttınız?
 - Herhangi bir akran zorbalığı vb. yaşattınız mı?
 - Yaşattıysanız ne gibi şeylerdi, örnek verebilir misiniz?
- 20) Kendi ebeveyninizle diğer sporcuların ebeveynlerini kıyaslayacak olsanız ne söylemek isterdiniz?
 - Siz kendiniz ileride kendi çocuğunuza antrenörlük yapmak ister miydiniz/ister misiniz?
- 21) Genel olarak ebeveyninizin aynı zamanda antrenörünüz olması nasıl bir his?
- 22) Konuyla ilgili eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı? Neler söylemek istersiniz?